

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja PREMUR

**OSIP V POKLICNEM IN STROKOVNEM
IZOBRAŽEVANJU – PRIMER ŽIVILSKE
ŠOLE MARIBOR**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2005

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja PREMUR

Mentorica: red. prof. dr. Mirjana NASTRAN ULE

**OSIP V POKLICNEM IN STROKOVNEM
IZOBRAŽEVANJU – PRIMER ŽIVILSKE
ŠOLE MARIBOR**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2005

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici red. prof. dr. Mirjani Nastran Ule za neskončne spodbude pri študiju in pisanju magistrskega dela.

Hvala ge. Marini Veselič, ravnateljici Živilske šole Maribor, da je dovolila raziskovati osipništvo na šoli, in intervjuvanim osipnikom, da so odprli srce in mi razkrili svoje zgodbe. V pogovorih in pri delu z obojimi sem uživala. Tudi zaradi Vas sem vzljubila učiteljski poklic.

Predvsem pa hvala Vam, ki zaupate in verjamete vame.

KAZALO VSEBINE

UVOD.....	4

TEORETIČNI DEL

1. VPLIV DRUŽBENIH SPREMENB NA MLADINO	9
2. IZOBRAŽEVALNI MORATORIJ – VLOGA ŠOLE	25
3. ŠOLSKA (NE)USPEŠNOST	34
3.1 OPREDELITEV POJMA ŠOLSKA NEUSPEŠNOST	36
3.2 OSIP	38
3.2.1 DEJAVNIKI OSIPA	39
3.2.2 UKREPI ZA PREPREČEVANJE OSIPNIŠTVA	47
4. OSIP V SREDNJEŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU V SLOVENIJI	52
4.1 SPREMINJANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV V POKLICNEM IN STROKOVNEM IZOBRAŽEVANJU	60
4.1.1 SMERNICE ZA NADALJNI RAZVOJ	62

EMPIRIČNI DEL

ŠTUDIJ PRIMERA »OSIPNIŠTVO NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR«	66
1. STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR... ..	66
1. 1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	66
1. 2 POSTAVITEV RAZISKOVALNIH HIPOTEZ	67
1. 3 METODE ZA POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ	68
1. 4 STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA ZA VSA ŠOLSKA LETA SKUPAJ	70
1. 5 STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA PO POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH	81
1. 6 POVZETEK IN SKLEPNE UGOTOVITVE	101
2. OSIPNIKI NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR.....	104
2. 1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	104
2. 2 POSTAVITEV RAZISKOVALNIH HIPOTEZ	104

<i>2. 3 METODE ZA POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ</i>	105
<i>2. 4 INTERVJUJI Z OSIPNIKI</i>	106
<i>2.5 ANALIZA ZGODB OSIPNIKOV</i>	129
2.5.1 DEJAVNIKI OSIPNIŠTVA, POVEZANI Z DRUŽINO.....	129
2.5.2 DEJAVNIKI OSIPNIŠTVA, POVEZANI S ŠOLO	136
2.5.3 INDIVIDUALNI RAZLOGI POSAMEZNIKOV, POVEZANI Z OSIPNIŠTVOM.....	155
<i>2. 6 POVZETEK INTERVJUJEV IN SKLEPNE UGOTOVITVE</i>	159
ZAKLJUČEK	163
VIRI IN LITERATURA	167
PRILOGE	172

KAZALO TABEL

<i>Tabela 4.1: Osip v srednješolskem izobraževanju po vrsti programa in spolu, generacije 1991–1993 (za vse dijake rednega šolanja po petih letih spremljanja) .....</i>	54
<i>Tabela 4.2: Osip generacije 1993 – delež dijakov, ki niso končali izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali .....</i>	56
<i>Tabela 4.3: Srednješolski programi z najvišjim osipom (generacija 1993) .....</i>	57
<i>Tabela 4.4: Razhajanja v željah dijakov .....</i>	59
<i>Tabela 4.5: Prenovljeni srednješolski programi do šolskega leta 2002 .....</i>	61

KAZALO GRAFOV

<i>Graf 1.1: Osip po šolskih letih .....</i>	70
<i>Graf 1.2: Osip glede na spol .....</i>	71
<i>Graf 1.3: Osip glede na izobraževalne programe .....</i>	72
<i>Graf 1.4: Osip glede na letnike .....</i>	74
<i>Graf 1.5: Osip glede na ocenjevalna obdobja .....</i>	76
<i>Graf 1.6: Osip glede na stalno prebivališče .....</i>	77
<i>Graf 1.7: V času šolanja niso živeli doma .....</i>	78
<i>Graf 1.8: Nezadostni in/ali neocenjeni ob koncu šolskega leta .....</i>	79

UVOD

Današnja družbo zaradi izrazitih družbenih, gospodarskih, kulturnih, idejnih, socialnih in političnih sprememb, ki se izražajo tako na ravni družbe kot na ravni posameznih skupin, institucij in tudi pri ljudeh kot posameznikih, imenujemo družba tveganja. Označujejo jo naraščajoča socialna in kulturna negotovost, moralna in vrednostna protislovja. Individualizacija življenja prinaša nove možnosti, hkrati pa obremenitve, tveganja in bolečine. V individualizirani družbi postane posameznik center dogajanja, odločanja, delovanja in načrtovanja. Biografija ljudi je odvisna od vsakega posameznika, je njegova odločitev in naloga. Uspeh oziroma neuspeh je njegova lastna odgovornost. Pri obvladovanju različnih zahtev je posameznik prepuščen samemu sebi, družina ni več zaščitna cona, ki bi ga pripravljala na zahteve zunaj sistema družine. Glavni elementi individualizacije so podaljševanje izobraževanja, večja individualna storilnostna konkurenca in večja geografska mobilnost ljudi. Posamezniki se sicer osvobajajo iz tradicionalnih odnosov, vezanih na raso, spol, sloj, na drugi strani pa klonijo pred novimi oblikami odvisnosti, saj trg, denar, mediji, mobilnost in izobrazba ljudi, ki povzročajo individualizacijo, povzročajo tudi standardizacijo. Nastali individualni položaji so namreč vseskozi odvisni in nastajajo zaradi potreb trga dela, institucij.

Procesi individualizacije pomembno vplivajo na mladostniško obdobje, zato me je v nadaljevanju prvega poglavja zanimalo, katere strukturne spremembe zaznavamo pri mladi generaciji sodobnih družb. Ker se v mladosti začnejo oblikovati trajni življenjski stili in vrednostne usmeritve, je težnja k individualizaciji najvidnejša prav med mlado generacijo. Mladi so od svojih staršev prevzeli potrebo po stalni ekonomski rasti in zviševanju materialnega in družbenega standarda. Za razliko od njih pa se pri tem srečujejo s pojavi, kot so izrazita konkurenčnost na vseh področjih življenja, tveganja hitrih izgub in socialnih padcev, brezposelnost, informacijska revolucija. Ti pojavi prinašajo s seboj številne stiske in občutljivost, saj mladi svojih izkušenj ne morejo navezati na izkušnje svojih staršev. Na eni strani sunkovit in buren razvoj posameznikov, ki morajo sprejeti osnovna merila družbe, v kateri živijo, nasprotuje potrebam visoko organizirane družbe. Neuspeh pri tem prilagajanju lahko povzroči odtujevanje od samega sebe in od drugih, hkrati pa tudi kopico globljih motenj. Mladi

postajajo vedno bolj ranljivi. Na spremembe se lahko odzivajo s tako imenovano krizo identitete, z motnjami v družini, šoli, pri delu in v širšem socialnem okolju.

Ena pomembnejših sprememb mladostniškega obdobja je, da na mesto zaposlitve stopa šolsko »učno delo«. Pod vplivom členitve različnih subsystemov moderne družbe, predvsem šolskih in izobraževalnih, se je razvil nov tip mladosti, ki ima poudarek na samooblikovanju mladega človeka – izobraževalni moratorij. Le-ta zaznamuje daljše časovno obdobje, saj se izobraževanje podaljšuje tja v trideseta leta. Meja med otroštvom in mladostjo se zato pomika v zgodnejša leta, med mladostjo in odraslostjo pa v poznejša. V tem času mladostniki pridobivajo znanje, hkrati pa participirajo v zunajšolskih dejavnostih, preizkušajo partnerstva, imajo veliko časa za osebne dejavnosti in zadovoljevanje lastnih ciljev. Podaljševanje šolanja pomeni kasnejši vstop v zaposlitev, hkrati pa spremembe v socializaciji mladine in težje načrtovanje prihodnosti. Izobraževanje ima vse bolj odločilen pomen za celotno biografijo posameznika. Šola je postala nadomestilo za mnoge življenjske izkušnje, ki so še pred kratkim imele svoje mesto v družini in različnih mladinskih organizacijah. Postala je prevladujoči socialni prostor, kjer se osebnost posameznika pomembno oblikuje, daje smernice za življenje, omogoča posamezniku, da se znajde v osebni in poklicni življenju. Mladostniške moratorije, pomen izobraževanja in s tem vlogo šole kot pomembne socializacijske ustanove predstavljam v drugem poglavju.

Problem magistrskega dela je osvetliti spremenjeni položaj šolajoče se mladine v današnji družbi in izpostaviti negotovo prihodnost tistih mladostnikov, ki predčasno izpadejo iz sistema izobraževanja (osipnikov). Delo je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem predstavljam, kako družbene spremembe sodobne družbe vplivajo na mladostnike, kako se zaradi podaljševanja šolanja spreminjata vloga in položaj šole ter kako šolska neuspešnost negativno vpliva na posameznika. Na podlagi republiških podatkov opozarjam na velik delež osipnikov v srednješolskem izobraževanju, predvsem poklicnem in strokovnem, ter navajam dejavnike osipništva. Empirični del magistrskega dela Študij primera »Osipništvo na Živilski šoli Maribor« sestavljata poglavji Statistična analiza osipništva na Živilski šoli Maribor in zgodbe osipnikov Živilske šole Maribor. V prvem poglavju tega dela predstavljam rezultate razsežnosti osipništva na Živilski šoli Maribor in jih primerjam z razpoložljivimi republiški podatki. S tipičnimi zgodbami intervjuvanih osipnikov pa razkrivam

vzroke oziroma dejavnike osipništva. S pomočjo zbranih statističnih podatkov ter intervjujev z mladimi, ki so predčasno izstopili iz izobraževalnega sistema, ugotavljam pomembnejše dejavnike osipništva, ki so se razkrili v študiji primera, poudarjam potrebo po oblikovanju sistemskih in alternativnih možnosti za zmanjšanje fenomena osipništva na ravni šole in države ter navajam predloge v zvezi z reševanjem problema.

V teoretičnem delu sem želela podrobneje opozoriti na pomembnost šolske uspešnosti mladih, saj šola predstavlja varno zavetje in nadgrajevanje znanja in udejanjanje lastnih interesov. Za tisti del mladih, ki so v šoli neuspešni, je prostor nenehnih porazov, izgub in padca samozavesti. Nenehno so pod pritiskom, v začaranem krogu. Šolski neuspeh lahko postane razlog za odpiranje posameznikov na socialni rob in povzroči številne nekonstruktivne oblike vedenja, vodi lahko celo v socialno izključenost. Brez izobrazbe imajo mladi minimalne možnosti za zaposlitev, postopoma so lahko popolnoma izključeni iz sveta dela ter prikrajšani za možnost vključevanja v družbo, saj ne morejo uspešno konkurirati na trgu delovne sile. Oblika šolske neuspešnosti je tudi osip – izpad iz izobraževalnega sistema oziroma zapuščenje šole brez kvalifikacije. Le-ta se navezuje tako na izobraževalne sisteme kot na trg dela. Dijaki navajajo številne razloge, zakaj zapustijo šolo. Ti segajo od slabih ocen, za poklicno ali vsakdanje življenje nekoristnih učnih vsebin, nezanimivih učiteljev, do manjših priložnosti za zaposlitev ... Vsi navadno predstavljajo le del resnice in so le redko trenutne odločitve, vzroki pa so zelo raznoliki. Tveganje za osip se začne že v zgodnjih letih izobraževanja, zato naj bi se v vzgojno-izobraževalni proces začeli čim hitreje uvajati preventivni programi, ki lahko prispevajo k zmanjšanju osipa. Čeprav so v Sloveniji na voljo številni programi, projekti, ki pomagajo mladim brez kvalifikacij, ter se izvajajo raznolike aktivnosti in ukrepi, opozarjam, da je delež tistih, ki izobraževanja ne zaključijo uspešno, prevelik. Prevelik je tudi tisti del šolajoče se mladine, ki uspešno konča osnovno šolo in posamezne stopnje srednje šole, ni pa motiviran za nadaljnje izobraževanje.

Po podatkih, ki jih osvetljuje v zadnjem poglavju teoretičnega dela, je v poklicnih šolah tudi do 25% osipnikov, zlasti v nižjem poklicnem izobraževanju. V njih se vsako leto vpisuje manj dijakov, toda med njimi je največ osipnikov. Delež osipnikov je zastrašujoče velik, hkrati pa kljub vedno večjemu poudarjanju negativnih vplivov šolske neuspešnosti za posameznika in družbo od šolskega leta 1993/94 naprej nimamo

natančnih podatkov o stanju osipništva v Sloveniji. Prav to dejstvo me je vzpodbudilo, da sem v empiričnem delu magistrskega dela s pomočjo študije osipa v poklicnem in strokovnem izobraževanju na podlagi primera Živilske šole Maribor ugotavljala delež osipnikov ter analizirala problematiko osipništva in odkrivala vzroke zanj.

Z empirično analizo, ki zajema razsežnosti osipništva od šolskega leta 1992/93 do vključno leta 2002/03, sem ugotavljala, kako se je osip po šolskih letih spreminjal, v katerem letniku in v katerem programu je bil največji (glede na spol), v katerem ocenjevalnem obdobju največ dijakov preneha s šolanjem, na kakšen način prenehajo z izobraževanjem. Zanimalo me je tudi, kje so osipniki živeli v času šolanja. Iz pripovedi osipnikov in na podlagi opazovanja in analiziranja njihovih zgodb sem definirala dejavnike osipništva, zbrala vzroke, ki do njega pripeljejo, in tako predstavila posledice z vidika življenjskih možnosti mladih brez ustrezne poklicne kvalifikacije.

TEORETIČNI DEL

1. VPLIV DRUŽBENIH SPREMEMB NA MLADINO

Živimo v času velikih družbenih, gospodarskih, kulturnih, idejnih, socialnih in političnih sprememb. Izražajo se na ravni družbe, posameznih skupin, institucij in tudi pri ljudeh kot posameznikih. Družba na prelomu 21. stoletja je »družba tveganja«, kot jo poimenuje nemški avtor Beck (2001). Zanj je značilna kriza industrijske moderne ter proizvodnja globalnih tveganj. Pravi, da smo priče – subjekt in objekt – preloma znotraj moderne, ki se oddaljuje od klasične industrijske družbe in se oblikuje v novo podobo, ki jo imenuje (industrijska) »družba tveganja«. Loči med modernizacijo tradicije in modernizacijo industrijske družbe oziroma enostavno in reflektivno modernizacijo. Svoje prepričanje utemeljuje z zgodovinsko analogijo: »Tako kot je v 19. stoletju modernizacija razkrojila stanovsko okostenelo agrarno družbo in izrisala strukturno sliko industrijske družbe, tako danes modernizacija razkraja obrise industrijske družbe in v kontinuiteti moderne nastaja druga družbena podoba.« (Beck, 2001: 12) Industrijska družba se poslavlja z »odra svetovne zgodovine«, spreminja se v neko drugačno moderno.

Na prehodu v 21. stoletje modernizacijski proces ni le povozil predpostavke narave, ki stoji nasproti družbi, temveč so stare premise industrijske družbe – družina in poklic, odnosi med spoloma, zaposlitev in delo doma, pripadnost razredom, razdelitev in ločevanje demokratično legitimirane politike in subpolitike v smislu gospodarstva, tehnike in znanosti – postale krhke. »Nastajajoče globalne ogroženosti in v njih vsebovana družbena in politična konfliktna in razvojna dinamika so nove in neznatne, vendar jih prekrivajo družbena, biografska in kulturna tveganja in negotovosti, ki so v razviti moderni zrahljale in pretopile družbeno zgradbo industrijske družbe – družbene razrede, družinske forme, položaje spolov, zakon, starševstvo, poklic – in vanje vgrajene temeljne samoumevnosti življenja.« (Beck, 2001: 105)

Industrijska modernizacija pomeni prvo obdobje modernizacije, za katero je značilno intenzivno širjenje industrije, konfliktov med delom in kapitalom, tržno-blagovnih odnosov. Temelji na kopičenju in izrabi energije, racionalizaciji proizvodnje, segmentiranju družbenih sfer in življenjskih področij, ločevanju civilne družbe in

države. Utrdi se v porabniški družbi in socialni državi. Ukinja stanovsko določene socialne vloge in jih zamenjuje z delovno storilnostnimi in s kapitalsko določenimi.

Njeno nadaljevanje predstavlja po Uletovi (1995) »poindustrijska moderna«. »Le-ta pomeni novo obdobje modernizacije, ki razvija gospodarstvo v skladu z ekološkimi resursi in omejitvami, gradi na sinergetskem povezovanju znanja, informacij, dela, človekovih potreb, tako da se ohranja visoka kakovost življenja in ravnotežja v okolju. Njena vodila so znanje, informiranost, kultura bivanja, preseganje socialnih, razrednih, kulturnih, spolnih in drugih omejitev, usmerjenost k posamezniku ter visoka fleksibilnost obnašanja in reagiranja na vseh nivojih družbe, od posameznika do državnih in naddržavnih institucij.« (Ule, 1995: 50)

Po Becku je industrijska modernizacija »polovičarska«, saj vsebuje vrsto stanovskih vlog, kot so trdno razredne slojne vloge, jedrna družina v svojem zasebniškem izolacionizmu, trdna hierarhija vodilnih in podrejenih. Novi družbeni elementi protimoderne rušijo elemente industrijskih družb. Stare premise industrijske družbe, kot so zaposlitev in delo doma, pripadnost razredom, družina in odnosi med spoloma, logika napredka, se krhajo. Njihove osnove postajajo v luči reflektivnosti modernizacije vse bolj vprašljive. »Normalna« družina, delovni odnosi, biografija posameznika ne zadostujejo več, postajajo diskontinuirani. Iz tega nastajajo specifična tveganja, negotovosti, industrijska družba se sama spreminja v neko drugačno moderno.

Prav tako kot Uletovi »poindustrijska moderna« ne pomeni zanikanja industrijske proizvodnje, ampak njeno nadzorovano rast v skladu z naravnim in s človeškim okoljem, tudi Becku moderna industrijska doba ne predstavlja nasprotja predmoderne industrijske dobe, temveč njeno logično in dosledno nadaljevanje.

Skupek novih tveganj in izzivov, ki jih prinaša današnja družba, neposredno vpliva tudi na spremembe v družini, posameznih skupinah in v ljudeh kot posameznikih. »Nova informacijska modernizacija sodobnih družb nasprotuje stereotipnemu sprejemanju pričakovanj ter zahtev okolja, povezanih s spolom, starostjo, socialnim izvorom, kulturno pripadnostjo posameznikov. Enostavno ne prenaša vnaprej definiranih in monolitnih osebnih in socialnih identitet, trajnih življenjskih stilov, stalne priklenjenosti posameznikov na kraj, stan, spol, izvor in tako dalje. Informacijska

modernizacija terja od ljudi sorodno fleksibilnost in kreativnost, kot jo uvaja v proizvodni proces oziroma v druge proizvodne procese.« (Ule, 2000: 30, 31)

Posamezniki, ki skušajo slediti toku razmer, se morajo prilagajati intencam informacijske modernizacije. Prisiljeni so k individualnemu, osebnemu stilu življenja, dela, učenja ... Če tega ne zmorejo, izpadejo iz konkurenčnega boja za kreativna in primerno plačana delovna mesta. Pridružijo se tistim, ki živijo od slabo plačanih, neperspektivnih služb ali so obsojeni na čakanje v vrsti za naslednjo zaposlitev. »Zdi se, kot da posameznik in posameznica sama neposredno postajata mesto križarjenja in posredovanja zasebnega in javnega, splošnega in posebnega interesa, institucije in osebnosti.« (Ule, 2000: 31)

V družboslovju procese prestrukturiranja in dinamiziranja življenjskih stilov označujemo s pojmom individualizacija. Becku individualizacija ne pomeni samo spremembe v zavesti in položaju posameznika, ampak jo razume tudi kot začetek novega modela podružbljanja. (Beck, 2001) Glavni elementi individualizacije so podaljševanje izobraževanja, večja geografska mobilnost ljudi in povečana individualna storilnostna konkurenca. Individualizacija zadeva primarno tri dimenzije:

- dimenzijo osvobajanja: osvobajanje posameznikov od zgodovinsko definiranih družbenih oblik, tradicionalnih odnosov gospodovanja in oskrbovanja,
- dimenzijo odčaranja: izguba tradicionalnih varnosti, izguba zaupanja v vodilne družbene norme ter
- dimenzijo nadzorovanja oziroma reintegracije: gre za pojav nove vrste družbenih vezi in odnosov med ljudmi, ki se izoblikujejo zaradi njihovih osebnih interesov, želja, hotenj oziroma lastnih življenjskih stilov, gre za novo vrsto vključevanja v družbo. (Beck, 2001)

Vzporedno z individualizacijo življenja se na ravni vsakdanjega življenja v postmoderni fleksibilni družbi uveljavlja globalizacija, ki se kaže v naslednjih značilnostih:

- »menjavi življenjskih prostorov (zaradi fleksibilnosti zaposlitve, dela, turizma, sprememb življenjskega stila ...),

- brisanju psihičnih preprek in meja med narodi, religijami, kulturami, barvami kože, kontinenti in tako dalje ter integraciji teh razlik v vsakdanjem življenju,
- mešanju več življenj, perspektiv, stilov v eni sami biografiji in
- novem razumevanju mobilnosti (Pojavi se simbolna psihološka mobilnost v samem pojmovanju lastnega življenja in ne več zgolj zunanja mobilnost med različnimi prostori, družbenimi ravninami, državami in tako dalje.)« (Ule, 2000: 32)

V procesu družbenih sprememb znotraj moderne se posamezniki osvobajajo iz družbenih form industrijske družbe – spolnih položajev moških in žensk, družine, razreda, sloja. Iz razmeroma visokega materialnega življenjskega standarda in precejšnje socialne varnosti so se ljudje v družbi tveganja izločili iz tradicionalnih razrednih pogojev in družinskih navezav ter so postali odvisni od sebe z vsemi tveganji, možnostmi in protislovji, ki jih ponuja vsakdanje življenje. Osvoboditve so povezane z vstopom na trg delovne sile – v odnosu do družinskih, sosedskih in poklicnih vezi, kot tudi v odnosu do vezi z regionalno kulturo in pokrajino. Posamezniki se morajo osvoboditi zaradi lastnega materialnega preživetja. Nastajajo novi eksistenčni položaji, ki ljudi silijo, da sebe naredijo za središče lastnih življenjskih načrtov in načina življenja. Mišljenje velikih skupin stopi izrazito v ozadje.

V strašljivi meri se ponovno povečuje družbena neenakost. Pojavlja se nova oblika »revščine«, ki ni v nasprotju z individualizacijo, temveč jo pojasnjuje. Brezposelnost najprej s tihimi koraki nečesa začasnega prihaja in odhaja, se nato naenkrat ustali in vstopi v življenje kot trajna usoda. (Beck, 2001) Strukturno nezaposlenost pod pogoji individualizacije ljudje ne razumejo kot družbeno vidne in kolektivne usode, ampak postaja osebna in jo mora posameznik tudi sam reševati. Tveganje za brezposelnost grozi osebam z minimalno izobrazbo ali brez nje, ženskam, starejšim delavcem, delavcem iz tujine, osebam s šibkim zdravjem in zlasti mladim. Povečuje se delež tistih, ki so trajno izločeni iz trga delovne sile ali vanj še sploh niso stopili in delež dolgotrajno brezposelnih, zaposleni pa živijo vedno bolj »nevarno«. Obenem rastejo sive cone med registrirano in neregistrirano brezposelnostjo (gospodinje, mladostniki ...) kot tudi med zaposlenostjo in predzaposlenostjo (oblike zaposlovanja, fleksibilni delovni čas). Te sive cone se vedno bolj širijo in ljudje jih težje prenašajo. Teže določajo prehode od tvegane biografije k biografiji nevarnosti.

Kvalifikacije za delo, ki so še včeraj dajale občutek varnosti in možnost trajne zaposlitve, danes vodijo posameznika v trepet za lasten obstoj, manjšo perspektivo zaposlitve, zdrs v bedo. (Ule, 2000) Temu ne ustrezajo razrednokulturne življenjske povezave; če je bila revščina prej »usoda razreda«, postaja sedaj individualizirana osebna usoda. Oblike družbenih neenakosti zaznavamo bolj v osebnostnih, psiholoških pojmi kot pa na ravni razrednih in slojnih razlik. Brezposelnost kot usoda posameznika, specifična za življenjske faze, ni več razredna usoda ali usoda marginaliziranih skupin, temveč je postala generalizirana in normalizirana. (Beck, 2001) Vedno večji del populacije, ki je vsaj začasno izpostavljen brezposelnosti, opominja, da z individualizacijo postajajo življenjski poteki vedno bolj raznoliki, nasprotujoči si, krhki in dovzetni za katastrofalne vdore.

Ta osvoboditev se prekriva z osvoboditvijo v odnosu do spolnih položajev moških in žensk. Spremenjen je predvsem položaj žensk. Ekspanzija izobrazbe v šestdesetih in sedemdesetih letih je bila v svojem bistvu izobraževalna ekspanzija za ženske. S podaljševanjem izobraževanja postanejo tradicionalne usmeritve, načini mišljenja in življenjski stili posameznikov relativni. V življenju žensk so se odprli novi prostori svobode v poklicnem življenju, področju prava, izobraževanja in spolnosti. Vendar pa so le-ti družbeno nezaščiteni. Interesu žensk za samostojno poklicno kariero in materialno varnost ter neodvisnost stoji nasproti interes za partnerstvo in materinstvo. Razpetost med »lastnim življenjem« in »obstojem za druge« kaže neodločnost ženskega individualizacijskega procesa. (Beck, 2001) Z enakimi možnostmi za izobraževanje pa ne izginjajo neenakosti pri zaposlovanju. Ženska je še vedno potisnjena v družino. Paradoks se kaže v tem, da izobraževanje po eni strani ne zagotavlja več zaposlitve, po drugi strani pa je nujen pogoj zanjo. Toda neuspehi pri vključevanju v zaposlitev niso doživeti kot razredna, kolektivna usoda, temveč so preneseni na pleča posameznika, v njegovo zasebno področje. Če ženskam višja izobrazba predstavlja boljše poklicne možnosti in manj gospodinjskega dela, pomeni moškim večjo konkurenco, odpovedovanje karieri, več gospodinjskega dela, torej ravno obratno. Večini moškega dela populacije je situacija težko razumljiva, saj je stereotip moškega bistveno povezan z ekonomskim, s poklicnim uspehom. Vzporedno z izenačitvijo možnosti moških in žensk vstopi v ospredje odnos med njima. Narašča prisila po harmonizaciji v vseh pogledih odnosov med spoloma. Zatorej enakost izobrazbe med moškimi in ženskami, pomanjkanje ali socialni izvor niso vzrok spremenjenega položaja. Tisto, kar pahne

ženske v novo revščino, je ločitev. V tem se izraža stopnja osvoboditve iz zakonske in gospodinjske preskrbe. Spremembe se izražajo znotraj družine. »Družina postane trajno žongliranje z navzkrižnimi, večkratnimi ambicijami med poklicnimi zahtevami, izobraževalnimi pritiski, zadolžitvami v zvezi z otroki in družinsko monotonijo.« (Beck, 2001: 108)

Posebnost individualizacijskega zagona v sedanjosti se jasno kaže predvsem v posledicah. »Na mesto stanov ne stopajo več družbeni razredi, na mesto družbenih razredov ne stopa več stabilni referenčni okvir družine. Posameznik ali posameznica sama postaneta življenjskosvetna reprodukcijska enota družbenega.« (Beck, 2001: 108) Znotraj ali zunaj družine si posamezniki sami zagotavljajo eksistenco, sami načrtujejo in organizirajo biografijo. Stanovsko zaznamovane, razrednokulturne ali družinske ritme življenja nadomestijo institucionalni življenjski vzorci, kot sta vstop v izobraževalni sistem, v prvobitno delo in iz njiju, vstop v socialnopolitične določitve upokojitvene dobe, in sicer v vseh življenjskih potekih kot tudi dnevnem časovnem ritmu (usklajenost družinske, izobraževalne in poklicne eksistence).

V individualizirani družbi postane posameznik center dogajanja, odločanja, delovanja in načrtovanja. Prisiljen je k individualnemu stilu učenja, dela ... življenja. Biografija ljudi se osvobodi iz vnaprej danih fiksacij, da postane odprta. Odvisna je od vsakega posameznika, je njegova odločitev in naloga. »Biografije postanejo »samorefleksivne«; družbeno vnaprej dana biografija se transformira v biografijo, ki jo sestavimo sami in jo moramo sestaviti sami.« (Beck, 2001: 197) Odločitve o poklicu, delovnem mestu, izobraževanju, mestu bivanja, številu otrok ... mora posameznik sprejeti sam in sam nositi posledice svojih odločitev. Uspeh oziroma neuspeh je njegova lastna odgovornost. Pri obvladovanju različnih zahtev je posameznik prepuščen samemu sebi. Tudi družina ni več zaščitna cona, ki bi ga pripravljala na zahteve zunaj sistema družine. »Posameznik ali posameznica postaneta sama življenjsko-svetna reprodukcijska enota družbenega. ... družina kot »predzadnja« sinteza tistih življenjskih položajev in potekov, ki segajo preko več generacij in spolov, se razkraja, in individuumi znotraj družine postajajo akterji svojega tržno posredovanega zagotavljanja eksistence ter načrtovanja in organizacije svoje biografije.« (Beck, 2001: 191)

Proces individualizacije je ambivalenten. Na eni strani posameznika osvobajajo iz tradicionalnih odnosov, vezanih na raso, spol, razred in mu omogočajo razvoj novih možnosti, na drugi strani pa ga vežejo z novimi oblikami odvisnosti, saj prav trg, denar, mediji, mobilnost in izobrazba ljudi, ki povzročajo individualizacijo, povzročajo tudi standardizacijo. Namreč nastali individualni položaji so vseskozi odvisni in nastajajo zaradi potreb trga dela, institucij. »Osvobojeni posamezniki postanejo odvisni od trga dela, zato odvisni od izobrazbe, potrošnje, od socialnopravnih ureditev in preskrbe, od načrtovanja prometa, potrošniških ponudb, možnosti in mode v medicinskem, psihološkem in pedagoškem svetovanju ter oskrbi. Vse to kaže na od institucij odvisno nadzorno strukturo individualnih položajev. Individualizacija postane razvita forma podružbljanja, ki je odvisna od trga, prava, izobrazbe ...« (Beck, 2001: 192) Institucionalizacija v tem pogledu pomeni, da postaja življenjski potek sam institucija. Individualizacija pomeni pridobitve na eni strani in izgube na drugi. Osvobojenost iz tradicionalnega okolja in razredno-strukturnih življenjskih podob s poudarkom na pomenu znanja za pridobitev pozicij apelira na razumevanje lastne življenjske poti kot rezultata individualne investicije v lastni razvoj.

Težnja k individualizaciji je najvidnejša prav med mlado generacijo, saj se v mladosti začnejo oblikovati trajni življenjski stili in vrednostne usmeritve. Mladi si morajo svoj položaj v družbi šele izboriti in izgraditi. Soočajo se z velikimi strukturnimi spremembami.

Avtorji (Hurrelmann (1999), Coleman (1999), Ule (2000)), ki se ukvarjajo s proučevanjem mladine in mladosti, opozarjajo na pomen družbenih sprememb, ki jih označujejo s prehodom iz industrijske družbe v poindustrijsko oziroma postmoderno in ki povzročajo strukturne spremembe mladostniškega obdobja. Nekateri govorijo o izginjanju mladine, drugi poudarjajo globoke spremembe, ki povzročajo dekonstruiranje klasične mladosti in pluralizacijo življenjskih stilov. »Ko razmišljamo o tradicionalnem pojmovanju obdobja adolescence, lahko govorimo o spremembah v strukturi obdobja adolescence, celo o razrušenju, razdejanju klasičnega pojmovanja, ne moremo pa govoriti o njenem izginjanju.« (Hurrelmann, 1999: 19) Pod vplivom velikih sprememb je proces socializacije oziroma odraščanja. Prav mladost je največkrat predstavljena kot najbolj problematično življenjsko obdobje. Pesniki, filozofi in politiki vseh časov niso nobenega življenjskega obdobja bolj slavili – in obsojali. Že Aristoteles je za to obdobje

rekel: »Mladi so neobrzdani, razdražljivi in se radi prepustijo trenutnim nagibom, posebno spolnim ... sploh se ne poskusijo obvladovati. Tudi nestalni so in muhasti v svojih željah, te pa so prav toliko prehodne in silovite ... » (Conger, 1985: 4) Adolescenca je po Hallu čas neizogibnih »neviht in viharjev«. (Hurrelmann, 1997) Je obdobje silovitega telesnega, spolnega in intelektualnega spreminjanja, hkrati pa spreminjanja zunanjih zahtev, ki jih družba postavlja svojim članom. V njem poteka proces integracije v vse bistvene družbene vloge. Mladi morajo razviti socialne veščine in sposobnosti za prevzem statusa odraslega.

Mladost je družbenozgodovinski produkt, saj so vedenjske in življenjske oblike mladih vedno odvisne od konkretnih družbenih pojavov. Velja za nestabilno in ambivalentno razvojno obdobje. Kot samostojno življenjsko obdobje se je konstituirala šele s pojavom meščanske družbe. Prva industrijska revolucija in vse nadaljnje meščanske revolucije, predvsem pa sodobna industrijska družba z množično mladinsko potrošnjo so bile podlaga za utemeljitev mladosti kot samostojnega, posebnega obdobja v človekovem življenju. Nastanek mladostniškega obdobja je bil tesno povezan z ekonomskimi, s političnimi in kulturnimi spremembami, ki sta jih povzročala proces industrializacije in uveljavitev splošnega šolskega sistema.

V preteklosti se je z obveznim šolanjem otrok in s podaljševanjem šolanja obdobje šolanja začelo razlikovati od otroštva. Če otrok ni mogel zavrniti odvisnosti od staršev in vzgojnih institucij (šole), ju je mladostnik lahko odklonil in se začel osamosvajati. Po Gillisu (1999) se je v zahodnem svetu konec 19. in v začetku 20. stoletja začelo množično prepoznavanje in priznavanje mladosti kot posebnega življenjskega obdobja. To razmeroma samostojno obdobje v življenju ljudi je postalo center družbene pozornosti.

»Odkritje adolescence je pripadlo srednjemu razredu in ta jo je monopoliziral. Premožni so svojim otrokom dovolili, da so bili oproščeni dela, vendar so imeli tudi resne pomisleke, ali bi gospodarstvo lahko shajalo brez otroškega dela drugih razredov. Nato pa se je skoraj v vseh zahodnih državah hkrati koncept adolescence demokratiziral in bil dan na razpolago – pravzaprav so ga zahtevali najstniki – vsem najstnikom. Socialne in psihološke teorije o nestabilnosti in ranljivosti te starostne skupine so odpravljale poplavo zaščitniške zakonodaje, ki je do leta 1914 radikalno omejevala

njeno neodvisnost. Ker se je srednješolsko izobraževanje razširilo, so se prav tako razširile tudi zunajšolske dejavnosti.« (Gillis, 1999: 143)

Pričakovanja javnosti do mladostnikov so postajala višja. Vse več mladih je v najstniških letih zapuščalo trg delovne sile, družbena tendenca staršev, da nadaljujejo s šolanjem, je postajala vodilna. Pojavijo se številna (konservativna, reformna, družbenokritična) mladinska gibanja in mladinske organizacije, katerih člani so postajali vodje sprememb v odnosu družbe do mladih in mladih do samih sebe. Hkrati pa se pojavljajo tudi organizacije, ki se ukvarjajo samo z adolescenti. Ustanovljeni zapori, sodišča, socialnoskrbstveni uradi so bili namenjeni zdaj tudi tistim, ki niso bili več otroci in tudi ne popolnoma odrasli. Družba je opozarjala na razširjenost duševnih motenj med mladimi, na neustrezno preživljanje prostega časa ter na rastoče prestopniško vedenje med mladimi. Pri tem je zanemarila dejstvo, da problemi mladostnikov izhajajo iz družbe, so v bistvu rezultat družbenih in kulturnih neenakosti, ki so ostale poudarjene vse do konca druge svetovne vojne.

Slednja pomeni novo družbeno zgodovino mladih. Razširilo in podaljšalo se je obvezno šolanje, izboljšal se je življenjski standard šolajoče se mladine vseh slojev, hkrati pa so mladi imeli vedno več prostega časa.

V petdesetih in šestdesetih letih se sunkovito razmahnejo mladinske subkulture. Kažejo se kot nove oblike združevanja, ki jim ustrezajo drugačni življenjski stili, nekonvencionalni vedenjski stili, zabave, na katerih so sproščali vso odvečno energijo, da so lažje študirali. Izboljšati, demokratizirati družbo – vodilo študentskih gibanj s konca šestdesetih in iz začetka sedemdesetih let je izoblikovalo in le še okrepilo tezo o obstoju posebne mladinske kulture.

»Mladinska kultura je tako postala institucija socialne regulacije življenjskega poteka mladostnikov. Mladinska kultura povojnih mladih generacij je primer generacijske kulture (vrstniške kulture), ki je uspela prekoračiti lokalne in generacijske meje in postati »splošna kulturna dobrina«. Izhaja od mladih samih in je vsaj v načelu od njih organizirana in nadzorovana. Mladinska kultura kot vrstniška kultura postavlja in utrjuje socialne in kulturne povezave med mladimi in jim pomaga v vsakdanjem obvladovanju skupnih delovanskih problemov.« (Ule, 1996: 219)

Po Habermasu naj bi radikalnost študentskih protestov izhajala iz posebne družbene in socializacijske privilegiranosti, ki se je subjektivno preobrazila v protest proti zastarelim vrednotam, stilom življenja, tabujem, nadomestnim zadovoljstvom. Na podlagi svojih razmeroma ugodnih življenjskih izkustev, ki so dopuščala več osebne avtonomije, več spontanosti, manj žrtvovanja sedanjosti, so mladi iskali nove smisle in vrednote znotraj moderne družbe. Študentska gibanja so bila izraz generacijskega spopada. Leta, ki so jim sledila, so pomenila navidezno pasivnost mladine – umik v študij, strah za zaposlitev, nezanimanje za politično dogajanje ... Vendar pa so se že začenjale izoblikovati alternativne organizacije, alternativna gibanja, ki so bila simboli izizziv družbi. Niso slonela na množičnih protestnih gibanjih, imela pa so napredne, pozitivne skupne cilje. Njihove vrednote so postale splošno sprejete vrednote sodobne družbe (ekološke vrednote, vrednote nenasilja, emancipacije, ponovno obujene duhovnosti). (Ule, 1996) Mladi so ustvarjali svoj lasten svet in določali vrednote starejšim, kar je največji sociokulturni dosežek mladih po obeh svetovnih vojnah.

Mladinsko kulturo je za splošno kulturno dobro po mnenju mnogih teoretikov naredil javni skupinski stil. To so vzorci vedenja, imidža, govora, ki segajo v vso mlado generacijo in si jih lahko prilastijo med seboj zelo različne skupine mladih. Presegajo slojne, razredne in tudi generacijske meje. Pomemben je predvsem njihov učinek na vrstnike, saj pomeni napoved za novo široko gibanje med mladino.

Generacijski modernizaciji mladih, ki se je začela z industrijsko modernizacijo in je dosegla svoj vrhunec v petdesetih in šestdesetih letih, sledi torej kulturna modernizacija mladine, ko se je le-ta dejansko šele izoblikovala kot relativno samostojna in homogena skupnost. Glavne smernice kulturne modernizacije so bile:

- »vse večji odmik od sveta plačanega dela in zaposlitve kot centralne sfere vrednot posameznika k svetu prostega časa, potrošnje in zabave,
- sprememba spolnih vlog, pluralizem družinskih oblik, vse večje izenačevanje družinskih in zunajdružinskih skupnosti,
- sledenje novim stilom v potrošnji in množični kulturi, ki so jih prinašali in prenašali množični, zlasti vizualni mediji,
- individualizacija življenjskih usmeritev in življenjskih poti,
- vse večji pomen osebnih izkušenj, vrednot in idealov,

- poudarjanje »postmaterialnih« vrednot (kakovost življenja in medosebnih odnosov, svobodno odkrivanje duhovnosti zunaj ortodoksnih religioznih meja, visoko vrednotenje osebnih izkušenj nasproti tradicionalnim vrednotam, zlasti nasproti karierizmu, gonji za materialnimi dobrinami, socialno močjo ...)«. (Ule, 1999: 262)

Po Zinnekerju je tranzicija mladine iz industrijske v poindustrijsko moderno povzročila, da je mladina postala ena vodilnih skupin kulturnega kapitala sodobnih družb. Proces kulturne modernizacije se je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja na poseben način zaustavil in preusmeril. Ta leta označujemo za leta novih tveganj, nevarnosti in negotovosti. Globalne krize v svetu, spremenjene razmere na trgu dela, ekonomske in politične krize, želje po ohranitvi ustrezne kakovosti življenja zahtevajo spremembe na ravni vsakdanjega življenja in v življenjskem poteku posameznikov, ki postajajo akterji in nosilci le-teh. Pripravljene morajo biti na hitre menjave zaposlitev, življenjskih okolij, spremembe življenjskih standardov, prekvalifikacije in dokvalifikacije. To pomeni celovit preobrat v načinih življenja, mišljenja, identitetnih in subjektivitetnih strukturah posameznikov, njihovih medsebojnih in družbenih razmerjih. Posamezniki, ki skušajo slediti temu toku, so prisiljeni k individualnemu stilu življenja.

Ker se v mladosti začnejo oblikovati trajni življenjski stili in vrednostne usmeritve, je težnja k individualizaciji najvidnejša prav med mlado generacijo. Proces individualizacije je posledično za mlado generacijo tudi najbolj usoden, saj se mladostniki šele vraščajo v družbo in si morajo svoj položaj v njej šele izboriti in izgraditi. Mladina, ki je ideološko in politično najbolj senzibilna skupina, je zato izpostavljena velikim strukturnim spremembam. Te se kažejo v številnih nasprotjih, kot so:

- nasprotje med vse večjim razponom možnosti za individualno usmerjanje in načrtovanje življenja in vse manjšo napovedljivostjo in obvladovanjem življenjskih poti;
- nasprotje med čedalje večjimi možnostmi za samostojno sprejemanje življenjskih odločitev v mladosti in čedalje večjo prisilo za odločanje in negativnimi posledicami izogibanja odločitvam;

- nasprotje med navideznim ukinjanjem klasičnih slojevskih in razrednih razlik v mladosti z navidezno enakimi možnostmi izobraževanja in povečanimi storilnostnimi pritiski in konkurenco v boju za čim boljše socialno uvrščanje in čim boljši družbeni status;
- nasprotje med individualizacijo in stilizacijo življenja v neposrednem življenjskem okolju in globalizacijo možnosti in tveganj na makro ravni;
- nasprotje med večjo svobodo in avtonomijo in prav tako povečanim strahom pred avtonomijo in svobodo ter begom v izpraznjenost in samopozabo;
- nasprotje med tveganim izbiranjem »svoje poti« do odraslosti in vračanjem v tradicionalni »vnaprej določeni« tok odraščanja;
- nasprotje med legitimnostjo novih, bolj sproščenih in samosvojih oblik vedenja in med nemočjo in nezmožnostjo prenašanja konfliktov in frustracij;
- nasprotje med rahlanjem norm in kontrole nad mladostniki (mehkega nadzora) ter povečanjem (storilnostnih) pritiskov na osrednjih področjih dejavnosti (šola, zaposlitev), ki bolj kot kdaj koli doslej usodno posegajo v vsakdanje življenje mladostnikov in mladostnic. (Ule, 2000: 42)

Zato je pomembno, da sodobne razvite družbe, »dopuščajo delu svoje mladine fluidno in časovno neusklajeno doseganje posameznih točk odraslosti, odlaganje ali zavračanje odraslosti in ne silijo vseh svojih članov v določene vzorce odraslosti. (Ule, 2000: 11)

Novost, ki jo prinašajo devetdeseta leta, je ukinjanje mladine in mladosti, toda tako, da se nekatere spremembe in značilnosti mladosti razširjajo na vse generacije in na vse življenje. Med njimi izstopa potreba po nenehnem izobraževanju, redefiniranju lastne identitete in oblikovanju svojega življenjskega stila. Slednje so doslej pripadale mladostnemu moratoriju, zdaj pa se jim morajo podrežati vsi, ki želijo uspeti. Zato se v devetdesetih po eni strani izgublja potreba po specifičnem mladinskem svetu, posebnih vrstniških subkulturah, po drugi strani pa se prav kulturno najbolj produktivni dosežki mladinskih subkultur razširjajo na vse generacije. (Ule, 1999)

Odprtost, vitalnost in druge kategorije, ki so bile značilne za mlade, se prenašajo na starejšo populacijo. Značilnosti odraslih (individualizem, tekmovalnost, storilnost) pa

lahko pripišemo predvsem poslovno in materialno ambicioznim mladim. Mladinska kultura ni več generacijsko omejena, omejena na prostor, ampak postaja javni skupinski stil, ki presega mlado generacijo, slojevske, spolne, starostne meje, saj si jih prilaščajo tudi generacije starejših. Vrstniške skupine in mladinske scene so le trenutni prostori pobega, trenutne sprostitev, ne pa okolja, kjer se gradi posameznikova identiteta. Pogosto učinkujejo kot začasne socialne maternice, kot prostori zavetja pred zahtevami širnega sveta, ki v visoko tekmovalni družbi zanesljivo niso majhne. Delujejo kot okolja predaha in terapije. Posamezniki v njih iščejo simbiotsko bližino in se izogibajo zahtevnejšim razmerjem z drugimi kot neodvisnimi posamezniki. »So člani različnih skupin, vendar ne pripadajo nobeni.« (Coleman, 1989: 44) Kolektivne mladinske scene ponikajo, mladi postajajo izrazito obrnjeni vase, v družino in prijatelje – mikro okolja vsakdanjega življenja. Politika, religija, delo, zaposlovanje so pomembni le, ko neposredno posežejo v njihove življenjske izkušnje. So socialno in osebno občutljivi, cenijo mir, varnost in domačnost. Oblike preživljanja prostega časa imajo pasiven značaj (uporaba elektronskih medijev) oziroma prosti čas je v funkciji šolskega dela in obveznosti, ki niso toliko sprostilne in rekreativne. (Ule, Rener, 2001) Kljub temu da imajo vedno več možnosti za individualno izkoriščanje prostega časa, vedno večjo svobodo, da izbirajo lastno pot, si načrtujejo in usmerjajo življenje, pa so, ker so v stiku z družbenimi institucijami, izraziteje izpostavljeni nadzoru in sankcijam, kot so bili kadar koli poprej. Srečujejo se z drogami, alkoholom, zgodnjo spolnostjo in postajajo enakopravni člani v družini. Dokaj samostojni so v svojih hotenjih, potrebah in interesih.

»Družbena dekonstrukcija mladine je sicer odpravila tiste vidike socialne infantilizacije, ki so bili vezani na tradicionalni prehodni moratorij (na primer socialno getoizacijo mladih v okvirih vrstniških skupin in kultur), ni pa opustila vseh možnosti za socialno infantilizacijo mladih. Individualizacija sili posameznike in posameznice k temu, da se bolj kot kdaj koli prej zanašajo le na sami sebe, da »črpajo iz sebe.« (Ule, 1999: 292) Prehodi v svet odraslosti so čedalje bolj rezultat individualnih odločitev in alternativnih poti v odraslost. Mladi imajo več možnosti, da samostojno načrtujejo življenje, hkrati pa nosijo odgovornost za posledice lastnih odločitev. »Ukinjanje mladine« je ostalo polovični dosežek. Odrasli se resda vedejo do njih manj pokroviteljsko kot nekdanj, izpostavljeni pa so neposrednim učinkom trga, konkurenci v izobraževalnih poteh, poklicih in zaposlitvenih možnostih. Socialno so bolj kot kdaj koli

prej odvisni od staršev in institucij, ki jim pomagajo preživeti. Dejansko so bolj izpostavljeni, ranljivi in občutljivi. Zasebni svet in starši jim ponujajo zatočišče ter pomenijo točko umika pred pritiski družbe odraslih.

Starši se odpovedujejo kaznovanju in nasilju pri vzgoji, mladostnike zagovarjajo, saj predvidevajo, da jim bodo tako zagotovili boljše življenjske možnosti. Vezi med njimi se elastične, vedno bolj odprte. Postajajo svetovalci, niso pa nadzorniki in oblikovalci njihovega življenja. Mladi jih potrebujejo večinoma le takrat, kadar se znajdejo v ekonomskih ali psihičnih težavah. Namesto nadzornih sistemov družine in šole stopajo v ospredje nove oblike socialnega nadzora mladih, ki jih ponujajo mediji in trg. Kontrola postaja vse bolj brezosebna in funkcionalna. Neomejena svoboda, individualizem, pomanjkanje vzgojnih pravil, razpadajoče družine, materialistično naravnana družba, pogosto nasilna in kvarna medijska produkcija so le še dodatna motivacija, da ne prenašajo avtoritet in prispevajo k odklonitvi, zavrnitvi tradicionalno sprejete morale. Na eni strani vedno višja izobrazba zahteva boljšo, materialno donosnejšo službo, hkrati pa tudi boljše medosebne odnose z nadrejenimi. Prav zato že zelo zgodaj spoznajo strategije »vijuganja« med različnimi življenjskimi izbirami, ki njihove probleme najprej omilijo, soočajo pa jih tudi z vedno večjimi tveganji.

Naraščajoč pritisk na mlade, da si pridobijo čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven in nanju vezana priznanja, spričevala in nazive, ki omogočajo družbeno promocijo in napredovanje na družbeni lestvici, je ena najpomembnejših sprememb mladosti v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Starši vlagajo velika pričakovanja v izobraževanje in šolanje prav zaradi dejstva, ker velja izobrazba za najpomembnejši dejavnik družbene mobilnosti. Možnosti za boljši položaj v družbi so toliko večje, kolikor več kulturnega kapitala si otroci naberejo v mladosti. Uspeh mladih v šoli in zunajšolskih dejavnostih postaja merilo uspešnosti družin. Težnja po intenzivnem šolanju v zgodnji mladosti, ki se podaljšuje tja v trideseta leta, se razširja na vse družbene sloje in generacije. Poleg šol, ki vzgajajo in izobražujejo mlade, se povečuje ponudba neformalnih izobraževalnih dejavnosti, kot so računalniški, jezikovni in drugi tečaji, različne delavnice in predavanja, glasbene šole ... Starši začenjajo otroke izobraževati že v predšolskem obdobju. Ta proces ima svoje negativne učinke v preobremenjenosti mladih in stresih zaradi občutkov neuspešnosti. Družba jih sili, da že

v rani mladosti sprejemajo pomembne življenjske odločitve. Gre za nov proces zgodnje biografizacije.

Podaljševanje šolanja pomeni kasnejši vstop v zaposlitev, hkrati pa spremembe v socializaciji mladine in težje načrtovanje prihodnosti. Prehod iz šole v svet dela pomeni vstop v odraslost. Čeprav je ta meja vse bolj zabrisana, zaposlitev vendarle omogoča dolgoročno načrtovanje družine, kariere, življenja. Dokler posameznik ni ekonomsko samostojen, je odvisen od družine oziroma družbe. Tako ima izobraževanje vse bolj odločilen pomen za celotno biografijo posameznika. Po Hurrelmannu danes čas šolanja in čas mladosti kot biografski življenjski obdobji sovpadata. Šola je s prevzemom družbenega in individualnega pomena postala nadomestilo za mnoge življenjske izkušnje, ki so še pred kratkim imele svoje mesto v družini in v mladinskih organizacijah. Za dobo mladosti je postala prevladujoči socialni prostor. (Zorc-Maver, 1995) Izobrazba predstavlja gotovo enega tistih kapitalov, ki odpirajo možnosti. Pomeni možnost zaposlitve, pogojuje simbolne položaje v družbi, čeprav pa ne zagotavlja varnosti. Za marsikoga je šola pozitivna izkušnja, zelo negativne posledice pa lahko nosijo tisti mladi, ki šolanja ne zaključijo. Iz raziskave, ki sta jo opravila Cullingford in Morrison (Mencin Čeplak, 2000) o dijakih, ki predčasno zapustijo izobraževalni sistem, se zrcali pomemben negativni rezultat zapustitve formalnega izobraževanja. Takšni mladostniki namreč nenehno tarnajo o poniževanjih zaradi neuspeha v šoli. Le-ta predstavlja neuspeh v življenju nasploh, saj negativno vpliva na samopodobo. Če se zavedamo dejstva, da v današnji družbi biti mlad, pomeni biti vključen v vzgojno-izobraževalni sistem oziroma izobraževati se ali šolati se, potem lahko razumemo, da prezgodnji izstop iz sistema formalnega izobraževanja na simbolni ravni lahko predstavlja izstop iz življenjskega obdobja, imenovanega mladost. Brez izobrazbe imajo mladi vedno manjše možnosti za zaposlitev, vedno pogosteje pa so postopoma popolnoma izključeni iz sveta dela ter prikrajšani za možnost vključevanja v družbo. V ekonomskem, socialnem in psihološkem smislu je skupina mladih, ki ne zaključi osnovnega šolanja, poklicnega usposabljanja ali srednješolskega izobraževanja najbolj ranljiva. Enako je s tistimi, ki se zaposlijo neposredno po osnovni šoli, saj vstopajo v nekvalificirane in nestabilne segmente trga dela.

Razkol med vedno večjimi možnostmi, ki jih ima današnja mladina, in na drugi strani riziki in tveganji zaradi napačnih odločitev zaznamuje naraščajoča socialna in

psihološka negotovost. »Bistvo socialne ranljivosti je stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega (slab šolski uspeh, nizka izobrazba, slabe zaposlitvene možnosti, materialne, socialne, emotivne, zdravstvene težave). Strukturne lastnosti socialne ranljivosti (slab izhodiščni položaj) se praviloma prepletajo s kulturnimi in z interakcijskimi vidiki (manj emocionalnih in socialnih podpor v ožjem in širšem okolju).« (Ule, 2003: 130) Socialna ranljivost zmanjšuje obrambne sposobnosti za uspešno predelavo problemov, s katerimi se srečujejo mladostniki. Zato ni individualna, ampak se nanaša na vsakdanji in družbeni kontekst posameznika. Tveganja se najbolj zgostijo pri tistih mladih, ki nimajo ustrezne ekonomske in socialne podpore pri svojih družinah, so nezaposleni oziroma jim grozi dolgoročna nezaposlenost.

Modernizacija torej od mladostnikov zahteva sposobnost hitrega prilagajanja na spremembe. Hkrati pa se zdi, da krepi dve kontrastni skupini mladih: zmagovalce in poražence. Zmagovalci imajo družbene in osebne vire, s katerimi izkoriščajo priložnosti, ki jih ponuja modernizacija. Tisti, ki se ne zmorejo prilagajati modernizacijskim zahtevam, ker so osebno in družbeno nanje manj ali sploh nepripravljeni, tvegajo vstop v kategorijo poražencev. Oboji imajo svojo usodo le delno v lastnih rokah. Dinamika visoke moderne je specifična v tem, da se tveganjski krog mladih širi. Mladi, ki so podvrženi tveganjem, še zdaleč ne prihajajo več samo iz klasičnih deprivilegiranih slojev, iz nižjih razredov in družbenih manjšin, čeprav je res, da je med »poraženci« še zmeraj več takih, ki nimajo ugodnih življenjskih razmer. Klasične strukturne prisile (razredne, spolne, etnične) nimajo več tako dominantnega vpliva na življenjski potek posameznikov, hkrati pa se družbena neenakost povečuje znotraj družine, izobraževalnega sistema, v zaposlovanju in prostem času. Prehodi mladih v svet odraslih so bolj kot kdaj koli prej odvisni od umestitev in podpor v navedenih podsistemih. (Rener, 2000)

2. IZOBRAŽEVALNI MORATORIJ – VLOGA ŠOLE

Pod vplivom členitve različnih subsystemov moderne družbe, predvsem šolskih in izobraževalnih, se je razvil nov tip mladosti, ki ima poudarek na samooblikovanju mladega človeka – izobraževalni moratorij. Moratoriji pomenijo cikle ali faze socialnega umika in socialne razdelitve. Pojavljajo se pod vplivom modernizacije družbe v sedemdesetih letih 20. stoletja. Pojav izobraževalnega moratorija, ki je nadomestil prehodnega, ki je bil značilen za klasično moderno oblikovanje mladosti v prvi polovici 20. stoletja, pomeni bistveno spremembo v družbenem dozorevanju mladine kot družbene skupine.

Na moratorijski status mladosti je v okviru raziskave identitete prvi opozoril Erikson (Ule, 2000a). Meni, da je doba adolescence odločilna za razvoj posameznikove identitete, saj se mladostnikovi vplivi iz otroštva soočajo s poskusi identificiranja s socialnimi vlogami odraslih. Po Eriksonu se identiteta razvija skozi obdobja rasti, kriz in razrešitve le-teh. Omenja osem glavnih identitetnih kriz, od katerih jih pet sodi v otroštvo in mladost, tri pa v odraslost oziroma starost. Najpomembnejše v razvoju identitete je peto obdobje, saj gre za dobo adolescence, kjer se pojavi kriza adolescence oziroma identitete. V tej dobi se dejansko oblikuje t. i. jaz identiteta, zato jo Erikson označi kot nasprotje med potrditvijo in razpršitvijo identitete. V tej fazi se od mladostnika zahteva, da krizo preživi veliko bolj zavestno kot v prejšnjih fazah. Prav zaradi tega prihaja do intenzivnega razvoja duševnih in telesnih sposobnosti. V primeru pozitivne razrešitve krize posameznik sprejme samega sebe, svojo osebnost kot celoto in je tudi sprejet s strani družbe, ki mu nudi priznanje in podporo pri prizadevanjih za samostojno vključitev vanjo. Obstaja pa tudi nevarnost izgube identitete oziroma njena razpršitev. Do nje pride takrat, ko mladostnik pri svojem osamosvajanju naleti na težave, ki lahko rezultirajo v prehitrem oblikovanju osebnosti na eni in zaprtju samega vase na drugi strani. Razplet te krize je ob tem še močno odvisen od razrešitve prejšnjih štirih obdobji identitetnih kriz. Prav v omenjenem petem obdobju se pojavi moratorijski status, katerega je Erikson označil kot obdobje, ki je osvobodeno neposrednega nadzora staršev oziroma odraslih ljudi. Ta status se je pojavil v šestdesetih letih 20. stoletja in je bil značilen za del mladostnikov moškega spola, v sedemdesetih tudi za dekleta, v

osemdesetih pa postane značilen predvsem za velik del študentske mladine. Značilno je, da je postal zaželen, saj ga mladi na poti v odraslost ne zapuščajo. (Ule, 2000a)

Eriksonovo teorijo identitete in s tem moratorijski status mladosti je dopolnil James Marcia. V nasprotju z Eriksonom, ki je identiteto pojmoval predvsem kot razvojni proces, je identiteto opredelil kot stanje ali dinamično strukturo osebnosti, ki v sebi združuje posameznikove nagone, navade, prepričanja in notranje identifikacije. (Kobal-Palčič, 1998) Na osnovi empiričnih študij mladostnikov je Eriksonovo idejo o krizi identitete v mladosti razvijal in jo razdelil v model štirih identitetnih statusov v mladosti:

- razvita identiteta,
- moratorij,
- privzeta identiteta in
- identitetna difuzija. (Ule, 2000a)

Prvi identitetni status predstavljajo mladostniki z razvito identiteto. Ti so uspešno premagali krizo identitete, čeprav naj bi krize doživljali celo bolj intenzivno, ker vidijo več alternativ in sprejemajo več tveganj. Imajo jasno samopodobo, visoko samospoštovanje, visoki stopnji moralnega presojanja in empatičnega vživljanja. Imajo dobre odnose z družino, delajo pa diferenciacijo znotraj družine. Zavedajo se odgovornosti za svoje ravnanje, zato sami sprejemajo odločitve, se pri tem opirajo na lastna stališča in prepričanja.

Mladostniki s privzeto identiteto ne sprejemajo nobenih odločitev in ne izbirajo med nobenimi možnostmi. Niso prišli do izvršitve obvez skozi samoraziskovanje. Prevzamejo že narejeno identiteto, največkrat od staršev. Zdi se, kot da vedo, kaj hočejo, kdo so, toda njihova navidezna identitetna opredeljenost onemogoča oblikovati realno podobo o sebi, saj so vse temeljne odločitve, do katerih bi se morali dokopati sami, v preteklosti prevzemali drugi. Pasivno se prepuščajo odločitvam drugih, so poslušni, konformni in mnogokrat avtoritarni. Izražajo nizki stopnji sposobnosti empatije in avtonomije, pri vzpostavljanju socialnih odnosov so togi in stereotipni.

Po Marcii mladostniki, ki so v moratorijskem statusu, intenzivno in aktivno eksperimentirajo in raziskujejo samega sebe in okolico, so zelo moralno občutljivi, boječi, najmanj avtoritativni, večno nihajo med uporništvom in konformnostjo. Njihov odnos do družine, staršev in družbe je ambivalenten, na drugi strani pa so zelo zaposleni z notranjimi razvojnimi procesi. Prav raziskovanje lastnega stanja duševnosti je po mnenju Marcie glavno vodilo mladostnikov v tem statusu.

Mladostniki, za katere je značilna identitetna difuzija, predstavljajo zadnji identitetni status. Zanje je značilno, da naredijo nekaj površnih eksploracij, vendar vse ostanejo nedovršene, kar jim onemogoča, da bi si izoblikovali ustrezno identiteto. Med njimi so takšni, ki so apatični in socialno izolirani, in drugi, ki spreminjajo svojo samopodobo s kopičenjem informacij, ki jih dobijo iz okolja. Oboji imajo nizko samopodobo in najnižjo stopnjo razvoja moralne presoje, niso sposobni ohraniti odnosov z bližnjimi, so slabo integrirani v družino. Občutki, ki jih ob tem doživljajo, so tesnoba, osamljenost, zagrenjenost in brezciljnost. (Ule, 2000a, Kopal-Palčič, 1998)

Po Colemanu večina mladostnikov sicer uspešno prebrodi vse krize, ker jih rešujejo postopno in tudi zato, ker aktivno delujejo v obdobju socializacije. Zalomi pa se, če se več razvojnih nalog pojavi v istem časovnem obdobju, takrat prihaja do pravih kriz. (Coleman in Hendry, 1999)

Ker si družba pridružuje pravico do regulacije in strukturiranja ob odločitvi o vstopu mladostnika v enega izmed moratorijev, postaja mladost družbeno institucionaliziran moratorij, ki se odvija v treh smereh.

- Mladost je življenjski moratorij. Oblikuje se kot eden od mnogih v celotnem življenjskem poteku posameznika.
- V odnosu do drugih skupin se mladina izoblikuje kot moratorijska socialna skupina.
- V mladosti prihaja do značilnih življenjskih stilov, ki v končni fazi lahko rezultirajo v kulturnih vzorcih. (Ule, 2000a)

Tako kot Uletova tudi Zinnecker razume pojem moratorij kot temeljno kategorijo družbeno institucionaliziranega vsakdanjega delovanja, življenja in socialnih odnosov, mladost je torej družbeno institucionaliziran moratorij:

- mladi konstituirajo obdobje moratorija v sistemu poteka življenja,
- mladost gradi v socialni mreži skupinskih odnosov socialni moratorij in
- v okviru mladosti se razvijajo specifični pogledi, načini življenja in razmišljanja.

Zinnecker obdobje podaljševanja šolanja in čedalje poznejša leta zaposlitve imenuje po-mladostniško obdobje. »Smo zgodovinske priče, kako se sistem starostne členitve, ki se je vzpostavil v industrijskem kapitalizmu, na novo konstituira. Med mladostjo in odraslostjo srečujemo novo in družbeno urejeno starostno stopnjo. To pomeni, da vse več mladih po mladostniškem obdobju ne vstopi v dobo odraslosti, temveč v obdobje po-mladosti. Osamosvojijo se v socialnem, moralnem, intelektualnem, političnem, erotično-seksualnem, kratko rečeno, v sociokulturnem pogledu, ne da bi se ekonomsko postavili na svoje noge, kar predpostavlja zgodovinski model mladosti. Življenje po-mladosti sega v tretje življenjsko obdobje.« (Zorc-Maver, 1995: 36) Avtor našteva tri poglavitne vzroke za postadolescentno življenje:

- podaljšanje šolanja,
- nezadostna ponudba dela, kar vodi v neprostovoljno nezaposlenost, in
- samostojna mladinska scena v urbanih centrih, ki omogoča določene tehnike preživetja zunaj delovnih procesov.

Postadolescentno obdobje je ekonomsko sicer negotovo življenjsko obdobje. Avtonomija pri zaposlitvi je dosežena kasneje, je pa v politično-etičnem, partnersko-seksualnem, kulturno-potrošniškem dosežena veliko prej. To poraja prednosti in slabosti, nove priložnosti mlade generacije, hkrati pa nove obremenitve. Zaradi izzivov sodobne družbe, njenega spreminjanja, pluralizacije o enotni življenjski obliki postadolescence ne moremo govoriti.

Mladostniške moratorije modernih družb lahko razdelimo v dve glavni obliki:

- prehodni in
- izobraževalni moratorij.

Glavne razlike med njima povzemam po Uletovi (1995) in jih prikazujem v preglednici.

	Prehodni moratorij	Izobraževalni moratorij
1. Trajanje	- časovno in vsebinsko omejen, obdobje uvajanja v odraslost je krajše - mladostnik ima status novinca, prehod v odraslost potrjujejo odrasli in njihove institucije	- časovno in vsebinsko razširjen ter bogat - mladi imajo čas za oblikovanje svoje osebnosti, interesov in potreb
2. Institucija kontrole	- družina, delo, soseska - kontrola je neposredna, osebna in stroga - prevlada tradicionalnih mladinskih obredov	- izobraževalne institucije (srednje in visoke šole), vrstniki, trg - kontrola je posredna, abstraktna, poteka na dolgi rok
3. Odnos med generacijami	- glavni socializacijski instituciji sta šola in družina - učenje mlajših od starejših in medsebojno učenje	- samostojno in medsebojno učenje - delen vpliv starejših in vrstnikov; družbene in delovne institucije nimajo kontrole nad mladimi - mladinski trg, množični mediji
4. Stopnja kulturne avtonomije	- nizka, ni razlik v primerjavi s profilom kulturnih potreb odraslih	- visoka, utelešena v popularni mladinski kulturi, ki se loči na mnogo scen - gre za daljše časovno obdobje omejenih zadolžitev

Izobraževalni moratorij danes zaznamuje daljše časovno obdobje. V njegovem središču stoji diferenciran sistem izobraževanja in šolanja. Izobraževanje se podaljšuje tja v trideseta leta in v tem času si mladi pridobijo večino kompetenc odraslih. Mladi na

različnih področjih v različnih časovnih obdobjih dosežejo določeno stopnjo mladosti, ki je značilna za odraslo dobo. Zaradi podaljšanega izobraževanja se meja med otroštvom in mladostjo pomika v zgodnejša leta in meja med mladostjo in odraslostjo v vedno bolj pozna leta. V tem času mladostniki pridobivajo znanje, hkrati pa participirajo v zunajšolskih dejavnostih, preizkušajo partnerstva, imajo veliko časa za osebne dejavnosti in zadovoljevanje lastnih ciljev. Poleg šole so osnovne socializacijske institucije izobraževalnega moratorija tudi množični mediji in mladinski trg. Vsi dejavniki mlade osvobodijo omejitev socialnega sloja in razreda.

»Doživljanje in izoblikovanje izobraževalnega moratorija ni omejeno zgolj na privilegirane sloje mladih, temveč pograbi in odnese s seboj tudi mlade nižjih socialnih slojev, čeprav seveda v manjši meri in manj intenzivni obliki. Razlike, ki se tu pojavljajo, so razlike v pogojih za pridobivanje izobrazbe in kulture, stopnja prostovoljnosti in neprostovoljnosti moratorija, obseg dodatnih in sivih zaposlitev v moratoriju, prikrit vpliv družbene in spolne delitve dela na oblikovanje osebnih, izobraževalnih in poklicnih interesov mladih.« (Ule, 1995: 23)

Podobno tudi Zinnecker (Zorc-Maver, 1995: 36) ugotavlja, da glede na družbeno ureditev v Evropi obstajata dva tipa mladosti, in sicer:

- mladost kot prehodno obdobje in kot obdobje vstopa v odraslo dobo ter
- mladost kot vzgojno-izobraževalni moratorij.

Po njem je prehodni moratorij značilen predvsem za vzhodni del Evrope, kjer potekajo procesi selektivne modernizacije. Zanj je značilno, da je mladost krajša, pomeni predvsem uvajanje v institucije odraslih, predvsem v zaposlitev in v družino, ter je tako vstopno obdobje v poklicno in družinsko življenje odraslih.

Zahodne družbe, ki prehajajo iz industrijskega v poindustrijsko obdobje, poznajo mladost kot vzgojno-izobraževalni moratorij. Zaradi šolanja imajo mladi v tem obdobju relativno avtonomijo kljub subjektivno doživeti storilnostni prisili, gradijo se posebne kulturne oblike in družbenopolitične usmeritve mladih. Obstaja tudi poseben način življenja, ki sega preko učnega prostora. Tako se moratorij prenaša tudi na druga področja življenja mladih. Mladost je v zahodnih družbah pojmovana kot izobraževalni

moratorij z lastnim socialnim statusom, s posebnimi življenjskimi stili ter z načini preživljanja prostega časa in potrošnje.

V zadnjih letih fenotip mladosti označujejo globoka protislovja. (Hurelman v Ule, 2003a) Procesi individualizacije in spremenjeni družbenoekonomski odnosi mlade silijo v tak razvoj identitete, ki bi ga po prejšnjih merilih lahko označili kot neuspešno identiteto. Gre za vrnitev negotovosti v življenjski potek, za reakcijo na ambivalentne procese individualizacije, ki se kažejo kot povečanje izbir in negotovosti hkrati. V ospredje prihajajo privzete identitete, s tem pa nejasni, difuzni identitetni status. Tudi Marcia v svojih raziskavah ugotavlja (Ule, 2003a), da se je delež mladih v statusu identitete difuzije podvojil, kar pomeni, da vse več mladih svoje identitete ne gradi na stabilnih, zavezujočih odnosih, ki bi podpirali izdelano, pozitivno identiteto. Sklepal je, da šola premalo spodbuja razvoj določene identitete. Namesto, da bi mladostniku omogočala, da se razvije v avtonomno osebnost s pozitivno samopodobo, se zdi, da je njegovo ustvarjalno in avtonomno mišljenje in delovanje ne zanimata. Dozdeva se, da šola spodbuja razvoj prevzete identitete in mu vsiljuje šolsko znanje kot večno resnico. (Kobal-Palčič, 1998)

Njegovo tezo so potrdili v različnih raziskavah (Kobal-Palčič, 1998), tudi ko so ugotavljali, kako se spremembe identitetnih položajev udejanjajo v šolski situaciji v Sloveniji. Rezultati kažejo, da je med učno uspešnejšimi dijaki največ mladostnikov s prevzeto identiteto. Marcia ugotavlja, da osebe v tem položaju kljub pridnosti in delavnosti kasneje (v poklicnem življenju) niso sposobne opravljati vodstvenih ali ustvarjalnih funkcij. Odličnjaki blestijo v obdobju izobraževanja, v procesih ustvarjanja in vodenja pa se prepustijo socialno spretnejšim in avtonomnejšim osebam. Tudi naša šola spodbuja marljivost, podrejenost avtoritetam, nesamostojnost pri odločanju in dozdeva se, da zavira razvoj stabilne, zrele in jasne identitete dijakov. Borbe za ocene, podrejanje cilju – zaključnim izpitom, poklicni maturi in maturi ter z njimi povezanemu standardiziranemu preverjanju znanja, ki ne upošteva individualnih razlik med dijaki, mladostnika nedvomno še močneje oddaljujejo od odgovorov na vprašanja o lastni istovetnosti. (Kobal-Palčič, 1998)

Zato opozarjamo na spregledan pomen in vlogo, ki ju ima šola za oblikovanje osebnosti posameznika. Če je čas mladosti odločilno določen s šolskim časom, se mora

temu ustrezno prilagoditi tudi šola oziroma spremeniti se mora predstava o njej. Dogajanje v šoli se odvija v procesih socialne interakcije, kar pomembno vpliva na biografijo vsakega posameznika. Zato mora biti doživeta kot institucija, ki ne poudarja zgolj spoznavnih procesov, ampak kot pomemben del izobraževanja upošteva tudi socialne interakcije. Številni avtorji, kot predstavljam v nadaljevanju, poudarjajo, v katero smer in kako naj bi se šola razvijala, da bi se osebnost mladostnika najbolj celovito oblikovala.

»Prevladujoča predstava šole predvsem kot ustanove za intelektualne izobraževalne procese objektivno ni primerna. Ozka predstava šole kot intelektualnega treninga je še vedno prevladujoča v zavesti velikega dela javnosti in tudi v zavesti večine učiteljev. Podrobna analiza pa pokaže, da se v vsaki šoli odvija veliko in predvsem zelo pomembnih socialnih procesov pri pouku, med učiteljem in učencem in tudi med učenci samimi.« (Hurrelmann v Zorc-Maver, 1995: 61) Sklene, da mora šola zagotoviti razmere za odraščanje, v katerih bi se lahko posameznik tako intelektualno kot čustveno razvil.

Šola naj bi kot pomembno mesto oblikovanja mladih predstavljala intelektualni in hkrati socialno-izkustveni prostor: »Šola kot družbeno organizirano socializacijsko ustanovo moramo postaviti v položaj, ko bo s svojimi sredstvi in na svoj način lahko programsko smiselno pomagala definirati in oblikovati čas mladosti. Aktivno mora prevzeti in zavestno oblikovati vlogo vzgojne institucije v otroški dobi in dobi mladosti. Moramo jo razumeti kot izobraževalni in komunikacijski center, ki učencem predstavlja intelektualni in socialno-izkustveni prostor v pomembni življenjski fazi ... Če bo poleg institucije za posredovanje znanja in intelektualnega treninga postala tudi socialni forum, stimulativen del vsakdana mladih, potem bo odprla pomembne izkustvene prostore in pospeševala samorazvoj v več dimenzijah osebnosti.« (Zorc-Maver, 1995: 61)

»Šola je za otroka ves čas njegovega razvoja pomemben »tretji sitem« – poleg družine in širšega socialnega okolja – v katerega se vključuje, črpa iz njega pri svojem oblikovanju in v njem, razen svojih potencialov, izkazuje tudi svoje osebne ranljivosti.« (Tomori, 2002: 16) Predstavlja most med družino in socialnim okoljem, vpliva na njegovo doživljanje življenja in na njegov razvoj.

Vloga šole izhaja iz formalnih in vsebinskih značilnosti njenega delovanja.

- »Šolar preživi v šoli ali pri delu za šolo več kot polovico dejavnih ur dneva v delovnem tednu.
- Za otroka je šola fizični in socialni življenjski prostor s številnimi, izredno pomembnimi odnosi in dogajanja.
- Šola je otrokovo prvo delovno mesto, na katerem oblikuje svoj odnos do delovnih obveznosti in načinov obvladovanja delovnih nalog.
- V šoli razvija otrok odnos do pridobivanja znanja in novih spoznanj.
- Šola je za mnoge vir stresov in stisk, iz katerih se porajajo psihosocialne in psihosomatske motnje, vsebuje pa tudi številne pozitivne in varovalne dejavnike psihosocialnega razvoja, ki nekaterim otrokom vsaj delno nadomestijo ali popravijo družinske neustreznosti ali primanjkljaje.« (Galeša, Gartner, Palir, 1972)

Šola je torej prostor, kjer se osebnost posameznika pomembno oblikuje, daje smernice za življenje, omogoča posamezniku, da se znajde v osebnem in poklicnem življenju. »V najširšem pogledu je izobraževanje eden od vidikov socializacije, saj vključuje pridobivanje znanja in učenje veščin. Naj bo namerno ali nenamerno, izobraževanje pogosto pomaga posamezniku oblikovati prepričanja in moralne vrednote.« (Haralambos, Holborn, 2001: 733)

Prav zato formalne šolske sisteme pogosto upravičeno kritizirajo, češ da z določanjem nekega kulturnega in intelektualnega modela za vse otroke in brez zadostnega upoštevanja njihovih posebnih nadarjenosti omejujejo osebni razvoj posameznikov. Mnogi šolanja ne zaključijo uspešno, ker se šole ne prilagodijo dovolj posameznikom. Šolski sistemi, ki spodbujajo tekmovalnost, lahko pripeljejo do selekcije glede na učne uspehe, šolski neuspeh lahko postane razlog za odtravanje posameznikov na socialni rob in povzroči številne nekonstruktivne oblike vedenja, vodi lahko celo v socialno izključenost.

3. ŠOLSKA (NE)USPEŠNOST

Šolska (ne)uspešnost je predmet proučevanja različnih ved, kot so pedagogika, psihologija, sociologija vzgoje in izobraževanja, specialna didaktika, andragogika, defektologija, ekonomija, medicina ... Le-te se ukvarjajo z različnimi vidiki šolske (ne)uspešnosti in pojav opredeljujejo z najrazličnejših zornih kotov. Vprašanja šolske uspešnosti oziroma neuspešnosti pridobivajo vedno večji pomen tudi v okviru razprav in strategij gospodarskega in družbenega razvoja v celoti, saj gospodarsko stanje družbe in njena razvojna faza ter povpraševanje na trgu delovne sile segajo tudi v šolske prostore in sodoločajo vrednost šolskega uspeha. Tako je v okviru formalnega sistema vzgoje in izobraževanja mogoče preučiti učno (ne)uspešnost, osip, prehode med posameznimi stopnjami v šolskem sistemu ...

Enciklopedički riječnik pedagogije (1963) piše o šolski uspešnosti takole: »Nivo vzgojno-izobraževalnih ciljev in nalog je lahko višji ali nižji, zato govorimo o večjem ali manjšem uspehu ali neuspehu pri pouku. Meja med uspehom ni absolutna in stalna, ampak relativna in gibljiva. Z racionalnim sistemom tekočega periodičnega in letnega spraševanja, preverjanja in ocenjevanja učitelj ugotavlja in meri uspeh učencev pri pouku. Rezultati uspeha se kažejo z oceno, ki predstavlja njegov zunanji videz ...« (Galeša, Gartner, Palir, 1972)

Galeša, Gartner, Palir (1972) menijo, da je v tem pogledu uspešnost posameznika izražena z ocenami. Seštevek ocen vseh šolskih predmetov ali povprečna ocena le-teh predstavlja šolsko uspešnost. V vsakdanji rabi so uspešni tisti učenci, ki napredujejo v višji razred oziroma stopnjo izobraževanja, neuspešni pa tisti, ki ponavljajo, ne zaključijo izobraževanja. Avtorji poudarjajo, da v resnici skorajda ni učenca, ki bi bil šolsko neuspešen, ker izraz neuspešen izključuje kakršno koli uspešnost pri katerem koli predmetu. Ni učenca, ki ne bi bil uspešen vsaj pri enem predmetu. In ni učenca, ki ne bi vsaj nekaj vedel o snovi pri predmetu, kjer ima negativno oceno. Lahko bi govorili o neuspešnosti pri posameznem predmetu, pa še tam ne v pravem pomenu besede, ker je tudi tam gotovo del snovi, ki jo obvlada. Problem šolske uspešnosti ne zajema samo administrativnega kriterija »izdelal razred – ni izdelal

razreda«, ampak vključuje tudi, s kakšnim uspehom (zadostnim, dobrim, prav dobrim ali odličnim) je učenec izdelal.

Danes kazalci uspešnosti ne predstavljajo več ali predvsem ocene in spričevala. Ali je šolanje uspešno ali ni, kažejo še druge, dolgoročno pomembnejše naloge šolanja. Opozarjamo, da je pojem šolske (ne)uspešnosti mnogo širši, kakor se navadno misli, ko se jo ocenjuje zgolj po šolskih ocenah in po tem, kako učenec napreduje po stopnjah izobraževanja. To so najbolj enostavna merila, ki pa zagotovo ne smejo biti edina.

Šolski uspeh odpira možnosti dobrega življenja v odrasli dobi. Mikuš-Kos (1991: 46) verjame, da »med boljšo in slabšo uspešnostjo v šoli in prodornostjo ter uspešnostjo odraslega človeka ni povezav, ki bi opravičevale usodni pomen, katerega pripisujemo šolskemu uspehu, vsaj dokler je ta še v mejah, ki omogočajo prehod iz razreda v razred.«

»O šolski uspešnosti v širšem smislu odločata potek in izid naslednjih razvojnih nalog:

- razvoj sposobnosti pridobivanja in izkazovanja znanja,
- razvoj samostojnega razmišljanja, presoje, oblikovanja stališč, opredeljevanja, iskanja novih rešitev, v skrajni stopnji oblikovanje smiselnega odgovora na izzive, dvome in dileme,
- razvoj delovnih navad, sistematičnega izpolnjevanja nalog, načrtovanja in organiziranja dela individualno in v skupini,
- učenje sodelovanja z drugimi,
- razvijanje različnih spretnosti in veščin,
- oblikovanje ustreznega vedenja v preizkušnjah in učinkovitega obvladovanja stresov,
- prevzemanje odgovornosti za lastno prizadevanje in prispevek k delu skupine,
- preskušanje izvirnih načinov spoprijemanja z intelektualnimi in delovnimi izzivi,
- sprejemanje in izražanje čustvenega odziva na lasten uspeh in neuspeh ter na uspeh in neuspeh drugih.

Ne glede na to, kako dejaven in sistematičen je delež pedagogov pri tem, ko vsak šolar te naloge v procesu šolanja izpolnjuje, in ne glede na to, ali pedagogi uspeh izpolnjevanja teh nalog sproti in dokončno sploh opazijo in evalvirajo, so prav ti procesi odločilni za celosten uspeh šolanja. Njihov skupni izid bolj kot ocene same odgovarja na vprašanje, kaj je šolanje dalo posamezniku za njegovo pot v življenje.« (Tomori, 2002:16)

Lahko bi rekli, da sta se strah pred šolsko neuspešnostjo oziroma prizadevanje za šolski uspeh zrasla v socialno tkivo otroka, staršev in družbe. Zavest o nujnosti uspešnega šolanja postaja gonilna sila in hkrati sila pritiska.

3.1 OPREDELITEV POJMA ŠOLSKA NEUSPEŠNOST

V skupino šolsko neuspešnih učencev so tradicionalno zajemali samo tiste, ki so izpadli iz šolskega sistema (klasični osip). Sodobnejše razumevanje v to skupino prišteva tudi tiste mlade, ki niso dovolj pripravljeni za učinkovit vstop na trg delovne sile oziroma za učinkovito socialno in ekonomsko integracijo. Torej zajame tudi tiste, ki sicer formalno uspešno končajo začetno izobraževanje, vendar imajo težave pri iskanju prve zaposlitve (na primer zaradi nizke ravni funkcionalne pismenosti). Tako šolsko neuspešne učence opredeljujejo tudi mednarodni dokumenti. (Bečaj, 2001a)

Oblike šolske neuspešnosti so:

- ponavljanje razreda,
- preusmeritev v drug program oziroma šolo,
- osip – zapuščanje šole brez kvalifikacije,
- prehod v smeri brez realnih možnosti.

Jelenc (2002) poudarja, da šolska neuspešnost poleg šolskih ocen in napredovanja po stopnjah izobraževanja zajema številne druge razsežnosti in učinke, ki zadevajo psihološke, sociološke, ekonomske in druge značilnosti in okoliščine življenja prizadetega človeka, zadevajo njegovo poklicno in tudi celotno življenjsko osebno pot ali kariero. Tudi Strojnova (Bergant in Musek-Lešnik, 2002) potrjuje, da šolska

neuspešnost ni odvisna le od šolskega sistema. Če bi želeli izboljšati stanje, bi bile potrebne spremembe na vseh področjih, ki zadevajo otroke in mladostnike. Najuspešnejši poseg bi bil v povezovanju različnih dejavnikov na ravni države, lokalnih skupnosti in družine s skupnim namenom izboljšanja stanja. Meni, da se problem šolske neuspešnosti kaže na treh nivojih:

- pri učencih, ki ponavljajo razrede ali pa so pretežni del šolanja na meji minimalnega uspeha ali neuspeha,
- v obliki prenehanja šolanja pred končano obvezno izobrazbo ali pa kot dokončanje šolanja brez potrebne usposobljenosti za vstop na trg delovne sile,
- v obliki nezmožnosti mladih za uspešno vključenost v delo, ker v šoli niso dobili primernih veščin in znanja.

Ko določamo kriterije šolske neuspešnosti lahko govorimo tudi o:

- pričakovanjih staršev, ki jih otrok ne izpolnjuje, ali o nizki ravni pridobljenega znanja,
- spričevalu, zaradi katerega otrok ne more nadaljevati šolanja tam, kjer bi želel,
- popravnih izpitih in ponavljanju letnika.

Lahko pa vprašanje neuspešnosti omejimo zgolj na tiste, ki predčasno izstopijo iz sistema šolanja. (Mencin Čeplak, 2002)

»Najbolj nedvoumno se šolska neuspešnost kaže, ko dijak ne izpolni osnovnih nalog šolanja in ne more vstopati v naslednje zahtevnostne stopnje izobraževanja, ko šolanje prekinja na stopnji, ki je prenizka glede na njegove sposobnosti in objektivne možnosti, in ko izstopa iz procesa šolanja prej, ko bi bilo optimalno glede na njegove subjektivne in objektivne potrebe.« (Mikuš-Kos, 1991: 46)

Šolske neuspešnosti ne moremo omejiti zgolj na šolski prostor. Termin je zaradi pridevnika »šolski« zavajajoč. Šola ne more biti izključni krivec, saj se v kombinaciji dejavnikov, ki šolsko neuspešnost povzročajo, skrivajo tudi dejavniki ožjega in širšega socialnega okolja, zlasti v obliki vedenjske problematike in vandalizma, delno pa zunaj šole in tudi po končanem formalnem izobraževanju. (Bečaj, 2001b)

3.2 OSIP

Ena izmed oblik šolske neuspešnosti je tudi osip. V državah Evropske unije predstavljajo osipniki središče raziskovanja in zanimanja v okviru izobraževanja. V slovenskem šolskem sistemu je problematika sicer že dolgo prisotna, predvsem zadnje čase pa se pogosteje omenja in raziskuje. Pozornost, ki se posveča osipu, naj bi izhajala zlasti iz sfere dela, saj trg delovne sile zahteva vsaj minimalno poklicno usposobljeno delovno silo. (Trbanc v Božič, 2002)

Največ težav v zvezi z osipništvom je pri samem opredeljevanju pojma. Definicija mora zrcaliti tiste udeležence vzgojno-izobraževalnega procesa, ki več ne nadaljujejo izobraževalnega programa. Kot osipnike označujemo tiste posameznike, ki so:

- zapustili šolo pred zaključkom izobraževalnega programa oziroma razreda in se niso prepisali na drugo šolo ali v drugo izobraževalno institucijo,
- vpisani v prejšnjem šolskem letu, toda šole trenutno ne obiskujejo ali
- se izpisali iz šole.

V študiji »Osip in srednješolsko izobraževanje« je Evropska unija predlagala, da kot osipnike prepoznamo tiste, ki:

- »ne nadaljujejo izobraževanja po osnovni šoli in ki se ne vpišejo niti v poklicno usposabljanje,
- prenehajo obiskovati srednjo šolo med ali na koncu prvega leta, ko so se vpisali,
- ne zaključijo srednje šole oziroma poklicnega usposabljanja.« (Bucchi, 2000: 2)

Različne informacije o osipnikih prinašajo tudi naslednje tipizacije:

- dogodkovna stopnja osipa odkriva delež dijakov, ki zapustijo srednjo šolo vsako leto in pri tem ne dokončajo srednješolskega programa;
- statusna stopnja je kumulativna in višja od prejšnje, ker vključuje vse osipnike, ne glede na to, kdaj so nazadnje obiskovali šolo;
- kohortna stopnja pa meri, kaj se je zgodilo z eno skupino dijakov v določenem časovnem obdobju. Pomembna je, ker daje več kontekstualnih podatkov o

osipnikov, saj odkriva, kolikšen je delež osipnikov med tistimi, ki istočasno začnejo s šolanjem na določeni stopnji. (Ule, 2003)

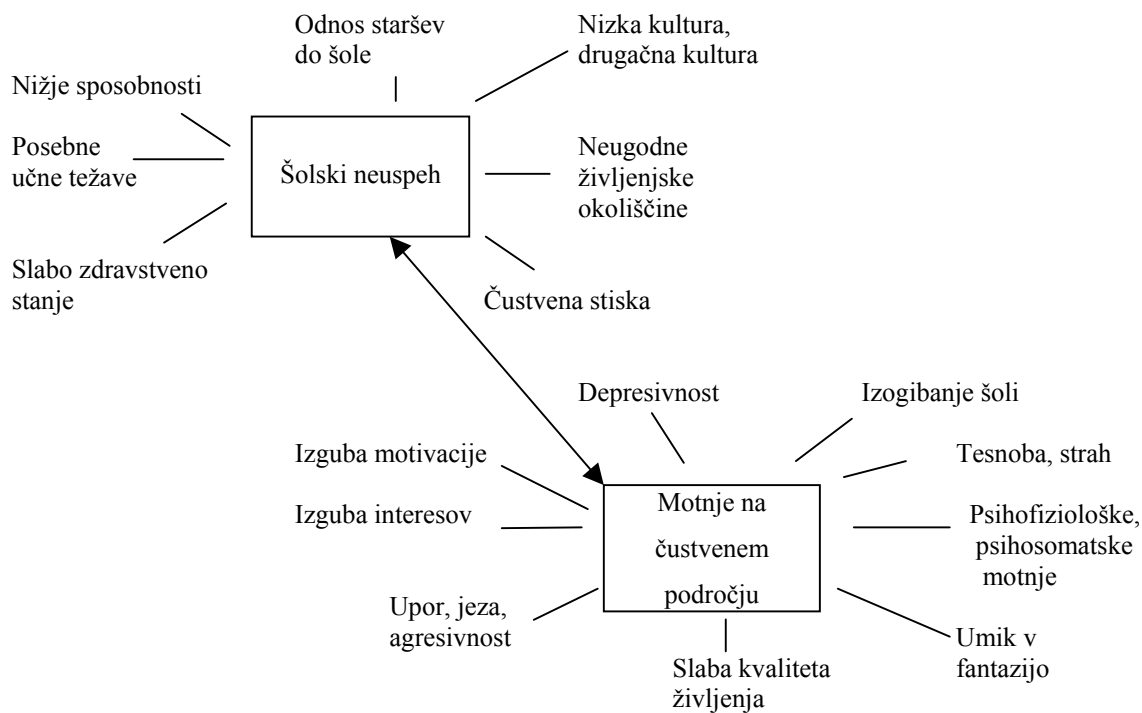
3.2.1 DEJAVNIKI OSIPA

Dijaki navajajo številne razloge, zakaj zapustijo šolo. Ti segajo od slabih ocen, za poklicno ali vsakdanje življenje nekoristnih učnih vsebin, nezanimivih učiteljev, do priložnosti za zaposlitev ... Vsi navadno predstavljajo le del resnice, so lahko poenostavitve kompleksnejših razlogov. Le redko so to trenutne odločitve. Navadno so dejavniki zelo raznoliki. Raziskovalci se strinjajo, da se tveganje za osip začne v zgodnjih letih izobraževanja, zato naj bi se v vzgojno-izobraževalni proces začeli čim hitreje uvajati preventivni programi, ki lahko prispevajo k zmanjšanju osipa.

»Rumberger navaja naslednje razloge za zapustitev šole:

- s šolo povezani problemi, slab šolski uspeh,
- učenec ne mara šole, učenec je izključen,
- učencu se šola zdi prenevarna,
- ekonomski problemi,
- želja po zaposlitvi oziroma delu,
- finančne težave,
- domače obveznosti,
- osebni problemi,
- nosečnost, poroka,
- z družino povezani problemi,
- nizka izobrazba staršev,
- nizek dohodek staršev,
- enostarševska družina.« (Ule, 2003: 49)

Najpogostejši dejavniki osipa oziroma šolskega neuspeha so prikazani v obliki miselnega vzorca.

Vir: Mikuš Kos, 1991: 48

Ker je osip odvisen od interakcije številnih, kompleksnih spremenljivk in je težko določiti, katera je v določenem primeru pomembnejša, je tudi napovedovanje osipa izjemno težavno.

Razloge, ki prispevajo k osipu posameznikov iz šolskega sistema, lahko razvrstimo v tri skupine:

- individualni razlogi,
- razlogi, ki so povezani z družino,
- razlogi, ki so povezani s šolo.

Zato tudi pri raziskovanju osipa ločimo tri pomembnejše usmeritve, in sicer:

- vrsti raziskovanja, ki se osredotočata na družinsko ozadje in šolske variable s sociološke perspektive,
- psihološki pristop pa poudarja individualne značilnosti v okviru dosežkov in motivacije. (Ule, 2003)

3.2.1.1 INDIVIDUALNI RAZLOGI

Osipniki so pogosteje otroci in mladostniki, ki so že v osnovi manj prilagodljivi, slabše organizirani, impulzivni, nemirni, vase zaprti, čustveno ranljivi, ali so v primerjavi s svojimi vrstniki kakor koli izrazito drugačni (kronično bolni, telesno prikrajšani, otroci, ki ne znajo jezika, iz manjšinskih skupin ...). Med osebnostnimi dejavniki učenja so najpomembnejši tisti, ki izvirajo iz posameznikovega čustvenega življenja. Nekateri jih označujejo kot »čustveno« inteligentnost in jih obravnavajo v okviru sposobnosti. Prijetna čustva lahko dvignejo učni učinek, medtem ko ga negativna in močna čustva lahko zelo znižajo ali celo onemogočajo učenje. (Goleman, 1996)

Večina čustvenih dejavnikov je kratkotrajnih, mednje pa ne moremo šteti temeljnih dimenzij osebnosti, katerih delovanje je dolgotrajnejše. Raziskave so pokazale, da visok nivo nevrocenzizma negativno vpliva na učni učinek. (Musek, Pečjak, 1995) Uspeh na šolskem področju zahteva določeno stopnjo učne zrelosti. Med psihičnimi dejavniki, ki utegnejo izzvati učno neuspešnost mladostnika je tudi nezmožnost uravnavanja čustev. (Kobal-Palčič, 1997) Čustva delujejo motivacijsko, poleg tega pa določajo, koliko si bo nekdo zapomnil. (Dryden in Vos, 2001)

Zelo razdiralno vplivata trema (zlasti izpitna in spraševalna) ter stres. Kar 80% težav z učenjem naj bi bilo povezanih s stresom. (Dryden in Vos, 2001)

Tudi samozaupanje in samopodoba, ki ju ima posameznik o sebi, sta za učenje pomembni silnici. Raziskave dokazujejo, da je izobraževanje, ki ne gradi na obeh, obsojeno na neuspeh. Nizka samopodoba je značilnost manj uspešnih učencev. Ti so navadno čustveno občutljivejši kot njihovi sošolci. Samopodoba posameznika soodloča, ali je nekdo dober učenec ali ne. (Dryden in Vos, 2001) Danes čedalje več avtorjev zagovarja recipročno pojmovanje odnosa med samopodobo in učno uspešnostjo. Po njem naj bi učno uspešni otroci postajali vse bolj uspešni, učno slabi, pa vse manj uspešni. (Juriševič, 1999)

Dryden in Vos (2001) poudarjata, da se učenci, ki so hiperaktivni, impulzivni in nepozorni, soočajo s sindromom pomanjkanja pozornosti (Attention Deficit Disorder Sindrom). Le-ti imajo hude težave tako s sledenjem pouka kot s šolsko disciplino in z učnim uspehom.

»Rizični dijaki so tisti, ki so glede trajnega izstopa iz šole bolj ranljivi od povprečja. Imajo manj unikatnih značilnosti, ki jih je potrebno upoštevati pri pripravi programov za preprečevanje osipa. Individualne značilnosti obsegajo neopravičeno izostajanje od pouka, slabe ocene, slabe bralne in matematične sposobnosti, nizko samospoštovanje, vedenjske probleme, težave pri identificiranju z drugimi, hkratio zaposlenost in obiskovanje šole, pripadnost manjšinskim skupinam, zaradi česar se počutijo izolirane in odtujene.« (Ule, 2003: 55)

3.2.1.2 RAZLOGI, POVEZANI Z DRUŽINO

Možnosti šolske neuspešnosti so večje pri tistih dijakih, ki odraščajo v disfunkcionalni družini, in pri tistih, katerih osebnostne značilnosti in njihovi načini vedenja in odzivanja močno otežujejo vključevanje in prilagajanje procesu šolanja. Pri tem gre za izpolnjevanje delovnih nalog kot za socialne in čustvene obremenitve ter preizkušnje, brez katerih si šolanja ni mogoče predstavljati. Pri tem mislimo na tiste mladostnike, ki niso deležni ustreznih spodbud, podpore, razumevanja in pomoči družine, ki jim stres in čustvena prizadetost v družini jemljejo moč, voljo in zbranost za učinkovitejše delo v šoli, in tiste, ki jim družina ne omogoča razvoja zdrave samozavesti in gradnje samopodobe, jih bremeni z nerealno visokimi pričakovanji, ali pa tiste, pri katerih temelji vrednostna ocena zgolj na mladostnikovi šolski uspešnosti. (Tomori, 2002)

Na posameznikovo uspešnost pomembno vplivajo starši oziroma družina: kako so prebujali in razvijali otrokove interese, kakšen je njihov odnos do otrokovega učenja in do šole nasploh, kako spremljajo otrokovo napredovanje, kakšne zahteve mu postavijo in kako priznavajo njegov trud. (Valenčič, 1967) V današnjih socializacijskih procesih družbe sta šola in družina prisiljeni tesneje sodelovati. Parsons meni, da postane šola po primarni socializaciji znotraj družine osrednji dejavnik socializacije. Deluje kot most med družino in družbo kot celota in pripravlja mladostnike za njihovo odraslo vlogo. (Haralambos, 1999)

Najpomembnejša sprememba z začetkom izobraževanja je v tem, da družina nima več odločilnega vpliva na velik del otrokovih dejavnosti, ki so od takrat v domeni šole. Kljub vsemu pa so te dejavnosti pomembne za družino, saj je šolski uspeh sestavni

del življenja vsake družine. Čim bolj je otrok uspešen, manj se čuti odsotnost tega vpliva v družini. Šolski uspeh vnese v družino veselje in zadovoljstvo, ob neuspehu pa lahko pride do napetosti, konfliktov, težav ter v najslabšem primeru tudi do razdora družine. (Musek, 1996)

Zato je pomembno, da se družina zanima za otrokov šolski uspeh, ga spodbuja k učenju in delu, privzgoji otroku delovne navade ter se je sposobna tudi sama vključiti v izobraževanje svojega otroka. Če imajo starši pozitiven odnos do šole, če znajo vzpostaviti visoka, toda razumna pričakovanja glede otrokovih dosežkov in kariere, mu dajejo socialno in emotivno podporo, da se laže sooča s šolskimi konflikti in pravili, potem bodo možnosti, da tak posameznik postane osipnik, mnogo manjše.

Kaže se tudi povezanost osipnikov in strukture družine. Raziskave kažejo, da so uspešnejši otroci, ki odraščajo v družini, ki je kohezivna, v kateri člani znajo komunicirati, so sposobni reševati konfliktne situacije, v kateri so vloge posameznikov jasno definirane. V nasprotju z njimi pa imajo mladostniki, ki odraščajo v družinah, kjer prevladujejo avtoritativni ali permisivni starševski stili, večje možnosti, da postanejo osipniki. Najbolj so izpostavljeni otroci, ki živijo samo z enim od staršev ali v čustveno razpadlem družinskem okolju. Pri takšnih otrocih je verjetnost učnih težav vsaj za 50% višja, verjetnost, da ne bodo končali srednje šole, pa je vsaj dvakrat večja. (Dryden in Vos, 2001)

Tudi izobrazba staršev oziroma družine, v kateri je otrok odraščal, lahko potencialno napoveduje osip. Manj izobraženi starši navadno preživijo in posvetijo manj časa z otrokom in mu redkeje pomagajo pri šolskem delu. Tak otrok nima zadostne dodatne podpore, njegova motivacija za šolanje je nizka. Med tem ko bolj izobraženi starši podpirajo trud otroka, z lastnim zgledom prenašajo nanje pozitivne vrednote in jih laže motivirajo za učenje.

Ker nižja stopnja izobrazbe v mnogih primerih pomeni tudi slabši materialni standard družine, ponavadi otroci iz revnejših družin občutijo večji pritisk, da bi prispevali k družinskemu dohodku, zato hitreje zapustijo šolanje in se zaposlijo. Paulu (v Ule, 2003) celo trdi, da je revščina ključni demografski napovednik osipa, saj naj bi bili dijaki iz spodnje tretjine družin po velikosti družinskega dohodka pod večjim

rizikom, da bodo zapustili šolo, kot dijaki iz srednjerazrednih ali bogatih družin. Meni, da je za dijake iz revnih družin, ne glede na njihovo etnično pripadnost, verjetnost osipa tri ali štiri krat višja.

Tudi Hribernik (1994) zagovarja tezo, da starši nižjih družbenih skupin, predvsem kmetje, pogosto negativno vrednotijo izobrazbo, saj jim dolgoletno izobraževanje otrok odteguje delovno silo. Zadovoljujejo se z manj zahtevnimi poklici, kar je med drugim posledica starševske nizke izobrazbe in njihove (ne)zmožnosti pomoči pri učenju otrok. Starši višjih družbenih razredov pa imajo v večini pozitiven odnos do izobraževanja, saj pričakujejo, da bo njihov otrok dosegel enako oziroma višjo stopnjo izobrazbe, kot jo imajo sami. Starši imajo torej zahtevnejše poklicne želje glede prihodnjega poklica svojega otroka, čim višja je stopnja njihove izobrazbe.

3.2.1.3 RAZLOGI, POVEZANI S ŠOLO

Nekaj osipa oziroma osipnike je mogoče napovedovati že zaradi samega delovanja šolskega sistema. Le-to izhaja iz predpostavke o socialnem in kulturnem kapitalu, ki ga imajo oziroma bi ga naj imeli mladi kot osnovo za učenje. Mladostniki naj bi redno obiskovali pouk, izpolnjevali šolske obveznosti, se držali hišnega reda, pravil, bili motivirani, imeli vsaj temeljne delovne navade ... Obstoječi šolski sistemi pa temeljijo na vrednotah in normah širokih skupin srednjega razreda. Poudarjajo določene vrste znanja in dajejo prednost določenim načinom preverjanja znanja. (Trbanc v Božič, 2002) »K osipu v določenih programih prispeva:

- prezahtevnost in neprimernost delov programov in njihova povezanost (cilji in vsebine splošno-izobraževalnih in teoretičnih predmetov),
- neprilagojenost katalogov znanj za dijake, ki so bolj usmerjeni k operativnemu mišljenju (negimnazijski programi).

Med splošnimi šolskimi pogoji, ki prispevajo k osipu, lahko izpostavimo:

- delovanje šolskega sistema samega (kako šolski sistem uniformira različne potrebe učencev, kakšno znanje preferira, kakšni so načini ocenjevanja ...),
- strukture programov (kateri predmeti, s kakšnimi vsebinami, kako so predmeti med seboj povezani),

- organizacije izvajanja (povezanost šolskega izobraževanja in praktičnega usposabljanja).« (Žnidarič, 2002: 65)

Med konkretnimi šolskimi dejavniki pa moramo omeniti:

- način izvajanja,
- pedagoški oziroma didaktični pristop (zelo negativno vpliva pomanjkanje učiteljevega zanimanja za učence),
- povezovanje učenja in praktičnega usposabljanja,
- povezovanje vsebin predmetov v celovite sklope,
- projektni pristop,
- povezovanje učiteljev različnih predmetov,
- prilagajanje podajanja snovi učencem z različnimi sposobnostmi,
- nespodbuden odnos učiteljev do učno manj uspešnih učencev,
- percepcija, da je disciplinski sistem neučinkovit in nepošten ter
- zelo razširjeno neopravičeno izostajanje od pouka. (Ule, 2003 in Žnidarič, 2002)

Avtorja Rumberger in Thomas (2000), ki sta preučevala značilnosti šolske uspešnosti, sta ugotovila, da ni samo šolski uspeh zanesljiv indikator šolske uspešnosti, ampak je zanesljiv indikator tudi osip. Izpostavljata šolske vire, strukturne značilnosti šole in šolske procese kot dejavnike, ki vplivajo na visok osip. Četudi kontroliramo pomembne individualne in družinske značilnosti, lokacija, velikost ter vrsta šole vplivajo na osip. (Ule, 2003)

K nižjemu osipu prispeva:

- pozitivna socialna klima v šoli,
- občutek pripadnosti šoli in
- visoka stopnja sodelovanja med učenci, učitelji in starši.

V povprečju imajo manjše in privatne šole boljšo socialno klimo in zato nižjo stopnjo osipa. Tudi šole v urbanih področjih v primerjavi s suburbanimi imajo nižjo stopnjo osipa.

Visoka stopnja osipa pomeni tudi neprilagojenost šolskih institucij potrebam mladih.

Po Bordieuju (1996) je lahko za neuspeh kriv tudi sam izobraževalni sistem. Ocenjuje, da je izobraževalni sistem sistematično povezan s kulturo prevladujočega sistema, ki se imenuje »kulturni kapital«. Le-ta ni enakomerno razdeljen po razredni strukturi, kar v veliki meri pojasnjuje razlike v izobraževalnih dosežkih in vlogo v samem izobraževalnem sistemu. Učenci iz višjega razreda so socializirani v prevladujočo kulturo in imajo vgrajene prednosti, saj obvladajo jezik, način izražanja in kulturo, ki se zahteva in ocenjuje v izobraževalnem sistemu. Kulturni kapital je torej v precejšnji meri pridobljen v procesu primarne socializacije, ko se oblikuje človeška osebnost. Učinki vsebin primarne socializacije so trajni in jih je mogoče le izjemoma spremeniti v procesu nadaljnje socializacije.

Vsekakor današnja hitro se spreminjajoča družba, v kateri sta gonilni sili kapital in usmerjenost v potrošnjo, od mladostnika zahteva vedno več. Mladi se že zelo zgodaj srečujejo z novonastajajočimi vsebinami in nalogami, ki jim jih postavlja družba. Socialno ranljivejšemu oziroma socialno izključenemu posamezniku, ki ima težave že pri običajnem vključevanju v družbene procese, te novosti in spremembe ne prinesejo boljšega družbenega statusa ali kakovosti življenja. Prav nasprotno, to mladostnika še bolj oddalji in marginalizira od neke idealne identitete, kakovostnega življenja in dostopa do pomembnih življenjskih virov. Dejstvo je, da je posameznikova identiteta močno povezana in odvisna od udeležnosti in uspeha v izobraževalnem procesu. Različni socialni dejavniki (na primer dosežena stopnja izobrazbe staršev, poklic) in ekonomski dejavniki (na primer materialne razmere družine, življenjski standard) ustvarjajo različne pogoje za uspešnost posameznika v procesih institucionalnega izobraževanja. Pomembno vlogo pri doseganju izobraževalnih ciljev imajo tudi starši sami, zlasti če poudarjajo pomen visoke uspešnosti v izobraževanju. Za kakovost in izbiro izobraževalnih ciljev pa so seveda potrebni tudi ustrezni načini financiranja in upravljanja življenja v družini kot ekonomskem sistemu in družini kot mestu zagotavljanja bioloških, čustvenih in socialnih potreb. (Bezenšek, 2003)

3.2.2 UKREPI ZA PREPREČEVANJE OSIPNIŠTVA

Ugotovitve, da je delež tistih, ki izobraževanja ne zaključijo uspešno, prevelik, in da je prevelik tudi tisti del šolajoče se mladine, ki uspešno konča osnovno šolo in posamezne stopnje srednje šole, ni pa motiviran za nadaljnje izobraževanje, je privedlo do številnih ukrepov, ki so namenjeni vključevanju populacije v ponovno izobraževanje ali delo oziroma zgodnjemu odkrivanju tistih, ki bi lahko prešli med osipnike.

Med številnimi programi, ki so usmerjeni v odpravljanje oziroma zmanjševanje problema osipnikov in/ali brezposelnih mladih brez kvalifikacij, velja omeniti naslednje: Program 5000, Projektno učenje za mlajše odrasle – PUM, Produkcijska šola, Projekt poklicna orientacija v lokalni skupnosti, izobraževanje v okviru izobraževanja odraslih ... Poleg le-teh se izvajajo številni drugi ukrepi in aktivnosti, ki potekajo znotraj šolskega sistema in so prav tako pomembni za zmanjševanje in preprečevanje osipa. Med njimi so profesionalno svetovanje na področju poklicne orientacije, pomoč mladostnikom pri osebnostnem in socialnem dozorevanju – izbira poklica, spodbujanje poklicnega izobraževanja, seznanjanje s poklici v delovnih okoljih ... (Dobrovoljc, 2002, Može, 2002, Kožuh, 2002)

Da bi se mladi ponovno vključili v izobraževanje, ga končali in tako dobili novo priložnost, je potrebno vložiti veliko napora, predvsem na področju motiviranja, v iskanju smisla in ciljev izobraževanja, saj je predvsem nizka motivacija značilnost vseh predčasno izpisanih. V poročilu Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje je poudarjeno, da je potrebno:

- pritegniti starše, da bi sodelovali pri izbiri izobraževalne oziroma šolske poti otrok ter pomagati najrevnejšim družinam, da na šolsko obveznost otrok ne bi gledale kot na nepremostljivo težavo;
- pouk prilagoditi posameznikom in jih bolj navduševati;
- popestriti pouk, kot izobraževalne partnerje pritegniti družine, družbeno aktivne ustanove;
- zagotavljati pravico do drugačnosti in zagotoviti spoštovanje univerzalnih vrednot;
- vzgajati za strpnost in spoštovanje drugačnosti;

- odraščajočim pomagati pri svobodnem oblikovanju njihovih miselnih in vrednostnih sistemov, jih voditi do večje zrelosti in odprtosti duha, saj demokratičen dialog gradi temelje za razumevanje in mir;
- izobraževanje bolj prilagoditi manjšinskim skupinam in tistim, iz socialno najmanj spodbudnih okolij, omogočiti dostop do novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij;
- ponuditi večjo izbiro izobraževalnih poti mladim, omogočiti preusmeritve, jih usposobiti za odločanje v prihodnosti. (Delors, 1996)

Šolski sistemi morajo:

- prispevati k zmanjšanju socialne ranljivosti otrok, ki izhajajo iz ogroženih slojev, zato je potrebno ugotavljati ogroženost otrok (družinske razmere);
- vpeljati politiko pozitivnega razločevanja za tiste, ki imajo največje težave (dodatna sredstva, posebne metode dela);
- razviti bolj prilagodljive poti za otroke, ki se šolskemu sistemu težko prilagajajo (manjši oddelki, prilagojeni tempo dela ...);
- omogočiti prehajanja med šolo in delom, boljše vključevanje v delovno okolje;
- mladim brez kvalifikacije omogočiti ponovno vključitev, dopolnilno izobraževanje ...;
- vpeljati sistem »osebne izkaznice usposobljenosti«, ki bi vsakemu posamezniku omogočala priznavanje znanj in spretnosti, ki jih je pridobil. (Delors, 1996)

Komisija OECD (Overcoming failure at school, 1998) priporoča tri temeljne ukrepe za zmanjševanje šolske neuspešnosti:

- ukrepi na kurikularni ravni (sistemski ukrepi), ki naj bi prispevali k zmanjševanju socialne izključenosti;
- prehodi med programi (horizontalna in vertikalna prehodnost med programi in šolami);
- izobraževalno in poklicno usmerjanje (poklicna orientacija).

V zvezi s šolsko neuspešnostjo priporoča naslednje ukrepe:

- sistemske reforme, ki naj bi bile usmerjene zlasti v izboljšanje kakovosti na prvi stopnji izobraževanja, v podaljševanje obveznega šolanja navzgor in kurikularne reforme, ki naj bi pokrile vsebino, šolsko kulturo in strukturne spremembe;
- povečanje avtonomnosti posameznih šol;
- ozaveščanje javnosti o tej problematiki;
- jasno določitev odgovornosti – tudi tiste, ki jo imajo učenci;
- kompleksen pristop;
- ustrezen podporni sistem za rizične in neuspešne učence;
- dobro sodelovanje vodstvenih delavcev in učiteljev, ki naj zagotovi večjo kakovost poučevanja, ustrezno razredno klimo ter ustrezen odnos med učitelji in učenci;
- povečanje sposobnosti prilagajanja velikim razlikam med učenci, zlasti zaradi splošnega odklanjanja diferenciacije otrok glede njihovih sposobnosti ter zaradi vse večjega vključevanja otrok s posebnimi potrebami. (Overcoming failure at school, 1998)

V državah OECD (Overcoming failure at school, 1998) šolski neuspeh in izstope iz šole rešujejo na različne načine:

- z uvajanjem programov, ki so posebej namenjeni specifični vrsti problematičnih dijakov;
- z uvajanjem predšolskega izobraževanja;
- z izboljševanjem obveznega osnovnega izobraževanja in daljšanjem le-tega; iz povprečno štirinajst let do petnajstega in šestnajstega leta, celo do osemnajstega;
- s kurikularnimi reformami: na šolskem nivoju poznajo ukrepe od zaprtja šole, do zamenjave šolskega vodstva (sveta šole, ravnatelja), pogostejši so pregledi kritičnih šol s strani inšpektorjev ...;
- alternativa državnim programom je mrežni pristop.

Aktivnosti, s katerimi lahko pripomoremo k zmanjševanju osipa, so tudi:

- s strani države subvencionirane inštrukcije,
- nižji normativi za oblikovanje oddelkov,
- dopolnilni pouk v srednji šoli,

- posebni programi za socialno in osebno rast.

Krajnc (1999) navaja še nekatere druge ukrepe za zmanjševanje izstopov oziroma osipa.

- Pouk bi moral bolj ustrezati resničnim, življenjskim potrebam dijakov.
- Učitelji se morajo usposobiti, da bodo znali voditi pouk tudi v razredih, v katerih nekateri dijaki izstopajo po nizki motiviranosti, nizkih aspiracijah, slabem predznanju, kratkotrajni koncentraciji, preprostejših oblikah mišljenja in po motečem vedenju. Nekaj tovrstnih delavnic in seminarjev ponuja tudi Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pouk bi moral potekati z bolj aktivnimi, na dijaka osredotočenimi oblikami in metodami dela.
- Učitelji bi se morali usposobiti tako za preverjanje in povzemanje kot za ocenjevanje znanja.
- V učne načrte splošno-izobraževalnih programov je treba vnesti ciljno izobraževanje in izločiti nepotrebno faktografijo.
- Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje naj obdržita dosedanja prakso spremljanja učencev.
- Osip bi morda zmanjšali, če bi tistim posameznikom, ki izstopajo, omogočili bolj fleksibilno prepisovanje in dokončanje programa. Tak projekt v sodelovanju Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstva za šolstvo, znanost in šport poteka pri dokončanju izobrazbe za skupino petindvajsetletnikov, ki so nekoč izstopili iz izobraževanja brez vsake kvalifikacije.
- Povečati bi se morala vloga svetovanja učencem pri vpisu v ustrezne programe izobraževanja. Prezgodnja selekcija otrok v izobraževalne smeri pa prejudicira njihov nadaljnji rezultat, je nepoštena do otrok in vodi v nastanek oziroma ohranitev intelektualne elite.
- Dobro je treba preučiti vplive ocenjevanja. Neodvisno zunanje ocenjevanje, kljub vsem stresom, ki jih prinaša učencem in učiteljem, je bolj pravično.
- Uspešnejše reševanje problema obeta tudi vlaganja v raziskovanje novih metod poučevanja, v dopolnjevanje izobraževanja učiteljev in omogočanje sodelovanja učiteljev in staršev.

Nasploh se kaže, da se učitelji premalo usposabljujejo za delo z učenci in dijaki s posebnimi potrebami, čeprav je takšnih otrok po mednarodnih raziskavah več kot 20% med 3. in 19. letom starosti. Med vsemi motnjami so po Spinthallu (1990) na prvem mestu učne težave (37%), nato govorne težave (30%), šele potem sledijo vse druge motnje. Rezultat kaže, da je v naših šolah ogromno otrok s posebnimi potrebami, kar bi nujno morali upoštevati programi stalnega strokovnega spopolnjevanja učiteljev. (Galeša, 1993) Zato težnja, da je potrebno izobraževanje učiteljev posodobiti in ga prilagoditi posameznim specifikam udeležencev vzgojno-izobraževalnega procesa, ni odveč. Učitelji, svetovalni delavci, psihologi, pedagogi in ravnatelji na šoli, ki so v stalnem stiku z dijaki, lahko najhitreje opazijo znake šolskega neuspeha. Njihova vloga je pri zgodnjem odkrivanju in preprečevanju potencialnega osipa izredno pomembna. Šole je potrebno spodbujati, da so pozorne na otroke z nižjimi učnimi sposobnostmi, s slabšimi delovnimi navadami, z vedenjskimi in drugimi težavami, da bi se zavedale možnosti, ki jih imajo pri zgodnjem odkrivanju tistih, ki bi lahko prešli med osipnike.

4. OSIP V SREDNJEŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU V SLOVENIJI

V Sloveniji je bilo na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje do leta 1997 organizirano longitudinalno spremljanje šolajočih posameznikov od sedmega razreda osnovne šole do zaključka srednje šole. Prvotno so bili rezultati namenjeni spremljanju priliva srednješolcev iz šol, ugotavljanju potreb po delovnih mestih za pripravnike ter prostih delovnih mest oziroma študijskih namer za študente. Bili pa so tudi pokazatelj, kaj se dogaja s posamezniki – ali ponavljajo razred, spreminjajo program in smer šolanja ... Ko se je Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti spremenil, je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje s spremljavo prenehal, nadaljevalo pa naj bi ga Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Šole so Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport posredovale podatke o šolskem uspehu učencev in dijakov ter o osipu dijakov po izobraževalnih programih ob koncu šolskega leta. Zbrane so bile ocene od petega do osmega razreda, poklicna namera, informacija o nadaljnjem šolanju ter socialni status mladostnika. Obseg problema posameznikov, ki zapustijo šolski sistem brez vsaj temeljne poklicne izobrazbe, je bil prikazan kot generacijski osip. Zbrani podatki so bili sicer zanesljivi kazalci stanja, vendar pa niso bili mednarodno primerljivi.

Kljub vedno večjemu poudarjanju negativnih vplivov šolske neuspešnosti za posameznika in družbo tako v slovenskem prostoru kot v državah, ki so članice Evropske unije, spremljanje ni prišlo v pripravo in izvedbo v šolskih letih 2000/01, 2001/02 in 2002/03, ker na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport sredstva za to niso bila odobrena. Ostali smo brez osnovnih podatkov za analizo stanja, hkrati pa obstaja strah, da s spremljavo zaradi sprememb Zakona o zaposlovanju nihče ne bo nadaljeval. (Ule, 2003)

Leta 1998 sta Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo pripravila obrazec, ki ga dijaki in starši podpišejo ob izpisu dijaka iz šole. Na podlagi obrazca, ki ga šola pošlje Zavodu Republike Slovenije za šolstvo, svetovalci Zavoda vabijo osipnike na motivacijska srečanja, t. i. svetovalne pogovore, s

čimer jim pomagajo pri izbiri ustrežnejšega izobraževalnega programa, pri iskanju zaposlitve ... Zaplete pa se, ker šole le v 20% primerov posredujejo podatke, od teh pa se jih le 50% odzove vabilu na razgovor.

V Sloveniji imamo zadnje podatke, ki so na voljo o deležih osipa po vrstah izobraževalnih programov, za generacije, ki so prvič vpisane v srednješolsko izobraževanje v šolskih letih 1991/92, 1992/93 in 1993/94. Prav tako ni natančne evidence o učencih, ki po osnovni šoli ne nadaljujejo šolanja v srednješolskih programih. (Gregorič-Brezavšček, 2001)

Prvi učenci izpadejo iz izobraževanja že v osnovni šoli, saj zaradi ponavljanj osemletno šolsko obveznost izpolnijo že v nižjih razredih ali pa osnovno šolo sicer končajo, vendar šolanja na srednješolski ravni ne nadaljujejo. Ti imajo praviloma učne težave, slabo predznanje, nižje sposobnosti, so nemotivirani za izobraževanje. Značilno je tudi, da živijo v slabih socialnih razmerah in da je izobrazbena struktura njihovih staršev slabša od normalne populacije.

Drugi del učencev izpade iz izobraževanja v srednji šoli. Pri zadnjih petih generacijah je bil končni osip iz srednješolskega izobraževanja od 13% do 18%, pri čemer se v zadnjih letih ta delež počasi znižuje. Zadnji podatki kažejo, da 13% dijakov, ki so se vpisali v programe srednješolskega izobraževanja za mladino v šolskem letu 1993/94 (generacija 93), v petih letih po prvem vpisu ni zaključilo šolanja na nobeni stopnji. (Tabela 4.1)

Velike razlike v deležih osipa obstajajo med različnimi vrstami izobraževalnih programov. Največji delež osipa je v programih nižjega poklicnega izobraževanja (31,9% za generacijo 1993) in naj bi v zadnjih letih celo naraščal. Sledi osip dijakov srednjega poklicnega izobraževanja (16,6%), ki naj bi v zadnjih letih upadal, temu pa sledi osip v strokovnih in tehniških programih (11,9%). Celoten osip iz poklicnih, tehniških in strokovnih programov za generacijo 1993 je bil 15%, medtem ko je bil v gimnazijskih programih le 6,5%. Vidimo, da je delež osipa v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja, za programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja vseskozi višji kot v programih splošnega izobraževanja.

Razen v nižjem poklicnem izobraževanju in gimnazijskih programih je osip deklet povsod nižji kot osip fantov.

Analize Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje kažejo, da največ dijakov opusti šolanje že v prvem letniku (40–50%), okoli 30% v drugem in 20% še v tretjem letniku. Redki ne končajo 4. letnika.

Tabela 4.1: Osip v srednješolskem izobraževanju po vrsti programa in spolu, generacije 1991–1993 (za vse dijake rednega šolanja po petih letih spremljanja)

SKUPAJ	Generacija	Generacija	Generacija 1993	
	1991	1992	Število	Osip (v %)
	Osip (v %)	Osip (v %)		
Eno- do dvoletni (skrajšani) programi (II. zahtevnostna stopnja)	21,3	29,4	344	31,9
Dve- in triletni poklicni programi (III. in IV. zahtevnostna stopnja)	26,8	18,6	1465	16,6
Strokovni programi in poklicno-tehniški programi (V. zahtev. st.)	14,9	12,8	1243	11,9
SKUPAJ: vsi poklicni in strokovni programi	20,4	16,2	3052	15
Splošni srednješolski programi – gimnazije	5,9	7	418	6,5
SKUPAJ: vsi srednješolski programi	17,2	14,1	3,47	13
SKUPAJ	Generacija	Generacija	Generacija 1993	
	1991	1992		
OSIP DEKLET				
Eno- do dvoletni (skrajšani) programi (II. zahtevnostna stopnja)	18,6	28,8	93	34,4
Dve- in triletni poklicni programi (III. in IV. zahtevnostna stopnja)	34,2	18,4	529	14,5
Strokovni programi in poklicno-	14	12,2	518	10

tehniški programi (V. zahtev. st.)				
SKUPAJ: vsi poklicni in strokovni programi	21,7	15,2	1140	12,5
Splošni srednješolski programi – gimnazije	5,3	6,6	263	6,7
SKUPAJ: vsi srednješolski programi	17	12,7	1403	10,8
OSIP FANTOV				
Eno- do dvoletni (skrajšani) programi (II. zahtevnostna stopnja)	22,2	29,6	251	31
Dve- in triletni poklicni programi (III. in IV. zahtevnostna stopnja)	22	18,7	936	18
Strokovni programi in poklicno-tehniški programi (V. zahtev. st.)	15,9	13,6	725	13,9
SKUPAJ: vsi poklicni in strokovni programi	19,3	17,2	1912	17
Splošni srednješolski programi – gimnazije	7	7,6	155	6,2
SKUPAJ: vsi srednješolski programi	17,4	15,2	2067	105

Vir: Geržina et al., 2001: 37

Če računamo osip kot delež dijakov, ki niso končali izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali, so stopnje osipa še višje, in sicer dosežejo 50,7% v nižjem poklicnem izobraževanju, 37,4% v srednjem in 30,5% v strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju. (Tabela 4.2) V vseh poklicnih in strokovnih programih je stopnja osipa višja od 30%, medtem ko je v splošnih srednješolskih programih – gimnazijah nižja od 20%. V vseh srednješolskih programih torej tretjina (31%) dijakov ne konča izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali.

Če primerjamo stopnjo osipa glede na spol, ugotovimo, da je le v nižjem poklicnem izobraževanju stopnja osipa višja pri dekletih (54,8%) kot pri fantih (49,4%).

V vseh ostalih programih je delež osipa pri fantih, ki niso končali izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali, večji kot pri dekletih.

Tabela 4.2: Osip generacije 1993 – delež dijakov, ki niso končali izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali

	Skupaj		Dekleta		Fantje	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
Eno- do dvoletni (skrajšani) programi (II. zahtevnostna stopnja)	548	50,7	148	54,8	400	49,4
Dve- in triletni poklicni programi (III. in IV. zahtevnostna stopnja)	3303	37,4	1171	32,2	2132	41,1
Strokovni programi in poklicno-tehniški programi (V. zahtevnostna stopnja)	3171	30,5	1276	24,6	1895	36,2
SKUPAJ: vsi poklicni in strokovni programi	7022	34,6	2595	28,6	4427	39,4
Splošni srednješolski programi – gimnazije	1270	19,8	746	19,1	524	20,8
SKUPAJ: vsi srednješolski programi	8292	31	3341	25,7	4951	36

Vir: Geržina et al., 2001: 38

Deleži osipa se torej razlikujejo od programa do programa, hkrati pa obstajajo tudi velike razlike znotraj programov določene vrste.

V Tabeli 4.3 so upoštevani le tisti programi, v katere je vpisanih več kot 100 dijakov in kjer je osip 15% ali višji. Če primerjamo delež končnega osipa dijakov srednjega izobraževanja, dijake, ki so izstopili iz srednjega izobraževanja in niso zaključili šolanja na nobeni stopnji srednjega izobraževanja, je bil med vsemi programi nižjega poklicnega izobraževanja najvišji osip v programu pomožna šivilja (37,3%), sledita mu programa obdelovalec kovin (31%) ter obdelovalec lesa (24,8%).

Med programi srednjega poklicnega izobraževanja se stopnji osipa 25% približa program preoblikovalec in spajalec kovin, le-to pa presežeta programa strojni mehanik (25,4%) in oblikovalec kovin (26%).

Med programi srednjega strokovnega izobraževanja za generacijo 1993 pa visoko prednjači delež osipa pri programu tehnik trgovske akademije (33,6%).

Tabela 4.3: Srednješolski programi z najvišjim osipom (generacija 1993)

Nižje poklicno izobraževanje			Srednje poklicno izobraževanje			Srednje strokovno izobraževanje		
Program	Osip		Program	Osip		Program	Osip	
	Osip 1	Osip 2		Osip 1	Osip 2		Osip 1	Osip 2
Pomožna šivilja	37,3	59	Oblikovalec kovin	26,9	52,8	Tehnik trgovske ak.	33,6	41,4
Obdelovalec kovin	31	51,7	<i>STROJNI</i> <i>MEHANIKA</i>	25,4	49,1	Kemijski tehnik	22,5	54,2
Obdelovalec lesa	24,8	47,8	Preoblik. in spaj. kovin	24,8	44,7	Prometni tehnik	19	75,4
			Mehanik vozil in voz. sr.	21,5	44,3	Grafični tehnik	18,9	47,2
			Natakar	21	43,2	Gostinski tehnik	17	30,9
			Poslovni tajnik	19,2	28,2	Gradbeni tehnik	16,9	36,5
			Avtomehanik	19,1	55,5	Elektrotehnik, energetik	16,1	56,5
			Finomehanik in urar	19	49	Strojni tehnik	15,8	39,4
			Mesar	18,5	36,9			
			Elektrikar, elektronik	16,5	49,3			
			Kuhar	16,2	32,7			
			Frizer (obrtni)	16	24			
Slaščičar – konditor	15,2	39						

Vir: Geržina et al., 2001: 38

Osip 1 pomeni delež končnega osipa dijakov srednjega izobraževanja. To so dijaki, ki so izstopili iz srednjega izobraževanja in niso zaključili šolanja na nobeni stopnji srednjega izobraževanja.

Osip 2 pomeni delež dijakov, ki niso končali izobraževanja v rednem času in v programu, v katerega so se vpisali.

Po zadnjih podatkih Centra za poklicno izobraževanje je v poklicnih šolah tudi do 25% osipnikov, zlasti v nižjem poklicnem izobraževanju. V poklicnih šolah je vsako leto manj dijakov, toda med njimi je največ osipnikov. V primerjavi s tujino je največ osipnikov v srednjih šolah v Grčiji (34%), najmanj pa v Veliki Britaniji in na Irskem (pod 10%). V Sloveniji je stanje podobno kot v Italiji in Nemčiji; osip je 13%. Na Nizozemskem in v skandinavskih državah pa osipa skorajda ne poznajo. Evropska unija si prizadeva, da bi bil do leta 2010 osip v državah članicah pod 10%. (Čakš, 2004)

S spremljanjem osipa naj bi se (s tem problemom se trenutno pri nas nihče resno ne ukvarja) začel ukvarjati Center za poklicno izobraževanje, ki želi pripraviti nacionalni program za preprečevanje šolske neuspešnosti. Program naj bi bil plod mednarodnih izkušenj in primerov dobrih praks.

Navedeni podatki poudarjajo, da je delež mladih, ki ne zaključijo srednje šole oziroma poklicnega usposabljanja, bistveno prevelik. Na tem mestu bi želela opozoriti tudi na status oziroma sloves, ki ga ima nižje in srednje poklicno izobraževanje in tudi strokovno izobraževanje. Če pogledamo želje osmošolcev in osmošolk, v katerem srednješolskem programu bi želeli nadaljevati šolanje, in jih primerjamo z njihovimi dejanskimi možnostmi, vidimo, da prihaja do velikih razhajanj. (Mencin Čeplak, 2000: 132)

Tabela 4.4: Razhajanja v željah dijakov

	Šola, želje anketiranih (v %)	Vpis celotne populacije l. 1999/2000 (v %)
Nižje poklicne	0,8	4,7
Srednje poklicne	13,4	33
Strok./tehniške	27	29,8
Strok./splošne gimnazije	42,1	32,4

Vir: Mencin Čeplak, 2000: 132

Kot kažejo podatki v tabeli, si največ učencev želi na gimnazije. Slednje veljajo za šole, ki odpirajo vrata za vstop med intelektualno elito, vodijo k visokemu družbenemu statusu. Na drugi strani pa mladi skoraj ne kažejo zanimanja za nižje in srednje poklicno izobraževanje. Gre za šole, ki jih zaznavajo kot oviro za doseganje višjih ravni izobraževanja. »Poklicne šole slovijo kot šole za nesposobne, neinteligentne otroke, kar je ena najtemnejših plati hierarhije vednosti v okoliščinah, ko – kot pravi Bourdieu – mala buržoazija služi kot model ali bolje kot norma. Manj izobraženi so pogosto žrtve podobnih predsodkov kot učenci s slabšim učnim uspehom – da je njihova izobrazba izraz njihovih intelektualnih (ne)sposobnosti oziroma intelektualne omejenosti. Dovolj je poznati izobrazbo nekoga, da vemo, kaj bere, kakšne filme gleda, s kom se družijo, kakšna so njegova politična prepričevanja ...« (Mencin Čeplak, 2000: 137) Dijaki, ki se v njih vpisujejo, veljajo torej za manj sposobne, šole pa ne slovijo kot tiste, ki odpirajo možnosti za vzpon po družbeni lestvici, ampak veljajo za šole z najnižjim ugledom in družbenim statusom. Dejansko jih podcenjujemo, zato ni čudno, da mladi s svojim izobraževanjem v njih ne želijo nadaljevati. Vanje se iz leta v leto vpisuje čedalje manj dijakov, hkrati pa je v teh šolah delež dijakov, ki izobraževanja ne zaključijo uspešno, največji. Izgleda, da so tudi neuresničene želje dijakov po vpisu na želeno šolo eden izmed razlogov njihove neuspešnosti.

4.1 SPREMINJANJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV V POKLICNEM IN STROKOVNEM IZOBRAŽEVANJU

Sprememba družbenega reda v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je pokazala, da učenje za poklic postaja način življenja in zahteva novo, sodobno razumevanje poklicne orientacije. Razlike med splošnim in poklicnim izobraževanjem so se začele vedno bolj poudarjati. Potrebna je bila reforma poklicnega šolstva. Prednostne naloge v reformi so bile naslednje:

1. »Vpeljevanje novih oblik poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, kot so:

- programi srednjega poklicnega izobraževanja v dualni organizaciji (dualni sistem), za katero je značilna kombinacija pridobivanja teoretičnega znanja v šoli in praktičnega usposabljanja v podjetju; dualni sistem je alternativa srednjemu poklicnemu izobraževanju, ki v celoti poteka v šoli;
- poklicni tečaji, kjer je predvideno šestmesečno do enoletno izobraževanje za diplomante splošnih srednjih šol. Vzporedno se uvajajo tudi maturitetni tečaji in izpiti za tiste, ki so končali programe srednjega strokovnega izobraževanja z zaključnim izpitom;
- programi višjega strokovnega izobraževanja (neuniverzitetni programi);
- mojstrski, delovodski in poslovodski izpiti;
- strokovne gimnazije kot del splošnega izobraževanja.

2. Kurikularna prenova, ki zajema pregled, posodobitev veljavnih programov, njihovo prilagoditev evropskim merilom ter pripravo novih programov.

3. Izobraževanje/usposabljanje učiteljev in opremljanje šol.

4. Vzpostavitev certifikatnega sistema kot ogrodja izobraževanja odraslih. Cilj certifikatnega sistema je, da omogoči nenehno poklicno izobraževanje, specializacijo, širjenje in pridobivanje novih kvalifikacij, ki jih ne moremo izpeljati skozi redni šolski sistem. Vendar pa certifikatni sistem ne bo nadomestil rednega poklicnega in strokovnega izobraževanja.« (Geržina, 2000: 67)

Ker sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja še vedno ni bil zadovoljiv, je sledila prenova programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter

srednjega in višjega strokovnega izobraževanja. Na novo je bilo pripravljenih 19 programov poklicnega in strokovnega izobraževanja:

- 8 dualnih,
- 5 programov za poklicne tečaje,
- 5 višjih strokovnih in
- 1 srednji strokovni program.

Ti predstavljajo slabo četrtno vseh prenovljenih in na novo pripravljenih programov v obdobju 1996–1999. V celoti je bilo do konca leta 1999 prenovljenih ali na novo pripravljenih 81 programov. Največ pozornosti so namenili prenovi in pripravi nižjega poklicnega izobraževanja ter srednjega poklicnega izobraževanja v dualni obliki, programov poklicnega tečaja in višješolskih programov. V prenovljene programe nižjega poklicnega izobraževanja so se lahko učenci vpisali leta 1998/99.

Do leta 2001 se je oblikovalo kar nekaj novih programov, največ programov srednjega poklicnega izobraževanja v šolski in dualni obliki in programov srednjega strokovnega izobraževanja pa so prenovili, kot je prikazano v spodnji tabeli.

Tabela 4.5: Prenovljeni srednješolski programi do šolskega leta 2002

VRSTE IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMOV	Do vključno leta 2000	V letu 2001	Skupaj
Programi nižjega poklicnega izobr.	17	1	18
Programi srednjega poklicnega izobr.–šolska organizacija	41	0	41
Programi srednjega poklicnega izobr.–dualni sistem	13	2	15
Programi srednjega strokovnega izobr.	36	3	39
Poklicno-tehniško programi	7	1	8
Poklicni tečaj	6	0	6
SKUPAJ	120	7	127

Vir: Cek, 2002: 25

V nižjem poklicnem izobraževanju se je povečal delež praktičnega pouka, trajanje izobraževanja pa se je podaljšalo na dve leti in pol.

V srednjem poklicnem izobraževanju je glavna značilnost prenove, predvsem v dualnem sistemu izobraževanja, da se je večji del praktičnega izobraževanja prenesel v podjetja, izven šole.

Izkazalo se je, da so bili cilji prenove dobro zastavljeni in tudi njihovo uresničevanje je bilo na splošno uspešno. Socialno partnerstvo, moderni izobraževalni programi, dualni sistem, boljša povezava teorije s prakso ter višje in visokošolsko poklicno izobraževanje so postali del modernega in hkrati slovenskega sistema poklicnega izobraževanja.

4.1.1 SMERNICE ZA NADALJNI RAZVOJ

Vendar pa vključevanje Slovenije v Evropsko unijo in sprejetje filozofije vseživljenjskega učenja zahtevata nove koncepte. Prvotne usmeritve, ki so zagotavljale ustrezne rešitve za prehodno obdobje, niso več zadostne.

Nekatere ocene in pobude glede prenove poklicnega in strokovnega izobraževanja so bile podane na seminarju na Bledu, ki je potekal aprila 2000. Ocene se vežejo na dokumente, ki so se pripravljali od leta 1992 do sprejetja nove šolske zakonodaje leta 1996 v okviru programa Phare I. Udeleženci so opozarjali na nerazvitost socialnega partnerstva, neustreznost izhodišč za pripravo izobraževalnih programov ter na neustrezne rešitve v prenovljenih programih.

Precej predlogov o prenovi poklicnega in strokovnega izobraževanja je podanih tudi v poročilu Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji 1999. (Arh, 1999)

Decentralizirati bi bilo potrebno sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja. Decentralizacija programskega, finančnega in kadrovskega upravljanja poklicnega izobraževanja postaja ob odpiranju kurikula in uveljavljanju lokalnega dogovarjanja nujnost. Težave pri usklajevanju nomenklatur poklicev, kjer opažajo šibko

prisotnost sindikatov, se kažejo, ker v socialnem partnerstvu ni tradicije. Priprave izobraževalnih programov pripravljajo predvsem šolniki, zato so poklicni profili, ki se izobražujejo, zastavljeni preširoko in so prezahtevni. Potrebno bi bilo lokalno dogovarjanje in povezovanje med socialnimi partnerji. Delodajalci, šole, sindikati, lokalne oblasti in zavodi za zaposlovanje naj bi sodelovali in skupaj oblikovali lokalne koalicije, ki bi usmerjale poklicno in strokovno izobraževanje. »Potrebujemo strategijo za doseganje tesnejše povezanosti izobraževanja in dela, ki bi bila sprejeta v obliki dogovora med socialnimi partnerji:

- predvideti postopno rast generacije in števila programov v dualni obliki na vseh stopnjah od nižjega poklicnega do višjega strokovnega izobraževanja,
- uvajanje novih programov, zlasti na področju storitvenih dejavnosti, saj je za Slovenijo značilen močan pretok zaposlovanja iz industrijske v storitveno dejavnost,
- opredeliti, pri katerih poklicih bo šolska oblika izobraževanja ostajala prioriteta ali edina, pri katerih bo vsaj prehodno obdobje ostala dualna oblika le dopolnitev šolski, kje pa bi ponudili samo dualno obliko,
- izdelati načrt stimulacije delodajalcev (razvoj učnih mest, projektov, mentorstva),
- zagotoviti ustanavljanje medpodjetniških centrov,
- načrtno spodbujati vpis v dualne programe (štipendijska politika, tržna nagrada ...).« (Medveš ... et al., 2000: 14)

S prenovo izobraževalnih programov je potrebno nadaljevati. Več pozornosti bi bilo potrebno nameniti vsebinskim spremembam, ki so povezane z novimi spretnostmi, ki jih potrebujejo delodajalci, ter spremembam na trgu dela in v gospodarstvu. Več pozornosti bi morali nameniti tudi izobraževanju učiteljev strokovnih in tehničnih predmetov ter izobraževanju mentorjev, uvajanju novih metodoloških in pedagoških pristopov. Posebno pozornost je potrebno nameniti natančnemu spremljanju novih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja (dualni sistem, višji strokovni programi, poklicni tečaj ...).

Izkušnje pri pripravi nomenklatur poklicev kažejo, da bo potrebno dopolniti metodološka načela za pripravo nomenklatur, jih posodablјati in dopolnjevati ter se tako

prilagajati novim delovnim razmeram. Omogočati je potrebno transparentnost naših poklicnih verifikacij na ravni Evropske unije in mobilnost kadrov. (Bevc, 2000)

Še vedno ni izoblikovana celotna strategija uvajanja dualne oblike izobraževanja. Razvoj dualnega sistema je potrebno usmeriti v evalvacijo in izvedbo in ne več samo v pripravo programov. Do zdaj je bilo omejeno le na izobraževanje mladine, čeprav je enako primerno tudi za izobraževanje odraslih, predvsem pa za izobraževanje brezposelnih.

Še vedno ostaja odprto vprašanje velikega osipa v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja. Ugotoviti bi bilo potrebno bistvene razloge za osip in glavne značilnosti populacije osipnikov. »Predlog bi bil projekt: Odpravljanje osipa v srednjem izobraževanju. Projekt bi moral biti usmerjen v dva strateška cilja:

- zmanjšanje osipa v srednjih strokovnih šolah,
- odprava osipa v poklicnih šolah.

Projekt bi moral biti zasnovan tako, da bi se razvili ukrepi, s katerimi bi bili odpravljeni raznovrstni vzroki osipa (zahtevnost programov in primernost dijakom z različnimi zmogljivostmi, razvoj oblik dela v heterogenih skupinah in razredih, razvoj učnih sredstev, učil in pripomočkov za didaktično in metodično modernizacijo pouka in učenja, usposabljanje učiteljev).« (Medveš ... et al, 2000: 9)

Iz zapisanega razberemo, da kljub številnim prenovam izobraževalnih programov ter raznovrstnim projektom, ukrepom in aktivnostim glede šolske neuspešnosti dijakov ostaja vprašanje osipa predvsem v poklicnih in strokovnih šolah še vedno problematično področje oziroma predstavlja trn v peti naši izobraževalni politiki.

EMPIRIČNI DEL

ŠTUDIJ PRIMERA »OSIPNIŠTVO NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR«

Študij primera »Osipništvo na Živilski šoli Maribor« sestavljata poglavji Statistična analiza osipništva na Živilski šoli Maribor in zgodbe osipnikov z Živilske šole Maribor. S pomočjo zbranih statističnih podatkov ter intervjujev z mladimi, ki so predčasno izstopili iz izobraževalnega sistema na Živilski šoli Maribor, sem sintetizirala ugotovitve in s tem pokazala na potrebo po oblikovanju sistemskih in alternativnih možnosti za zmanjšanje fenomena osipništva na ravni šole in države.

Z rezultati, zbranimi v študiji primera, želim prispevati k osvetlitvi podobe osipnikov in situacije osipništva v Sloveniji ter poudariti pomen zgodnjega odkrivanja osipa in njegovega preprečevanja.

1. STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR

1.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Izpad iz izobraževalnega sistema oziroma zapuščanje šole brez kvalifikacije ali osip postavlja v državah Evropske unije v središče raziskovanja in zanimanja, saj je šolski neuspeh mladih podlaga za kasnejše težave v družbi – nekonkurenčnost na trgu delovne sile, težjo zaposljivost, življenjsko negotovost, odvisnost od struktur socialne pomoči ter marginalizacijo. Tudi v slovenskem šolskem sistemu je problematika osipništva že dolgo prisotna, predvsem zadnje čase pa se pogosteje omenja in raziskuje. Pozornost, ki se posveča osipu, naj bi izhajala zlasti iz sfere dela, saj trg delovne sile zahteva vsaj minimalno poklicno usposobljeno delovno silo.

S statistično analizo osipništva na Živilski šoli Maribor sem želela ugotoviti:

- v katerem šolskem letu je bil osip največji in kako se je po šolskih letih spreminjal, kako je naraščal oziroma padal,
- v katerem letniku in v katerem programu je bil osip največji (glede na spol),
- ali so se dijaki izpisali ali so bili izključeni iz šole oziroma so bili ob koncu šolskega leta negativni ali neocenjeni,
- od kod so osipniki, iz Maribora ali okolice,
- če so v času šolanja bivali zunaj kraja stalnega prebivališča (dijaški, mladinski dom, sorodniki ...) ter
- v katerem ocenjevalnem obdobju je največ dijakov prenehalo s šolanjem.

Raziskava zajema razsežnosti osipništva v poklicnem in strokovnem izobraževanju od šolskega leta 1992/93 do vključno leta 2002/03. Vanjo sem zajela celotno populacijo vpisanih dijakov v posameznih šolskih letih. Za osipnike sem štela dijake, ki so se med posameznim šolskim letom izpisali ali so bili izključeni. Dobljene podatke o osipništvu na šoli bom primerjala z zadnjimi podatki, ki so na voljo v Sloveniji in sem jih predstavila v teoretičnem delu magistrskega dela.

1. 2 POSTAVITEV RAZISKOVALNIH HIPOTEZ

1. Število dijakov, ki predčasno zapustijo izobraževanje, v šolskih letih (od 1992/93 do 2002/03) narašča.
2. Največji delež osipnikov je med dijaki 1. letnikov, nižjega poklicnega izobraževanja, predvidevam, da je med osipniki več fantov kot deklet.
3. Delež osipnikov z višino letnika pada.
4. Predpostavljam, da je večina osipnikov vozačev.
5. Večina dijakov preneha s šolanjem v sredini šolskega leta.

1. 3 METODE ZA POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ

Pri raziskovanju sem uporabila metodo analize dokumentov. Pregledala sem osebne liste in izpisnice dijakov, ki so predčasno zapustili šolanje, dnevnike, redovalnice in Statistična poročila o srednjem izobraževanju, ki jih šole vsako šolsko leto pošljejo Statističnemu uradu Republike Slovenije, od šolskega leta 1992/93 do vključno šolskega leta 2002/03. Podatke sem obdelala in prikazala kvantitativno, nato pa sem jih interpretirala. Obdelala sem jih s tabelarnimi prikazi in grafi. Rezultati v grafih so podani v odstotkih, v tabelah pa številčno in v odstotkih.

Najprej bom predstavila rezultate osipništva v poklicnem in strokovnem izobraževanju na Živilski šoli Maribor za vsa šolska leta skupaj. S pomočjo grafov bom prikazala krivuljo naraščanja oziroma padanja osipa primerjalno za vsa analizirana šolska leta glede na spol, izobraževalne programe, letnike izobraževanja in ocenjevalna obdobja. Primerjala bom, kolikšen odstotek osipnikov se je po posameznih šolskih letih v šolo vozil in koliko jih je bilo iz Maribora ter koliko dijakov, ki so z izobraževanjem prenehali, ni v času šolanja živelo pri starših. V nadaljevanju bom predstavila še rezultate empirične analize za vsako šolsko leto posebej.

V tabelah (Priloga A) prikazujem podatke za vsako šolsko leto glede na vpisane ob začetku šolskega leta v primerjavi s tistimi ob koncu in dijaki, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom. Rezultati kažejo, v katerem letniku in izobraževalnem programu je bil osip največji. Primerjava med šolskimi leti pa sestavlja sliko gibanja osipa; naraščanja oziroma padanja.

Odstotek deklet ob koncu šolskega leta sem računala glede na vse dijake, vpisane ob koncu šolskega leta. Odstotek vseh, ki napredujejo v višji letnik, ter nezadostnih oziroma negativnih ob koncu šolskega leta sem računala glede na vpisane v programe ob koncu šolskega leta. Odstotek deklet, ki napredujejo v višji letnik, pa glede na dekleta ob koncu šolskega leta.

Odstotke dijakov (vseh, deklet in fantov), ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, sem računala glede na le-te, vpisane v začetku šolskega leta. Rezultati kažejo število in odstotek osipnikov glede na spol. V vseh ostalih kolonah (Izpis,

Izključitev, Iz Maribora, Vozači, Niso živeli doma, Ocenjevalna obdobja) pa sem odstotke računala glede na vse, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom. Na takšen način sem ugotavljala, od kod so osipniki, iz Maribora ali okolice, kje so bivali v času šolanja ter v katerem ocenjevalnem obdobju jih je največ prekinilo s šolanjem.

NPI = nižje poklicno izobraževanje

SPI = srednje poklicno izobraževanje

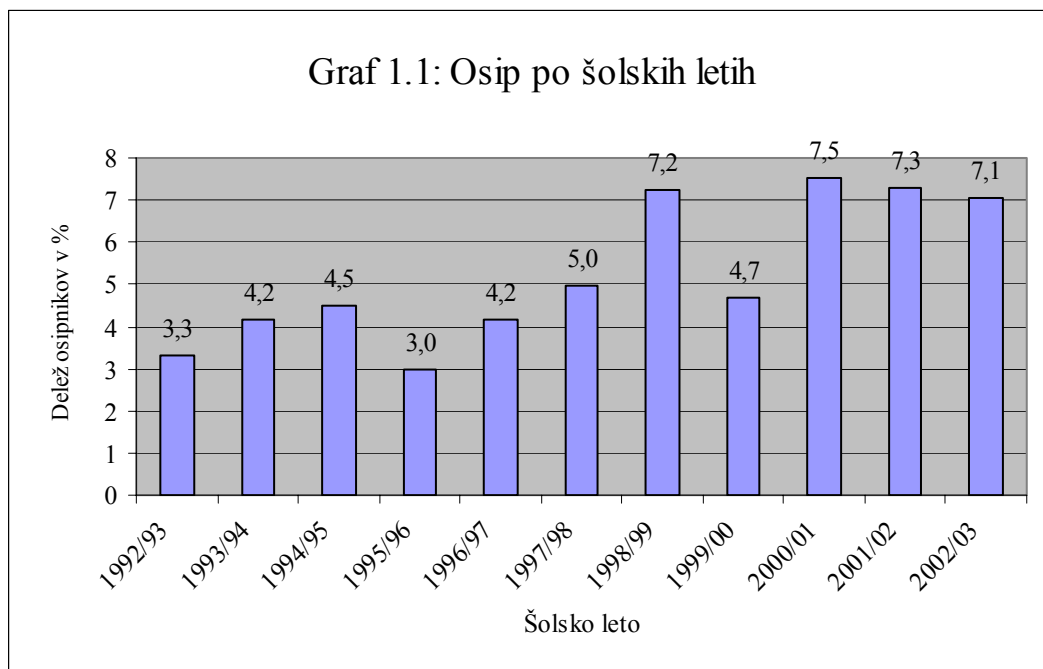
STSI = srednje tehniško in strokovno izobraževanje

PTI = poklicno-tehniško izobraževanje

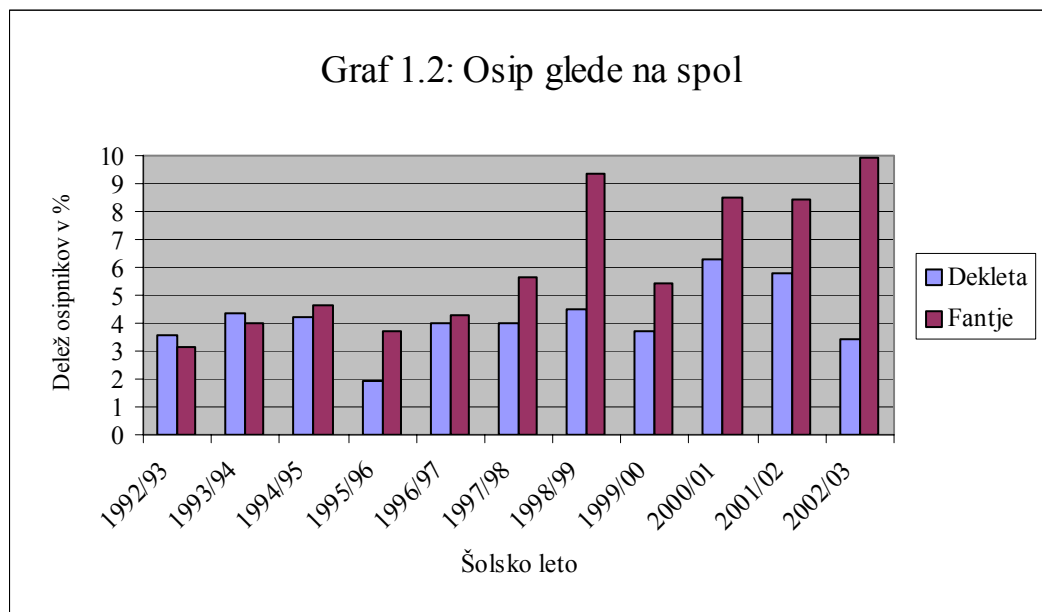
Nez. in neoc. = nezadostni in/ali neocenjeni ob koncu šolskega leta

1. 4 STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA ZA VSA ŠOLSKA LETA SKUPAJ

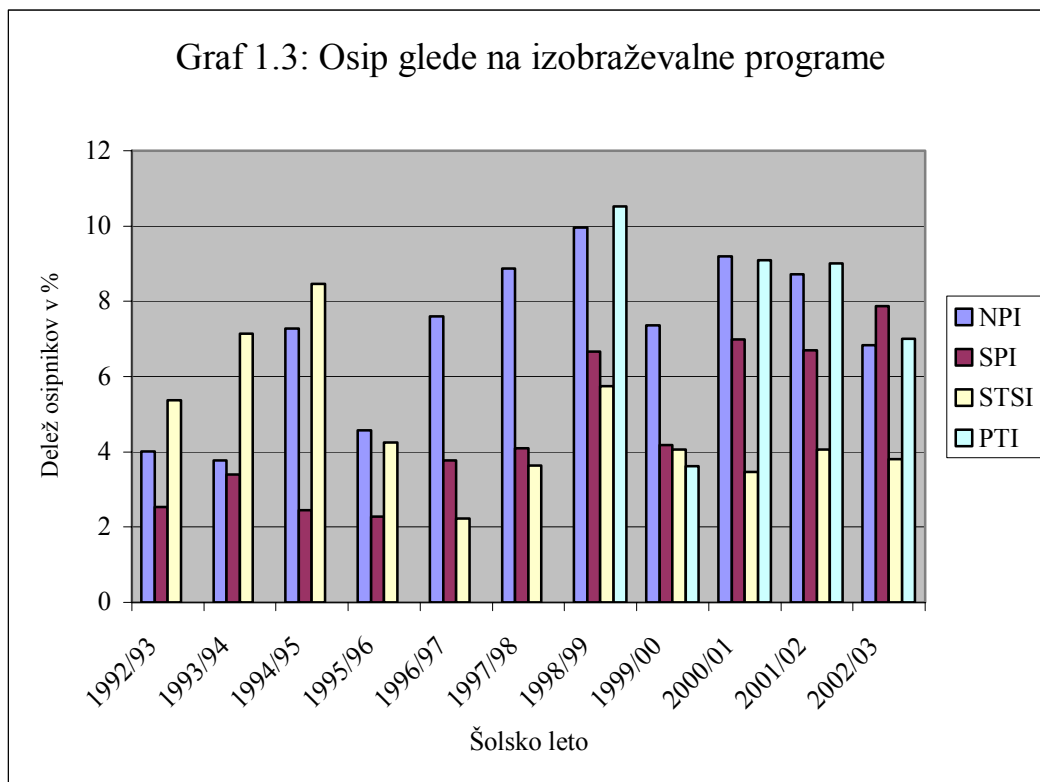

Primerjava kaže gibanje osipa od šolskega leta 1992/93 do 2002/03. Odstotek osipnikov sem računala glede na vse vpisane v posameznem šolskem letu. Od leta 1992 delež osipnikov narašča. Predvsem v zadnjih treh šolskih letih in v šolskem letu 1998/99 je precej večji kot v ostalih. Največji je bil leta 2000/2001, najmanjši pa v šolskem letu 1995/96.

Če primerjamo osipnike po spolu, ugotovimo, da je v prvih dveh šolskih letih bil delež deklet, ki so prenehale z izobraževanjem med šolskim letom, večji od deleža fantov. V vseh nadaljnjih letih pa prevladujejo fantje. Razlika je najbolj očitna v šolskih letih 1998/99 in 2002/03.

Dekleta dozoriyo prej kot fantje, preHITEVajo telesni razvoj adolescentov, prej so sposobne reprodukcije in se bolj zavedajo, da morajo prej postati odgovorne za posledice svojih dejanj. Od njih se pričakuje, da so brez posebnih težav sposobne preiti v obdobje odraslosti, kar pomeni, da vedo, kaj je primerno in kaj ne, hkrati pa imajo malo osebne avtonomije, ki bi jim omogočala razvoj njihovih interesov. Če se fantom dovoljuje eksperimentiranje v spolnosti, pretepanje s sovrstniki, arogantno obnašanje, izogibanje šoli, morajo biti adolescentke odgovorne zase in druge. Uspešno izobraževanje ni edina skrb, ki jo imajo dekleta iz poklicnih šol. Od njih starši pričakujejo večjo udeležbo v gospodinjstvu in pri varstvu mlajših bratov in sester. V šoli naj bi bile poslušne in v pomoč ter podporo slabšim učencem. Pogosteje kot adolescenti se podrejajo zahtevam doma, v šoli in službi, saj so vzgojene, da konfliktni odnosi niso zaželeni. Ne smejo razočarati sebe, staršev, učiteljev. Od zgodnjega otroštva se jim privzgojajo poslušnost, pridnost, prizadevnost. Te lastnosti ceni, nagraduje in podpira tudi izobraževalni sistem. Različna vzgoja fantov in deklet je morda eden izmed razlogov, da z izobraževanjem med šolskim letom preneha več fantov kot deklet.

Do vključno šolskega leta 1997/98 je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo največ dijakov NPI, izjema je le šolsko leto 1994/95, ko je bil delež osipnikov večji v STSI. V šolskem letu 1998/99 so dijaki SPI lahko prvič nadaljevali s šolanjem tudi v PTI. Analiza kaže, da je bil v istem šolskem letu osip v tem programu najvišji in je tudi v naslednjih med najvišjimi. Bistveno pa se zniža delež osipnikov, ki so se od leta 1996/97 vpisovali v STSI. V zadnjem šolskem letu izstopajo dijaki, ki so obiskovali SPI. V nobenem šolskem letu ni bil ta program vodilen po deležu osipnikov in tudi odstotek dijakov, ki so se v tem letu izpisali, je višji od ostalih. Morda je bilo možno ta rezultat predvideti, saj vidimo, da se delež osipnikov v tem programu iz enega šolskega leta v naslednje povečuje.

Dejstvo, da s šolanjem med šolskim letom skoraj v vseh analiziranih šolskih letih preneha največ dijakov NPI, je zaskrbljujoče. Vemo, da se v te programe v večini vpisujejo učenci, ki so uspešno zaključili vsaj 6 razredov osemletne osnovne šole oziroma 7. razred devetletne osnovne šole in so s tem izpolnili z zakonom določeno osnovnošolsko obveznost, ali so zaključili osnovno šolo po izobraževalnem programu, prilagojenem za otroke s posebnimi potrebami. To pomeni, da jim v večini šolanje predstavlja breme. Če ne dokončajo niti NPI, ostajajo brez poklicnih kvalifikacij in

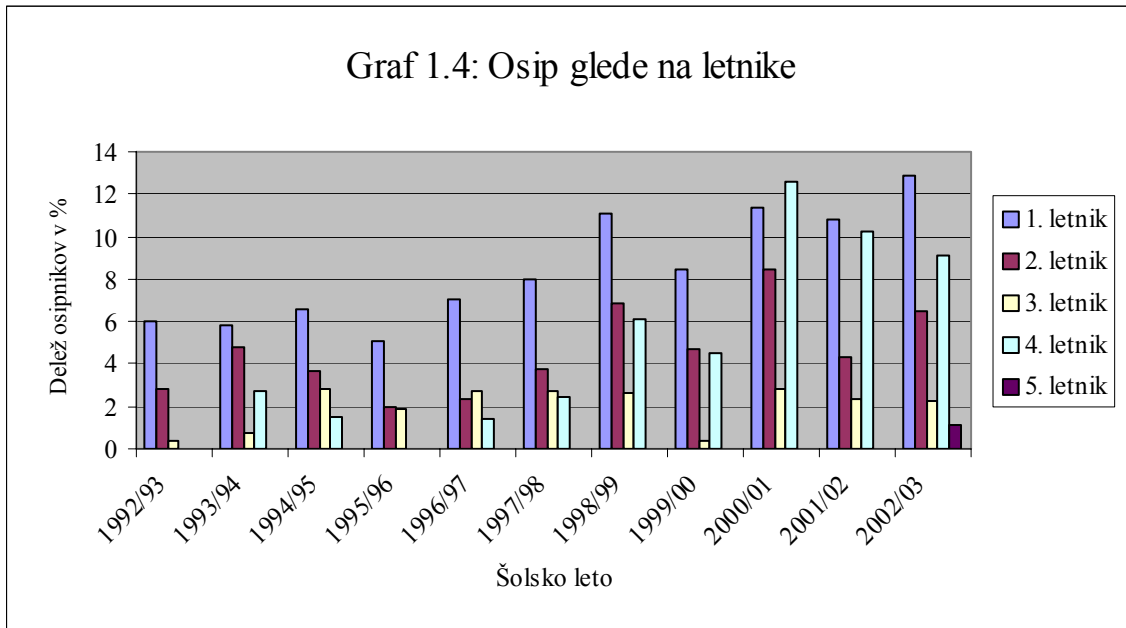
znanja, torej še težje konkurirajo na trgu delovne sile. Živijo v nenehnem strahu, negotovosti, boju za preživetje in odvisnosti od družbene pomoči. Ostajajo najbolj ranljiva družbena skupina. Med vzroki osipa v tem izobraževalnem programu se najpogosteje omenjajo prezahtevni in preobsežni katalogi znanj ter slaba prilagojenost pouka nizkim učnim zmožnostim ter individualnim posebnostim dijakov.

Manj »kritični« so dijaki PTI, ki prenehajo obiskovati šolo med šolskim letom, saj le-ti že imajo končano SPI. Mnogi poudarjajo prezahtevnost PTI, saj so bili navajeni lažjega načina izobraževanja v SPI, kjer je večji poudarek na praktičnem pouku ter strokovnih predmetih kot pa v PTI. Tukaj se dijaki srečajo s številnimi teoretičnimi predmeti. Od njih se pričakujejo dobre učne navade in poglobljanje teoretičnih vsebin. Poleg tega jih ob zaključku šolanja čaka delno eksterni preskus znanja – poklicna matura. Izvajalci vemo, da je nivo zahtevanega teoretičnega znanja tukaj bistveno višji kot pri zaključnih izpitih ob koncu SPI.

Prav tako kot v NPI je zaskrbljujoče tudi dejstvo, da delež osipnikov v programih SPI iz leta v leto narašča. Dijaki, ki se vpisujejo v ta program, imajo končano OŠ, torej nimajo poklicnih kvalifikacij. Njihovo konkuriranje na trgu delovne sile le z dokončano OŠ je minimalno. Res je, da se v SPI lahko vpišejo tudi dijaki, ki so uspešno zaključili NPI, vendar opažanja kažejo, da je njihov delež v primerjavi z ostalimi, vpisanimi v generaciji, nizek.

Po različnih raziskavah največ prispevajo k osipu v poklicni šoli splošno in strokovno-teoretični predmeti. Vzroke bi smeli iskati v previsoki zahtevnosti predmetov in neuskkljenosti vsebin in ciljev z naravo poklicnega izobraževanja ter zmogljivostjo dijakov. Tudi raziskave med učitelji so pokazale, da ne morejo uresničiti ciljev in doseči postavljenih standardov (Medveš et al., 2000). Utemeljena se mi zdi pripomba, da so cilji in vsebine preveč abstraktne. Katalogi znanj so izdelani po vzoru gimnazijskih, ki ustrezajo dijaku z razvitimi sposobnostmi abstraktnega mišljenja, neprimerni pa so za dijake, ki so bolj usmerjeni k operativnemu mišljenju.

Graf 1.4: Osip glede na letnike

Iz grafa lahko razberemo, da je delež dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, največji v 1. letniku in iz leta v leto narašča. Od ugotovitve izstopa le šolsko leto 2000/01, ko je delež osipnikov večji v 4. letniku. Poudariti moramo, da se delež osipnikov v 4. letniku začne močno večati v šolskem letu 1998/99, ko se je na šolo vpisala prva generacija PTI. V tem programu je osip, kot smo lahko videli v prejšnjem grafu, zelo visok. Najnižji je v večini šolskih let v 3. in 5. letniku. Analiza torej kaže, da delež dijakov, ki preneha z izobraževanjem, pada skladno z naraščanjem višine letnika.

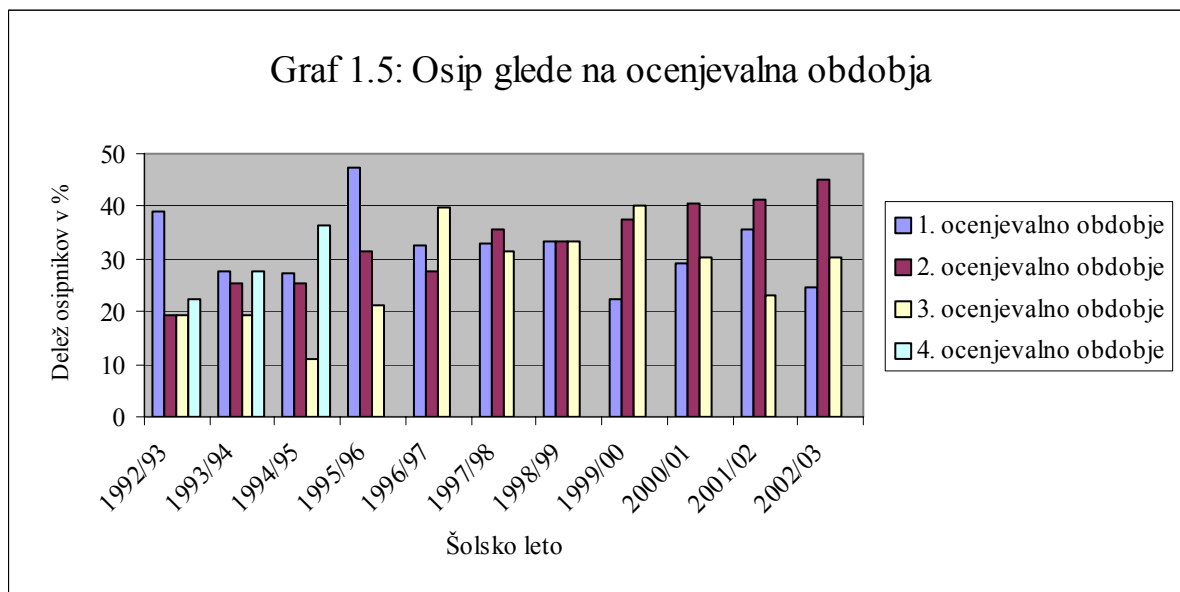
Zakaj je osip najvišji prav v 1. letniku? Morda se ponovno potrjuje dejstvo težavnosti prehoda iz ene šole na drugo, iz enega okolja v drugega, nepoznavanje učiteljev ... Sprememba socialnega in pedagoškega okolja lahko povzroča stres in zato zahteva potrebo po večjem prilagajanju šole in vseh zaposlenih. Tudi preskok v metodiki poučevanja, načinih preverjanja in ocenjevanja iz osnovne v srednjo šolo je pogosto mesto težav za mladostnika. Predvsem tisti z nižjimi sposobnostmi se počasneje in težje prilagajajo novemu načinu dela v srednji šoli. Novincem je treba nujno pomagati z načrtnimi in s sistematičnimi postopki, ki spodbujajo in pospešujejo zadovoljitev temeljnih potreb vsakega človeka – potrebo po varnosti, sprejetosti, identiteti, smislu in občutenju osebne kompetence. Nenadomestljivi sta vloga razrednika in svetovalne službe. (Bezič, 2001) Posebne dejavnosti, namenjene čim hitrejši in boljši

prilagoditvi dijakov, bi morale potekati takoj ob začetku šolskega leta. Še posebej bi morale biti prilagojene dijakom, ki so se šele vpisali v srednjo šolo.

Vzroke prenehanja izobraževanja v 1. letniku lahko iščemo tudi v nezainteresiranosti za poklic, torej prepadam med željami in zanimanjem. Domnevamo lahko, da je motivacija dijakov, ki se zaradi dejanskih zmožnosti ne morejo vpisati v želeni program, nižja. Pri tem pa je nezaslišano, da podatki Ministrstva za šolstvo in šport pričajo, da se v zadnjih letih število mladih, ki svojih želja po srednješolskem programu ne uspe uresničiti, povečuje. (Medveš et al., 2000) Poraja se tudi vprašanje, koliko teh dijakov se je zaradi slabih ekonomskih razmer doma odločilo za poklicno šolo, češ, da bodo prej prišli do poklica in zaslužka.

Morda bi bilo smiselno preučiti tudi, koliko dijakov, predvsem tistih, ki so v posameznem šolskem letu obiskovali 1. letnik, je imelo pouk popoldan. Pouk v izmenah, kot ga imamo na naši šoli, se kaže kot neugoden za dijake, saj so iz osnovne šole navajeni le dopoldanskega. Prehod na srednjo šolo je že sam po sebi dovolj težak, če prištejemo še, da je dijak celo dopoldne sam doma, da gre najverjetneje v šolo brez kosila, premalo pripravljen in da je raven koncentracije v popoldanskem času dokazano nižja, so možnosti za neuspešnost posameznika še večje. Starši bi dijaka za samostojno organiziranje in načrtovanje časa morali posebej pripraviti. Zvečer so utrujeni oboji, starši in dijaki, zato je kvaliteta njihovega pogovora v večernih urah vprašljiva. Ali se pogovor med njimi razvije ali gre zgolj za izmenjavanje oguljenih vsakodnevnih fraz: »Kako je bilo v šoli?« »Dobro.«

Graf 1.5: Osip glede na ocenjevalna obdobja

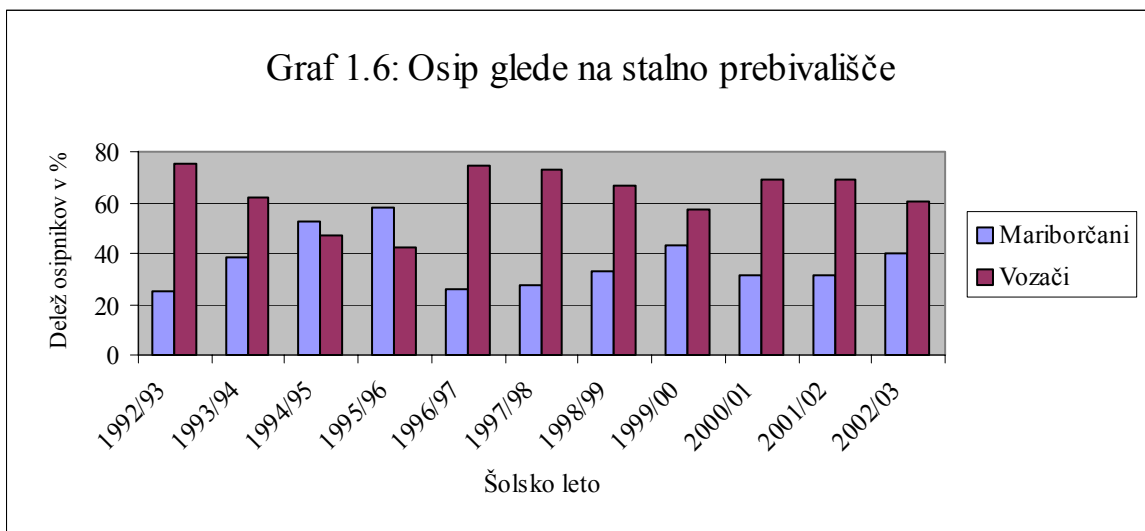

Iz primerjave razberemo, da je do vključno leta 1994/95, ko smo imeli še štiri ocenjevalna obdobja, največ dijakov prekinilo z izobraževanjem v 1. ali 4. ocenjevalnem obdobju. Od naslednjega šolskega leta med tremi ocenjevalnimi obdobji prevladuje delež tistih, ki so svojo izobraževalno pot prekinili v 2. ocenjevalnem obdobju, približno na sredini trajanja pouka.

Tudi sama poučujem na srednji šoli in vem, da je to obdobje najbolj kritično. Najprej zato, ker morajo neuspešni ob koncu 1. ocenjevalnega obdobja kar najhitreje popraviti negativne ocene, ob tem pa slediti učni snovi 2. ocenjevalnega obdobja. To ni lahko, saj se snov hitro kopiči. V tem obdobju navadno učitelji posredujejo največ novih vsebin, saj je 3. ocenjevalno obdobje namenjeno zlasti utrjevanju znanja, ki naj bi ga pridobivali med šolskim letom, in zaključevanju ocen. Morda je 2. ocenjevalno obdobje prenatrpano z učno snovjo in zato težavnejše predvsem za dijake z nižjimi učnimi sposobnostmi, ki morajo vložiti veliko truda že za pozitivno oceno. Morda takrat marsikdo meni, da ne bo zmožgel usvojiti vseh vsebin in zato obupa.

V 1. ocenjevalnem obdobju navadno prenehajo z izobraževanjem dijaki, ki se jim zdi učna snov prezahtevna, ali tisti, ki jih strokovni predmeti in praktični del izobraževanja ne zanimajo. Šolo zapustijo tudi tisti, ki se vpišejo zgolj zaradi pridobitve statusa dijaka in temu pripadajočih ugodnosti.

V 3. ocenjevalnem obdobju pa z izobraževanjem prenehajo večinoma tisti, ki so med šolskim letom neuspešni, imajo veliko nezadostnih ocen ali neopravičenih ur. Prehod na drugo šolo, v drug program je lažji, če se dijak izpiše.

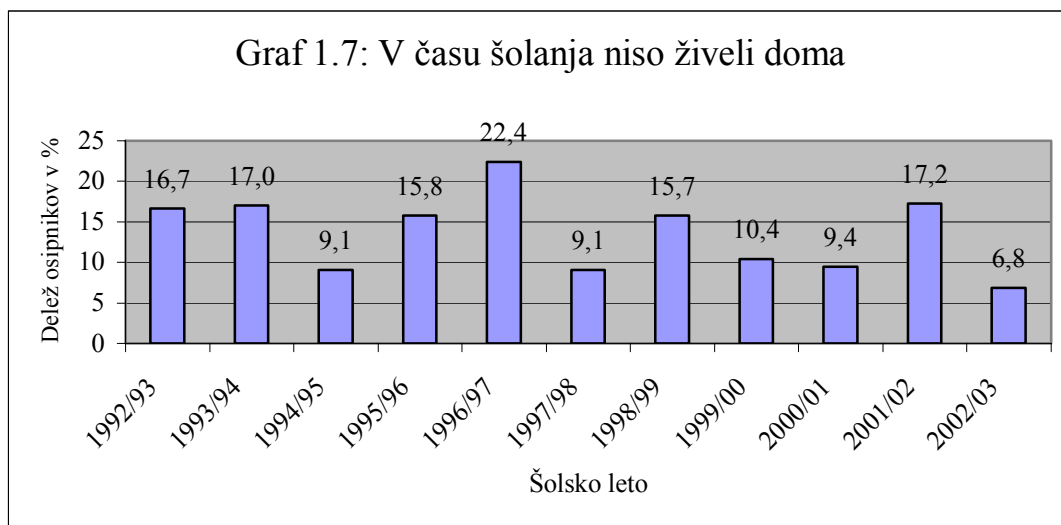
S tem grafom sem želela ugotoviti, ali so dijaki, ki so med šolskim letom prenehali z izobraževanjem, iz Maribora ali so se v šolo vozili, torej živijo v nekoliko bolj oddaljenih krajih. Razberemo lahko, da je samo v dveh šolskih letih (1994/95 in 1995/96) od enajstih šolskih let, ki sem jih primerjala, delež dijakov, ki imajo stalno prebivališče v Mariboru, kjer je tudi šola, višji. V zadnjih letih se torej večji delež dijakov, ki prenehajo s šolanjem, v šolo vozi. Rezultati kažejo, da je bližina šole eden izmed razlogov nižjega osipništva. Dijaki, ki živijo bliže šoli, porabijo manj časa za pot do šole in nazaj in jim ostane več časa za sprostitev in šolske obveznosti. Tudi starši so lahko pogosteje v šoli, v rednem stiku z učitelji in imajo tako večjo »kontrolno« nad mladimi.

Po drugi strani pa lahko sklepamo, da so vozači dijaki, ki živijo v pretežno ruralnem območju. Čeprav je za starše izobrazba v današnjem času pomembna, morajo ti otroci poleg šolskih obveznosti opravljati tudi številna kmečka opravila in jim zato ostane manj časa za delo, povezano s šolo.

Nekateri teoretiki (Hribernik, 1994) zagovarjajo tezo, da starši nižjih družbenih skupin, predvsem kmetje, pogosto negativno vrednotijo izobrazbo, saj jim dolgoletno

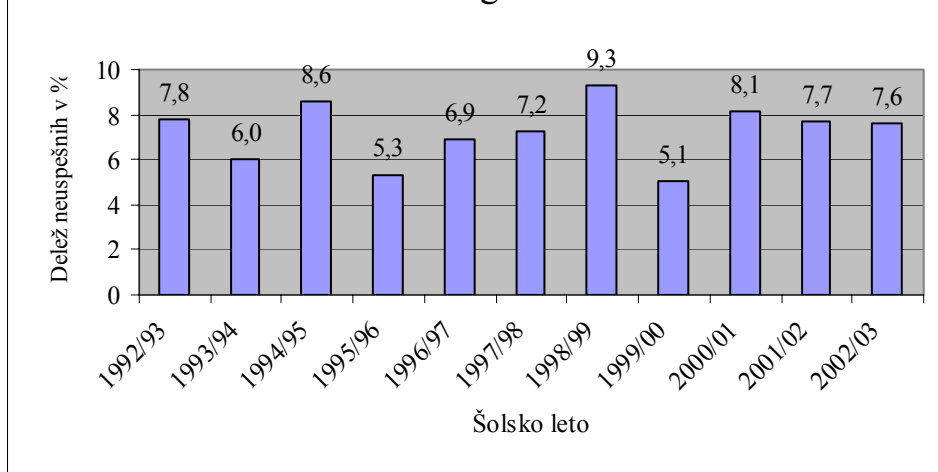
izobraževanje otrok odteguje delovno silo. Zadovoljujejo se z manj zahtevnimi poklici, kar je med drugim posledica starševske nizke izobrazbe in njihove (ne)zmožnosti pomagati pri učenju otrok. Ob tem starši po tihem želijo, da bodo njihovi otroci skrbeli za domačijo in nadaljevali družinsko tradicijo. Pridobitev višje stopnje izobrazbe bi njihovega otroka lahko prisilila v preselitev v drug kraj, kjer bi dobil zaposlitev in imel boljše pogoje za življenje. Verjetno ti starši delujejo manj motivacijsko in vzpodbudno na otrokovo šolanje.

Vidimo, da je odstotek dijakov, ki so v času šolanja živeli v dijaškem, mladinskem domu, pri sorodnikih ... in so z izobraževanjem prenehali med šolskim letom, precej nizek. Odstotek le-teh sem računala glede na vse osipnike v posameznem šolskem letu. Rezultat dokazuje, da so tisti, katerim so starši zaupali pomoč pri vzgoji in izobraževanju, dobro opravljali nalogo. Delež osipnikov med njimi je bil največji v šolskem letu 1996/97, nato pa v naslednjih šolskih letih pada. Precejšnji porast je zopet v šolskem letu 2001/02. Najnižji je v zadnjem letu preučevanja (2002/03).

Marsikaterega dijaka okolje, predvsem starši, ne znajo spodbuditi za uspešnejše domače delo za šolo. Poleg tega, da je število osipnikov, ki v času šolanja ne prebivajo doma, nižje od ostalih, so tudi v analizah Zavoda RS za šolstvo ugotovili, da imajo dijaki iz dijaških domov občutno manj nezadostnih ocen ob koncu pouka, da pa se poleti, ko so doma, slabše pripravijo na popravne izpite. (Krajnc, 2001)

Graf 1.8: Nezadostni in/ali neocenjeni ob koncu šolskega leta

V tem grafu prikazujem, kolikšen je delež dijakov, ki so ostali v šoli do konca šolskega leta, vendar so bili ob koncu bili nezadostni in/ali neocenjeni. Delež le-teh se giblje med 5,1% (v šolskem letu 1999/00) in 9,3% (v šolskem letu 1998/99). Neuspešnost dijakov je precej visoka, še posebej če se zavedamo, da lahko dijaki ponavljajo letnik le enkrat.

V razmislek bi želela predstaviti rezultate različnih študij o ponavljanju dijakov. Španska študija poudarja, da ponavljanje brez posebne dodatne pomoči ne prispeva k znanju, da je ekonomsko vprašljivo, da ne ponavljajo vedno tisti, ki bi morali, če o tem odloči le učitelj, da negativno vpliva na samopodobo posameznika, da negativno stigmatizira in da ga starši ne sprejmejo kot koristen in dijaku dobrodošel ukrep. Tudi japonske študije kažejo, da ponavljanje letnika povzroča opustitev šolanja med šolskim letom, torej potencira osipništvo. (Blažič, 2002) V večini držav je ponavljanje omejeno, ponekod pa v njem vidijo pedagoški ukrep pomoči za mlade s posebnimi potrebami. Ponavljanje ni dovoljeno na Danskem, Švedskem, Norveškem, Irskem, v Veliki Britaniji, Grčiji, omejeno na cikle pa je še v Franciji, Španiji, Belgiji in na Portugalskem. Dweck (v Bezič 2001) ugotavlja, da ponavljanje zelo negativno vpliva na posameznikovo samozavest, samopodobo, saj ga številni ponavljalci in njihovi starši občutijo in razumejo kot kazen in krivdo pripisujejo le sebi. Takšno stališče znižuje občutek lastne vrednosti. Neuspeh posamezniku ne pokaže, da sploh more sam nekaj ukreniti, ampak mu je le dokaz za lastno nesposobnost.

Slovenija po podatkih za leto 1992/1993 ne sodi med države, kjer visok odstotek osnovnošolcev ponavlja razred. Pri nas sta ponavljala 2% učencev, v Belgiji 16%, Franciji 5%, Grčiji 0%, Španiji 4%, na Portugalskem 2%, Nizozemskem 3% ... (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS, 1996)

Tudi pri nas so bile v okviru raziskovanja Zavoda RS za šolstvo opravljene analize koristnosti in uspešnosti popravnih izpitov. Ugotovljeno je bilo, da so vajenci in dijaki v poklicnih in strokovnih programih imeli bistveno več popravnih izpitov kot gimnazijci, med vsemi je bilo največ prvošolcev. Pouk je tak, da se dijaki v šoli premalo naučijo in da je učenje prepuščeno dijaku samemu, in sicer doma. Morda je sistemska napaka tudi dejstvo, da popravni izpiti sploh obstajajo, kar lahko pri udeležencih povzroča skušnjave – pri dijakih prelaganje učenja v nedogled, pri učiteljih pa dodatno orodje za pomiritev slabe vesti in osebne negotovosti, ki jo povzroča nepopoln sistem ocenjevanja. Kot kažejo analize, se popravni izpiti tudi pri nas kažejo kot slaba rešitev. (Krajnc, 2001)

Če nezadostnim in/ali neocenjenim dijakom ob koncu šolskega leta prištejemo še vse dijake, ki so se »izgubili« med šolskim letom, je slika »osipnikov« iz enega šolskega leta v naslednje na Živilski šoli Maribor zaskrbljujoča, še posebej ob dejstvu, da vpis v poklicne in strokovne šole pada. To je razvidno tudi iz naše analize, saj se je od leta 1998/99, ko je bilo v našo šolo ob začetku šolskega leta vpisanih največ dijakov (1490), do leta 2002/03 vpis znižal na 1031 dijakov. Razlika je kar 459 dijakov.

1. 5 STATISTIČNA ANALIZA OSIPNIŠTVA PO POSAMEZNIH ŠOLSKIH LETIH

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1992/93

Na Živilski šoli Maribor je bilo v začetku šolskega leta 1992/93 vpisanih 1080 dijakov, od tega 476 deklet (44,1%). Do konca šolskega leta jih je ostalo 1044, od tega 461 deklet (44,2%). Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo torej 3,3% dijakov. Glede na spol ni bistvenih razlik: 3,6% deklet in 3,1% fantov. Med njimi se jih je 86,1% izpisalo, ostali (13,9%) so bili izključeni. Večina dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem, se je v šolo vozila (75%), iz Maribora, kjer je šola, jih je bilo 25%. 16,7% jih v času šolanja ni živelo doma, kar pomeni, da so bili v dijaškem, mladinskem domu, pri sorodnikih ...

V tem šolskem letu in vključno do šolskega leta 1994/95 je bilo šolsko leto razdeljeno na štiri ocenjevalna obdobja. Trajanje posameznega obdobja je predvideno s šolskim koledarjem in variira glede na počitnice, praznike ... Okvirno je bila v vseh treh letih 1. redovalna konferenca v prvi polovici meseca oktobra, 2. konec januarja, 3. v začetku aprila, 4. redovalna konferenca pa se je zaključila odvisno od letnika šolanja v mesecu juniju.

Tako je v šolskem letu 1992/93 največ dijakov prekinilo z izobraževanjem takoj na začetku šolskega leta (38,9%). Sledi 4. ocenjevalno obdobje (22,2%). V 2. in 3. pa jih je prenehalo s šolanjem najmanj oziroma 19,4%.

Po letnikih skupaj je bil največji osip dijakov v 1. letniku; 24 dijakov ali 6% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. Izstopajo dijaki STSI. Kar 14,7% jih je prekinilo z izobraževanjem med šolskim letom. Med njimi se jih je 70% v šolo vozilo, nihče ni bil izključen, 7 ali 70% pa se jih je izpisalo v 1. ocenjevalnem obdobju. Glede na vpisane v ta program ob začetku šolskega leta predstavlja rezultat 19,5% vseh deklet in 7,4% vseh fantov. Sledijo dijaki 1. letnika SPI (5%) in NPI (2,7%).

Po naslednjih letnikih osip strmo pada. V vseh 2. letnikih se jih je izpisalo 11 ali 2,9% glede na vpisane ob začetku šolskega leta, v 3. letnikih 1 dijak SPI ali 0,4 odstotke vseh dijakov ob začetku leta. V 4. letniku ni z izobraževanjem prenehal nihče. Med 2. letniki izstopa program NPI, kjer je šolanje prekinilo 5,4% dijakov, v SPI le 2,3% in v STSI nihče.

Precej visok je tudi odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Ponovno izstopajo dijaki STSI v 1. in 2. letniku. V 1. letniku je to kar 22,4% vseh vpisanih dijakov v ta program ob koncu šolskega leta, v 2. letniku pa 17,6%. V vseh ostalih izobraževalnih programih je število nezadostnih in/ali neocenjenih dijakov blizu 10% ali pod njimi.

Glede na izobraževalne programe je bil največji osip v STSI (5,4%). Vsi dijaki, ki so prenehali z izobraževanjem, so se izpisali (100%), največ v 1. ocenjevalnem obdobju (70%). Izpisalo se je več deklet (7,2%) kot fantov (2,7%). Sledi NPI, kjer je izobraževanje med šolskim letom prekinilo 4% dijakov, 3,7% deklet in 4,3% fantov, največ v 1. (33,3%) in 3. (33,3%) ocenjevalnem obdobju. 88,9% se jih je izpisalo, le en dijak (11,1%) je bil izključen. Tudi v SPI je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem več dijakov (2,9%) kot dijakinj (2%), skupaj 2,5%, največ v 4. ocenjevalnem obdobju (35,3%). V vseh treh izobraževalnih programih je z izobraževanjem prekinilo več vozačev kot tistih, ki so bili iz Maribora.

SKLEP: V šolskem letu 1992/93 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer izstopa program STSI. Skupno ni bistvenih razlik glede na spol. Večina dijakov se je izpisala v 1. ocenjevalnem obdobju, niso bili Mariborčani, vendar so v času šolanja živeli doma. Po izobraževalnih programih je prenehalo z izobraževanjem največ dijakov STSI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1993/94

Ob začetku tega šolskega leta je šolo obiskovalo 1129 dijakov, med njimi je bilo 480 ali 42,5% deklet. Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo 47 dijakov (4,2%), od tega več deklet (4,4%) kot fantov (4%). Tako je do konca šolskega leta na

šoli ostalo 1082 dijakov (457 ali 42,2% deklet) ali 95% vpisanih ob začetku šolskega leta.

Med tistimi, ki so izobraževanje med šolskim letom prenehali, se jih je večina izpisala (97,9%), 2,1% dijakov pa je bil izključen. Več kot polovica se jih je v šolo vozila (61,7%), ostali so bili Mariborčani (38,3%). 17% dijakov v času šolanja ni živelo doma.

Največ dijakov je prekinilo z izobraževanjem v 1. in 4. ocenjevalnem obdobju, in sicer 27,7%. Nato sledita 3. (19,1% dijakov) in 2. (25,5% dijakov) ocenjevalno obdobje.

Največji osip po letnikih skupaj je bil med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 26 dijakov ali 5,8% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. Daleč pred vsemi so dijaki STSI. Kar 15,8% vseh vpisanih v ta program jih je prekinilo z izobraževanjem med šolskim letom. Med njimi so se vsi izpisali, približno polovica jih je bila iz Maribora (44,4%), največ pa se jih je izpisalo v 3. ocenjevalnem obdobju (44,4%). Rezultat kaže, da se je v tem programu izpisalo skoraj enkrat več deklet (20,7%) kot fantov (10,7%) glede na vpisane ob začetku šolskega leta.

Pri 2., 3. in 4. letnikih število dijakov, ki so prenehali s šolanjem med šolskim letom, pada. V vseh 2. letnikih se jih je izpisalo 18 ali 4,8% glede na vpisane ob začetku šolskega leta, v 3. letnikih 2 dijaka SPI ali 1% vseh dijakov v tem programu ob začetku leta. V 4. letniku je z izobraževanjem prenehal 1 dijak.

Med 2. letniki prav tako izstopa program STSI, kjer je s šolanjem prekinilo 11,1% dijakov, v SPI 4,4% in v NPI 2,9% dijakov v primerjavi s številom vpisanih ob začetku šolskega leta. Pri vseh 2. letnikih se je kar 50% dijakov izpisalo v zadnjem ocenjevalnem obdobju (v NPI 66,7%, v SPI 50%, v STSI 40%). Zanimivo je tudi, da je v vseh programih v 2. letniku šolanje prekinilo med šolskim letom več fantov kot deklet; skupaj 3,2% deklet in 6% fantov glede na vse dijake, vpisane v 2. letnik ob začetku šolanja.

V vseh letnikih je odstotek dijakov, ki napredujejo v višji letnik, nad 90% ne glede na spol, razen v 1. letniku (81,3%) programa STSI. V 1. letniku je bilo ob koncu šolskega leta kar 18,8% dijakov nezadostnih in/ali neocenjenih glede na dijake, vpisane v program ob koncu šolskega leta.

Po programih je bil največji osip v STSI (7,1%). Vsi dijaki, ki so prenehali z izobraževanjem, so se izpisali (100%), največ v 1. ocenjevalnem obdobju (33,3%). Izpisalo se je več deklet (7,4%) kot fantov (6,8%). Sledijo dijaki NPI. Tudi v tem programu so se vsi izpisali (100%). Glede na vpisane ob začetku šolskega leta je to 3,8% dijakov, 4,1% fantov in 3,4% deklet, največ se jih je izpisalo v 2. ocenjevalnem obdobju (50%). Tudi v SPI je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem več dijakov (3,4%) kot dijakinj (3,3%), skupaj 3,4%, največ v 4. ocenjevalnem obdobju (33,3%). V vseh treh izobraževalnih programih je izobraževanje prekinilo več vozačev kot Mariborčanov.

SKLEP: V šolskem letu 1993/94 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer izstopa program STSI. Skupno ni bistvenih razlik glede na spol. Skoraj vsi dijaki so se izpisali, najmanj jih je takšno odločitev sprejelo v 3. ocenjevalnem obdobju. V šolo so se vozili, vendar so v času šolanja živeli doma. Če primerjamo dijake glede na program, ki so ga obiskovali, je največ osipnikov dijakov STSI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1994/95

Ob začetku tega šolskega leta je bilo vpisanih 1228 dijakov, od tega 501 deklet (40,8%). Do konca šolskega leta je število padlo na 1173, od tega 480 deklet (40,9%). To pomeni, da je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo 4,5% dijakov; 4,2% deklet in 4,7% fantov. Med njimi se jih je skozi šolsko leto izpisalo 87,3%, 12,7% pa je bilo izključenih. Nekoliko več dijakov, ki je prekinilo šolanje, je bilo iz Maribora (52,7%), ostali pa so se v šolo vozili (47,3%). Le 9,1% jih v času šolanja ni živelo pri starših.

Več kot tretjina dijakov je zapustila izobraževanje v 4. ocenjevalnem obdobju (36,4%), sledijo tisti, ki so prenehali v 1. (27,3%) in 2. (25,5%), v 3. ocenjevalnem obdobju pa je šolo zapustilo 10,9 dijakov.

V tem šolskem letu je bil največji osip med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 6,6% dijakov, in sicer v programu NPI 7,6%, v programu SPI 3,7% in v programu STSI kar 18,8%. Med slednjimi je več deklet (21,2%) kot fantov (16,1%) glede na vse vpisane ob začetku šolskega leta. Vsi so se izpisali (100%), 50% je Mariborčanov, ostala polovica je vozačev (50%). Le en dijak ali 8,3% vseh, ki so prenehali z izobraževanjem, v času šolanja ni živel doma. Največ med njimi se jih je izpisalo v 4. ocenjevalnem obdobju (58,3%).

V vseh 2. letnikih se je število dijakov, ki so prekinili izobraževanje, glede na 1. letnike prepolovilo (3,6%), Med njimi ni razlik glede na spol (3,6% deklet in 3,6% fantov). Med 2. letniki izstopa program NPI, kjer je šolanje prekinilo 6,9% dijakov, v SPI le 2,2% in v STSI 4,7%.

Zelo visok je tudi odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Visoko izstopajo dijaki 1. letnika STSI, saj je bilo med njimi takšnih kar 38,5% dijakov. V vseh ostalih izobraževalnih programih je število nezadostnih in/ali neocenjenih dijakov pod 10%. Vsi dijaki, ki so obiskovali 4. letnik, so zaključili izobraževanje.

V tem šolskem letu je izobraževanje glede na programe prekinilo največ dijakov STSI (8,5%), več fantov (9,3%) kot deklet (7,7%). Vsi dijaki so se izpisali (100%), največ v 4. ocenjevalnem obdobju (47,6%). Temu programu sledi NPI, kjer je z izobraževanjem prenehalo 8,3% deklet in 6,6% fantov, skupaj 7,3% dijakov. Večina (80%) jih je bilo iz Maribora, glede na ocenjevalna obdobja pa ni bistvenih razlik. Med dijaki, ki so se vpisali v SPI, jih je največ prekinilo v 4. ocenjevalnem obdobju (36,8%) in kar 15,8% jih v času šolanja ni živelo doma. Delež osipnikov je večji med fanti (3,1%) kot dekleti (1,4%), skupaj jih je prenehalo (2,5%) glede na vpisane ob začetku šolskega leta.

SKLEP: V šolskem letu 1994/95 je bil največji osip med 1. letniki, in sicer visoko izstopajo dijaki, vpisani v STSI. Skupno ni bistvenih razlik glede na spol. Večina dijakov se je izpisala v 4. ocenjevalnem obdobju, dobra polovica jih je Mariborčanov. Manj kot 10% dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, ni v času šolanja živela doma. Po primerjavi izobraževalnih programov ugotovimo, da je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem največ dijakov STSI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1995/96

Ob začetku tega šolskega leta je bilo vpisanih 1267 dijakov, med njimi je bilo 520 ali 41% deklet, ob koncu pa jih je ostalo 1229, od tega 503 dekleta. Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo 38 dijakov (3%), in sicer skoraj enkrat več fantov (3,7%) kot deklet (1,9%).

Večina, ki je z izobraževanjem med šolskim letom prenehala, se je izpisala (89,5%), izključenih pa je bilo 10,5% dijakov. Med njimi jih je bilo nekoliko več iz Maribora (57,9%), ostali so se v šolo vozili (42,1%). 15,8% teh dijakov med šolskim letom ni živelo s svojimi starši.

V tem šolskem letu smo na Živilski šoli Maribor prešli iz štirih na tri ocenjevalna obdobja. Le-ta so določena s šolskim koledarjem, ki ga določi Ministrstvo za šolstvo in šport. Do začetka šolskega leta 1999/2000 je prvo ocenjevalno obdobje trajalo od 1. septembra do 14. decembra, drugo od 15. decembra do 14. marca, tretje pa od 15. marca do konca pouka. (Ur. l. RS, št. 17/1997)

S Pravilnikom o šolskem koledarju za gimnazije, poklicne, srednje tehniške in strokovne šole (Ur. l. RS, št. 40/1999) se je trajanje oziroma zaključek posameznih ocenjevalnih obdobj nekotoliko spremenil, in sicer: »Prvo ocenjevalno obdobje traja od 1. septembra do konca novembra, drugo od 1. decembra do 10. marca, tretje pa od 11. marca do konca organiziranega izobraževalnega dela oziroma organiziranih priprav na maturo, poklicno maturo oziroma zaključni izpit. Datume ocenjevalnih konferenc določi šola v letnem delovnem načrtu.«

V šolskem letu 1995/96 je na naši šoli največ dijakov prekinilo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju, in sicer 47,4% dijakov. Nato si po vrsti sledijo 2. (31,6% dijakov) in 3. (21,1% dijakov) ocenjevalno obdobje.

Največji osip po letnikih skupaj je bil med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 24 dijakov ali 5,1% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. Med 2. letniki število dijakov, ki so prenehali s šolanjem med šolskim letom, pade na 2% in ostane skoraj enako v 3. (1,9%). V vseh 4. letnikih ni prenehal s šolanjem niti en sam dijak.

Daleč pred vsemi, ki so prekinili šolanje, so dijaki, ki so obiskovali program STSI. V 1. letniku jih je prekinilo kar 9,8%, v 2. 2,9% in v 3. 4,2%; v vseh več fantov kot deklet. Med njimi so se vsi izpisali, približno polovica jih je bila iz Maribora.

Med 1. letniki dijakom, ki so obiskovali program STSI in so s šolanjem prenehali, sledijo dijaki NPI (6,3% dijakov), v SPI pa jih je prenehalo 3,7% v primerjavi s številom vpisanih ob začetku šolskega leta. Prav tako je v obeh programih največ dijakov prenehalo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju, v obeh tudi več fantov kot deklet.

Tudi med 2. letniki je s šolanjem prenehalo največ dijakov STSI (2,9%), sledijo dijaki NPI (2,3%), njim pa dijaki SPI (1,7%). V 2. letniku NPI so prenehala z izobraževanjem samo dekleta (5,3% glede na celotno populacijo vpisanih deklet), v vseh ostalih programih in letnikih pa je sicer prekinilo med šolskim letom več fantov kot deklet.

Med vsemi letniki in programi le med dijaki 1. in 2. letnika STSI ne napreduje več kot 90% dijakov v višji letnik. V 1. letniku jih v tem programu napreduje 83,6%, v 2. pa 87,9%.

Med vsemi izobraževalnimi programi je največ dijakov prenehalo z izobraževanjem v NPI (4,6%), sledi STSI (4,3%) in SPI (2,3%). V glavnem so se izpisali, v vseh programih več fantov kot deklet. V NPI je razlika najbolj očitna: 6% fantov in 2,5% deklet, večina jih je prekinila z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem

obdobju (66,7%). Tudi v SPI jih je največ prenehalo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju (47,4%), v STSI pa v 3. (40%). V NPI in SPI je bilo več Mariborčanov, v STSI pa ni razlik, ali so dijaki v času šolanja živeli v Mariboru ali so se v šolo vozili.

SKLEP: V šolskem letu 1995/96 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer izstopa program STSI. Skupno ni bistvenih razlik glede na spol. Največ dijakov se je izpisalo, in sicer jih je največ prekinilo šolanje v 1. ocenjevalnem obdobju. Med vsemi, ki so prenehali z izobraževanjem, jih 15,8% v času šolanja ni živelo doma. Če primerjamo dijake glede na program, ki so ga obiskovali, izstopajo dijaki NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1996/97

Ob začetku šolskega leta je šolo obiskovalo 1396 dijakov, med njimi je bilo 600 ali 43% deklet. Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo 58 dijakov (4,2%), od tega manj deklet (4%) kot fantov (4,3%). Tako je do konca šolskega leta na šoli ostalo 1338 dijakov (576 ali 43% deklet) ali 95,8%, vpisanih ob začetku šolskega leta.

Med tistimi, ki so z izobraževanjem med šolskim letom prenehali, se jih je večina izpisala (87,9%), 12,1% dijakov pa je bil izključen. 74,1% dijakov se je v šolo vozilo, ostali so bili Mariborčani (25,9%). 22,4% jih v času šolanja ni živelo doma.

Največ dijakov je prekinilo šolanje v 3. ocenjevalnem obdobju, in sicer 39,7%. Nato si po vrsti sledita 1. (32,8% dijakov) in 2. (27,6% dijakov) ocenjevalno obdobje.

Največji osip po letnikih skupaj je bil med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 37 dijakov ali 7,1% dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. V pozitivnem smislu izstopajo dijaki, ki so se vpisali v STSI, saj nihče med njimi ni prekinil svojega izobraževanja. V negativnem smislu pa so v ospredju dijaki NPI, saj jih je s šolanjem prenehalo kar 11,3%. 76,5% se jih je izpisalo, 41,2% jih v času šolanja ni živelo s starši. Prav tako je visok delež dijakov 1. letnikov SPI, ki je prenehal z

izobraževanjem (6,3%). Prevladujejo fantje (8,1% glede na celotno populacijo fantov), ki so se večinoma izpisali (90%).

Pri 2., 3. in 4. letnikih število dijakov, ki so prenehali s šolanjem med šolskim letom, pada približno za tretjino. V vseh 2. letnikih jih je prenehalo 10 ali 2,3% glede na vpisane ob začetku šolskega leta, tudi tukaj ni prekinil z izobraževanjem noben dijak STSI. V 3. letnikih 10 dijakov ali 2,7%, med njimi presenetljivo kar 5,1% dijakov STSI (8,7% deklet in le 1,9% fantov). V 4. letniku je z izobraževanjem prenehala 1 dijak (1,4%).

Pri vseh 2. letnikih se je 90% dijakov izpisalo, isti odstotek se jih je v šolo vozil. Polovica (50%) jih je prenehala z izobraževanjem v 3. ocenjevalnem obdobju, 40% v 1. in 10% v 2. Glede na spol ni razlik (2,3% deklet in 2,3% fantov glede na vpisane ob začetku šolskega leta).

V vseh letnikih je odstotek dijakov, ki napredujejo v višji letnik, nad 90% ne glede na spol, razen v 1. (82,7%) in 3. letniku (87,2%) STSI. Vsaj za 1. letnik odstotek ni presenetljiv, saj se med šolskim letom ni izpisal nihče. V 3. letniku je bila uspešnost dijakov glede na število vpisanih ob začetku leta zelo nizka.

V tem šolskem letu je šolanje zapustilo največ dijakov NPI (7,6%), manj fantov (6,1%) kot deklet (9,3%), največ v 3. ocenjevalnem obdobju (42,1%). Temu programu sledi SPI, kjer je z izobraževanjem prenehala 2,6% deklet in 4,5% fantov, skupaj 3,8% dijakov, prav tako največ v 3. ocenjevalnem obdobju (42,4%). Med dijaki STSI jih je večina prekinila z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju (50%). Med vsemi (2,2%) je bilo 2,8% deklet in 1,6% fantov. V vseh programih se jih je večina izpisala, v šolo pa so se vozili.

SKLEP: V šolskem letu 1996/97 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer izstopa program NPI. Skupno ni bistvenih razlik glede na spol. Večina dijakov se je izpisala, najmanj jih je takšno odločitev sprejelo v 2. ocenjevalnem obdobju. V šolo so se v glavnem vozili, v času šolanja pa so razen slabe četrtine živeli doma. Glede na izobraževalne programe je s šolanjem prenehala največ dijakov NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1997/98

Ob začetku šolskega leta je bilo vpisanih 1473 dijakov, od tega 645 deklet (43,8%). Do konca šolskega leta je število padlo na 1400, od tega 583 deklet (41,6%). To pomeni, da je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo 5% dijakov; 4% deklet in 5,7% fantov glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Skozi šolsko leto se jih je 83,6% izpisalo, 16,4% dijakov pa je bilo izključenih. Nekoliko več dijakov, ki je prekinilo šolanje, se je v šolo vozilo (63%), ostali pa so bili iz Maribora (37%). Le 9,6% jih v času šolanja ni živelo pri starših.

Število dijakov, ki so prenehali s šolanjem, je enakomerno porazdeljeno skozi vsa ocenjevalna obdobja. V 1. jih je prekinilo 32,9%, v 2. 35,6% in zadnjem 31,5%.

V tem šolskem letu je bil največji osip med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 8% dijakov, in sicer v programu SPI 7,4%, v programu STSI 4,8% in v programu NPI kar 10,6%. Med slednjimi je nekoliko več deklet (10,7%) kot fantov (10,5%) glede na vse vpisane ob začetku šolskega leta. 75% se jih je izpisalo, 25% je bilo izključenih, med njimi jih je 63% iz Maribora. Največ jih je prekinilo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju (43,8%).

V vseh 2. letnikih se je število dijakov, ki so prekinili izobraževanje, glede na 1. letnike zmanjšalo (3,7%). Ponovno močno izstopajo dijaki NPI, saj jih je z izobraževanjem prenehalo kar 7%, več fantov (8,3%) kot deklet (5,7%). 90% le-teh se je izpisalo, 60% je bilo Mariborčanov. V SPI je prenehalo hoditi v šolo 2,7% dijakov, v STSI pa se število vpisanih dijakov od začetka do konca šolskega leta ni spremenilo.

Največ osipnikov med vsemi 3. letniki je iz programa STSI, in sicer 5,3%, 1,7% deklet in 9,1% fantov. Kar polovica (50%) je prenehala obiskovati pouk v 2. ocenjevalnem obdobju.

Zelo visok je tudi odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Visoko izstopajo dijaki 1. letnika STSI, saj je med njimi takšnih 22%.

V vseh ostalih izobraževalnih programih je število nezadostnih in/ali neocenjenih dijakov pod 10%.

Glede na izobraževalne programe je med šolskim letom prekinilo šolanje največ dijakov NPI (8,9%), nato SPI (4,1%) in STSI (3,6%). V vseh več fantov kot deklet, prevladujejo izpisi. V slednjem in SPI so to v glavnem vozači, v NPI pa je med njimi bila večina Mariborčanov (61,5%). V NPI jih je največ prenehalo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju (38,5%), v SPI v 2. (44,4%), v STSI pa glede ocenjevalnih obdobj ni bistvenih razlik.

SKLEP: V šolskem letu 1997/98 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer visoko izstopajo dijaki, vpisani v NPI. Skupno je več fantov kot deklet, ni pa bistvenih razlik glede na ocenjevalna obdobja. Več kot polovica se jih je v šolo vozila, manj kot 10% dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, pa v času šolanja ni živelo doma. Po primerjavi izobraževalnih programov ugotovimo, da je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem največ dijakov NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1998/99

Na Živilski šoli Maribor je bilo v začetku šolskega leta 1998/99 vpisanih 1490 dijakov, od tega 648 deklet (43,5%). Do konca šolskega leta jih je ostalo 1382, od tega 620 deklet (44,9%). Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo torej 7,2% dijakov. Bistvene razlike se kažejo glede na spol dijakov, ki so prekinili z izobraževanjem; enkrat več je fantov (9,4%) kot deklet (4,5%). Med njimi se jih je 82,4% izpisalo, ostali (17,6%) so bili izključeni. Dve tretjini dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem, se je v šolo vozilo (66,7%). 15,7% jih v času šolanja ni živelo doma, kar pomeni, da so bili v dijaškem, mladinskem domu, pri sorodnikih ...

Največ dijakov je prekinilo z izobraževanjem proti koncu pouka (41,7%). Sledi 2. ocenjevalno obdobje (39,8%), bistveno manj pa jih je prenehalo s šolanjem v 1. ocenjevalnem obdobju (18,5%).

Po letnikih skupaj je bil največji osip dijakov v 1. letniku; 60 dijakov ali 11,1% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. V vseh programih jih je prekinilo šolanje med letom več kot 10%. V NPI 11,6%, v SPI 10,6% in v STSI 11,8%. Prav tako v vseh programih vsaj dvakrat več fantov kot deklet glede na število vpisanih v posamezne programe. Skupaj v 1. letnikih ni zaključilo razreda 46 fantov (14,5%) ter 14 deklet (6,3%). 78,3% dijakov se je izpisalo, 21,7% je bilo izključenih. Med njimi se jih je 63,3% v šolo vozilo. 26 ali 43,3% jih je prenehalo z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju, najmanj pa v 1., in sicer 25%.

Po naslednjih letnikih osip pada. V vseh 2. letnikih jih je prenehalo z izobraževanjem 32 ali 6,9% glede na vpisane ob začetku šolskega leta, ponovno več fantov (8,1%) kot deklet (5,1%). Izstopajo dijaki STSI, saj z izobraževanjem med šolskim letom ni prenehal nihče. V 3. letnikih je svoje izobraževanje prekinilo 10 dijakov ali 2,6% vseh, ki so se vpisali v ta letnik ob začetku leta.

V tem šolskem letu so dijaki SPI lahko prvič nadaljevali s šolanjem v PTI tudi na naši šoli. Od 57 vpisanih v 4. letnik jih je med šolskim letom prenehalo 6 ali 10,5% oziroma 21,7% fantov in le 2,9% deklet. Glede na ocenjevalna obdobja ni popolnoma nobenih razlik, v vseh je prekinilo z izobraževanjem 33,3% dijakov. V 4. letniku STSI z izobraževanjem med šolskim letom ni prenehal noben dijak.

Precej visok je tudi odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Med njimi v negativnem smislu izstopajo dijaki 1. letnika STSI (26,8%). Med vsemi, ki so obiskovali Živilsko šolo Maribor, ob koncu šolskega leta v višji letnik napreduje 90,6% dijakov (90,8% deklet).

Glede na izobraževalne programe je med šolskim letom prekinilo izobraževanje največ dijakov PTI (10,5%), nato NPI (10%), SPI (6,7%) in STSI (5,7%). V vseh več fantov kot deklet, prevladujejo izpisi. Razen v STSI so to v glavnem vozači. V PTI glede na ocenjevalna obdobja ni velikih razlik, v NPI in SPI jih je največ prekinilo z izobraževanjem v 3. ocenjevalnem obdobju (v NPI 39,3%, v SPI 45,6%), v STSI pa v 2. (41,2%).

SKLEP: Največji osip v tem šolskem letu je bil v 1. letnikih. Med vsemi vpisanimi dijaki je z izobraževanjem prenehalo bistveno več fantov kot deklet. Večina se jih je izpisala in niso bili Mariborčani. Razen med 1. letniki nihče od dijakov, ki so prekinili z izobraževanjem, v času šolanja ni živel v dijaškem, mladinskem domu ali pri sorodnikih ... Primerjava izobraževalnih programov kaže, da je med šolskim letom prekinilo izobraževanje največ dijakov PTI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 1999/00

Ob začetku tega šolskega leta je šolo obiskovalo 1426 dijakov, med njimi je bilo 619 ali 43,4% deklet. Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo 67 dijakov (4,7%), od tega manj deklet (3,7%) kot fantov (5,5%) glede na število vpisanih ob začetku šolskega leta. Tako je do konca šolskega leta na šoli ostalo 1359 dijakov (592 ali 43,6% deklet) ali 95,3% vpisanih ob začetku šolskega leta.

Med tistimi, ki so z izobraževanjem med šolskim letom prenehali, se jih je večina izpisala (92,5%), 7,5% dijakov pa je bilo izključenih. 64,2% se jih je v šolo vozilo, ostali so bili Mariborčani (35,8%). 10,4% dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem, v času šolanja ni živelo doma.

Največ dijakov je prekinilo z izobraževanjem v 3. ocenjevalnem obdobju, in sicer 40,3% dijakov. Nato si sledita 2. (37,3% dijakov) in 1. (22,4% dijakov) ocenjevalno obdobje.

Največji osip po letnikih skupaj je bil med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 39 dijakov ali 8,4% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. V negativnem smislu so v ospredju dijaki STSI, saj jih je s šolanjem prenehalo kar 14,6%, skoraj dvakrat več fantov (21,4%) kot deklet (11,1%) glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Samo en dijak (16,7) je bil izključen, ostali so se izpisali (83,3%), in sicer jih je polovica prekinila svojo izobraževalno pot v 3. ocenjevalnem obdobju (50%). Prav tako je visok delež dijakov 1. letnikov NPI, ki je prenehala z izobraževanjem (10%), v SPI pa je bilo takšnih 5,2%. V obeh programih prevladujejo fantje, razen enega so se

vsi izpisali. Med dijaki NPI je bilo več Mariborčanov (64,3%), med dijaki SPI pa se jih je več vozilo (89,5%).

Pri 2. letnikih število dijakov, ki so prenehali s šolanjem med šolskim letom, pade na 4,7%. V 3. letnikih se je izpisal samo en dijak SPI (0,4%). V 4. letniku pa z izobraževanjem ni prenehal noben dijak, ki je obiskoval STSI. Svojega izobraževanja v tem šolskem letu ni zaključilo 6,1% dijakov, ki so se vpisali v PTI. Med slednjimi ni bistvenih razlik glede na spol in kraj bivanja, zanimivo pa je, da so vsi prenehali z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju.

V tem šolskem letu smo imeli prvič tudi generacijo 5. letnikov. Rezultati kažejo, da so bili uspešni, saj izobraževanja med šolskim letom ni prekinil noben dijak, le 2,5% pa jih je bilo ob koncu šolskega leta nezadostnih in/ali neocenjenih.

V vseh letnikih je odstotek dijakov, ki napredujejo v višji letnik, nad 90% ne glede na spol in program. Izjema so le dijaki 1. letnika STSI, kjer jih je ob koncu šolskega leta bilo nezadostnih in/ali neocenjenih 14,3%. Skupno napreduje v višji letnik 94,9% dijakov glede na vse, ki so ostali v šoli do konca šolskega leta.

Glede na izobraževalne programe je med šolskim letom šolanje zapustilo največ dijakov NPI (7,4%), nato SPI (4,2%), STSI (4,1%) ter PTI (3,6%). V vseh (razen v PTI, kjer ni bistvenih razlik) več fantov kot deklet, prevladujejo izpisi. V NPI (60%) in STSI (57,1%) v glavnem Mariborčani, v SPI (84,8%) in PTI (57,1%) pa vozači. V NPI je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo največ dijakov v 1. in 3. ocenjevalnem obdobju (40%), v STI (45,5%) in STSI (57,1) prevladuje 3. ocenjevalno obdobje, v PTI pa so šolanje vsi prekinili v 2. ocenjevalnem obdobju (100%).

SKLEP: V šolskem letu 1999/00 je bil največji osip v 1. letnikih, in sicer izstopa program STSI. Skupno je izobraževanje prekinilo nekoliko več fantov kot deklet, večina se jih je izpisala. Med osipniki prevladujejo vozači, največ jih je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo v 3. ocenjevalnem obdobju. Glede na izobraževalne programe je prekinilo izobraževanje največ dijakov NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 2000/01

Ob začetku šolskega leta je bilo vpisanih 1410 dijakov, od tega 607 deklet (43%). Do konca šolskega leta je število padlo na 1304, od tega 570 deklet (43,7%). To pomeni, da je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo 7,5% dijakov; 6,3% deklet in 8,5% fantov glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Skozi šolsko leto se jih je 91,5% izpisalo, 8,5% dijakov pa je bilo izključenih. Več dijakov, ki so prekinili šolanje, se je v šolo vozilo (68,9%), ostali so bili iz Maribora (30,2%). Le 9,4% jih v času šolanja ni živelo pri starših. Glede na čas, ko so dijaki prenehali s šolanjem, izstopa 2. ocenjevalno obdobje. V tem jih je prekinilo 40,6%, v 3. 30,2% in v 1. 29,2%.

Največji osip je bil med dijaki 4. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo kar 16,3% dijakov PTI, vsi so se izpisali (100%), med njimi 16,4% dijakinj in 16,1% dijakov glede na vpisane ob začetku šolskega leta. 85% izpisanih je bilo vozačev, več kot polovica (55%) se jih je izpisala v 1. ocenjevalnem obdobju. Med 4. letniki STSI je prenehal le en dijak (2,3%). Skupaj jih je med 4. letniki prenehalo 12,6%, nekoliko več fantov (13%) kot deklet (12,2%).

Velik delež osipnikov je tudi med 1. letniki, in sicer v programu NPI 13,6%, v programu SPI 11,2%. Med slednjimi je skoraj trikrat več fantov (15%) kot deklet (5,3%) glede na vpisane ob začetku šolskega leta. 95,5% se jih je izpisalo, največ v 2. ocenjevalnem obdobju. Prav tako tudi med dijaki NPI glede na število dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, prevladujejo fantje (15,8%), deklet je prenehalo 9,5%, največ v 2. ocenjevalnem obdobju (43,8%). 3 dijaki (18,8%) od 18 so bili izključeni, kar 81,3% vseh pa je bilo vozačev.

V vseh 2. letnikih se je število dijakov, ki so prekinili izobraževanje, glede na 1. letnike nekoliko zmanjšalo (8,4%). Največ jih je obiskovalo NPI (10,8%) in STSI (10%). V obeh programih je prenehalo z izobraževanjem več deklet kot fantov, večina se je izpisala; prevladuje 3. ocenjevalno obdobje. V SPI je prenehalo hoditi v šolo med šolskim letom 7% dijakov, več fantov (7,8%) kot deklet (5,6%). Vsi (100%) so se izpisali, največ v 2. ocenjevalnem obdobju (61,1%). Večina (66,7%) se jih je v šolo vozila, med njimi 4 dijaki (22,2%) v času šolanja niso živeli doma.

V vseh 3. letnikih je bil delež dijakov, ki so prenehali s šolanjem med šolskim letom, pod 5%. V tem šolskem letu so se prvič vpisali v 3. letnik dijaki NPI. Gre za prvo generacijo dijakov, ki z izobraževanjem zaključujejo namesto v dveh letih v dveh in pol. Za uspešnejše dijake lahko šola pod določenimi pogoji še vedno omogoči, da končajo izobraževanje v dveh letih. (<http://www.cpi.si/Content.asp?MenuID=46>)

Med 5. letniki z izobraževanjem med šolskim letom ni prenehal noben dijak.

Zelo visok je odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Izstopajo dijaki 5. letnika PTI (14,4%), 1. letnika STSI (10,3%), 2. letnika NPI (13,8%) in STSI (14,8%) ter 4. letnika PTI (12,6%). V vseh jih torej v višji letnik napreduje manj kot 90%.

Če primerjamo med seboj izobraževalne programe, je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem najmanj dijakov STSI (3,5%), sledijo SPI (7%), PTI (9,1%) ter NPI (9,2%). V vseh več fantov kot deklet, razen v PTI. Prevladujejo izpisi. V večini so se dijaki v šolo vozili, izjema je STSI, kjer jih je večina bila iz Maribora. V tem programu je visok tudi odstotek tistih, ki v času šolanja niso živeli doma, in sicer je bilo takšnih 20% vseh dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem. Glede ocenjevalnih obdobj, ko so dijaki zapustili šolo, je v NPI (42,4%) in SPI (50%) največ dijakov prenehalo obiskovati šolo v 2. ocenjevalnem obdobju, v STSI prevladuje 3. ocenjevalno obdobje (60%), v PTI pa 1. (55%).

SKLEP: Na prelomu stoletja je bil največji osip med dijaki 4. letnika PTI, sicer pa prevladujejo dijaki 1. letnikov. Med osipniki je več fantov kot deklet, največ jih je prenehalo z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju. Več kot polovica se jih je v šolo vozila, manj kot 10% dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, pa v času šolanja ni živelo doma. Primerjava izobraževalnih programov kaže, da je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem največ dijakov NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 2001/02

V tem šolskem letu je svoje izobraževanje začelo oziroma nadaljevalo 1196 dijakov, od tega 517 deklet (43,2%). Do konca šolskega leta jih je ostalo 1109, od tega 487 deklet (43,9%). Z izobraževanjem je med šolskim letom prenehalo torej 87 dijakov ali 7,3%. Glede na spol dijakov, ki so prekinili izobraževanje, rezultat kaže, da je prenehalo 8,4% fantov in 5,8% deklet. Med njimi se jih je 79,3% izpisalo, ostali (20,7%) so bili izključeni. Dve tretjini dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem, se je v šolo vozilo (69%). 17,2% jih v času šolanja ni živel doma, kar pomeni, da so bili v dijaškem, mladinskem domu, pri sorodnikih ...

Največ dijakov je prekinilo izobraževanje v 2. ocenjevalnem obdobju (41,4%). Sledi 1. ocenjevalno obdobje (35,6%), nekoliko manj jih je prenehalo s šolanjem v 3. ocenjevalnem obdobju (23%).

Po letnikih skupaj je bil največji osip dijakov v 1. letniku; 37 dijakov ali 12,8% vseh dijakov, vpisanih ob začetku šolskega leta. V vseh programih jih je prekinilo šolanje med letom več kot 10%, in sicer v NPI 12,3%, v SPI 12,8% in v STSI 13,8%. Prav tako v vseh programih več fantov kot deklet glede na število vpisanih v posamezne programe. Skupaj med 1. letniki ni zaključilo 24 fantov (14,1%) ter 13 deklet (10,8%). 75,7% dijakov se je izpisalo, 24,3% je bilo izključenih. Med obojimi se jih je 70,3% v šolo vozilo, 16,2% jih v času šolanja ni živel doma. Največ jih je prenehalo z izobraževanjem v 1. ocenjevalnem obdobju (40,5%), najmanj pa v 3., in sicer 27%.

Po naslednjih letnikih osip pada. V vseh 2. letnikih jih je prekinilo 8% glede na vpisane ob začetku šolskega leta, veliko več fantov (10,4%) kot deklet (4,3%). Kar polovica (50%) je prenehala v 2. ocenjevalnem obdobju. 76,9% se jih je izpisalo, 23,1% pa je bilo izključenih. Iz Maribora je bilo 38,5% dijakov, v času šolanja jih doma ni živel 26,9%. Med 2. letniki izstopajo dijaki NPI, saj je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo 11% dijakov.

Med 3. letniki je svoje izobraževanje prekinilo le 5 dijakov ali 1,5% vseh, ki so se vpisali v ta letnik ob začetku leta.

Odstotek naraste ponovno pri 4. letnikih, in sicer med dijaki STSI ni prenehal z izobraževanjem nihče, med dijaki PTI pa kar 16,4%, 15,1% deklet in 17,5% fantov, največ v 2. ocenjevalnem obdobju (42,1%). 94,7% se jih je izpisalo in kar 73,7% dijakov, ki je prenehalo z izobraževanjem, je bilo vozačev.

Med 5. letniki z izobraževanjem med šolskim letom ni prenehal noben dijak.

Visok je tudi odstotek tistih, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Ponovno izstopajo dijaki 1. letnika STSI, saj jih je bilo ob koncu šolskega leta 12% nezadostnih in/ali neocenjenih, ter dijaki 4. letnika STSI (10,3%) in PTI (15,5%) ter 5. letnika PTI (18,9%). Pri slednjih je odstotek zelo visok, saj gre za dijake, ki zaključujejo šolanje, opraviti bi morali le še poklicno maturo. Pri vseh ostalih je delež nezadostnih in/ali neocenjenih pod 10%. Med vsemi, ki so obiskovali Živilsko šolo Maribor do koncu šolskega leta, v višji letnik napreduje 92,3% dijakov ali 91% deklet.

Po primerjavi izobraževalnih programov ugotovimo, da je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem najmanj dijakov STSI (4,1%), sledijo SPI (6,7%), NPI (8,7%), največ pa v PTI (9%). V vseh več fantov kot deklet, večina se je izpisala. V večini so se dijaki v šolo vozili, izjema je STSI, kjer jih je večina bila iz Maribora (80%). Visok odstotek tistih, ki v času šolanja niso živeli doma, je v NPI (21,7%) in SPI (25%). Največ dijakov, ki je prekinilo izobraževanje med šolskim letom, je v NPI (56,5%) in PTI (42,1%) to storilo v 2. ocenjevalnem obdobju, v SPI (47,5%) in STSI (60%) pa v 1.

SKLEP: Največji osip v tem šolskem letu je bil med 1. letniki. Izstopajo tudi dijaki 4. letnika PTI. Z izobraževanjem je glede na vse dijake prenehalo več fantov kot deklet, največ v 2. ocenjevalnem obdobju. Večina se jih je izpisala in niso bili Mariborčani. 17,2% jih v času šolanja ni živelo doma. Skupaj je glede na izobraževalne programe prekinilo šolanje največ dijakov, ki so se vpisali v program NPI.

Interpretacija rezultatov za šolsko leto 2002/03

Od 1032 dijakov (468 ali 45,4% deklet), vpisanih ob začetku šolskega leta, je do konca leta število padlo na 959, od tega 456 deklet (47,5%). To pomeni, da je z izobraževanjem med šolskim letom prenehalo 7,1% dijakov; 3,4% deklet in kar 9,9% fantov glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Skozi šolsko leto se jih je 86,3% izpisalo, 13,7% dijakov je bilo izključenih. Več dijakov, ki je prekinilo šolanje, se je v šolo vozilo (60,3%), ostali pa so bili iz Maribora (39,7%). Le 6,8% jih v času šolanja ni živelo pri starših. Glede na čas, ko so dijaki prenehali s šolanjem, izstopa 2. ocenjevalno obdobje. V tem jih je prekinilo s šolanjem 45,2%, v 3. 30,1% in v 1. 24,7%

V tem šolskem letu je bil največji osip med dijaki 1. letnikov. Z izobraževanjem je prenehalo 12,9% dijakov, veliko več fantov (19,5%) kot deklet (4,1%) glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Največ jih je prenehalo z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju (41,7%). Med vsemi dijaki 1. letnikov se jih je 83,3% izpisalo, 16,7% je bilo izključenih. Večina so bili vozači (63,9%), 11,1% pa jih v času šolanja ni živelo pri starših. Po številu dijakov 1. letnikov, ki so prekinili svoje izobraževanje med šolskim letom, izstopajo dijaki SPI (14,2%), sledijo dijaki NPI (11,8%). Pri obojih je delež osipnikov zelo visok in v obeh programih je prenehalo z izobraževanjem bistveno več fantov kot deklet. Iz 1. letnika STSI se je izpisalo le eno dekle (4,8%).

Med 4. letniki PTI je med šolskim letom prenehalo z izobraževanjem 10,9% dijakov. Ponovno enkrat več fantov (14,5%) kot deklet (6,8%), največ v 1. ocenjevalnem obdobju (42,9%). Izpisalo se jih je 85,7%, 14,3% pa so bili izključeni. Niti en dijak ni v času šolanja živel v dijaškem domu, pri sorodnikih ...; vsi so živeli pri starših. Med 4. letniki STSI z izobraževanjem ni prenehal nihče.

V 2. in 3. letnikih je delež dijakov, ki so prekinili izobraževanje, manjši. V 2. letnikih 6,5%, (4,4% deklet in 8,3% fantov). Razen enega dijaka (6,3%), ki je bil izključen, so se vsi izpisali (93,7%). Večina jih je prenehala z izobraževanjem v 2. ocenjevalnem obdobju (62,5%). Med 3. letniki pa je osip 2,3%. Z izobraževanjem je prenehalo 1,7% deklet in 2,7% fantov glede na vpisane ob začetku šolskega leta. Tudi

tukaj je bilo več izpisanih (83,8%) in le en dijak izključen (16,7%), ponovno največ v 2. ocenjevalnem obdobju (66,7%). V obeh letnikih je prekinilo največ dijakov STSI.

Med 5. letniki se je v 3. ocenjevalnem obdobju izpisal en dijak (1,2%) iz Maribora.

Zelo visok je tudi odstotek dijakov, ki so bili ob koncu šolskega leta nezadostni in/ali neocenjeni. Izstopajo dijaki 1. letnika SPI (10,2%) in 4. ter 5. letnika PTI. V 4. letniku je bilo takšnih dijakov kar 19,3%, v 5. pa celo 20%. Od vseh dijakov ob koncu šolskega leta jih v višji letnik napreduje 92,4%.

Če primerjamo izobraževalne programe, ugotovimo, da je med šolskim letom prenehalo obiskovati šolo največ dijakov SPI (7,9%), sledi PTI (7%), nato NPI (6,8%) in najmanj STSI (3,8%). V vseh več fantov kot deklet, ki so se v šolo vozili. V večini so se izpisali. V NPI (50%) in SPI (50%) jih je največ izobraževanje prekinilo v 2. ocenjevalnem obdobju, v PTI (40%) v 1., v STSI pa polovica v 1. (50%) in polovica v 2. (50%) ocenjevalnem obdobju.

SKLEP: V šolskem letu 2002/03 bil največji osip med dijaki 1. letnikov. Izstopajo tudi dijaki 4. letnika PTI. Skupno je iz izobraževanja izstopilo več fantov kot deklet, največ v 2. ocenjevalnem obdobju. Več kot polovica se jih je v šolo vozila, le 6,8% dijakov, ki so prenehali z izobraževanjem med šolskim letom, pa v času šolanja ni živelo doma. Skupaj je glede na izobraževalne programe prenehalo šolanje največ dijakov, ki so obiskovali SPI.

1. 6 POVZETEK IN SKLEPNE UGOTOVITVE

S pomočjo statistične analize sem potrdila večino hipotez, ki sem jih postavila na začetku poglavja. Raziskava kaže, da v obdobju od šolskega leta 1992/93 do vključno leta 2002/03 delež osipnikov narašča. Ugotovila sem, da je delež deklet, ki so prenehale z izobraževanjem med šolskim letom, manjši od deleža fantov, da je osip največji v 1. letniku in pada skladno z naraščanjem višine letnika. Med tremi ocenjevalnimi obdobji prevladuje delež tistih, ki so svojo izobraževalno pot prekinili v 2. ocenjevalnem obdobju. Predvsem v zadnjih letih se večji delež dijakov, ki prenehajo s šolanjem, v šolo vozi. Odstotek dijakov, ki so v času šolanja živeli v dijaškem, mladinskem domu, pri sorodnikih ... in so z izobraževanjem prenehali med šolskim letom, pa je nižji od odstotka dijakov, ki so v času šolanja živeli doma.

Delno moram zavriniti hipotezo, da je največji delež osipnikov med dijaki nižjega poklicnega izobraževanja. Do vključno šolskega leta 2000/01 je z izobraževanjem med šolskim letom res prenehalo največ dijakov nižjega poklicnega izobraževanja, izjemi sta le šolski leti 1994/95 in 1998/99. Od leta 2000/01 pa delež osipnikov v tem programu v primerjavi z drugimi pada.

V nadaljevanju bom primerjala rezultate statistične analize osipništva na Živilski šoli Maribor z zadnjimi podatki, ki jih imamo na voljo v Sloveniji. Slednji se vežejo na šolsko leto 1993/94 in jih povzemam po Geržini in sodelavcih (Geržina et al., 2001: 38). Njihovi podatki: Osip v srednješolskem izobraževanju po vrsti programa in spolu, generacije 1993/94 (Tabela 4.1, str. 54) kažejo, da osip v poklicih, za katere se izobražujejo dijaki na Živilski šoli Maribor, ni med vodilnimi oziroma v razpredelnico večina poklicev ni zajetih, saj je osip v teh programih pod 15%. Poudarjam, da se najverjetneje tudi metodologija raziskovanja osipa razlikuje.

V Sloveniji so velike razlike v deležih osipa med različnimi vrstami izobraževalnih programov. Največji delež osipa je v programih nižjega poklicnega izobraževanja (31,9% za generacijo 1993) in naj bi v zadnjih letih celo naraščal. Na Živilski šoli Maribor je bil istega leta osip 3,8%, potem je naraščal, vendar največ do

10% v šolskem letu 1998/99. Po tem letu je delež osipa v tem izobraževalnem programu padal.

V Sloveniji sledi osipu dijakov iz nižjega poklicnega izobraževanja osip dijakov iz srednjega poklicnega izobraževanja (16,6%), ki naj bi v zadnjih letih upadal, temu pa osip v strokovnih in tehniških programih (11,9%). Na Živilski šoli Maribor je bil delež osipnikov v srednjem poklicnem izobraževanju v istem letu 3,4%, nato se je povečeval in je dosegel največji delež v zadnjem proučevanem šolskem letu – 2002/03, to je 7,9%. V strokovnih in tehniških programih je bil v šolskem letu osip 7%, največji je bil v šolskem letu 1994/95, ko je bil 8%, nato pa je padal in ni presegel 6%.

Razen v nižjem poklicnem izobraževanju in gimnazijskih programih je osip deklet v Sloveniji povsod nižji kot osip fantov. Te podatke potrjuje tudi raziskava na Živilski šoli Maribor. Osip deklet je bil razen v šolskem letu 1992/93 in 1994/95 nižji od osipa fantov.

Analize v Sloveniji kažejo, da največ dijakov opusti šolanje že v prvem letniku (40–50%), okoli 30% v drugem in 20% še v tretjem letniku. Redki ne končajo četrtega letnika. Podobne rezultate sem dobila tudi sama. Največji delež dijakov zapusti šolanje v prvem letniku, kot je razvidno v Grafu 1.4: Osip glede na letnike (str. 74).

Celoten osip v Sloveniji iz poklicnih, tehniških in strokovnih programov za generacijo 1993 je bil 15% (in se v naslednjih letih giblje med 13% in 18%, pri čemer se v zadnjih letih delež počasi znižuje), medtem ko je bil v gimnazijskih programih le 6,5%. Delež osipa v programih poklicnega in strokovnega izobraževanja, za programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja je vseskozi višji kot v programih splošnega izobraževanja. Na Živilski šoli Maribor pa delež osipa v vseh analiziranih šolskih letih ni presegel 7,5%. V šolskem letu 1993/94 je bil 4,2%, kar je celo manj kot v gimnazijskih programih.

Ugotavljam, da je na Živilski šoli Maribor delež dijakov, ki predčasno zapustijo izobraževanje, pod slovenskim povprečjem v primerjavi s podatki, ki jih povzemam po Geržini in sodelavcih. Kljub vsemu menim, da je delež osipa na naši šoli visok. Število dijakov, ki v enem šolskem letu predčasno preneha z izobraževanjem, predstavlja

približno 3 oddelke dijakov (povprečje vseh preučevanih let). Če pa pomislimo, da je v oddelkih nižjega poklicnega izobraževanja navadno manj kot 20 dijakov, število osipnikov predstavlja tudi 4 oddelke in več.

Poudariti moram, da so podatki, s katerimi primerjam rezultate (Geržina et al., 2001: 38), ki sem jih dobila s pomočjo statistične analize osipništva na Živilski šoli Maribor, stari več kot 11 let. In prav zaradi tega, ker so ti podatki, žal, zadnji, ki so na voljo o osipništvu v Sloveniji, sem se odločila, da sama zberem podatke o obravnavani problematiki. Na podlagi svoje raziskave menim, da se je zaradi številnih ukrepov in programov glede zmanjševanja osipništva na državni ravni, dejansko znižal delež dijakov, ki predčasno zapustijo srednješolsko izobraževanje. Potrebna bi bila poglobljena, metodološko enotna raziskava za področje celotnega srednješolskega izobraževanja v Sloveniji, s katero bi lahko primerjali rezultate in dobili vpogled na stanje in gibanje osipništva skozi šolska leta. Šele takrat bi bila statistična analiza osipnikov na Živilski šoli Maribor primerljiva, dobljeni rezultati pa bi pokazali, kje v slovenskem povprečju je.

2. OSIPNIKI NA ŽIVILSKI ŠOLI MARIBOR

2.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Številni razlogi, ki jih navajajo dijaki, zakaj zapustijo šolo, navadno predstavljajo in potrjujejo le del resnice in niso trenutne odločitve. V posamezniku se pletejo dalj časa, so rezultat številnih in raznolikih dejavnikov. Med najpomembnejše štejemo slab šolski uspeh, slabe učne in delovne navade, prezahtevnost katalogov znanj, odpor do šole, želja po zaposlitvi oziroma delu, osebni ter z družino povezani problemi (nizki socialno-ekonomski status družine, nizka izobrazba staršev, nepopolna družina, slaba družinska podpora ...).

V tem poglavju magistrskega dela bom skozi pripovedi osipnikov osvetlila nekatere okoliščine osipništva in zbrala vzroke, ki do njega pripeljejo. Na koncu bom analizirala posledice z vidika življenjskih možnosti mladih brez ustrezne poklicne kvalifikacije.

2.2 POSTAVITEV RAZISKOVALNIH HIPOTEZ

1. Dijaki iz socialno in ekonomsko ogroženih družin so izpostavljeni večjemu riziku, da bodo predčasno zapustili šolo. (Nižja stopnja izobrazbe staršev v mnogih primerih pomeni tudi slabši materialni standard družine.)
2. Možnost osipništva je večja pri tistih dijakih, ki odraščajo v disfunkcionalni družini, ki niso deležni ustreznih spodbud, podpore, razumevanja in pomoči družine.
3. Na osipništvo vplivajo individualni razlogi posameznikov (slabša prilagodljivost, impulzivnost, nemirnost, čustvena ranljivost ...).

4. Šola je senzibilna za probleme dijakov. Učitelji pri pouku uporabljajo sodobne oblike in metode dela, so odprti za pomoč in pogovor z dijaki. Slednjim pri reševanju težav strokovno pomagata šolski pedagoginji.

2. 3 METODE ZA POTRDITEV ALI ZAVRNITEV HIPOTEZ

Hipoteze bom preverjala s pomočjo narativnobiografske metode. Življenjske zgodbe so del (avto)biografske metode in so tisti način preučevanja, ki nosi informacije o življenjskih izkušnjah, subjektivnosti, individualni izbiri in zavestnih ter racionalnih motivih za določeno dejanje. Nanašajo se na »ranljive« dogodke v posameznikovem življenju (na fantazije, želje, trpljenje, žalost ...). Življenjska zgodba lahko opisuje le en del življenja, določeno leto, mesec ali teden, lahko pa opisuje celotno življenje posameznika. Poudarek in fokus narativnega raziskovanja je na posamezniku, čigar življenje je mogoče razumeti skozi rekonstrukcijo življenjske zgodbe. Ker je posvečena individualnosti ter kompleksnosti posameznikovega življenja, zavzema biografija v družbenih znanostih pomembno mesto za razumevanje in predstavitev življenja ljudi.

Spada v okvir (avto)biografske metode, med katero štejemo še raziskovanja življenjskega poteka, družinske zgodovine, družinske zgodbe, avtobiografije in socialne genologije.

Osnova kvalitativne raziskave so polstrukturirani intervjuji. Intervjuvanci so osipniki v šolskem letu 2003/04. Vse sem v tem šolskem letu ali prejšnjih letih tudi sama poučevala. Naš odnos v razredu je temeljil na zaupanju, odkritosti in prijateljstvu, zato menim, da so se dijaki v intervjuju lažje odprli, bili odkriti in sproščeni pri razkrivanju svojega zasebnega sveta. Intervju je potekal z vsakim dijakom posebej. Sodelovala je Aleksandra, ki je obiskovala nižje poklicno izobraževanje, Fatima, Natalija in Rok so bili vpisani v srednje poklicno izobraževanje, Marko in Aljaž pa sta z izobraževanjem v tem šolskem nadaljevala v 3+2 programu; poklicno-tehniško izobraževanje. Vzorec predstavlja slabih 10% vseh osipnikov v navedenem šolskem letu.

2. 4 INTERVJUJI Z OSIPNIKI

11. 5. 2004, intervju z Aleksandro

Aleksandra, iz kakšne družine prihajaš? Kako bi predstavila svojo družino?

Aleksandra: Na začetku sem živela z mamo. Potem sem se odločila, da bom šla od mame k očetu, da bom živela pri očetu. Zdaj sem pri njem. V času šolanja pa živim v mladinskem domu v Mariboru.

V mladinskem domu zaradi tega, ker si sama tako želela?

Aleksandra: Ja, da bi na nek način opravila s šolo in zato, ker smo imeli probleme doma.

So problemi doma vplivali na tebe?

Aleksandra: Ja, zelo. Doma smo se veliko kregali ... in sem pustila šolo ... že prejšnje leto, ko sem hodila. Za mladinski dom sem se odločila zato, da bi nekako izpeljala šolo.

Do konca?

Aleksandra: Ja.

Aleksandra, ti si želiš, da bi zaključila enkrat z izobraževanjem?

Aleksandra: Da.

Se ti zdi, da si imela doma podporo, da so te starši spodbujali pri učenju?

Aleksandra: So me na neki način, ampak jaz jih nisem poslušala, ampak sem delala po svoji glavi. Vsi so mi pa govorili, naj naredim šolo.

Sta se kdaj mama ali oče učila s teboj?

Aleksandra: Ne, nikoli.

Torej samo govorili so ti, dejansko pa se s tabo niso učili?

Aleksandra: Ja.

So starši pogosto prihajali v šolo?

Aleksandra: Ne.

So bili v stiku z razrednikom?

Aleksandra: Ne.

Ali je razredničarka poklicala domov?

Aleksandra: Ja, ali pa če je enkrat na leto oče poklical v šolo, da se pozanima za mene, drugače pa ne.

Kaj pa roditeljske sestanke, govorilne ure sta obiskovala?

Aleksandra: Nikoli.

Pa bi si ti to želela?

Aleksandra: Ja, zdaj bi si mogoče želela. Ampak da je oče tak, kot je vzgojiteljica iz mladinskega doma.

Je ona v bistvu zdaj zamenjala vlogo tvojih staršev?

Aleksandra: Ja.

Kakšen pa je bil materialni status tvoje družine? Se ti zdi, da je bilo doma dovolj denarja?

Aleksandra: Ne vem, pri mami je bilo nekako dosti denarja, pri očetu pa ne in zato sem se tudi odločila za šolo, da bi dobila štipendijo.

Kaj pa izobrazba tvojih staršev? Sta oba starša zaključila srednjo šolo?

Aleksandra: Ja, oče je zaključil samo osnovno šolo, za mamo pa ne bi vedela.

Kaj bi zase rekla, kakšna si po karakterju?

Aleksandra: Hmm. Znam biti v redu, znam pa biti tudi zahrbtna, zelo. Ne vem, kako bi povedala. Če so ljudje v redu do mene, sem tudi jaz do njih.

Kaj pa bi rekla, si bolj mirne narave, ali si bolj živahna?

Aleksandra: Živahna.

Tudi v razredu, pri pouku?

Aleksandra: Ja, zelo!

Si imela v šoli težave z disciplino?

Aleksandra: Ja, dostikrat sem imela konflikte z učitelji.

Se ti zdi, da je tudi to pripomoglo, da si se morala izpisati iz šole?

Aleksandra: Ja, zelo.

Kaj pa glede treme. Če si bila vprašana, si imela tremo, te je bilo strah?

Aleksandra: Ja, zato sem tudi dostikrat pozabila odgovore oziroma vprašanja, ki so mi jih oni zastavili. V trenutku sem pozabila, ker nisem bila dovolj zbrana, ker sem imela veliko tremo pred sošolci in sošolkami.

Sicer pa se ti zdi, da so ti učitelji, ko so te spraševali, ko so ocenjevali tvoje znanje, pomagali, da bi prebrodila tremo?

Aleksandra: Ja, zelo, ampak se vseeno nisem mogla na nek način zbrati.

Torej učila si se?

Aleksandra: Ja, ja.

Se ti zdi, da imaš delovne navade?

Aleksandra: Ne dosti, ampak če se moram kaj naučiti, mogoče za kako uro sedem k zvezku, drugače pa ne.

Kako se pa učiš? Na pamet ali tako, da skušaš razumeti?

Aleksandra: Da skušam razumeti nekaj. Na pamet mi ne gre dobro.

Ti si v nižjem poklicnem izobraževanju. Se ti zdi snov zelo zahtevna ali se ti zdi, da je dobro prilagojena vašemu programu?

Aleksandra: Kar dobro je prilagojena. Ni preveč težko. Če poslušam in se učim, ti gre dobro. Če pa se ne učim, ti ne gre.

Se ti zdi, da učitelji poskušajo razložiti snov tako, da jo vi razumete, ali jim je vseeno?

Aleksandra: Ne, poskušajo razložiti, ker razlagajo tudi za tiste, ki na primer niso prišli iz »normalnih« šol in tisti težje razumejo, zato bolj razložijo, da vsi razumemo.

Uporabljajo učitelji različne učne pripomočke, recimo grafoskop, televizijo in podobne zadeve ali samo učbenik in tablo in kredo?

Aleksandra: Ne, ne, ne tudi televizijo, razne zemljevide ...

Torej se ti zdi, da se učitelji kar potrudijo?

Aleksandra: Ja.

Kaj pa dijaki?

Aleksandra: Ne vem, no. Nekateri radi delajo, nekateri pa ne. Če po želji naredijo kaki plakat, o čemer se učimo in se potem to oceni. V našem razredu ni, kolikor jaz vem, noben tak za delo.

Tebi se je ljubilo delati referate?

Aleksandra: Naredila sem kaka dva referata v tem letu, ampak mi jih ni preveč za delat.

Nisi bila dovolj motivirana?

Aleksandra: Ne.

Kakšna se ti zdi povezanost v vašem razredu med dijaki? Se ti zdi, da ste bili dovolj povezani?

Aleksandra: Ne bi rekla. Mogoče tisti, ki so, kako naj rečem, bolj živahni, držijo skupaj in se zabavajo in ne spoštujejo drugih, ki niso tako pametni kot mi.

Ti si bila povezana ali se ti zdi, da si tudi ti izstopala?

Aleksandra: Ne, jaz nisem nikoli izstopala in nisem niti drugih imela za norca, tako kot recimo moji sošolci.

Kaj pa na splošno? Se ti zdi, da je na šoli dobra klima, dobro vzdušje, ali se ti zdi, da ni preveč?

Aleksandra: Zdi se mi, da ni preveč.

Ali je razredničarka sodelovala s tabo? Se je skušala pogovoriti s tabo ali se ti zdi, da bi ona še lahko kaj naredila, da se ti ne bi izpisala?

Aleksandra: Za lani je razredničarka veliko naredila za mene, ampak kljub temu sem se jaz morala izpisati. Tudi letos se je naš profesor, razrednik, trudil in mi pomagal, svetoval, pa tudi socialna delavka, ampak ju nisem poslušala in sem se rajši odločila, da se izpišem.

Si se, če karkoli nisi razumela pri pouku, še kam drugam zatekla po pomoč?

Aleksandra: Ne.

Torej inštrukcij nisi nikoli imela?

Aleksandra: Ne.

Kaj pa pri osebnih težavah, si se zatekla po pomoč k razredničarki?

Aleksandra: Ja, mogoče sem šla kdaj, ko sem res imela velike težave tudi k pedagoginji.

Komu pa si se sicer najraje zaupala?

Aleksandra: Najlaže se zaupam sošolkam.

Staršem si se lahko?

Aleksandra: Ne preveč.

21. 5. 2004, intervju s Fatimo

Fatima, iz kakšne družine prihajaš? Kako bi predstavila svojo družino?

Fatima: Smo zelo velika družina, šteje nas sedem članov; pet otrok, oče in mati.

Kako se razumete v družini?

Fatima: V redu.

Torej odnosi so takšni, kot morajo biti?

Fatima: Ja.

Kdo pa je »glava« družine?

Fatima: Oče.

V času šolanja si živel doma?

Fatima: Ja.

Kakšna pričakovanja so imeli starši v zvezi s tvojim šolanjem?

Fatima: Na nek način so nasprotovali mojemu šolanju, večinoma mati, drugače pa je oče bil vztrajen. Je vztrajal poleg mene.

Zakaj pa je mati nasprotovala?

Fatima: Že zaradi tega, ker sem čisto »tretje« vere in osnovna šola naj bi zadostovala, bi naj bila dovolj za žensko.

Kateri veri pa pripadaš?

Fatima: Muslimanski.

In tam naj bi ženska imela dokončano osnovno šolo in to je dovolj?

Fatima: Ja.

Kaj pa zdaj starši pričakujejo od tebe?

Fatima: Hmm...

Da se poročiš?

Fatima: Ne, to ne, ampak da si pač nekaj primernega najdem. Službo.

Si imela v šoli težave z ocenami, si imela slabe ocene?

Fatima: Ne, niti ne.

So starši prihajali v šolo, so se pozanimali, kako ti gre?

Fatima: Ja, večinoma oče.

Se ti zdi, da je bil v rednem stiku z razredničarko?

Fatima: Ja.

Kaj pa pri učenju, ti je oče pomagal?

Fatima: Tudi ja.

Te je kdaj spraševal, koliko si se naučila?

Fatima: Ja.

Kaj pa mati?

Fatima: Mami ni bila za, tako da je nasprotovala temu, od nje nisem imela podpore.

Kaj pa v šolo je prišla kdaj?

Fatima: Mati nikoli.

Pa bi si ti želela?

Fatima: Ja.

Zakaj? Tebi se zdi pomembno, da bi imela šolo?

Fatima: Že zaradi tega, ker s šolo daleč prideš, brez nje pa nikamor.

Kakšen se ti je pa zdel odnos med starši in šolo?

Fatima: Se razlikuje.

Kako ste se pa v razredu razumeli?

Fatima: Super! Boljše se ne bi mogli. Je bilo fajn.

Torej, si se dobro počutila na šoli.

Fatima: Fajn.

Se ti zdi, da si na nek način pripadala tej šoli?

Fatima: Ja.

Kako si se razumela z razredničarko?

Fatima: Fajni, dobri stiki.

Če bi ti šlo kaj narobe, bi se lahko k njej zatekla po pomoč?

Fatima: Ja.

Je razredničarka kdaj, ko je videla, da imaš težave, poklicala k vam domov, ali pa se skušala z vami pogovoriti?

Fatima: Je.

Te je razredničarka spodbujala, da se ne izpišeš iz šole?

Fatima: Je.

Fatima, ti se nisi izpisala iz šole, zaradi tega ker bi imela slabe ocene?

Fatima: Ne.

Kje pa je torej vzrok, da si se izpisala?

Fatima: Starši.

Rada si hodila v šolo, pozitivna si bila, pa si se morala izpisati?

Fatima: Ja.

Pa bi si še želela obiskovati šolo?

Fatima: Ja.

Se ti zdi, da si bila dovolj motivirana, da bi izdelala šolo?

Fatima: Ja.

Kakšna se ti pa zdi, da si po karakterju?

Fatima: No, bolj živahne narave.

Si bila živahna tudi v razredu?

Fatima: Tudi ja.

Ampak nikoli nisi zaradi tega dobila kakšnih vzgojnih ukrepov?

Fatima: To pa ne.

Kaj pa pri spraševanju, si imela tremo, te je bilo strah?

Fatima: Niti ne.

Kako pa si prebrodila tremo, če si jo imela?

Fatima: Učitelji so mi pomagali.

So učitelji uporabljali različne metode, različna učila pri pouku?

Fatima: Marsikaj primerne so uporabljali, kakšen grafoskop, knjige, leksikone, članke iz časopisa, radio, televizor ...

Kaj pa snov, se ti je zdela zelo težka?

Fatima: Niti ne, kar primerna.

So se učitelji potrudili, kako so vam razložili, da ste lahko razumeli?

Fatima: Ja.

Kako si se učila? Si se veliko učila?

Fatima: Ja, pa ne, ampak je zadostovalo za pozitivne ocene.

Kakšno je bilo tvoje učenje, na pamet ali z razumevanjem?

Fatima: Z razumevanjem.

Kaj pa zdaj delaš?

Fatima: Zdaj sem trenutno na borzi, iščem si službo, sem doma.

Oče bi verjetno še želel, da hodiš v šolo?

Fatima: Ja.

Mami pa misli, da je bolje, da si doma, na borzi, kot pa da hodiš v šolo?

Fatima: Ja.

Boš ti tudi nadaljevala s to tradicijo?

Fatima: Ne.

Mogoče pa se boš, ko boš starejša, spet vključila v šolski sistem?

Fatima: Mogoče.

21. 5. 2004, intervju z Markom

Marko, iz kakšne družine prihajaš?

Marko: Mama in oče sta ločena, od petega leta starosti živim pri mami. Mama je samohranilka. Imam starejšega brata in mlajšo sestro. Sestra je šoloobvezna, brat že dela, mama pa ima polovični delovni čas v mariborski Livarni.

Se ti zdi, da je tvoja družina dobro situirana?

Marko: Finančno sicer ni tako, kot bi bilo primerno za družino v Sloveniji, čeprav z denarjem nismo imeli velikih problemov. Glede na to, da mama živi sama s tremi otroki, je še kar šlo.

Kje si živel v času šolanja?

Marko: Vse skozi pri mami, z očetom imam stike, nismo v sporu, ampak smo se odločili, ko sem bil otrok, da živim pri mami.

Kakšna so bila pričakovanja staršev v zvezi s tvojim šolanjem?

Marko: Mama in kljub vsemu oče sta želela, da bi se jaz čim bolj izobraževal. Oče v otroštvu ni imel možnosti, da bi se šolal, ker so imeli stanovanjsko stisko, več jih je bilo v družini, imeli so nizke mesečne dohodke, zato sta oba želela, da bi čim bolje končal šolanje, da bi bolje živel, da bi imel boljšo plačo, višjo izobrazbo, da mi ne bi bilo treba tako garati, kot so oni.

Sta te pri tem spodbujala?

Marko: Ja, sta.

Na kakšen način?

Marko: Mama je sicer rekla, da se šolam za sebe, ampak ona vidi, kako je bilo pri njej, zato je meni želela najboljše. Me je v vsem spodbujala, v nič pa me ni prisiljevala.

Je mama kdaj prišla v šolo in se pozanimala o tvojem uspehu?

Marko: Ja, vsako leto, redno, recimo enkrat na mesec.

Sta se kdaj skupaj učila doma?

Marko: Ona me je spraševala, da je videla, kako pač jaz znam, ni me prisiljevala, koliko se moram učiti. Midva sva si zaupala, ona vsaj meni. Če sem rekel, da znam, znam, če ne, ne. Rekla je, da je to moja dobra volja.

Kaj pa oče, je zahajal v šolo?

Marko: Ne, oče ni zahajal, mogoče je imel stike preko mene in mame, kako je z mano v šoli.

Pa bi si ti želel, da bi oče prišel in se pozanimal, če ti res gre?

Marko: Želel, to je pač tako ... oče se ni hotel vsiljevati, ker jaz živim pri mami ... ne vem, meni bi bilo vseeno. Ker ločeno živimo, je pač tako.

Ali se ti zdi, da si bil sam dovolj motiviran, da izdeláš ta letnik?

Marko: Na začetku ja. Jaz sem ... premalo resno sem vzel šolo.

Kaj te je premamilo?

Marko: Eno leto sem pavziral. Bil sem čisto iz tira za šolo.

Ampak na začetku so ocene kazale čisto v redu.

Marko: Prva konferenca je bila kar po pričakovanjih, lahko bi bilo sicer boljše, vedno je lahko boljše, ne, ampak je bilo kar zadovoljivo, vsaj iz mojega in maminega stališča. Mogoče je mama pričakovala malo več. Mislim, hotela je malo več, ampak ... po mojem sem šolo vzel premalo resno.

Se ti zdi, da si bil premalo resen?

Marko: Ja, vsekakor.

Kakšen se ti zdi, da si po karakterju?

Marko: Bolj živahen sem, drugače se lahko prilagodim vsemu, čemur je treba. Recimo; lahko bi se učil 5 ur vsaki dan, ali pa še več, lahko pa tudi manj. Ampak mogoče nisem imel dovolj volje.

Se ti zdi, da bi te lahko razredničarka ali sošolci še spodbujali, da bi imel več volje?

Marko: Mislim, da vsaka spodbuda pride prav, pa če je to s strani prijatelja, punce, staršev, učitelja; je dobrodošla.

Torej si jih pogrešal?

Marko: Ne, saj so me doma vsi spodbujali, od babice, mame, očeta, punce, v šoli sošolcev ... jih je bilo kar nekaj.

Kaj pa profesorji?

Marko: Tudi profesorji, določeni, nekaterim se ne zdi potrebno, da spodbujajo učenca. So bili določeni profesorji, ki so me spodbujali.

Se ti zdi, da učitelji naredijo dovolj, da dijaki razumete snov?

Marko: Rekel bi, da nekateri naredijo dovolj. Eni pač snov predstavijo in če ti nisi v šoli dovolj poslušal ali pa če ni bilo tebi dovolj razumljivo povedano, si pač mislijo, imaš knjigo, si pač doma poglej. Enemu učitelju lahko rečeš petkrat in ti bo petkrat razložil. Po šoli prideš do njega, pa ti bo še enkrat povedal, ni problema. Eni pač imajo svojo teorijo.

Se ti zdi, da učitelji uporabljajo pri pouku dovolj raznolike pripomočke? Ste kdaj gledali televizijo?

Marko: Ja, ja, samo to je bilo pač odvisno od predmeta. Na primer pri zemljepisu smo gledali filme, slike preko projektorja ... Pri slovenščini, kjer ne bi bilo treba, smo prav tako gledali o Rimljanih, kako so oni živeli ... je pač učitelj tako želel.

Se ti snov zdi zelo zahtevna, učni načrt prezahteven?

Marko: Jaz sem prej hodil v triletni program, pa je bilo čisto drugače, pri vsakem predmetu je bilo čisto drugače. Na primer matematika se mi zdi veliko težja kot na Gostinski, pri slovenščini smo obravnavali skoraj isto snov ... Recimo na Gostinski nisem imel fizike, kemije, to je bilo tu vse na novo, po osnovni šoli.

Kako si se počutil v razredu, kakšna se ti je zdela klima v razredu?

Marko: Ja, sedežni red je imel vsak učenec svoj. Kako si se usedel, tako si imel. Če si se usedel poleg tistih, ki so bolj nemirni, si slabše slišal, če pa si se usedel poleg onih, ki poslušajo in sodelujejo pri urah, je bilo bolje.

Med sabo ste se dobro razumeli?

Marko: Ja, nimam pripomb.

Kaj pa z učitelji?

Marko: Odvisno od učitelja.

Kakšno pa se ti je zdelo sodelovanje med starši in šolo ter šolo in dijaki?

Marko: Mama je na začetku kar dobro sodelovala z razredničarko, odnos med dijaki in učitelji pa je bil odvisen od učiteljev.

Kako si se ti razumel z učitelji?

Marko: Z določenimi zelo v redu, z določenimi pa kakor so te oni vzeli.

Je bilo to mogoče pri tistih predmetih, ki jih nisi najbolj maral?

Marko: Tudi ja. Odvisno je, kako nek učenec priraste k srcu enemu učitelju. Vsak učitelj ima nekoga, s katerim se dobro razume.

Če si imel kakšne težave, h komu si se zatekel po pomoč, komu si se najlaže zaupal?

Marko: Najbolj sem bil odprt in sem se lahko pogovarjal o tem, kar se dogaja v šoli, doma, s punco. Potem tudi staršem, ampak pred njimi je bila punca, z njo nimava nobenih skrivnosti.

Kaj pa sošolcem?

Marko: Ja ... z njimi nisem hotel govoriti, kako imam jaz doma, do neke mere sem jim povedal, vsega pa tudi ne.

Si kdaj prosil za pomoč šolsko pedagoginjo?

Marko: Ne, nikoli.

Zakaj?

Marko: Mogoče sem se sramoval ... fant pri enaindvajsetih letih, pa bi se moral zateči po pomoč k pedagoginji. Ne, nikoli nisem bil tam.

Pa bi si želel, če bi premagal to oviro?

Marko: Mislim, da je ona takšna kot en dober učitelj. Lahko ti isto svetuje kot učitelj, s katerim se dobro razumeš. Jaz ne vidim nekih razlik. Ona ima pač naziv psiholog, pedagog, drugi je pač profesor.

Prej si hodil na Srednjo šolo za gostinstvo in turizem Maribor. Zakaj si zdaj izbral našo šolo? Je bila to tvoja želja ali ti je kdo svetoval?

Marko: Ja, povedali so mi, da je tu tudi 3+2 program, bliže domu je. Na Gostinski so imeli le določeno število prostih mest, zato so vzeli dijake, ki so imeli visok uspeh, prav dobrega, odličnega. Boljši si bil, prej si bil sprejet. Jaz nisem bil med najboljšimi, pač ni bilo več prostih mest, zato sem se moral odločiti za to šolo.

Živilska šola ni bila torej tvoja želja?

Marko: Želja ... če bi vedel, kako je, sploh ne bi bilo problema. Vsak nov začetek, je nekaj drugega za človeka. Če si navajen na Gostinsko, veš, kaj se tam dogaja. Tu je bilo spet vse novo. Novi učenci, nova spoznanja ...

Se ti zdi, da več časa, ko bi preteklo, lažje bi se vklopil?

Marko: Ja, vsekakor.

Zakaj si se pa sploh izpisal iz šole?

Marko: Ja, to je težko reči. Prva konferenca je bila kar uspešna. V drugi pa sem ga začel lomiti, nisem redno hodil v šolo, nisem se dovolj učil, potem so bile ocene na sploh dosti slabše, to je bil en vzrok. Drugo pa so bili tudi družinski problemi. Mislim problemi ... nesporazumi med mamo in mano, zato sem šolo zaključil predčasno.

In kaj zdaj delaš?

Marko: Delam v Pizzeriji Roma.

Razmišljaš o tem, da boš še nadaljeval s šolanjem, morda naslednje leto?

Marko: Ja, enkrat vsekakor! Četrta stopnja izobrazbe danes ni dovolj.

24. 5. 2004, intervju z Rokom

Rok iz kakšne družine prihajaš?

Rok: Živim z mamo in njenimi starši, starša sta ločena, z očetom nisem nikoli živel.

Imaš stike z očetom?

Rok: Ne, z očetom nimam nobenih stikov.

Pa bi si jih želel imeti?

Rok: Ne, ker je že toliko let minilo.

Je bilo šolanje torej materina skrb?

Rok: Ja.

Kakšna so bila pričakovanja staršev v zvezi s tvojim šolanjem?

Rok: Najprej je bila tako srečna, da sem končal prejšnjo šolo, nižje poklicno izobraževanje na Lesarski šoli Maribor, zdaj pa si je mislila, poskusi, če bo šlo, drugače pač pojdi v službo.

Ali je mama hodila kdaj v šolo na govorilne ure, je bila v stiku z razrednikom?

Rok: Ni bila, nikoli.

Pa bi si ti želel?

Rok: Ja. Enkrat sta se z razrednikom pogovarjala po telefonu, ker ni mogla priti v šolo, ker je bila v bolnici, to je bilo bolj na začetku leta.

Bi si želel, da bi bili odnosi med teboj in razrednikom in starši bolj temeljiti?

Rok: Ja.

Misliš, da bi to pripomoglo k temu, da bi ti še obiskoval šolo?

Rok: To pa ne bi rekel, ker sem trmast.

To pomeni, da sam nisi bil dovolj motiviran, da zaključiš šolanje?

Rok: Proti koncu sem sam hotel, da ne bi več hodil v šolo.

So se kdaj mama ali njeni starši učili s teboj?

Rok: Bolj v osnovni šoli, zdaj pa mi je mama samo rekla, naj naredim, kar imam, da bo potem mir. Če pišemo test, naj se učim.

S čim pa si imel težave v šoli?

Rok: Matematika je bila večni problem, na Lesni mi je še šlo, tu pa mi je bila pretežka. Nisem več zmogel.

Kaj pa vsi ostali predmeti?

Rok: Tam pa ni bilo problema.

To pomeni, da si obupal samo zaradi matematike?

Rok: Ja, zaradi matematike, pa zaradi tega, ker nisem imel več volje do šole. Potem sem pospravil vse zvezke in sem pozabil na šolo.

Si se na Živilsko šolo Maribor vpisal po svoji izbiri?

Rok: Po svoji izbiri, ampak sem ugotovil, da mi delo s testom in podobno ni v redu.

Pa si razmišljal, da bi se prepisal v drug program?

Rok: Sem razmišljal, samo potem je bilo že prepozno, ker je že toliko časa minilo, ker se je bližal konec šolskega leta.

Rok, te je kdo spodbujal, da bi bilo dobro, da bi končal šolanje?

Rok: Ja, mama mi je rekla, naj se sam odločim, da sem zdaj že dovolj star. Prej me je bolj spodbujala. Zdaj pa je videla ... na čelu mi je že skoraj pisalo, da več nočem hoditi v šolo.

Kaj pa v šoli, na primer razrednik?

Rok: Razrednik niti ne, sošolci so mi bolj pravili, če sem nor ... Sem jim pač rekel, da mi šola ne odgovarja.

Kaj pa pri pouku, ti je učiteljica za matematiko poskušala pomagati.

Rok: Ja, rekla mi je, da če imam težave, naj pač nekako poskusim. Videla je, da sem dostikrat tudi manjkal pri matematiki, potem pa mi je ta snov tudi manjkala. Rekla je, naj si poiščem nekoga, ki me bo učil. In sem poskušal. Bratovo punco sem prosil za pomoč, potem pa sem čisto izgubil voljo do vsega, tudi do šole na splošno. ... Tovarišica nam je recimo najprej novo snov razložila, jaz sem si jo zapisal. Potem je prišla do mene, da sva še skupaj pogledala preteklo snov. Ponovno mi je razložila. Jaz sem poskušal, potem so mi še sošolci pomagali, pa mi ni šlo v glavo ...

Pri matematiki si imel že prvo konferenco negativno?

Rok: Prvo ne, prva je bila še v redu. Drugo potem. Potem sem začel zelo dosti manjkati, šprical sem, pa doma sem imel take razmere, da sem moral ostajati doma. Potem pa se mi je nabralo že toliko snovi, da nisem mogel več sproti dohajati, pa je nisem znal. Bolj ko so mi razlagali, več nisem znal. Nakopičila se je stara snov in nova, pa sem bil čisto zmešan. Preveč se mi je nakopičilo. Proti koncu potem nisem niti poslušal več, kaj so mi razlagali.

Rekel si, da si veliko manjkal, ker si imel doma težave ...

Rok: Ja, takrat je šla mama v bolnico, pa sem moral poskrbeti za stare starše, ker sta oba privezana na posteljo. Sem pač moral pomagati. Tudi doma moraš kaj narediti.

Pri ostalih predmetih se ti je zdela snov zahtevna?

Rok: Ne, ni zahtevna, primerna je.

So se učitelji posluževali različnih učnih pripomočkov?

Rok: Ja, recimo naš razrednik je najprej snov razložil, potem pa, če je imel na to temo kakšno videokaseto, smo si jo ogledali. Pri drugih predmetih so pa v večini samo povedali snov, potem pa smo uporabljali knjige.

Si se kdaj zatekel po pomoč pedagoginji na šoli?

Rok: To pa ne, ker se mi ni zdelo pomembno.

Rok, kakšen si po karakterju?

Rok: Po eni strani sem v redu, rad se zabavam ... jaz se sam sebi zdim v redu. Sem bolj živahen.

Si bil tudi v razredu živahen?

Rok: Ja, dostikrat.

Si imel zato kakšne težave?

Rok: Ne, to pa ne. Meje nisem nikoli prekoračil.

Si imel tremo, ko se je ocenjevalo tvoje znanje?

Rok: Tremo tako imaš, ampak veš, da moraš to prestati. Veš, da te to čaka že vnaprej.

Na kakšen način pa si jo skušal premagati?

Rok: Jaz sem si mislil, da znam za dve, če bo pa ena, pa bo ena, kaj hočem.

Sam si si vedno poskušal pomagati ali so te tudi profesorji spodbujali s kakšnimi bodrilnimi besedami?

Rok: Ja, dostikrat. Prve ocene mi je tovarišica verjetno malo poklonila, tiste dvojke, trojke ... eh, bogi sem jaz pri matematiki.

Koliko časa si preživel na dan v povprečju pri knjigah?

Rok: Zdaj, ko sem hodil na Živilsko, bolj malo. Septembra in oktobra sem še bil zagnan, potem pa več ne. Na Lesni pa sem se rad učil, ja. Tam sem imel še zelo veliko veselja, tisto me je zanimalo.

Mogoče se nisi učil tudi zato, ker te poklic pek ni veselil?

Rok: Po eni strani tudi, ja.

Na kakšen način pa si se učil, z razumevanjem ali na pamet?

Rok: V šoli sem najprej dobro poslušal, potem pa če sem že pozabil, ko sem prišel do doma, sem si doma še nekajkrat prebral. Če še vedno nisem znal, potem sem si pač bral, bral, bral ...

Kako ste se pa razumeli v razredu?

Rok: V redu, zelo dobro, tudi z razrednikom.

Kaj pa z ostalimi profesorji?

Rok: Tudi v redu. Da bi se morali kregati, sovražiti, to ne ... to nikoli.

Kakšno pa se ti je zdelo vzdušje na šoli?

Rok: V redu je bilo vse. Da sem pustil šolo, je bila pač kriva moja pamet.

Se ti zdi, da si pripadal šoli?

Rok: Ne. Kaj vem, bi moral malo več časa obiskovati to šolo.

Kaj pa zdaj delaš?

Rok: Delam pri privatniku, bolj fizična dela, z betonom. Zdaj sem imel mesec in pol poskusno dobo, zdaj pa bomo videli. K sreči je dobro plačano. Vsak dan dobimo tudi denar za malico, si lahko kupimo, kar želimo. Zdaj sem se tudi zavaroval. Bomo videli, kako bo.

Si želiš v prihodnosti še nadaljevati šolanje?

Rok: Ja, enkrat se bom sigurno še kam vpisal. Mogoče redno, mogoče ob delu. Mogoče pa bom naredil kak tečaj. Ko bom malo starejši, ko bom prišel k pameti.

1. 6. 2004, intervju z Aljažem

Aljaž, iz kakšne družine prihajaš?

Aljaž: Smo preprosti ljudje, ne živimo ravno razkošno. Včasih imamo finančno stisko, ampak si pomagamo, kolikor si lahko. Smo oče in mati, jaz in mlajša sestra. Oče je edini zaposlen, mati pa je prijavljena na borzi. Tako kot jaz išče zaposlitev. Sestra obiskuje osnovno šolo, sedmi razred devetletke.

Si v času šolanja živel pri starših?

Aljaž: Ja, še zdaj živim pri njih. Sicer se v družini dobro razumemo. Ker pa sedaj poskušam živeti bolj po svoje, jim to ni najbolj prav.

Kakšna so bila pričakovanja staršev glede tvojega izobraževanja?

Aljaž: Najprej so želeli, da bi končal srednje poklicno izobraževanje, potem pa je mati imela željo, da bi šel še dalje. Tudi sošolci so trdili, da je tako najbolje in tudi sam sem takrat mislil, da je najboljši, če nadaljujem s šolanjem. Ampak sčasoma me je minila volja.

Starši so želeli, da nadaljuješ s šolanjem?

Aljaž: Ja, oče si je bolj želel, da bi šel delat, kot da bi vedel, da mi ne bo šlo, da mi manjka volja, mati pa si je želela.

Si imel pri učenju v družini podporo?

Aljaž: Osmi razred sva z mammo obiskovala skupaj na Ljudski univerzi. Takrat sva se z mammo skupaj učila. Potem dalje, pa se več nisva, ker niti ni vedela, kakšno snov jemljemo, niti se ni spoznala na to. Zato je bilo bolje, da sem se sam učil. Oče mi ni nikoli pomagal pri učenju, zanj je bila pomembnejša njegova služba.

Pa so te spodbujali, da se pojdi učiti?

Aljaž: Ja, veliko so me spodbujali, ampak se mi ni dalo. Vse drugo mi je šlo bolj v glavo kot to, da bi se učil.

V šolo so starši prihajali?

Aljaž: Prihajala je mama, oče tudi, ko sem obiskoval osnovno šolo, ni hodil. Mama je šla takrat, ko je bilo potrebno. Jaz nikoli nisem rekel, naj gre. Bolje, da ni šla. Če jo je razredničarka poklicala, takrat je šla, potem pa sta se sami dogovorili za naslednji termin. Približno dva do trikrat na leto je šla v šolo.

Je bila mama v stiku tudi s profesorji tistih predmetov, pri katerih si imel težave, ali pa s pedagoginjo?

Aljaž: Ne, nikoli.

Govorilne ure in roditeljske sestanke so starši obiskovali?

Aljaž: Bolj poredko. Sicer nekajkrat je prišla, nekajkrat pa ji tudi sam nisem povedal, sem prikrival.

Zakaj se ti zdi, da si je mama tako želela, da narediš 3+2 program?

Aljaž: Mama je hotela, da imam višjo izobrazbo, da bi bil nekaj v življenju. Meni pa ni bilo do tega.

Se ti zdi, da si bil premalo motiviran?

Aljaž: Brez premisleka sem se vpisal, predvsem zaradi drugih. Za poklic peka sem se že tako izučil in tudi imam voljo do opravljanja tega poklica. Ne rečem, da bi bilo slabo postati živilski tehnik, samo ...

Se ti je zdela snov pretežka?

Aljaž: Nekateri predmeti so bili koliko toliko lahki, nekateri pa bolj zakomplicirani. Preglavice mi je povzročala tehnologija oljarstva, tehnologijo pekarstva sem obvladal, tudi mikrobiologija ... še zdaj je ne razumem.

Si prosil kdaj za pomoč učitelje tistih predmetov, pri katerih si imel težave, za ponovno razlago snovi?

Aljaž: Pri mikrobiologiji smo si s sošolci pomagali, smo si skupaj gledali snov pred testi in spraševanjem. Kaj vem, ni mi bilo do šole, mislil sem na vse drugo.

Se ti zdi, da če bi se potrudil, bi zmogel?

Aljaž: Ja, če bi zdaj še nadaljeval, bi šolo verjetno naredil. Ni se mi bilo težko učiti, samo volje nisem imel.

Te je učiteljica spodbujala, da se ne bi izpisal?

Aljaž: Ja, me je. Še tisti zadnji dan, ko sem prišel, je bila v šoku. Samo jaz sem imel ponujeno službo, pa sem jo rajši sprejel.

Si šel, preden si se izpisal, na razgovor k pedagoginji?

Aljaž: Ne, ne, kot da bi čutil, da imam večje veselje, da grem delat, kot pa da bi dalje hodil v šolo.

Še zdaj tako misliš?

Aljaž: Ja, še vedno. Ni mi žal.

Kakšen se ti je zdel odnos med sošolci v razredu?

Aljaž: V redu. Bili smo nekakšna ekipa, pomagali smo si, včasih smo se seveda tudi »zgrabili«, ni bilo slabo biti z drugimi sošolec!

Kakšno pa se ti je zdelo vzdušje na šoli?

Aljaž: Šola je lepo zgrajena. Moti me ta ograja, kot da si v zaporu. Učilnice so tudi lepo urejene, nimam pripomb glede šole. Zunanost vpliva negativno, ker je šola temne barve, znotraj pa je drugače, se vidi, da je šola nova.

So pri pouku učitelji uporabljali različne učne pripomočke?

Aljaž: Ja, pri umetnosti smo si lahko v šolo prinesli pripomočke za risanje, da smo ustvarjali. Pri geografiji smo gledali televizijo, tudi pri tehnologiji oljarstva in sadjarstva smo proučevali različna olja, sadje, povrtnine ...

Ste razumeli učiteljeve razlage?

Aljaž: Snov je bila dobro razložena, toda ko so začele padati prve ocene ... Recimo tovarišica za oljarstvo nam je takoj povedala, kako bo. Tisti, ki takoj ne bomo začeli delati, bomo popadali. Direktno nam je dala vedeti, kaj se bo zgodilo. Zdi se mi, da so na nas gledali veliko bolj strogo kot v triletnem programu. Nič nam niso popuščali.

Te je to tudi malo prestrašilo?

Aljaž: Prestrašil ... mogoče. Bil sem navajen sistema, ki je bil v triletni. Tam smo počeli raznovrstne stvari. Tu pa strogo snov, nič se nismo zabavali, učitelji so vse resno vzeli, nič niso popuščali.

Kakšna osebnost si ti, Aljaž?

Aljaž: Sem preprost človek, ne rad silim v težave. Rad sem v družbi. Če sem v družbi in če je prisoten alkohol, takrat sem kar glasen. Med prijatelji pa sem bolj miren.

Kakšen pa si bil v razredu?

Aljaž: Tudi bolj miren, nikoli nisem bil kaznovan zaradi kakšnih prekrškov.

Učne navade imaš?

Aljaž: Ne, nisem bil za učenje.

Koliko si se učil na dan?

Aljaž: Na dan? Prej bi rekel enkrat na teden, pa še to bolj po redko. Kolikor je bilo potrebno, toliko sem si pogledal. Res, da sem včasih kaj pozabil. Če nisem znal, potem pač nisem šel k uri. Ko sem bil že 100% prepričan, da se bom izpisal, potem sem šel k pouku, če se mi je dalo.

Kdaj si prvič pomislil, da se boš izpisal? Zakaj?

Aljaž: Novembra ali decembra, tam nekje. Ne krivim ravno učiteljev, na začetku so bili prijazni, potem pa se je začelo, kar navalili so na nas. Res je, da takšen, kot si ti do njih, takšni so oni do tebe. Stopnjevalo se je proti konferenci. Vsi bi bili radi imeli vse. Pisali smo po tri teste na teden.

Si pogosto neopravičeno izostajal od pouka?

Aljaž: Najbolj takrat, ko sem bil pri sebi že odločen, da se bom izpisal. To je bilo malo pred novim letom. Po novem letu me 14 dni ni bilo v šolo. Potem sem že vedel, koliko imam neopravičenih in sem se rajši kar izpisal. Ravnateljica je sicer rekla, da mi vse ure opravičijo, ampak sem vedel, da si jih bom spet nabral. Vse skupaj več ni imelo smisla.

Kako pa so doma odreagirali, ko si rekel, da se boš izpisal?

Aljaž: Mama je rekla, naj dobro premislim, preden se izpišem. Oče me je vprašal, o čem sem prej razmišljal, ko sem se vpisal. Mami se je šlo za štipendijo, ki bi jo moral vračati. Mama je bila bolj jezna name kot oče. Verjetno zaradi štipendije in zaradi tega, ker bi želela, da imam višjo izobrazbo.

Imate doma finančne težave?

Aljaž: Ja, včasih ... prej smo imeli večje, ko sem še hodil v šolo. Zdaj pa nam že lepo gre, saj dela eden več. Zdaj še jaz hodim v službo in zaslužim. Mama dela le občasno, ne zasluži veliko, tako da je prej moral oče sam kriti vse stroške. Sicer sem jaz tudi šel kdaj delat ob pouku, če sem si želel kaj kupiti ... Eno so želje, drugo pa, kar si lahko privoščiš.

Kaj pa zdaj delaš?

Aljaž: Sem zaposlen, vendar delam na črno. Kot iskalec zaposlitve sem prijavljen na borzi. Dobivam socialno pomoč, ki jo porabim za lastne potrebe.

Če imaš osebne težave, s kom se najraje pogovoriš o njih?

Aljaž: S punco še najbolj. Razume moje težave, jaz prisluhnem njenim.

Staršem se lahko zaupaš?

Aljaž: Ne, staršem, ne ... sem sam svoj človek. Prej, ko sem še hodil v šolo, sem se še. Zdaj imam svoj denar in skušam biti samostojen.

S kom pa si se v šoli najraje pogovoril o težavah?

Aljaž: S sošolci smo se pogovorili, kakšne težava ima kdo. Tudi z razredničarko smo se pogovarjali o šolskih težavah.

Kaj pa k pedagoginji si se kdaj obrnil po pomoč?

Aljaž: Ne, nikoli nisem bil pri pedagoginji, niti ko sem bil v triletni. Ni se mi zdelo, da sem bil problematičen, bil sem bolj miren, nisem silil v težave. Nikoli nisem izstopal v razredu.

Se ti je zdelo, da si pripadal šoli? Preživel si skoraj tri leta in pol v šoli.

Aljaž: Ne vem, mogoče sem ...

Če bi se še enkrat vpisal v 3+2 program, bi se še enkrat vpisal na našo šolo ali bi se vpisal kam drugam?

Aljaž: Ne vem, nimam takšnih ciljev ... ne vem, če bi še nadaljeval s šolanjem. Želel bi iti na šest mesečni tečaj za varnostnika. Rad bi neko redno zaposlitev, da bi imel socialno varnost.

1. 6. 2004, intervju z Natalijo

Iz kakšne družine prihajaš?

Natalija: V družini smo trije, jaz, oče in mama. Se kar v redu razumemo. Z mamo se boljše razumem kot z očetom. Oče je bolj strog. Se hitro razjezi. Mama je boljša, več stvari ji lahko zaupam.

Kako pa se oče in mama razumeta?

Natalija: Slabo. Vseskozi se prepirata, pretepata. Jaz vse to slišim, vidim.

Kakšna so bila pričakovanja staršev glede tvojega šolanja?

Natalija: Kar visoka. Strinjali so se, da šolo končam, so mi bili kar v oporo.

So ti bili v oporo tudi pri učenju?

Natalija: Ne. Nikoli se niso učili z mano ali me spraševali snovi. So me pa spodbujali, naj hodim v šolo.

So kdaj poklicali v šolo, kako ti gre?

Natalija: Bolj redko. Mogoče enkrat na konferenco, trikrat v šolskem letu. Tudi govorilnih ur in roditeljskih sestankov se nista udeleževala.

Pa bi si ti želela?

Natalija: Ja, zato da bi videla, kako mi gre v šoli, da bi videla, da sem sposobna.

Razrednik je kdaj poklical domov?

Natalija: Ne, nikoli.

Se ti zdi, da si bila sama dovolj motivirana, da zaključiš 1. letnik?

Natalija: Ja, ampak so me druge okoliščine pripeljale do tega, da sem delala veliko napak.

Kje si stanovala v času šolanja?

Natalija: Doma.

Kakšna si po karakterju?

Natalija: Tiha, družabna, bolj mirna.

Kakšna pa si bila v razredu?

Natalija: Tudi bolj mirna.

Si imela tremo, ko si bila vprašana snov?

Natalija: Ja, zelo.

Kako pa si si pomagala?

Natalija: Sama sem si morala. Predstavljala sem si, da jaz to zmorem, da lahko naredim, da me ni treba biti strah, da se je vredno učiti za več.

Kaj pa učitelji, so ti pomagali?

Natalija: Ja, če česa nisem razumela, so mi razložili. Zdaj zadnje leto, ko sem obiskovala šolo, so mi veliko pomagali. Dosti sem jih spraševala, ker me je tudi veliko zanimalo. Tako da sem bila z učitelji res zadovoljna.

Imaš delovne navade? Koliko se učiš na dan?

Natalija: Imam, učim se dve uri na dan.

Kako si se pa učila?

Natalija: Bolj na pamet.

Je bila tvoja želja, da še nadaljuješ s šolanjem na naši šoli?

Natalija: Ja, sama sem se odločila za ta poklic.

Kako pa ste se razumeli v razredu?

Natalija: Zelo dobro. Nismo se kregali, pomagali smo drug drugemu, pogovarjali smo se, imeli smo se kar fajn.

Kaj pa z razrednikom?

Natalija: Z razrednikom in tudi z ostalimi učitelji smo se dobro razumeli. Z razredniki sem se dosti bolje razumela kot s svojimi starši. Razredniki so me bolje razumeli kot starši. Bolj so mi pomagali. Starši pa mi niso dajali takšne podpore, niti ljubezni mi niso dajali. V šoli sem se lažje pogovorila o težavah kot doma.

Kaj si pogrešala v družini?

Natalija: Predvsem ljubezen. Da bi se kdaj usedli in pogovarjali, pa objeli ...

Se ti zdi, da si pripadala naši šoli?

Natalija: Ja.

Če si imela negativne ocene, so te učitelji spodbujali, da si jih popraviš?

Natalija: Ja, zmeraj.

Kaj pa starši?

Natalija: Oni so bolj kritizirali, večkrat so me grajali, kot pohvalili.

Kakšna se ti pa je zdela ustreznost učnih pripomočkov v šoli?

Natalija: Zelo v redu. Včasih smo gledali televizijo.

Komu se najlaže zaupaš, kadar imaš težave?

Natalija: Vsem drugim, samo staršem ne. Starši me nikoli niso razumeli. Z njimi sem se skušala pogovoriti. Vedno smo se prepirali. Nikoli ni šlo z lepo besedo, vedno le z grdo. Starši so mi sicer bili pripravljene prisluhniti ... vendar pa ... karkoli sem rekla, ni bilo prav. Čeprav je mama rekla, da sva lahko dobri prijateljici, da ji lahko vse zaupam, da

mi bo stala ob strani. Ko pa je prišlo do trenutka, ko sem ji hotela kaj zaupati, je bilo vse nasprotno.

Ti je verjela, kaj si ji govorila?

Natalija: Ne, nikoli.

Kaj pa oče?

Natalija: Ne.

Si se še komu drugemu zaupala?

Natalija: Veliko sem povedala tudi pedagoginji na šoli. Drugače pa bolj sošolcem.

O čem sta se pogovarjali s pedagoginjo? O tvojih osebnih težavah ali o šoli?

Natalija: Pogovarjali sva se predvsem o šoli.

Zakaj pa si se sploh izpisala iz šole?

Natalija: Hm ... zaradi bolezni, depresije ...

Se ti zdi, da bi ob dodatnih spodbudah s šole, učiteljev, staršev lahko prebrodila težave?

Natalija: Ja.

Od koga bi si predvsem želela več pomoči?

Natalija: Od staršev.

Si želiš nadaljevati šolanje?

Natalija: Ja, to je moj največji cilj.

2.5 ANALIZA ZGODB OSIPNIKOV

2.5.1 DEJAVNIKI OSIPNIŠTVA, POVEZANI Z DRUŽINO

Na šolsko uspešnost otrok vpliva tudi družina, v kateri odraščajo. Pri otrocih, ki živijo samo z enim od staršev ali v čustveno razpadlem družinskem okolju, je verjetnost učnih težav vsaj za 50% višja, verjetnost, da ne bodo končali srednje šole pa je vsaj dvakrat večja. (Dryden in Vos, 2001) Ločitve in razveze so stresne in obremenjujoče situacije za otroke predvsem zaradi dogodkov, ki sledijo. V takšnih družinah so odraščali intervjuvani dijaki.

Aleksandra: Na začetku sem živela z mamo. Potem sem se odločila, da bom šla od mame k očetu, da bom živela pri očetu. Zdaj sem pri njem. V času šolanja pa živim v mladinskem domu v Mariboru.

Marko: Mama in oče sta ločena, od petega leta starosti živim pri mami. Mama je samohranilka. Imam starejšega brata in mlajšo sestro. Sestra je šoloobvezna, brat že dela, mama pa ima polovični delovni čas v mariborski Livarni... z očetom imam stike, nismo v sporu, ampak smo se odločili, ko sem bil otrok, da živim pri mami.

Rok: Živim z mamo in njenimi starši, starša sta ločena, z očetom nisem nikoli živel ... z očetom nimam nobenih stikov.

Raziskave v Evropi in izrazito tudi pri nas opozarjajo (Ule, 2000), da živijo enostarševske družine v najtežjih življenjskih razmerah. V glavnem so materinske enostarševske družine, večina jih nastane kot posledica razvez in ločitev. V večini imajo manj materialnih virov za življenje, slabše dostope do formalnih in neformalnih podpornih socialnih mrež in nižje subjektivne občutke zadovoljstva z lastnim življenjem. Otroci, ki odraščajo v njih, pa so bolj izpostavljeni predčasnemu zapuščanju šole.

Aleksandra: ... pri mami je bilo nekako dosti denarja, pri očetu pa ne in zato sem se tudi odločila za šolo, da bi dobila štipendijo.

Marko: Finančno sicer ni tako, kot bi bilo primerno za družino v Sloveniji, čeprav z denarjem nismo imeli velikih problemov. Glede na to, da mama živi sama s tremi otroki, je še kar šlo.

Nižja stopnja izobrazbe v mnogih primerih pomeni tudi slabši materialni standard družine, ponavadi otroci iz revnejših družin občutijo večji pritisk, da bi prispevali k družinskemu dohodku, zato hitreje zapustijo šolanje in se zaposlijo.

Aleksandra: ... oče je zaključil samo osnovno šolo, za mamo pa ne bi vedela.

Aljaž: Smo preprosti ljudje, ne živimo ravno razkošno. Včasih imamo finančno stisko, ampak si pomagamo, kolikor si lahko. Smo oče in mati, jaz in mlajša sestra. Oče je edini zaposlen, mati pa je prijavljena na borzi. Tako kot jaz išče zaposlitev. Sestra obiskuje osnovno šolo, sedmi razred devetletke. ... prej smo imeli večje finančne težave, ko sem še hodil v šolo. Zdaj pa nam že lepo gre, saj eden več dela. Zdaj še jaz hodim v službo in zaslužim. Mama dela le občasno, ne zasluži veliko, tako da je prej moral oče sam kriti vse stroške. Sicer sem jaz tudi šel kdaj delat ob pouku, če sem si želel kaj kupiti ... Eno so želje, drugo pa, kar si lahko privoščiš.

Paulu (v Ule 2003) celo trdi, da je revščina ključni demografski napovednik osipa: dijaki iz spodnje tretjine družin po velikosti družinskega dohodka so pod večjim rizikom, da bodo zapustili šolo, kot dijaki iz srednjerazrednih ali bogatih družin. Paulu tudi trdi, da je za dijake iz revnih družin, ne glede na njihovo etnično pripadnost, verjetnost osipa tri ali štiri krat višja.

Otroci, ki odraščajo v družini, ki je kohezivna, v kateri člani znajo komunicirati, so sposobni reševati konfliktne situacije, v kateri so vloge posameznikov jasno definirane, so uspešnejši. V razbitih družinah, v čustveno razpadlem družinskem okolju in v družinah, kjer prevladujejo avtoritativni ali permissivni starševski stili, imajo mladostniki večje možnosti, da postanejo osipniki.

Natalija: V družini smo trije, jaz, oče in mama. Se kar v redu razumemo. Z mamo se boljše razumem kot z očetom. Oče je bolj strog. Se hitro razjezi. Mama je boljša, več stvari ji lahko zaupam. ... Oče in mati se razumeta slabo. Vseskozi se prepirata, pretepata. Jaz vse to slišim, vidim.

Pogosti prepiri med starši, njimi in otroki, brati in sestrami vplivajo na občutke otrok. Otroci se počutijo manj ljubljene, doma se ne počutijo dobro.

Natalija: Predvsem ljubezen pogrešam. Da bi se kdaj usedli in pogovarjali, pa objeli ... bolj so kritizirali, večkrat so me grajali, kot pohvalili.

Aleksandra: Doma smo se veliko kregali ... in sem pustila šolo ... že prejšnje leto, ko sem hodila. Za mladinski dom sem se odločila zato, da bi nekako izpeljala šolo ... in zato, ker smo imeli probleme doma.

Možnosti šolske neuspešnosti so večje pri tistih dijakih, ki so deležni ustreznih spodbud, podpore, razumevanja in pomoči družine. Če imajo starši pozitiven odnos do šole, če otroka znajo spodbujati k učenju in delu, mu privzgojiti delovne navade in hkrati vzpostaviti visoka, toda razumna pričakovanja glede njegovih dosežkov in kariere, mu dajejo socialno in emotivno podporo, da se lažje sooča s šolskimi konflikti in pravili, potem bodo možnosti, da posameznik postane osipnik, mnogo manjše. Pomembno je, da je odnos staršev do otrokovega učenja in do šole nasploh spodbuden, da starši spremljajo njegovo napredovanje in priznavajo, znajo pohvaliti njegov trud. Nujno je, da to začitijo tudi otroci.

Aleksandra: So me na neki način, ampak jaz jih nisem poslušala, ampak sem delala po svoji glavi. Vsi so mi pa govorili, naj naredim šolo.

Marko: Ja, sta. Mama in kljub vsemu oče sta želela, da bi se jaz čim bolj izobraževal. Oče v otroštvu ni imel možnosti, da bi se šolal, ker so imeli stanovanjsko stisko, več jih je bilo v družini, imeli so nizke mesečne dohodke, zato sta oba želela, da bi čim bolje končal šolanje, da bi bolje živel, da bi imel boljšo plačo, višjo izobrazbo, da mi ne bi bilo treba tako garati, kot so oni ... saj so me doma vsi spodbujali, od babice, mame, očeta, punce, v šoli sošolcev ... jih je bilo kar nekaj.

Natalija: Kar visoka. Starši so se strinjali so se, da šolo končam, so mi bili kar v oporo.

Če se starši zgolj zanimajo za otrokov šolski uspeh, pri tem pa se sami niso sposobni vključiti v izobraževanje svojega otroka, je vse zaman. Le redkim intervjuvancem so starši tudi dejansko pomagali. Bolj kot vprašanja, ali se mladostnik uči, in priganjanja k učenju, pomaga dijaku pomoč staršev pri učenju, če ga sprašujejo obravnavano snov, ali mu pomagajo pri reševanju nalog. Kot podvprašanje o starševski podpori pri učenju, sem osipnike vprašala, če so se starši z njimi učili.

Aleksandra: Ne, nikoli.

Natalija: Ne. Nikoli se niso učili z mano ali me spraševali snovi. So me pa spodbujali, naj hodim v šolo.

Rok: Bolj v osnovni šoli, zdaj pa mi je mama samo rekla, naj naredim, kar imam, da bo potem mir. Če pišemo test, naj se učim.

Aljaž: Osmi razred sva z mamo obiskovala skupaj na Ljudski univerzi. Takrat sva se z mamo skupaj učila. Potem dalje, pa se več nisva, ker niti ni vedela, kakšno snov jemljemo, niti se ni spoznala na to. Zato je bilo bolje, da sem se sam učil. Oče mi ni nikoli pomagal pri učenju, zanj je bila pomembnejša njegova služba.

Marko: Ja, sta ... Mama je sicer rekla, da se šolam zase, ampak ona vidi, kako je bilo pri njej, zato je meni želela najboljše. Me je v vsem spodbujala, v nič pa me ni prisiljevala. Ona me je spraševala, da je videla, kako pač jaz znam, ni me prisiljevala, koliko se moram učiti. Midva sva si zaupala, ona vsaj meni. Če sem rekel, da znam, znam, če ne, ne. Rekla je, da je to moja dobra volja.

Izobrazba staršev oziroma izobraženost družine, v kateri je otrok odraščal, lahko potencialno napoveduje osip. Bolj izobraženi starši z lastnim zgledom prenašajo pozitivne vrednote na otroke in jih lažje motivirajo za učenje. Pričakujejo, da bo njihov otrok dosegel enako oziroma še višjo stopnjo izobrazbe, kot jo imajo sami. Navadno so jim v večjo oporo. Manj izobraženi starši pa v povprečju preživijo manj časa z otroki in jim redkeje pomagajo pri šolskem delu, včasih tudi zato, ker snovi sami ne znajo, ne razumejo. Ti otroci nimajo zadostne dodatne podpore, njihova motivacija za šolanje je nizka. Zadovoljujejo se z manj zahtevnimi poklici. Starši imajo torej zahtevnejše poklicne želje glede prihodnjega poklica svojega otroka, čim višja je stopnja njihove izobrazbe.

Rok: Najprej je bila tako srečna, da sem končal prejšnjo šolo, nižje poklicno izobraževanje na Lesarski šoli Maribor, zdaj pa si je mislila, poskusi, če bo šlo, drugače pač pojdi v službo.

Aljaž: Najprej so želeli, da bi končal srednje poklicno izobraževanje, potem pa je mati imela željo, da bi šel še dalje... Ja, oče si je bolj želel, da bi šel delat, kot da bi vedel, da mi ne bo šlo, da mi manjka volja, mati pa si je želela.

Po podatkih mednarodne raziskave o položaju in šolanju v Sloveniji rojenih pripadnikov druge generacije migrantov iz nekdanjih jugoslovanskih republik je v naših šolah tudi do 35% in več otrok z enim ali obema staršema, ki sta priseljena. (Dekleva, 2002) Tudi na naši šoli je veliko dijakov neslovenskega etničnega porekla. Njihova identiteta je še bolj skrpana (Ule, 2000), kot identiteta dijakov slovenskega porekla. Zapostavljena so predvsem muslimanska dekleta, saj so razpeta med sodobno in njihovo

lastno, družinsko kulturo. Med njimi se širijo tradicionalna, ortodoksna stališča, odločati se morajo, ali naj nadaljujejo s tradicijo in se podredijo pritiskom okolja in družine ali pa se svoji kulturi popolnoma odpovedo. Slednje je mnogokrat za mladostnice prehudo, saj jih je družina v takšnem primeru sposobna izobčiti in se jim v celoti odpovedati. Med njimi pa seveda obstajajo tudi takšne, ki so močno pod vplivom kulture, v kateri so odraščale, in se jim zdijo vrednote samoumevne, primerne in so celo ponosne, da jih lahko širijo in nadaljujejo.

Ena izmed deklet, ki bi se lahko uprla tradicionalnim vrednotam lastne družine, je tudi Fatima. Kljub temu da se v družini dobro razumejo, da so med njimi dobri odnosi, da je bila motivirana, da naredi šolo, saj je bila med šolskim letom vseskozi pozitivna, ni neopravičeno izostajala od pouka in si je celo sama želela pridobiti višjo izobrazbo, letnika ni zaključila in se je izpisala. Čeprav je v družini pomembnejši člen oče, ki jo je vseskozi spodbujal, so zmagale tradicionalne vrednote, saj za življenje muslimanskega dekleta zadostuje dokončana osnovna šola. Višja izobrazba predstavlja prej oviro kot privilegij.

Fatima: Smo zelo velika družina, šteje nas sedem članov; pet otrok, oče in mati ... Na nek način so nasprotovali mojemu šolanju, večinoma mati, drugače pa je oče bil vztrajen. Je vztrajal poleg mene. ... mati je nasprotovala že zaradi tega, ker sem čisto »tretje« vere in osnovna šola naj bi zadostovala, bi naj bila dovolj za žensko.

Tudi dijakova percepcija družine in zadovoljstvo z njo lahko vpliva na predčasno zapuščanje izobraževanja. Odnosi med starši in otroci morajo temeljiti na razumevanju, zaupanju, spoštovanju in medsebojni pomoči. Opažam, da se učno uspešnejši dijaki bolje razumejo s starši, med tem ko se osipniki z njimi pogosteje prepirajo in jim primanjkuje pozitivnih izkušenj v medsebojnih odnosih. Pogrešajo pogovore, s katerimi rešujejo težave, v katerih bi razkrili svoj vsakdanji svet. Čeprav je zanje družina še vedno zaščitna cona, pogrešajo podporo, se jim težko zaupajo.

Marko: Najbolj sem bil odprt in sem se lahko pogovarjal o tem, kaj se dogaja v šoli, doma, s punco. Potem tudi staršem, ampak pred njimi je bila punca, z njo nimava nobenih skrivnosti.

Aljaž: Ne, staršem, ne ... sem sam svoj človek. Prej, ko sem še hodil v šolo, sem se še. Zdaj imam svoj denar in skušam biti samostojen. ... s punco še najboljše. Razume moje težave, jaz prisluhnem njenim.

Natalija: Vsem drugim, samo staršem ne. Starši me nikoli niso razumeli. Z njimi sem se skušala pogovoriti. Vedno smo se prepirali. Nikoli ni šlo z lepo besedo, vedno le z grdo. Starši so mi sicer bili pripravljeni prisluhniti ... vendar pa ... karkoli sem rekla, ni bilo prav. Čeprav je mama rekla, da sva lahko dobri prijateljici, da ji lahko vse zaupam, da mi bo stala ob strani. Ko pa je prišlo do trenutka, ko sem ji hotela kaj zaupati, je bilo vse nasprotno.

Z vidika socialne ranljivosti mladih ugotavljam, da so intervjuvani dijaki opremljeni z nizkimi intelektualnimi spodbudami. Tudi slabša čustvena podpora predstavlja prvi znak povečane socialne ranljivosti. Tisti, ki so povedali, da se doma ne počutijo dobro, saj nimajo podpore v nobenem od staršev, so potencialni osipniki. Hkrati ne gre zanemariti učinka zunanjih dejavnikov družin, kot so nezaposlenost staršev, bolezni ..., in osebnih ter komunikacijskih težav, kot so prepiri v družini, nasilje med partnerjema, starši in otroki ... Delež teh temnih plati življenja mladostnikov negativno vpliva tudi na uspešnost posameznika v šoli. Odločilnega pomena glede socialne ranljivosti posameznika ne glede na vrsto težav in konfliktov v družinskem življenju je, ali otrok ima trdno referenčno oporo v vsaj eni odrasli osebi v družini, običajno je to mati, ali je nima. (Garnier in Stein, Buehler in drugi v Ule, 2000)

Starši bi morali biti v stalnem stiku z razrednikom. Ne le takrat, ko se pokažejo težave, ampak vseskozi. Kaj odgovarjajo osipniki, so starši prihajali v šolo, da bi se z njim pogovorili?

Aleksandra: Ne.

Fatima: Ja, večinoma oče ... mati nikoli.

Marko: Ja, vsako leto, redno, recimo enkrat na mesec ... Mama je na začetku kar dobro sodelovala z razredničarko, odnos med dijaki in učitelji pa je bil odvisen od učiteljev. Oče ni zahajal, mogoče je imel stike preko mene in mame, kako je z mano v šoli ... Želel, to je pač tako ... oče se ni hotel vsiljevati, ker jaz živim pri mami ... ne vem, meni bi bilo vseeno. Ker ločeno živimo, je pač tako.

Rok: Ni bila, nikoli. Enkrat sta se z razrednikom pogovarjala po telefonu, ker ni mogla priti v šolo, ker je bila v bolnici, to je bilo bolj na začetku leta.

Aljaž: Prihajala je mama, oče tudi, ko sem obiskoval osnovno šolo, ni hodil. Mama je šla takrat, ko je bilo potrebno. Jaz nikoli nisem rekel, naj gre. Bolje, da ni šla. Če jo je razredničarka poklicala,

takrat je šla, potem pa sta se sami dogovorili za naslednji termin. Približno dva do trikrat na leto je šla v šolo.

Za starše je najlažja pot do informacij o izobraževanju otroka, da se udeležijo roditeljskih sestankov ali govorilnih ur. Razpored skupnih govorilnih ur, ko so na šoli prisotni popolnoma vsi učitelji, je na naši šoli objavljen v publikaciji, ki jo vsak dijak prejme ob začetku posameznega šolskega leta. Seveda razredniki pred roditeljskimi sestanki in govorilnimi urami ponovno obvestijo dijake. Oboji potekajo v popoldanskem času. Poleg skupnih govorilnih ur ima vsak učitelj še tedenske govorilne ure, praviloma dvakrat na teden, dopoldan in popoldan. Tudi z njimi so dijaki seznanjeni takoj, ko se formira urnik za tekoče šolsko leto. Zanimivo bi bilo raziskati, kolikšen delež manj uspešnih dijakov si želi, da starši obiskujejo govorilne ure in roditeljske sestanke. Izhajajoč iz prakse menim, da bi odgovorni starši morali vsaj enkrat na ocenjevalno obdobje vzpostaviti stik z razrednikom in ga povprašati o uspešnosti svojega otroka. Morda bi tako rešili marsikatero usodno težavo. Koliko interesa so kazali starši za svoje otroke, ki so se izpisali med šolskim letom, in če so želeli izvedeti, kako napreduje otrok, pričajo naslednji odgovori.

Natalija: Bolj redko. Mogoče enkrat na konferenco, trikrat v šolskem letu. Tudi govorilnih ur in roditeljskih sestankov se nista udeleževala.

Aleksandra: Nikoli.

Aljaž: Bolj poredko. Sicer nekajkrat je prišla, nekajkrat pa ji tudi sam nisem povedal, brezveze sem prikrival.

Pri Fatimi je v šolo prihajal samo oče, mati je nasprotovala njenemu šolanju. Njena želja, da tudi mati kdaj obišče razredničarko je razumljiva in upravičena. Verjetno si je želela podreti materino ognjevito pripadnost muslimanski veroizpovedi, se dokazati, da je sposobna. Tudi Rok bi si želel, da mati, z očetom nima stikov, pogosteje pride v šolo in se pozanima o njegovih ocenah, njegovem sodelovanju v razredni skupnosti. Pri Aleksandri je vlogo staršev, kot je sama dejala, zamenjala vzgojiteljica v domu. Z njo se je dobro razumela. Želela bi si, da je njen oče takšen, kot je vzgojiteljica, ker jo je sprejela takšno, kot je. Tudi Natalija je pogrešala sodelovanje med starši in učitelji.

Aleksandra: Ja, zdaj bi si mogoče želela. Ampak da je taka, kot je vzgojiteljica iz mladinskega doma.

Natalija: Ja, zato da bi videla, kako mi gre v šoli, da bi videla, da sem sposobna.

Zdi se, da se starši dijakov, ki prehitro izstopijo iz šolskega sistema, vse premalo zanimajo za otrokove dosežke. Čeprav je dokazano, da je redkost obiskov značilna za manj izobražene starše in ni izraz brezbriznosti, temveč občutka nekompetentnosti (Mencin Čeplak, 2000), lahko starši pripomorejo, da učitelji prepoznajo težave dijakov. Če bi bilo sodelovanje med obojimi tesno, povezano, bi vsaj zmanjšali, če ne preprečili preveliko število osipnikov iz današnjih srednjih šol.

2.5.2 DEJAVNIKI OSIPNIŠTVA, POVEZANI S ŠOLO

Če nadaljujemo s prejšnjo ugotovitvijo, da se starši osipnikov premalo vključujejo v izobraževanje otrok, pogledajmo, kakšen je prispevek učiteljev, da bi starši bili kar najboljše seznanjeni s šolskim življenjem otroka, kako mu pomagajo pri težavah z določenim učnim predmetom, kako njihovo delo vrednotijo dijaki in kakšna se jim zdi povezanost, sodelovanje z njimi.

Kako lahko učitelji vplivamo na zmanjševanje števila dijakov, ki bodo z izobraževanjem prenehali med šolskim letom? Eden izmed načinov je, da se dobro pripravimo na pouk, kar pomeni, da pri učnih urah kombiniramo različne metode dela, se poslužujemo sodobnih avdiovizualnih sredstev in različnih učnih pripomočkov. Takšen pristop se večini dijakov zdi bolj zanimiv, pouk je bolj pester, dijaki imajo večjo možnost aktivnega sodelovanja in vključevanja v pouk. Zavedati se je potrebno, da so številne učne ure specifične, da vedno ni mogoče biti inovativen in da lahko pripravljena učna ura v nekem razredu izpade fantastično, v drugem pa izzveni kot polomija. Dobra organizacija učne ure zahteva ogromno priprave učitelja in pripravljenosti sodelovanja dijakov. Namreč učitelj si mora v veliki večini sam priskrbeti in pripraviti dodatno gradivo. Posneti primerne in v kontekstu učne snovi aktualne oddaje, izbrskati članke ... pomeni odrekanje prostemu času ali drugače – pomeni biti pripravljen delati za službo, tudi ko izstopiš iz institucije. Dejstvo, da smo ljudje različni, eni vizualni, drugi slušni tipi, bi moralo zadostovati, da bi učitelji vsaj

poskušali posredovati dijakom učno snov na raznolike načine. Ker starši, zunanji spremljevalci šolskih institucij, oziroma kritiki šolskega sistema mnogokrat poudarjajo nezainteresiranost, slabo pripravljenost učiteljev na pouk, njihovo metodično togost in nekreativnost, menim, da so dijaki, ki so sodelovali v naši raziskavi, pripravljenost učiteljev na pouk in raznovrstnost uporabe učnih sredstev in pripomočkov učiteljev, kar dobro ocenili. Kot profesorica menim, da v povprečju učitelji vlagamo veliko energije, da bi dijakom olajšali mladostniška leta, jih pri tem izobrazili, prispevali k njihovem kulturnemu kapitalu. Zavedamo se pomembnosti svojega dela, zato v pouk vključujemo različne učne pripomočke, se poslužujemo raznolikih metod dela in ne uporabljamo več zgolj krede in table.

Aleksandra: ... tudi televizijo, razne zemljevide ...

Fatima: Marsikaj primernega so uporabljali, kakšen grafoskop, knjige, leksikone, članke iz časopisa, radio, televizor ...

Marko: ... to je bilo pač odvisno od predmeta. Na primer pri zemljepisu smo gledali filme, slike preko projektorja ... Pri slovenščini, kjer ne bi bilo treba, smo prav tako gledali o Rimljanih, kako so oni živeli ... je pač učitelj tako želel.

Rok: ... recimo naš razrednik je najprej snov razložil, potem pa, če je imel na to temo kakšno videokaseto, smo si jo ogledali. Pri drugih predmetih so pa v večini samo povedali snov, potem pa smo uporabljali knjige.

Aljaž: ... pri umetnosti smo si lahko v šolo prinesli pripomočke za risanje, da smo ustvarjali. Pri geografiji smo gledali televizijo, tudi pri tehnologiji oljarstva in sadjarstva smo proučevali različna olja, sadje, povrtnine ...

Natalija: Zelo v redu. Včasih smo gledali televizijo.

Dobri odnosi med učitelji in dijaki so temelj kvalitetnega sodelovanja v šoli. Občutek, da dijaki radi prihajajo v šolo, k določenemu predmetu, izraža dostopnost in odprtost učiteljev. Predvsem na poklicnih in strokovnih šolah se moramo učitelji včasih vživeti v vlogo matere, očeta, tete, sestre in prijatelja dijaka. Le-tako lahko včasih vzpostavimo pristnejše odnose z njimi. Seveda pa učitelji nismo samo strokovnjaki in vzgojitelji, ampak smo tudi ljudje, ki organiziramo pomemben del socialnega življenja na šoli, in zgodi se, da nam nekateri dijaki prirastejo k srcu bolj kot drugi. Toda svoj

poklic moramo opravljati profesionalno. To pomeni, omogočiti enakovredno razumevanje in podajanje snovi vsem dijakom, pozitivno sprejemati vsakega izmed njih s svojimi specifičnostmi in kar je najpomembneje: pravično ocenjevati vsakega člana, ki je vključen v vzgojno-izobraževalni proces.

Natalija: Z razrednikom in tudi z ostalimi učitelji smo se dobro razumeli. Z razredniki sem se dosti bolje razumela kot s svojimi starši. Razredniki so me bolje razumeli kot starši. Bolj so mi pomagali. Starši pa mi niso dajali takšne podpore, niti ljubezni mi niso dajali. V šoli sem se lažje pogovorila o težavah kot doma.

Marko: Odvisno od učitelja. Z določenimi zelo v redu, z določenimi pa kakor so te oni vzeli. ...odvisno je, kako nek učenec priraste k srcu enemu učitelju. Vsak učitelj ima nekoga, s katerim se dobro razume.

Fatima: Fajni, dobri stiki.

Rok: Tudi v redu. Da bi se morali kregati, sovražiti, to ne ... to nikoli.

Rok bi si želel, da bi bili odnosi med njim in razrednikom še bolj pristni, vendar to po njegovem mnenju ne bi pripomoglo k nadaljevanju šolanja.

Rok: To pa ne bi rekel, ker sem trmast.

Dijaki, ki imajo težave pri določenih predmetih, morajo čutiti pripravljenost učitelja, da jim pomaga. Mnogi pridejo v srednjo šolo z občutkom, da niso sposobni, da jim določena snov ne gre, potem pa celo blestijo tam, kjer so najmanj pričakovali. Predvsem v nižjem poklicnem izobraževanju, kjer morajo dijaki za pozitivno oceno pokazati manj znanja kot v osnovni šoli, se zgodi, da jim prve pozitivne ocene dajo krila. Predmet vzljubijo že zato, ker so zdaj uspešni, prej pa so doživljali nenehne poraze. Dijaki za neuspešnost pri predmetu lahko krivijo učitelje, češ, da jim snovi ne znajo predstaviti na primeren način. Nekateri ugotavljajo, da se premalo učijo, drugi so morda bolj nadarjeni za naravoslovje kot družboslovje ...

Marko: Rekel bi, da nekateri(učitelji) naredijo dovolj. Eni pač snov predstavijo in če ti nisi v šoli dovolj poslušal ali pa če ni bilo tebi dovolj razumljivo povedano, si pač mislijo, imaš knjigo, si pač doma

poglej. Enemu učitelju lahko rečeš petkrat in ti bo petkrat razložil. Po šoli prideš do njega, pa ti bo še enkrat povedal, ni problema. Eni pač imajo svojo teorijo.

Natalija: Ja, če česa nisem razumela, so mi razložili. Zdaj zadnje leto, ko sem obiskovala šolo, so mi veliko pomagali. Dosti sem jih spraševala, ker me je tudi veliko zanimalo. Tako da sem bila z učitelji res zadovoljna.

Aleksandra: ... poskušajo razložiti, ker razlagajo tudi za tiste, ki na primer niso prišli iz »normalnih« šol in tisti težje razumejo, zato bolj razložijo, da vsi razumemo.

Aleksandra je v svojem odgovoru izpostavila ključni problem nižjega in v zadnjem času tudi srednjega poklicnega izobraževanja. V te programe se vpisuje zelo specifična populacija. Mnogi imajo vedenjske, osebnostne težave in motnje, nekateri zaradi mladostnega prestopništva živijo v mladinskih domovih. Živilsko šolo Maribor je v šolskem letu 2003/04 obiskovalo kar 52 dijakov, ki so imeli Odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. To pomeni, da je delo z njimi prilagojeno njihovim individualnim potrebam. Učitelji pa mora biti pedagoško, psihološko in metodično resnično dobro pripravljene in izobražene.

Izhajajoč iz lastnih izkušenj poudarjam, da nas v času dodiplomskega študija niso opozorili, na kakšen način pristopiti k delu s tako specifično populacijo, katere metode in oblike dela uporabljati, kateri načini preverjanja in ocenjevanja znanja so zanje najprimernejši. Prav zato je razmišljanje in ukrepanje na tem področju še toliko bolj zahtevno, saj je morda prav od nas odvisno, kako bo njihovo življenje potekalo naslednjih nekaj desetletij.

Tudi v katalogih stalnega strokovnega izobraževanja so redka izobraževanja, ki bi koristila učitelju pri učnem delu s takšnimi dijaki. Le-ta so med najdražjimi, vemo pa, da morajo šole racionalno razpolagati z denarjem.

Zaradi naraščanja števila vpisanih dijakov s posebnimi potrebami, se je kar nekaj učiteljev na naši šoli odločilo, da se za delo z njimi dodatno strokovno izpopolnijo. Obiskujejo Specialpedagoško dokvalifikacijo za delo z otroki z motnjami vedenja in osebnosti. Šola sicer delno krije stroške izobraževanja, vendar je precejšnje finančno breme še vedno na plečih posameznikov, ki se zanj odločijo. Izobraževanje poteka samo

v Ljubljani, predavanja so ob petkih in sobotah, kar predstavlja dodatno oviro za mnoge učitelje.

Ugotavljam, da je zaradi vedno večjega vključevanja dijakov s posebnimi potrebami v srednje šole nujno dodatno strokovno spopolnjevanje učiteljev. Potrebno je zadovoljiti obe strani. Dijake, ki si želijo napredovati v višji letnik, in učitelje, ki bodo imeli dovolj znanj za delo z njimi.

Nekoliko drugače je v srednjem tehničnem in strokovnem izobraževanju ter poklicno tehničnem izobraževanju (zadnjem delu izobraževanja po formuli 3+2). Nivo zahtevanega znanja v teh programih je višji kot v srednjem in nižjem poklicnem izobraževanju in od dijakov zahteva večjo pripravljenost za šolsko delo. Dijaki tarnajo, da je pristop učiteljev v tem programu drugačen kot v triletnem, da snov hitreje in manj natančno posredujejo.

Aljaž: Snov je bila dobro razložena, toda ko so začele padati prve ocene ... Recimo tovarišica za oljarstvo nam je takoj povedala, kako bo. Tisti, ki takoj ne bomo začeli delati, bomo popadali. Direktno nam je dala vedeti, kaj se bo zgodilo. Zdi se mi, da so na nas gledali veliko bolj strogo kot v triletnem programu. Nič nam niso popuščali. ...prestrašil ... mogoče. Bil sem navajen sistema, ki je bil v triletni. Tam smo počeli raznovrstne stvari. Tu pa strogo snov, nič se nismo zabavali, učitelji so vse resno vzeli, nič niso popuščali.

Če vzamem za primer predmet slovenščino, ki jo tudi sama poučujem, potem lahko z gotovostjo trdim, da je učni načrt zelo natrpan, da so katalogi znanj veliko obsežnejši kot v srednjem poklicnem izobraževanju. Če jim učitelji skušamo slediti, moramo novo učno snov hitreje obravnavati ali drugače: v zahtevnejših programih se od dijaka pričakuje, da je sposoben snov hitreje dojemati, da že ima določeno predznanje in da je sposoben tudi sam usvojiti nekatere vsebine. Če imajo v srednjem poklicnem izobraževanju redko domačo nalogo in se skoraj vse lahko naučijo v šoli, morajo tukaj sestiti za knjige tudi doma. Veliko se jih uči kampanjsko, tik pred zdajci. Številni se učijo neustrezno, namesto da bi si izdelali izpiske iz učbenika, se učijo na pamet, njihovo znanje je trenutno, ne dolgotrajno. Premalo utrjujejo in ponavljajo in se prevečkrat zanašajo na srečo. Nekateri se ne morejo sprijazniti, da višja stopnja izobraževanja zahteva tudi več truda. Seveda tako učiteljev, da dijakom čim bolj jasno, razumljivo in kvalitetno podajo snov, kot dijakov, da so jim pripravljene slediti. V 4. letniku 3+2

izobraževanja so na voljo 3 učne ure pouka slovenščine tedensko, v 5. letniku pa le dve. Dijaki jo imajo kot obvezni predmet na poklicni maturi, zato vem, da skušamo učitelji izkoristiti vsako minuto, da bi dijake kar najbolje pripravili na končni preizkus. Verjamem, da je za dijake takšen pristop manj privlačen, po drugi strani pa z dijaki težimo k istemu cilju – biti uspešen na poklicni maturi. 3+2 programi so dostopni popolnoma vsem dijakom, ki imajo zaključeno srednje poklicno izobraževanje. Danes se zagotavlja in je omogočena večja in boljša prehodnost med posameznimi programi, tudi sama jo popolnoma zagovarjam, toda izkušnje kažejo, da se v njih vpisujejo poleg tistih, ki so dejansko sposobni, tudi dijaki, ki imajo težave z branjem, ki imajo zelo nizke intelektualne sposobnosti, ali bolje, ki so v srednjem poklicnem izobraževanju imeli odločbo, torej prilagojen program, ki so že tega komaj zaključili s pozitivnimi ocenami. Zakaj se potem vpišejo še v zahtevnejši program? Ker imajo možnost. Čigave želje so to, dijakov ali njihovih staršev ali države v želji formalno dvigniti izobrazbeno strukturo prebivalstva? Drži, da so pričakovanja staršev danes mnogo višja, kot so bila nekdanj, toda v takšnem primeru delajo starši svojim otrokom medvedjo uslugo.

Zakaj sta se Aljaž in Marko vpisala v 3+2 program?

Aljaž: Mama je hotela, da imam višjo izobrazbo, da bi bil nekaj v življenju. Meni pa ni bilo do tega. ... Brez premisleka sem se vpisal, predvsem zaradi drugih. Za poklic peka sem se že tako izučil in tudi imam voljo do opravljanja tega poklica. Ne rečem, da bi bilo slabo postati živilski tehnik, samo ...

Marko: Ja, povedali so mi, da je tu tudi 3+2 program, bliže domu je. Na Gostinski so imeli le določeno število prostih mest, zato so vzeli dijake, ki so imeli visok uspeh, prav dobrega, odličnega. Boljši si bil, prej si bil sprejet. Jaz nisem bil med najboljšimi, pač ni bilo več prostih mest, zato sem se moral odločiti za to šolo.

Poglejmo še, kako zahtevna se je dijakom zdela učna snov (ne glede na program, ki so ga obiskovali).

Aleksandra: Kar dobro je prilagojena. Ni preveč težko. Če poslušas in se učiš, ti gre dobro. Če pa se ne učiš, ti ne gre.

Aljaž: Nekateri predmeti so bili kolikor toliko lahki, nekateri pa bolj zakomplicirani. Preglavice mi je povzročala tehnologija oljarstva, tehnologijo pekarstva sem obvladal, tudi mikrobiologija ... še zdaj

je ne razumem ... če bi zdaj še nadaljeval, bi šolo verjetno naredil. Ni se mi bilo težko učiti, samo volje nisem imel.

Fatima: Niti ne, kar primerna.

Rok: Ne, ni zahtevna, primerna je.

Ali so dijake pri predmetih, s katerimi so imeli težave, spodbujali učitelji? Ali so si dijaki pomagali med seboj? Enak odnos učiteljev do vseh dijakov v razredu, tudi tistih, ki imajo težave, je pomemben za dobro počutje udeležencev izobraževanja in za njihovo uspešnost. Slab odnos učitelja do dijaka, ki pri predmetu ni uspešen, je lahko tista kritična točka, ki takšnega mladostnika spodbudi, da preneha z izobraževanjem. Včasih lahko dober odnos med njima vpliva bolj pozitivno in motivacijsko kot pa, kako učitelj uči svoj predmet.

Marko: Mislim, da vsaka spodbuda pride prav, pa če je to s strani prijatelja, punce, staršev, učitelja; je dobrodošla. ... tudi profesorji, določeni, nekaterim se ne zdi potrebno, da spodbujajo učenca. So bili določeni profesorji, ki so me spodbujali.

Rok: Razrednik niti ne, sošolci so mi bolj pravili, če sem nor ... Sem jim pač rekel, da mi šola ne odgovarja.

Aljaž: Pri mikrobiologiji smo si s sošolci pomagali, smo si skupaj gledali snov pred testi in spraševanjem. Kaj vem, ni mi bilo do šole, mislil sem na vse drugo.

Natalija: Ja, zmeraj.

Roku je bila trn v peti matematika. Ko je obiskoval nižje poklicno izobraževanje, je bil uspešen, toda v srednjem poklicnem izobraževanju se mu je zalomilo.

Rok: Matematika je bila večni problem, na Lesni mi je še šlo, tu pa mi je bila pretežka. Nisem več zmogel.

Kljub temu da ga je učiteljica spodbujala in si je poiskal še pomoč, mu ni šlo. Izgubil je voljo, začel je izostajati od pouka. Pri tem pa so ga pestile še družinske

težave. Tudi zaradi njih ni mogel hoditi v šolo. Kako mu je pomagala učiteljica matematike?

Rok: Ja, rekla mi je, da če imam težave, naj pač nekako poskusim. Videla je, da sem dostikrat tudi manjkal pri matematiki, potem pa mi je ta snov tudi manjkala. Rekla je, naj si poiščem nekoga, ki me bo učil. In sem poskušal. Bratovo punco sem prosil za pomoč, potem pa sem čisto izgubil voljo do vsega, tudi do šole na splošno. ... tovarišica nam je recimo najprej novo snov razložila, jaz sem si jo zapisal. Potem je prišla do mene, da sva še skupaj pogledala preteklo snov. Ponovno mi je razložila. Jaz sem poskušal, potem so mi še sošolci pomagali, pa mi ni šlo v glavo ...

Kako so se osipniki razumeli s sošolci?

Marko: Ja ... z njimi nisem hotel govoriti, kako je pri nas doma, do neke mere sem jim povedal, vsega pa tudi ne.

Aljaž: S sošolci smo se pogovorili, kakšne težave ima kdo. Tudi z razredničarko smo se pogovarjali o šolskih težavah.

Natalija: Veliko sem povedala tudi pedagoginji na šoli ... Pogovarjali sva se predvsem o šoli ... drugače pa bolj sošolcem.

Aleksandra: Ja, mogoče sem šla kdaj, ko sem res imela velike težave tudi k pedagoginji ... najlaže se zaupam sošolkam.

Če so se osipniki lahko po pomoč zatekli k sošolcem, je to pokazatelj dobrih odnosov v razredu. Vemo, da se med vrstniki v šoli velikokrat razvijejo tudi trajna prijateljstva. Z njimi se laže pogovarjajo o šolskih težavah, ker jih navadno pestijo podobne stvari, dekleta tudi o osebnih. Tudi pri pedagoginjah na šoli so nekateri iskali uteho. Šolska svetovalna služba bi morala biti aktivno vključena v življenje dijakov, predvsem tistih, ki se soočajo s kakršnimi koli težavami. Igra pomembno vlogo pri vzpostavljanju, vzdrževanju in koordiniranju individualnih projektov pomoči za posameznike. V Programskih smernicah njihovega dela je zapisano: »Šolska svetovalna služba je tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja v šoli, kjer se vsakokrat mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo pri vzgojno-izobraževalnem delu z učenci ter za neposredno pomoč in podporo učencu ... Sodeluje

pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za učenje in napredovanje vseh učencev in v tem istem temeljnem okviru tudi učencev s posebnimi potrebami.« (Vogrinčič, 2002: 107)

Ali so se intervjuvani osipniki zatekli po pomoč k njim?

Marko: Ne, nikoli. Mogoče sem se sramoval ... fant pri enaindvajsetih letih, pa bi se moral zateči po pomoč k pedagoginji. Ne, nikoli nisem bil tam. Mislim, da je ona takšna kot en dober učitelj. Lahko ti isto svetuje kot učitelj, s katerim se dobro razumeš. Jaz ne vidim nekih razlik. Ona ima pač naziv psiholog, pedagog, drugi je pač profesor.

Rok: To pa ne, ker se mi ni zdelo pomembno.

Aljaž: Ne, nikoli nisem bil pri pedagoginji, niti ko sem bil v triletni. Ni se mi zdelo, da sem bil problematičen, bil sem bolj miren, nisem silil v težave. Nikoli nisem izstopal v razredu.

Delež intervjuvanih osipnikov, ki se je zatekel po pomoč pedagoginjama na šoli, je nizek. V šolski svetovalni službi so strokovnjaki za svetovalni odnos. To bi moral biti prostor sodelovanja tako med učitelji kot dijaki in njimi. V teh prostorih bi se morale oblikovati smernice reševanja šolskih in osebnostnih težav posameznikov individualno, postopoma, vendar zanesljivo. » ... tu se definirajo majhni, merljivi ali preverljivi koraki k rešitvi, tu se v odprtem prostoru za pogovor raziskujejo možni viri, ideje za uspešno delo. ... Odprt prostor za pogovor v svetovalni službi omogoča jasnost in trdnost odgovorov na eni strani in nujno fleksibilnost na drugi. Sodelovanje šolske svetovalne službe operacionalizira individualne projekte pomoči tako, da se vzdržujejo in ohranjajo, dokler učenec potrebuje sodelovanje.« (Vogrinčič, 2002: 107)

Dijake bi morali bolj opozoriti na vlogo svetovalne službe na šoli. Intervjuji kažejo, da večina dijakov njihovega dela ne pozna ali pa imajo napačno predstavbo o njem. Če bi v njih videli svetovalce, tiste, ki jih spodbujajo, bi se jim lažje zaupali. Opozarjam, da je razrednikova naloga predstaviti dijaku zaposlene na šoli. Prav on je »nosilec projekta pomoči«, saj dijake v razredu in njihovo družinsko ozadje, šolsko klimo v razredu med vsemi na šoli najhitreje spozna. Pomoč dijaku mora biti kompleksna, udeleženi morajo biti starši, učitelji, šolska svetovalna služba, sošolci, skratka vsi, ki po svojih močeh zmorejo biti v oporo dijaku.

Raziskave (Dryden in Vos, 2001) kažejo, da se dijaki ne znajo učiti. Zato šolska svetovalna služba na naši šoli izvaja delavnice, v katerih dijakom predstavijo, kako naj se učijo, katere metode so zanje najprimernejše. V njih spoznavajo, kako bi lahko sami prispevali k učinkovitejšemu učenju in bi seveda bili uspešnejši. Številne tehnike učenja, na primer uporaba učnih kartotek, metode hitrega branja, učenje z miselnimi vzorci, tehnike pospešenega učenja, celostno učenje, integrativno učenje, nevrolingvistično programiranje, lahko dvajsetkrat ali celo stokrat povečajo hitrost učenja. (Dryden in Vos, 2001) Največ posameznikov ima težave, kadar se način podajanja učne snovi ne sklada z njihovim načinom učenja. Obstajajo trije glavni učni stili: kinestetični, vizualni in slušni. Po podatkih raziskav (Dryden in Vos, 2001) so učenci s prevladujočim kinestetičnim načinom učenja, ki predstavljajo kar 26% populacije, glavni kandidati za neuspeh v tradicionalnem šolskem sistemu. Dobre učne navade in ustrezne metode prihranijo čas, saj je učenje učinkovitejše. Z njimi lahko dvignemo učni učinek tudi pri manj sposobnih dijakih. Lahko jih strnemo v nekaj zlatih pravil učenja (Pečjak, 2001), vendar pa ne obstaja en in edini pravilni način za vse. Vsak posameznik mora poiskati sebi lastne in zanj najboljše metode učenja.

Kljub temu da mnogi dijaki znajo naštetih številne boljše metode, kot se jih sami poslužujejo, se zdi, da se jih še vedno veliko uči na pamet, brez razumevanja. Takšno znanje navadno ne obrodi sadov, saj posameznik ne zna povezovati, nadgrajevati snovi, hkrati pa znanja pri enem predmetu ne zna povezati in ga dopolniti s pridobljenim znanjem pri drugem predmetu. Takšni dijaki so navadno manj uspešni vsaj v zahtevnejših izobraževalnih programih. Toda med našimi osipniki razen Natalije ni nihče dejal, da se je učil na pamet, sklepamo lahko torej, da so uporabljali sebi primerne metode učenja.

Aleksandra: Da, skušam razumeti nekaj. Na pamet mi ne gre dobro.

Fatima: Z razumevanjem.

Rok: V šoli sem najprej dobro poslušal, potem pa če sem že pozabil, ko sem prišel do doma, sem si doma še nekajkrat prebral. Če še vedno nisem znal, potem sem si pač bral, bral, bral ...

Natalija: Bolj na pamet.

Mnogi kritiki izobraževalnega sistema pri nas poudarjajo, da dijaki porabijo za delo doma preveč časa. Ko naredijo vso domačo nalogo, jim ostane premalo prostega časa. Opozorila glede preobremenjenosti, ki se opirajo zgolj na porabo časa, zgrešijo toliko, kolikor ob tem pozabljajo na psihične obremenitve, ki izvirajo iz nenehnih prizadevanj, biti uspešen. Bolj problematičen se zdi način izrabljanja časa predvsem v tistih točkah, ki opozarjajo na pasivnost – prav ta je lahko posledica utrujenosti in psihične preobremenjenosti, s katero ima marsikaj opraviti tudi šola. (Mencin Čeplak, 2000) Različne raziskave tudi kažejo, da v povprečju dijaki porabijo za šolske obveznosti doma toliko ali manj časa kot za gledanje televizije ali za druženje s prijatelji. V raziskavi, ki jo je naredila Žnidaričeva (2002), je polovica osipnikov dejala, da so se učili samo pred testi ali spraševanjem, 28% se jih je učilo sproti, 22% pa le takrat, ko so popravljali oceno.

Poglejmo, koliko časa so naši osipniki posvetili šolskemu delu po končanem pouku in ali se njim samim zdi, da imajo delovne navade.

Aleksandra: Ne dosti, ampak če se moram kaj naučiti, mogoče za kako uro sedem k zvezku, drugače pa ne.

Fatima: Ja, pa ne, ampak je zadostovalo za pozitivne ocene.

Natalija: Imam, učim se dve uri na dan.

Rok: Zdaj, ko sem hodil na Živilsko, bolj malo. Septembra in oktobra sem še bil zagnan, potem pa več ne. Na Lesni pa sem se rad učil, ja. Tam sem imel še zelo veliko veselja, tisto me je zanimalo.

Aljaž: Ne, nisem bil za učenje. ... Na dan? Prej bi rekel enkrat na teden, pa še to bolj po redko. Kolikor je bilo potrebno, toliko sem si pogledal. Res, da sem včasih kaj pozabil. Če nisem znal, potem pač nisem šel k uri. Ko sem bil že 100% prepričan, da se bom izpisal, potem sem šel k pouku, če se mi je dalo.

Razberemo lahko, da intervjuvanci niso porabili pretirano veliko časa za učenje. Res pa je, da nobeno od deklet šolanja ni prekinilo zaradi slabega učnega uspeha oziroma zato, ker bi imele težave s posameznimi predmeti. Roka, kot bomo videli tudi v nadaljevanju, poklic ni veselil, zato tudi ni bil pripravljen vlagati veliko energije v učenje in ostalo delo, povezano s šolo, in tudi Aljažu in Marku je manjkalo volje, motivacije. Marko in Aljaž sta si sicer že pridobila poklic, saj sta uspešno zaključila

srednje poklicno izobraževanje, toda zgleda, da če bi vložila malo več truda, če bi bila bolj motivirana, bi lahko uspešno zaključila tudi naslednjo stopnjo izobraževanja.

Aleksandra je omenila, da so dijaki lahko ocene v šolskem letu pridobili na različne načine, tudi na primer z izdelavo referata. Vendar kaže, da za to niso bili preveč motivirani.

Aleksandra: Ne vem, no. Nekateri radi delajo, nekateri pa ne. Če po želji naredijo kaki plakat, o čemer se učimo in se potem to oceni. V našem razredu ni, kolikor jaz vem, noben tak za delo. ... Naredila sem kaka dva referata v tem letu, ampak mi jih ni preveč za delat.

Aljaž je v svojem odgovoru opozoril na izredno velik in pereč problem, s katerim se srečujemo predvsem v srednjih šolah, na neopravičeno izostajanje od pouka. Gre za nedovoljeno odsotnost ali zamudo učenca brez vednosti oziroma soglasja staršev ali učitelja (razrednika). V šolskem prostoru se je za to udomačil žargonski izraz »špricanje«.

Aljaž: Najbolj takrat, ko sem bil pri sebi že odločen, da se bom izpisal. To je bilo malo pred novim letom. Po novem letu me 14 dni ni bilo v šolo. Potem sem že vedel, koliko imam neopravičenih in sem se rajši kar šel izpisat. Ravnateljica je sicer rekla, da mi vse ure opravičijo, ampak sem vedel, da si jih bom spet nabral. Vse skupaj več ni imelo smisla.

Marko: Ja, to je težko reči. Prva konferenca je bila kar uspešna. V drugi pa sem ga začel lomiti, nisem redno hodil v šolo, nisem se dovolj učil, potem so bile ocene na sploh dosti slabše, to je bil en vzrok. Drugo pa so bili tudi družinski problemi. Mislim problemi ... nesporazumi med mamo in mano, zato sem šolo zaključil predčasno.

Rok: Prvo ne, prva je bila še v redu. Drugo potem. Potem sem začel zelo dosti manjkati, šprical sem, pa doma sem imel take razmere, da sem moral ostajati doma. Potem pa se mi je nabralo že toliko snovi, da nisem mogel več sproti dohajati, pa je nisem znal. Bolj ko so mi razlagali, več nisem znal. Nakopičila se je stara snov in nova, pa sem bil čisto zmešan. Preveč se mi je nakopičilo. Proti koncu potem nisem niti poslušal več, kaj so mi razlagali.

Izostajanje od pouka, naj je opravičeno ali neopravičeno, je kompleksen pojav, na katerega vplivajo številni, medsebojno povezani dejavniki. Med pomembnejše štejemo družino in družinsko vzdušje, osebnost dijaka ter šolo. Rezultati raziskav, ki so se ukvarjale z iskanjem vzrokov izostajanja, kažejo, da ti dijaki pogosto izhajajo iz

družin, kjer obstajajo neugodne domače razmere, kjer je materialno in čustveno vzdušje osiromašeno in imajo starši premalo posluha za otrokove individualne potrebe. Takšnim dijakom se šolske zahteve velikokrat zdijo previsoke in jih zato doživljajo kot neprestane frustracije. Ugotovili so, da imajo ti dijaki osebno neprilagojene starše (odvisniki, delomrzneži ...), ki zanemarjajo svoje otroke, so do njih grobi ali pretirano strogi. Značilna je disharmonija v družini ter nedosledna in popustljiva vzgoja. (Slivar, 1996) Povezavo med slabimi materialnimi razmerami v družini in večjim izostajanjem od pouka je potrdila tudi raziskava med ljubljanskimi srednješolci Zavoda RS za šolstvo in šport. (Lovšin, 1988) Dijaki morajo pomagati pri nujnih domačih opravilih, varujejo otroke, skrbijo za bolnike ...

Rok: Ja, takrat je šla mama v bolnico, pa sem moral poskrbeti za stare starše, ker sta oba privezana na posteljo. Sem pač moral pomagati. Tudi doma moraš kaj narediti.

Nizkemu socialno ekonomskemu in kulturnemu položaju družin, kot smo ga že ugotovili pri naših osipnikih, lahko pripišemo vzroke izostajanja od pouka. Toda posledica ni samo to, da dijak fizično ni prisoten v šoli, ampak njegova odsotnost za seboj povleče še številne druge stvari. Dijak ni prisoten pri obravnavanju nove učne snovi, nekateri se niti ne pozanimajo, kaj so delali v tistem času v šoli, si ne preprišajo snovi, iz učbenikov pa se v večini teže učijo. Nakopičita se nova in stara snov, dijakova zadrega je vedno hujša, možnosti izhoda pa manjše. In kot smo ugotovili že pri statistični analizi šole, največ dijakov prekine z izobraževanjem v drugem ocenjevalnem obdobju. Na začetku šolskega leta še gre. Snovi je malo, ni se potrebno toliko pripravljati, z malo vloženega truda lahko žanješ uspehe. Če se dijaki ne učijo sproti, če ne sledijo pouku in če za nameček še veliko izostajajo, se pojavijo težave pri pridobivanju ocen. Predvsem tistim, ki se kampanjsko učijo, se takrat rado zalomi. Tudi Rok, Marko in Aljaž so se izpisali v drugem ocenjevalnem obdobju.

Marko: Prva konferenca je bila kar po pričakovanjih, lahko bi bilo sicer boljše, vedno je lahko boljše, ne, ampak je bilo kar zadovoljivo, vsaj iz mojega in maminega stališča. Mogoče je mama pričakovala malo več. Mislim, hotela je malo več, ampak ... po mojem sem šolo vzel premalo resno. ...V drugi pa sem ga začel lomiti, nisem redno hodil v šolo, nisem se dovolj učil, potem so bile ocene na sploh dosti slabše ...

Aljaž: Novembra ali decembra, tam nekje. Ne krivim ravno učiteljev, na začetku so bili prijazni, potem pa se je začelo, kar navalili so na nas. Res je, da takšen, kot si ti do njih, takšni so oni do tebe. Stopnjevalo se je proti konferenci. Vsi bi bili radi imeli vse. Pisali smo po tri teste na teden.

In kaj lahko naredi učitelj v primeru, ko dijak manjka brez opravičenih razlogov. Po konstruktivnem pogovoru z dijakom in njegovimi starši lahko preprosto »zamiži« ali se ravna po pravilniku, kar pomeni, da v dnevniku zabeleži neopravičene učne ure. Posledično te prinašajo stopnjevanje vzgojnih ukrepov. Raziskave med dijaki kažejo, da le-ti niso uspešni pri preprečevanju izostajanja in podobno mnenje z njimi deli tudi veliko učiteljev. (Slivar, 1996) Razrednik je navadno v precepu. Sam mora biti dosleden in pošten do vseh brez izjem, enaka pravila morajo veljati za vse v razredu. Če neopravičene izostanke opraviči enemu, jih mora tudi drugemu. Če bi izostajanje samo ugotavljal, bi dijake slabo pripravljajal za življenje, kar bi pripeljalo do poznejših stisk. Tudi v šoli jim moramo privzgojiti navade, kot so obveščanje o načrtovani odsotnosti, prinašanje opravičil ... Toda vsak učitelj je tudi človek. Znati mora preceniti, kdaj zamižati in kdaj izvesti negativne sankcije, kljub temu da te lahko vodijo v to, da mora dijak zato, ker se ne drži šolskih pravil in zapovedi, prenehati z izobraževanjem med šolskim letom.

Pomembno vlogo pri osipništvu ima tudi osebnost učenca, njegove izkušnje iz preteklosti, doživljanje samega sebe, občutek lastne vrednosti. Dijak, ki doživlja trajne neuspehe, izgublja zaupanje vase, začne dvomiti o svojih sposobnostih. Okrepilo se bo negativno samovrednotenje, občutek nemoči in manjvrednosti se bo še poglobljajal. Izogibal se bo šoli bodisi zato, ker ne more slediti pouku, ali pa zato, da se bo doma naučil snov, s katero je v zaostanku, in se tako izognil slabim ocenam. Velika pričakovanja staršev, njegove želje, hkrati pa šolske zahteve pomenijo stalen pritisk, zato vsak neuspeh ruši zaupanje vase.

Če je dijak zadovoljen s svojo izbiro programa, šole, lahko prej pričakujemo, da bo motiviran za obiskovanje pouka in posledično za učenje. Če bo imel občutek, da lahko v poklicu uresniči svoje vrednote in pričakovanja, bo izostajanje od pouka manjše, možnosti, da bo zaključil šolanje, pa večje. Toda že iz prejšnjih odgovorov intervjuvancev, predvsem Aljaža in Marka, ko sem ju vprašala, zakaj sta se odločila za nadaljevanje šolanja v 3+2 programu, smo lahko razbrali, da izbira šole oziroma

programa ni bila njuna želja. Nezadovoljstvo z izbiro programa je izrazil tudi Rok, ki je nižje poklicno izobraževanje zaključil na Lesarski šoli Maribor, srednje poklicno pa je obiskoval na naši šoli.

Rok: Po svoji izbiri, ampak sem ugotovil, da mi delo s testom in podobno ni v redu.

Med šolskim letom se je možno prepisati na drugo šolo, v drug program, če dijaki ugotovijo, da jih program oziroma šola, ki so jo izbrali in jo obiskujejo, ne veseli. Seveda dijaki tudi v tem primeru potrebujejo podporo staršev, pomoč razrednika, šolske svetovalne službe ... Vsi mu morajo ustrezno svetovati, pomagati pri boljši odločitvi. Prepis je učinkovitejši, če je pravočasen, ko dijak še ne začne dvomiti v svoje sposobnosti, ko je njegova motivacija za šolo še zadostna. Če se dijak prepiše med šolskim letom, lahko doživlja zaradi novega okolja, nove sredine vrstnikov v razredu, novih profesorjev ... stresne situacije. Prilagoditi se mora novemu sistemu, kar zahteva mero strpnosti tudi od njega. Prepis sam po sebi ne zagotavlja uspešnosti, lahko pa je ena od rešitev, da dijak ne bi prekinil izobraževanja med šolskim letom in bil do naslednjega šolskega leta doma ali pa celo nikoli več ne bi nadaljeval z izobraževanjem.

Rok: Sem razmišljal (da bi se prepisal), samo potem je bilo že prepozno, ker je že toliko časa minilo, ker se je bližal konec šolskega leta.

Markovo srednje poklicno izobraževanje je potekalo na gostinski šoli v Mariboru, s poklicno-tehniškim izobraževanjem pa je nadaljeval na Živilski šoli Maribor. Tudi on opozarja, kako pomembno se je prilagoditi šoli, šolskemu sistemu. Prepričan je, da bi se lažje vključil v njeno delovanje, če bi šolo bolje poznal. Možnosti, da bi prekinil z izobraževanjem med šolskim letom, bi se zmanjšale.

Marko: ... če bi vedel, kako je, sploh ne bi bilo problema. Vsak nov začetek, je nekaj drugega za človeka. Če si navajen na Gostinsko, veš, kaj se tam dogaja. Tu je bilo spet vse novo. Novi učenci, nova spoznanja ...

V iskanju vzrokov za šolsko neuspešnost, moramo izpostaviti tudi strah pred šolo, tremo pri spraševanju. Starši velikokrat navajajo, da se je dijak doma učil in znal, ko pa je bil v šoli vprašan, je naenkrat vse pozabil. Zavedati se moramo, da ima učitelj pri spraševanju drugačne kriterije in načine, kot jih imajo starši doma. Celoletna

preverjanja in ocenjevanja, od katerih je odvisno nadaljnje šolanje dijaka, hkrati pa visoka pričakovanja staršev, delujejo na dijake stresno in povečujejo pritisk. Danes, žal, ni več redek pojav, da si mladostniki zaradi slabih ocen in z njimi povezanih kazni, razočaranj in žalitev, ne upajo domov. V dnevnem časopisju zasledimo članke, kako je mladoletnik pobegnil od doma ... Dogaja se celo, da dijaki tudi zaradi slabih ocen razmišljajo o samomoru. Jok, vznemirjenost in prizadetost kažejo, da se mladostniki ne »grizejo« le zaradi sebe, ampak predvsem zaradi staršev. Oni navadno kričijo, jih fizično kaznujejo, pri tem pa pozabljajo, da je otrok že sam dovolj prizadet in da zato potrebuje njihovo podporo, spodbudo, tolažbo, ne pa dodatnih grajanj.

Do neke mere je strah pred spraševanjem normalen in lahko tudi koristen pojav, če pripravi dijaka do tega, da se loti učenja temeljiteje. Pri večini mladostnikov pa je eden od glavnih razlogov za neuspeh.

Aleksandra: Ja, zato sem tudi dostikrat pozabila odgovore oziroma vprašanja, ki so mi jih zastavili. V trenutku sem pozabila, ker nisem bila dovolj zbrana, ker sem imela veliko tremo pred sošolci in sošolkami.

Rok: Tremo tako imaš, ampak veš, da moraš to prestati. Veš, da te to čaka že vnaprej.

Učitelji pogosto opažamo, da nekateri dijaki od strahu in treme pojecljavajo, se tresejo, nekateri prebledijo, drugi so nervozni, tretji se potijo. Pojavljajo se težave, kot so stiskanje v grlu, glavoboli, slabosti, bolečine v trebuhu. Takrat je pomembno, da učitelj priskoči na pomoč dijaku, mu pomaga, da se sprosti in potem lažje skoncentrira. Naši osipniki so zatrдили, da so učitelji na Živilski šoli Maribor zaznali njihovo tremo pred ocenjevanjem znanja in so jim v dani situaciji tudi pomagali.

Aleksandra: Ja, zelo, ampak se vseeno nisem mogla na nek način zbrati.

Rok: Ja, dostikrat.

Natalija: Ja, zelo.

Fatima: ... učitelji so mi pomagali.

Ker se tudi dijaki zavedajo pritiska, ki ga prinaša ocenjevanje, si skušajo tudi sami pomagati.

Rok: ... jaz sem si mislil, da znam za dve, če bo pa ena, pa bo ena, kaj hočem. Prve ocene mi je tovarišica verjetno malo poklonila, tiste dvojke, trojke ... eh, bogi sem jaz pri matematiki.

Natalija: Predstavljala sem si, da jaz to zmorem, da lahko naredim, da me ni treba biti strah, da se je vredno učiti za več.

Dijak sam je redko kos stresni situaciji, ki jo doživlja, zato je prav, da mu skušamo pri premagovanju le-te pomagati učitelji in starši. Učitelji ga skušamo pomiriti, opogumljati, včasih zadostuje že prijazen nastop in prijeten nasmeh. Oblike pomoči so usmerjene tudi v krepitev otrokovega jaza, njegove odpornosti, njegovih sposobnosti za obvladovanje ogrožajočih okoliščin in stisk. Nujno je delati na rekonceptualizaciji učenčeve percepcije šole, ki se mora spremeniti bolj kot kateri koli drug dejavnik. (Mikuš-Kos, 1991) Na občutke strahu pred šolo, tremo pred pisnim ali ustnim ocenjevanjem znanja različni posamezniki različno reagirajo in se odzivajo. Največkrat se začnejo izogibati pouku, neopravičeno izostajajo, si izmišljajo številne bolezni. V vsakem primeru razvijajo negativen odnos do šole in učiteljev, posledice so lahko tudi prehitro zapuščanje izobraževanja.

Poleg šolskega predmetnika, programa, ki ga učenec obiskuje, šolskega urnika vpliva na učno uspešnost še ena značilnost šole, in sicer šolska klima. Naj si bo posameznik še tako nadarjen, priden, se mora v šoli dobro počutiti, če želimo, da bo z veseljem obiskoval pouk, da bo motiviran za delo. Eden izmed dejavnikov šolske klime je vsekakor velikost šole. V manjših šolah (do 600 učencev) je omogočena boljša organizacija, enotnejše stališče in ukrepanje učiteljev pri vzgojnem delu, enotnejši način vodenja šole. (Slivar, 1996) Živilska šola Maribor je vsaj po številu dijakov med največjimi šolami v Sloveniji. V njenih »najboljših letih« je šola obiskovalo skoraj 1500 dijakov. Danes se je število učnih mest sicer zmanjšalo pod 1000 in padec je še pričakovan, toda število dijakov očitno presega značilnosti manjših šol. Čeprav je naša šola res velika, v tem ne vidim slabosti. Smo namreč enoten, delaven kolektiv. Menim, da organizacija zaradi števila zaposlenih in dijakov, ki šolo obiskujejo, ne peša, zdi se mi celo, da imamo utečen, sodoben pristop vodenja in organiziranja pouka. Dijakom

ponujamo ogromno raznovrstnih vsebin v okviru pouka in v okviru prosto izbirnih vsebin, organizirano imamo tudi učno pomoč. Poleg tega je zgradba in oprema v njej skorajda nova. Učilnice so svetle, prostorne, lepo urejene, na voljo imamo sodobna učna sredstva, šolski radio in bogato založeno šolsko knjižnico. Šolske delavnice so opremljene z modernimi in s kvalitetnimi stroji, ki jih dijaki potrebujejo pri praktičnem pouku. Na šoli imajo dijaki urejeno tudi prehrano. Sami sodelujejo pri pripravi hrane, saj v šolski kuhinji poteka del redne delovne prakse dijakov naše šole. Tudi za urejenost okolice je šola prejela številna priznanja. Osipnike sem vprašala, kakšna se jim je zdela klima na šoli.

Aleksandra: Zdi se mi, da ni preveč dobra.

Fatima: Fajn.

Rok: V redu je bilo vse. Da sem pustil šolo, je bila pač kriva moja pamet.

Aljaž: Šola je lepo zgrajena. Moti me ta ograja, kot da si v zaporu. Učilnice so tudi lepo urejene, nimam pripomb glede šole. Zunanost vpliva negativno, ker je šola temne barve, znotraj pa je drugače, se vidi, da je šola nova.

Urejena in sodobno opremljena šola še ne zagotavlja občutka pripadnosti dijakov njej. V šoli se bolje počutijo, če imajo tudi sami možnost sodelovanja pri odločanju o šolskih zadevah. Prevzemati morajo odgovornosti za posamezne naloge in njihovo izvrševanje. Ponavadi traja kar nekaj časa, da se dijaki navadijo na šolo, se z njo poistovetijo, da se jim zdi, da so del nje. Poglejmo, kako so dijaki odgovorili na vprašanje, če se jim zdi, da so pripadali naši šoli.

Fatima: Ja.

Rok: Ne. Kaj vem, bi moral malo več časa obiskovati to šolo.

Aljaž: Ne vem, mogoče sem ...

Natalija: Ja.

Kljub temu da nihče od njih v času izvajanja intervjujev šole ni več obiskoval, se zdi, da so se na šoli kar dobro počutili. Morda tudi zato, ker so se dobro počutili v razredu med sošolci. Temeljni dejavniki pri oblikovanju dijakove socialne identitete so prav njegovi odnosi s sošolci, saj zadovoljen in dobro povezan razred daje članom predstavo o lastni zaželenosti. Zato je pomembno spodbujati razvijanje interakcije med dijaki, saj ugodna psihosocialna klima razreda in šole prispeva k razvoju občutka lastne učinkovitosti in kompetentnosti.

Fatima: Super! Boljše se ne bi mogli. Je bilo fajn.

Marko: ... nimam pripomb ... sedežni red je imel vsak učenec svoj. Kako si se usedel, tako si imel. Če si se usedel poleg tistih, ki so bolj nemirni, si slabše slišal, če pa si se usedel poleg onih, ki poslušajo in sodelujejo pri urah, je bilo bolje.

Rok: V redu, zelo dobro, tudi z razrednikom.

Aljaž: V redu. Bili smo nekakšna ekipa, pomagali smo si, včasih smo se seveda tudi »zgrabili«, ni bilo slabo biti z drugimi sošolec!

Natalija: Zelo dobro. Nismo se kregali, pomagali smo drug drugemu, pogovarjali smo se, imeli smo se kar fajn.

Aleksandra: Ne bi rekla. Mogoče tisti, ki so, kako naj rečem, bolj živahni, držijo skupaj in se zabavajo in ne spoštujejo drugih, ki niso tako pametni kot mi. ... jaz nisem nikoli izstopala in nisem niti drugih imela za norca, tako kot recimo moji sošolci.

Aleksandra je izpostavila, da se v njihovem razredu niso najbolje razumeli. Posamezniki se grupirajo, norčujejo se iz tistih »manj pametnih«. Čeprav sama nikoli ni bila med tistimi, ki bi se norčevali ali izstopali na kakršen koli način, takšni odnosi v razredu niso pozitivni. Zapostavljen dijak, iz katerega se norčujejo, ga sošolci morda ustrahujejo ali so do njega nasilni, se niti v razredu in posledično zato tudi v šoli, ne počuti prijetno. Tak otrok je odtujen od razredne skupnosti. Zaradi razlik v interesih in nazorih, zaradi drugačnega načina življenja, velike občutljivosti ali izbirčnosti glede prijateljev s sošolci ne najde stika. Navadno mladostnik čuti, da ga skupnost ne sprejme, da ni priljubljen. Lahko začne namerno izostajati od pouka, gojiti negativna čustva do šole. Možnosti, da tak dijak šolanja ne zaključi, so mnogo večje.

Negativno klimo v razredu bi najprej moral opaziti razrednik in učitelji, ki poučujejo v razredu. Potrebno bi bilo dobro preučiti situacijo, raziskati vzroke slabih odnosov v oddelčni skupnosti, se pogovoriti z vodji skupin in primerno ukrepati. V takšnih primerih je pomoč šolske svetovalne službe razredniku še kako dobrodošla.

Mladi, ki predčasno zapustijo proces šolanja, in tisti, ki so v njem neuspešni, so prikrajšani za razvojne spodbude, ki so posredno vpletene v proces izobraževanja: od spodbudnega občutka pripadnosti do postopno vse večje sposobnosti za prevzemanje odgovornosti in za dejavno obvladovanje vedno težjih preizkušenj, ki jih prinaša življenje, ter tako neskončno pomembne vere vase, ki raste vzporedno z vsem tem. (Tomori, 2002) Zato je mladostnike potrebno spodbujati. Poiščimo njegove sposobnosti ter mu omogočimo vstop v poklicno življenje. Tudi tik preden dijak prekine z izobraževanjem, spodbuda ni odveč. Zdaj je morda popolnoma obupan, ni mu več do šole ... rajši se bo zaposlil ... Toda, če se bo čez nekaj časa prisiljen ponovno vključiti v izobraževalni sistem, se bo spomnil na pozitivni odnos, ki ga je imel učitelj do njega.

Aleksandra: Lani je razredničarka veliko naredila za mene, ampak kljub temu sem se jaz morala izpisati. Tudi letos se je naš profesor, razrednik, trudil in mi pomagal, svetoval, pa tudi socialna delavka, ampak ju nisem poslušala in sem se rajši odločila, da se izpišem.

Aljaž: Ja, me je. Še tisti zadnji dan, ko sem prišel, je bila v šoku. Samo jaz sem imel ponujeno službo, pa sem jo rajši sprejel.

2.5.3 INDIVIDUALNI RAZLOGI POSAMEZNIKOV, POVEZANI Z OSIPNIŠTVOM

Raziskave (Ule, 2003, Žnidarič, 2002, Goleman, 1996, Tomori, 2002) kažejo, da so osipniki pogosteje otroci in mladostniki, ki so že v osnovi manj prilagodljivi, manj kooperativni, manj sposobni prosti čas podrediti šolskim obveznostim. Kažejo večjo razdražljivost, nestrpnost in imajo slabšo kontrolo impulzov, hkrati pa izkazujejo manjšo odprtost za izkušnje, nezmožnost uravnavanja čustev ... Slabše so organizirani, impulzivni, nemirni, vase zaprti, čustveno ranljivi, ali so v primerjavi s svojimi vrstniki kakor koli izrazito drugačni (kronično bolni, telesno prikrajšani, otroci, ki ne znajo jezika, iz manjšinskih skupin ...). Kako so se označili naši osipniki?

Fatima: No, bolj živahne narave.

Aleksandra: Živahna ... znam biti v redu, znam pa biti tudi zahrbtna, zelo. Ne vem, kako bi povedala. Če so ljudje v redu do mene, sem tudi jaz do njih.

Marko: Bolj živahen sem, drugače se lahko prilagodim vsemu, čemur je treba.

Rok: Po eni strani sem v redu, rad se zabavam ... jaz se sam sebi zdim v redu. Sem bolj živahen.

Natalija: Tiha, družabna, bolj mirna.

Aljaž: Sem preprost človek, ne rad silim v težave. Rad sem v družbi. Če sem v družbi in če je prisoten alkohol, takrat sem kar glasen. Med prijatelji pa sem bolj miren.

Nekateri intervjuvanci pravijo, da so živahni, drugi menijo, da so bolj mirni. Zelo pomembno pa je, kako doživljajo sami sebe, da si zaupajo, da znajo ločiti dobro od slabega. Njihovi odgovori veliko povedo. Živahnost se v razredu lahko kaže kot razigranost, nemirnost, nepozornost, hiperaktivnost. Ponavadi je vzrok tega pomanjkanje pozornosti, ki so jo posamezniki deležni, oziroma vzbujanje in iskanje pozornosti. Takšni imajo hude težave tako s sledenjem pouku kot s šolsko disciplino in z učnim uspehom. Mnogokrat svojo odvečno energijo in notranjo napetost sproščajo s športno ali kakšno drugo dejavnostjo, lahko pa se zgodi, da se začnejo potrjevati tudi na negativne, destruktivne načine. Nekateri si notranje napetosti, katerih vzrok je lahko tudi šolska neuspešnost, lajšajo s pomočjo psihoaktivnih snovi, kot je omenil Aljaž. Še posebno alkohol izpolni to »samozdravilno« vlogo tako, da notranjo tenzijo zrahlja, raztopi skrbi in slaba občutja o sebi in jih nadomesti z varljivim samozadovoljstvom, ob tem pa tudi zmanjša zavore in odpre jez zadrževanih občutij prikrajšanosti. (Tomori, 2002)

Poglejmo, če so bili naši intervjuvanci po svojem mnenju »živahni« tudi v razredu.

Aleksandra: Ja, zelo! ... dostikrat sem imela konflikte z učitelji.

Fatima: Tudi, ja.

Rok: Ja, dostikrat.

Tisti, ki se imajo za živahne, so bili živahni tudi v razredu. Živahnost sama po sebi še ne pomeni, da so zaradi tega imeli v šoli disciplinske težave in da so zato morali prenehati s šolanjem. Lahko pa manj pozorno, zbrano in skoncentrirano sledijo pouku. Aleksandra je bila bolj impulzivna, težko je kontrolirala svoja čustva, večkrat je bila v konfliktih tudi z učitelji. Zaveda se, da se je morala izpisati iz šole tudi zaradi neprimerne vedenja, disciplinskih težav.

Aljaž in Natalija pravita, da sta po naravi mirna in tiha. Takšna sta bila tudi v razredu pri pouku. Sta vase zaprta, čustveno ranljiva. Preobčutljiv otrok se ob šolskem neuspehu lahko še bolj umika vase, njegova notranja stiska se pogloblja in vzporedno z občutji krivde se večja negotovost njegove samouničevalnosti.

Pri Nataliji smo iz prejšnjih odgovorov lahko razbrali, da ima močno avtoritativnega očeta. Doma se ne more pogovarjati, starša sta agresivna, težave rešujeta tudi s pretepom. Njun odnos se prenaša na deklice. Namesto da bi se učila izražati lastno mnenje, se postavi po robu starejšim, kadar je prepričana v svoj prav, se zapira vase, trpi in doživlja močne psihične pritiske. Njena samopodoba in samozaupanje sta zelo nizki. Oboje pa je za učenje pomembna silnica. Raziskave dokazujejo, da je izobraževanje, ki ne gradi na obeh, obsojeno na neuspeh. Nizka samopodoba je značilnost manj uspešnih učencev. Ti so navadno čustveno občutljivejši kot njihovi sošolci. Samopodoba posameznika soodloča, ali je nekdo dober učenec ali ne. (Dryden in Vos, 2001)

Sta bila Natalija in Aljaž bolj mirna tudi v razredu?

Aljaž: Tudi bolj miren, nikoli nisem bil kaznovan zaradi kakšnih prekrškov.

Natalija: Tudi bolj mirna.

Zavedati se moramo, da se mladostnik, ki ne izpolnjuje splošnega merila uspešnosti, doživlja kot nesposobnega, odrinjenega, manj vrednega. Izkušnja, ki je običajno seštevek mnogih porazov, bolečin, mučnih porazov, da ne izpolnjuje pričakovanj okolja in svojih najbližjih, lahko resno ogrozi njegovo samospoštovanje in zviša možnost, da bo izobraževanje končal. Ker vijuga v začaranem krogu porazov in

redkih vzponov, se krivulja začne rahljati. Sam ne vidi izhoda, če nima močne podpore najbližjih družinskih članov in učiteljev. Njegova šolska pot je pretrgana. Vzrok za prenehanje izobraževanja ni nikoli le eden, odvisen je od posameznika do posameznika in je seštevek različnih dejavnikov, ki ga pestijo skozi obdobje odraščanja. Kateri se zdi intervjuvancem prevladujoč?

Marko: ... Jaz sem ... premalo resno sem vzel šolo. Eno leto sem pavziral. Bil sem čisto iz tira za šolo ... nisem imel volje.

Rok: Ja, zaradi matematike, pa zaradi tega, ker nisem imel več volje do šole. Potem sem pospravil vse zvezke in sem pozabil na šolo. ...proti koncu sem sam hotel, da ne bi več hodil v šolo.

Fatima: Starši.

Natalija: Hm ... zaradi bolezni, depresije ...

Aleksandra: Doma smo se veliko kregali ... in sem pustila šolo ... že prejšnje leto, ko sem hodila. ... dostikrat sem imela konflikte z učitelji.

Vsi osipniki so pogrešali spodbude staršev. Ugotovili smo, da so jim redko bili v oporo pri učenju, da so malokrat prišli v šolo, da bi se pozanimali o njihovem napredovanju, da so večkrat učitelji poklicali starše, da bi jih seznanili s šolskim uspehom otroka, kot starši učitelje. Odnos med dijaki in starši ni bil preveč spodbuden, zato me je zanimalo, kako so odreagirali, ko so izvedeli, da bo njihov otrok prenehal z izobraževanjem med šolskim letom.

Rok: Ja, mama mi je rekla, naj se sam odločim, da sem zdaj že dovolj star. Prej me je bolj spodbujala. Zdaj pa je videla ... na čelu mi je že skoraj pisalo, da več nočem hoditi v šolo.

Aljaž: Mama je rekla, naj dobro premislim, preden se izpišem. Oče me je vprašal, o čem sem prej razmišljal, ko sem se vpisal. Mami je šlo za štipendijo, ki bi jo moral vračati. Mama je bila bolj jezna name kot oče. Verjetno zaradi štipendije in zaradi tega, ker bi želela, da imam višjo izobrazbo.

Izgleda, da je tudi odločitev o prenehanju oziroma nadaljevanju izobraževanja slonela na plečih najstnikov. Tudi v tako kočljivi situaciji niso imeli prave podpore pri starših. Kot kažejo njihove zadnje izjave, se vsi še želijo izobraževati, pridobiti višjo izobrazbo ali se vsaj dokvalificirati, narediti kakšen tečaj, pa čeprav šele čez nekaj let.

Aleksandra: Da.

Fatima: Ja, ... mogoče ... že zaradi tega, ker s šolo daleč prideš, brez nje pa nikamor.

Marko: Ja, enkrat vsekakor! Četrta stopnja izobrazbe danes ni dovolj.

Rok: Ja, enkrat se bom sigurno še kam vpisal. Mogoče redno, mogoče ob delu. Mogoče pa bom naredil kak tečaj. Ko bom malo starejši, ko bom prišel k pameti.

Aljaž: Ne vem, nimam takšnih ciljev ... ne vem, če bi še nadaljeval šolanje. Želel bi iti na šest mesečni tečaj za varnostnika. Rad bi neko redno zaposlitev, da bi imel socialno varnost.

2. 6 POVZETEK INTERVJUJEV IN SKLEPNE UGOTOVITVE

V šolanje so vključeni različni posamezniki. Vsak izmed njih je lahko uspešen na nekem področju. Šola naj pomaga ugotoviti, kje je to, da bosta uresničena njen cilj in naloga: došolati vsakega posameznika. V trenutku, ko posameznik predčasno zapusti šolanje, je storjena nedopustna napaka. Na poklicnih šolah je osip celo do 20%, kar je visoka številka tudi v primerjavi z Evropo. »Teh otrok nimamo nikjer registriranih in sploh ne vemo, kaj se z njimi dogaja. Nikjer niso zaposleni, tudi to, da jim dajemo določene socialne ugodnosti in podporo, ni v redu. Iz otrok in mladostnikov ne smemo delati socialnih podpirancev. V nje naj bi investirali, jim omogočili dokončanje šolanja in jim dali vstopnico za življenje. Omogočimo jim vstop v kakršno koli produktivno delo, da sami skrbijo zase. Imamo veliko institucij, vendar tega nihče sistematično ne spremlja. To je družbeno zelo zanemarjen del populacije, ki je izgubljen, kar je lahko usodno zanje in za družbo.« (Ule, 2003) To potrjujejo tudi izjave intervjuvanih osipnikov.

Fatima: Zdaj sem trenutno na borzi, iščem si službo, sem doma.

Marko: Delam v Pizzeriji Roma.

Rok: Delam pri privatniku, bolj fizična dela, z betonom. Zdaj sem imel mesec in pol poskusno dobo, zdaj pa bomo videli. K sreči je dobro plačano. Vsak dan dobimo tudi denar za malico, si lahko kupimo, kar želimo. Zdaj sem se tudi zavaroval. Bomo videli, kako bo.

Aljaž: Sem zaposlen, vendar delam na črno. Kot iskalec zaposlitve sem prijavljen na borzi. Dobivam socialno pomoč, ki jo porabim za lastne potrebe.

Danes imajo mladi vedno bolj negotovo prihodnost, razkol med možnostmi in tveganji v odločanju je vse večji, največ težav pa imajo prav s šolanjem. Kljub številnim prenovam izobraževalnih programov v zadnjih letih je šola še vedno storilnostno naravnana. Od mladostnikov zahteva trud, vztrajnost in odrekanja. Zato je izpad iz izobraževalnega sistema ena najbolj problematičnih situacij, ki se lahko zgodi mladostnikom v času odraščanja, saj jih posledično oddalji od kakovostnejšega življenja in dostopa do pomembnih življenjskih virov.

Osipništvo je obravnavano kot socialni problem, osipniki pa kot izredno ranljiva skupina, ki ji grozi socialna izključenost. Reševanje njihove problematike je dolgotrajno, kompleksno in težko in prav takšni so tudi vzroki osipništva. Tveganje za osip se začne že zgodaj v otroštvu, nanj vplivajo številni dejavniki, ki so navadno rezultat individualnih problemov, družinskega okolja posameznika in šolskih procesov, kar je razvidno tudi iz analize zgodb osipnikov. Toda vsak posameznik je svet zase, vsak živi svoje življenje in nihče ne ve, kdaj bo nastopil trenutek, ko se bo v njem nakopičilo toliko nepremostljivih težav, da bo prenehal s svojim izobraževanjem.

Aleksandra je dijakinja nižjega poklicnega izobraževanja. Zaradi konfliktov s starši in med njima živi med tednom v mladinskem domu, sicer pa pri očetu, ki je zaključil samo osnovno šolo in ni materialno dobro situiran. Starši ji niso bili v oporo pri učenju, niso prihajali v šolo, da bi se pozanimali o njenem napredku, čeprav bi si sama to želela. Tudi zaupati se jim ni mogla preveč. Njena impulzivnost, nezmožnost sprejemanja in podrejanja šolskim pravilom, konflikti z učitelji, ne preveč dobro počutje v razredu in nizka motivacija za učno delo, so doprinesli k predčasnemu zapuščanju šole.

Pri Fatimi je slika popolnoma drugačna. Za izobraževanje je bila motivirana, sicer živahna v razredu, toda z učitelji, disciplino ali s šolskimi ocenami ni imela težav. Oče ji je bil v oporo pri učenju, prihajal je v šolo in jo spodbujal. Tudi v šoli, med sošolci se je zelo dobro počutila. Vendar pa njena družina pripada muslimanski veri, kjer naj bi osnovnošolska izobrazba zadostovala za žensko. In mati je bila najprej tista,

ki je zelo nasprotovala njenemu nadaljnjemu šolanju, ki ji ni bila v oporo, ki nikoli ni prišla v šolo ... dekle je prekinilo izobraževanje.

Marko je uspešno zaključil srednje poklicno izobraževanje na gostinski šoli v Mariboru. Če bi imel višji uspeh, bi z izobraževanjem tam tudi nadaljeval, toda ker ni bilo dovolj prostih mest, se je moral odločiti za Živilsko šolo Maribor. Tukaj se je znašel med novimi sošolci, ni poznal učiteljev, izgubljal je voljo, ni se dovolj učil, začel je neopravičeno izostajati ... Morda bi mu uspelo, če bi šolo in njeno delovanje že od prej poznal. Njegova starša sta ločena, mama živi sama s tremi otroki, denarja nimajo na pretek. Predvsem mama mu je bila v oporo, bolj kot on si je želela, da bi dosegel višjo stopnjo izobrazbe.

Tudi Rokovi starši so ločeni. Za razliko z Markom Rok z očetom nima nobenih stikov in si jih po tolikem času tudi ne želi imeti. Nižje poklicno izobraževanje je uspešno zaključil na Lesarski šoli Maribor. Za nadaljevanje šolanja na naši šoli se je sicer sam odločil. Doma ni imel prave podpore, tudi spodbujali ga niso preveč. Težave z matematiko so vzpodbudile neopravičeno izostajanje, v šoli je manjkal, ker je bila mati v bolnišnici in je moral skrbeti za stara starša, ki sta privezana na posteljo. Matematike ni razumel, ugotovil je, da ga poklic pek ne zanima in ne veseli, izgubil je voljo do učenja ... prenehal je z izobraževanjem med šolskim letom.

Aljaž je vseskozi obiskoval našo šolo. Uspešno je zaključil srednje poklicno izobraževanje. Mati in sošolci so menili, da je najbolje, da nadaljuje s šolanjem in tudi sam je najprej tako mislil, potem pa je izgubil voljo. Oče si je bolj želel, da bi šel delat, za njegovo šolanje se ni zanimal, pomembnejša mu je bila služba. Verjetno tudi zato, ker je v družini edini zaslužil. Mati je prijavljena na borzi, sestra pa obiskuje še osnovno šolo. Z materjo sta na Ljudski univerzi skupaj dokončala osnovno šolo. Takrat sta se skupaj učila, na višji stopnji izobraževanja pa mu potem ni več mogla pomagati. Izobraževanje je želel uspešno zaključiti predvsem zaradi matere. Zgubljal je voljo, skorajda se ni učil, začel je prikrivati ocene, neopravičeno izostajati od pouka, pritiska ocenjevanja znanja ni prenesel. Glavni razlog njegove nezainteresiranosti za šolo pa je, da se je za nadaljevanje šolanja odločil zaradi drugih, sam je s poklicem peka zadovoljen, delo z veseljem opravlja. Zdaj prejema socialno podporo, poleg tega je trenutno tudi zaposlen, zato imajo v družini več denarja.

Natalija živi z očetom in mamo. Starša se vseskozi prepirata, pretepata. Ona pa vse to sliši in vidi. Oče je strog, se hitro razjezi. Težav nikoli ne rešujejo z lepo besedo. Starši je ne razumejo, ne more jim zaupati, večkrat jo grajajo, kot pohvalijo. Čeprav ji je mati ponudila, da ji bo stala ob strani, jo je izigrala. V šoli ji ni šlo slabo, s sošolci in z učitelji se je dobro razumela, bila je vedoželjna in motivirana za delo, učila se je, razredniki so jo bolje razumeli kot starši. Toda pestile so jo bolezni, depresije. Pogrešala je predvsem spodbude in ljubezen staršev, da bi se kdaj usedli, pogovarjali in objeli ... Trenutno je v psihiatrični bolnišnici, iz šole se je izpisala.

Analiza intervjujev z osipniki je potrdila na začetku poglavja postavljene hipoteze.

Ugotavljam, da osipniki izhajajo iz socialno in ekonomsko ogroženih družin. Nizka izobrazba njihovih staršev posledično pomeni nizek materialni status družin. Tako so dijaki izpostavljeni večjemu riziku, da predčasno zapustijo šolo. Odraščali so v disfunkcionalnih družinah, v večini niso bili deležni ustreznih spodbud, podpore, razumevanja in pomoči družine. Hkrati pa je moč iz zgodb razbrati, da na osipništvo vplivajo tudi njihovi individualni razlogi (slabša prilagodljivost, impulzivnost, nemirnost, čustvena ranljivost ...).

Šola je senzibilna za probleme dijakov. Na Živilski šoli Maribor se v večini učitelji poslužujejo raznolikih oblik in metod dela, pouk pa skušajo popestriti z uporabo sodobne učne tehnologije. Odprti in dostopni so za težave mladostnikov in proste pogovore z njimi. Ne zadostno uresničena pa je preventivna vloga svetovalne službe na šoli. Dijaki so premalo seznanjeni z njenim delom oziroma imajo napačno predstavo o njem, zato se k svetovalnim delavkam preredko zatekajo, kadar imajo težave.

ZAKLJUČEK

Slovenska mladina živi v času hitrih družbeno-ekonomskih in vrednostnih sprememb, kar povzroča strukturne spremembe življenjskih razmer mladih. Procesi individualizacije poleg novih možnosti pomenijo tudi porast novih obremenitev, kot so večje izobraževalne zahteve, težje zaposlovanje in osamosvajanje. Čas šolanja in mladosti sta tesno povezana. Šola ima pomembno vlogo pri oblikovanju mladostniškega obdobja oziroma pri oblikovanju celostne podobe posameznika. Čas izobraževanja se podaljšuje in postaja vse pomembnejši dejavnik za uveljavljanje posameznika v družbi. Ustvarjalnega življenja si brez nenehnega, stalnega in neprekinjenega izobraževanja ne moremo predstavljati. Sodobni svet zahteva vseživljenjsko izobraževanje in izpopolnjevanje na vsakem koraku. Čeprav višja izobrazba nujno še ne zagotavlja varnosti in sigurne prihodnosti, se je vendarle potrebno boriti, da vsak posameznik uspešno zaključi vsaj srednjo šolo, saj osnovna ne zagotavlja nobenega poklica. Zakaj je čas šolanja tako odločilnega pomena za vse življenje? V tem obdobju se posameznik spoznavno in intelektualno razvija, na emocionalnem in socialnem področju razvoja pa se najbolj dinamično oblikuje in diferencira. Oblikuje se njegova celovita osebnost. »V njem se zastavljajo lastnosti, značilnosti, njegove močne in šibke točke, ki bodo še vse življenje odločale o njegovi osebni sreči, odnosih z drugimi ljudmi in ustvarjalnosti ter vplivale z vsem tem na kakovost njegovega življenja in na njegov prispevek svetu, katerega del je.« (Tomori, 2002: 16) Predvsem tisti mladi, ki imajo nizko izobrazbo oziroma jim ne uspe zaključiti vsaj srednješolskega izobraževanja, težje ali sploh ne morejo konkurirati na trgu delovne sile. Srečujejo se s težavami brezposelnosti oziroma se morajo zadovoljiti s kratkotrajnimi, slabo plačanimi, z neperspektivnimi zaposlitvami. Nezaposlenost pomeni vegetiranje, znižuje samospoštovanje, povečuje pa nezmožnost ekonomske osamosvojitve, pomeni težje načrtovanje lastne družine, podaljšuje odvisnost od družine. Potisnjeni so na rob družbe, postajajo vedno bolj socialno ranljivi. Med slednjimi so tudi osipniki.

Na podlagi potrjenih hipotez in analize intervjujev ugotavljam, da je osipništvo odvisno od mnogih dejavnikov. Analiza zgodb osipnikov je pokazala, da se prepletajo dejavniki, ki jih je mogoče pripisati družinski situaciji, mladostnikom samim ter

delovanju šolskega sistema. Navajam najpomembnejše dejavnike, ki so se razkrili v študiji primera Osipništvo na Živilski šoli Maribor in prispevajo k osipništvu.

- Osipniki so pogosteje dijaki, ki živijo le z enim staršem oziroma v družinah, kjer primanjkuje pozitivnih izkušenj v medsebojnih odnosih.
- Osipniki ne čutijo pripadnosti družini.
- Izhajajo iz materialno slabo situiranih družin, kar posledično pomeni, da so starši močno obremenjeni z lastnim življenjem in zadovoljevanjem ekonomskih dobrin za vsakdanje preživetje.
- Njihovi starši imajo nizko stopnjo izobrazbe, zato jim pri učenju ne znajo pomagati.
- Starši so osipnike pri učenju, opravljanju dolžnosti v zvezi s šolskim delom relativno spodbujali, jih povprašali o šolskem uspehu, vendar pa so jim pri učenju redko pomagali. Sami se niso bili sposobni vključiti v njihovo izobraževanje.
- Osipniki so pogosteje dijaki, ki so opremljeni z nizkimi intelektualnimi spodbudami in imajo slabo čustveno podporo družine.
- Nizka socialna podpora staršev, sošolcev, učiteljev in vseh, ki so vključeni v življenje dijaka, negativno vpliva na njegovo uspešnost.
- Starši osipnikov imajo pogosto previsoka pričakovanja glede izobraževanja svojih otrok.
- V šolo redko zahajajo oziroma ne prihajajo na govorilne ure učiteljev in roditeljske sestanke, niso v stalnem stiku z razrednikom.
- Osipniki so slabo motivirani za šolo, usvajanje novih učnih vsebin.
- Imajo slabo razvite delovne navade in se ne poslužujejo raznolikih tehnik učenja.
- Osipniki so redkeje dijaki, ki se dobro počutijo v šoli, imajo dobre odnose s sošolci in z učitelji.
- Za osipnike je značilno pogosto izostajanje od pouka, opravičeno in neopravičeno.
- Nezadovoljstvo dijaka z izbiro programa, šole zvišuje možnost osipništva.
- Negativne pretekle izkušnje, povezane z izobraževanjem, prispevajo k možnosti osipništva.

- Menjavanje šole, izobraževalnih programov vpliva negativno na uspešnost v šoli, saj ne zagotavlja občutka pripadnosti.
- Negativna šolska klima prispeva k osipništvu.
- Trema, strah in velik pritisk pred ocenjevanjem znanja prispevajo k neuspešnosti, posledično lahko pripeljejo do osipa.
- Osipniki so pogosteje mladostniki, ki so manj prilagodljivi, slabše organizirani, nemirni pri pouku, ki so v stalnem konfliktu z učitelji, ki čutijo odpor do šole.
- Nizka samopodoba dijaka, negativno doživljanje samega sebe, nizek občutek lastne vrednosti zvišujejo možnost osipništva.

Na osipništvo vplivajo tudi:

- prenizka usposobljenost učiteljev za delo z dijaki s specifičnimi osebnimi in učnimi težavami,
- boren izbor seminarjev za učitelje, ki poučujejo dijake z Odločbami o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami,
- nerazumljivo podajanje učne snovi učiteljev,
- enolična uporaba metod dela s strani učiteljev,
- premajhna uporaba sodobne učne tehnologije in vključevanje le-te v pouk ter
- prenatrpanost in preobsežnost katalogov znanj predvsem v poklicno-tehniškem izobraževanju glede na število učnih ur med šolskim letom pri posameznih predmetih.

Problem osipništva je potrebno celostno obravnavati. Uspešni in učinkoviti bomo le, če bodo sodelovali vsi, ki so kakor koli vključeni v izobraževanje: dijaki, starši in učitelji. Vključiti pa bi se morale tudi druge institucije, na primer Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, gospodarske zbornice, lokalne skupnosti ... le-te bi morale medsebojno povezano delovati.

V zvezi z reševanjem problema predlagam pogovorne ure za dijake, ki bi bile namenjene zblizovanju in boljšemu odnosu med učitelji in dijaki. Dijakom, ki že v začetku izobraževanja kažejo, da so slabše motivirani, učno šibki, vedenjsko problematični, bi bilo potrebno nuditi individualno pomoč in obravnavo s strani šolske svetovalne službe, razrednika in vseh učiteljev, ki jih poučujejo. Dobrodošla bi bila tudi

različna predavanja, delavnice in seminarji za starše, dijake in učitelje, na katerih bi poudarjali odgovornost vseh za uspešnost šolanja. V njih bi udeležence seznanili s tveganji in posledicami šolske neuspešnosti.

V šole je nujno uvesti preventivne programe za zmanjševanje šolske neuspešnosti in s tem osipa. Potrebno bi bilo tudi sistematično spremljanje populacije, ki predčasno izstopi iz šolskega sistema, hkrati pa omogočiti čim boljše možnosti za nadaljevanje šolanja vsem, ki so iz sistema izobraževanja že izpadli.

VIRI IN LITERATURA

- Arh J. (1999): Poklicna orientacija v programih Evropske unije. V: Poklicna orientacija na razpotju, Mednarodno združenje za izobraževalno in poklicno orientacijo, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Beck, U. (2001): Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno. Krtina, Ljubljana.
- Bečaj, J. (1999): Šola in duševno zdravje otrok in mladostnikov. V: Varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Kolaborativni Center Svetovalne zdravstvene organizacije za duševno zdravje otrok pri SC za otroke, mladostnike, starše, Ljubljana.
- Bečaj, J. (2001a): Poraz še ni brezupen, Šolski razgledi, št. 17, str. 3.
- Bečaj, J. (2001b): Šolska avtonomija v Evropi, Družina. Ljubljana.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1997). Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Bevc, M. (2001): Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU. <http://www.sigov.si/zmar/sgrs/raziskave/mbevc.pdf>
- Bevc, M. (2002): Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU. V: Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Bezenšek, J. (2003): Nekateri vidiki vplivanja vseživljenjskega standarda družine na uspešnost v izobraževanju. V Florjančič, J. (Ur.), Management in razvoj organizacije: Zbornik 22. mednarodne znanstvene konference o razvoju organizacijskih ved. Portorož, 26.–28. 3. 2003, Moderna organizacija, Kranj.
- Bezič, T. (2001): Šolski neuspeh – pomemben vzrok socialnega izključevanja. Šolsko svetovalno delo, št. 1–2, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
- Bordieu, P. (1996): *Reproduction in Education, Society in Culture*. London, Thousand Oaks, New Delhi, Sage.
- Božič, B. (2002): Osip v poklicnem in strokovnem izobraževanju. Diplomsko delo, Filozofska Fakulteta, Ljubljana.
- Bucchi, M. (2000): Dropping out and Secondary education. Evropska komisija. V: <http://europa.eu.int/comm/education/archive/poledu/etude3-en.pdf>

- Cek, M. (2002): Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji 2001. Nacionalni observatorij Slovenije za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Ljubljana.
- Coleman, J. C. (1989): The focal theory of adolescence: a psychological perspective v The social world of adolescents: international perspectives. De Gruyter, Berlin, New York.
- Coleman, J. C., Hendry, L. (1990): The nature of adolescence. Routledge, New York, London.
- Conger, J. (1985): Mladostniki. Pomurska založba, Murska Sobota.
- Čakš, A.: Osip dijakov v poklicnih šolah, Četrtna jih obupa. Delo, 10. 6. 2004, Ljubljana.
- Dekleva, B. (2002): Čefurji so bili rojeni tu: Življenje mladih priseljencev druge generacije v Ljubljani. Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Delors, J. (1996): Učenje, skriti zaklad. Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Dobrovoljc, A. (2002): Evalvacijski program PUM za mlajše odrasle, Poročilo o izpeljavi projekta v šolskem letu 2001/02. Andragoški center Slovenije, Ljubljana.
- Dryden, G. in Vos, J. (2001): Revolucija učenja. Educy, Ljubljana.
- Fajdiga, M.: Dajmo jim vedeti, da niso zgube. Večer, 25. 11. 2004, Maribor, str. 33.
- Galeša, M. (1993): Osnove specialne didaktike. Didakta, Radovljica.
- Galeša, M., Gartner, B., Palir, R. (1972): Vzroki osipa v osnovni šoli. Založba Obzorja Maribor, Maribor.
- Geržina, S. (2000): Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji 1999. Nacionalni observatorij Slovenije za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Ljubljana.
- Geržina, S., Vranješ, P., Cek, M. (2001): Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji. Nacionalni observatorij za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Ljubljana.
- Gillis, J. R. (1999): Mladina in zgodovina. Založba Aristej, Šentilj.
- Goleman, D. (1996): Čustvena inteligenca. Mladinska knjiga, Ljubljana.

- Gregorič-Brezavšček, B. (2001): V: Poklicno in strokovno izobraževanje v Sloveniji. Nacionalni observatorij za poklicno izobraževanje in usposabljanje, Ljubljana.
- Haralambos, M., Holborn, M. (1999, 2001): Sociologija: teme in pogledi. DZS, Ljubljana.
- Hribernik, F. (1994): Marginalci v družbi – marginalci v izobraževanju. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana.
- Hurrelmann, K. (1989): The social world of adolescents: a sociological perspective v The social world of adolescents: international perspectives. De Gruyter, Berlin, New York.
- Hurrelmann, K. (1997): Negotiating developmental transitions during adolescence and young adulthood: health risks and opportunities v Health risks and developmental transitions during adolescence. Cambridge University Press, Cambridge.
- Juriševič, M. (1999): Samopodoba in/ali učna uspešnost. Psihološka obzorja, 8 (1), 23–41, Društvo psihologov Slovenije, Ljubljana.
- Kobal-Palčič, D. (1998): Identitetni položaji in izobraževanje. V: Družbene spremembe in izobraževanje, LaserPrint, Ljubljana.
- Kožuh, B., Rant, M. (2002): Produkcijška šola. V: Šolska neuspešnosti med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Krajnc, T. (1999): Analiza popravnih izpitov. V: Poklicna orientacija na razpotju, IAVEG, Bled.
- Krajnc, T. (2001): Ali splošni predmeti povzročajo več osipa kot strokovni? Vzgoja in izobraževanje, št. 3, 45–48.
- Lovšin, M. (1988): Izostajanje učencev od pouka v srednjih šolah Organizacijske enote Ljubljana. Zavod SR Slovenije za šolstvo, Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana.
- Mecin Čeplak, M. (2002): Socialno v/izključevanje mladih kot posledica šolskega (ne)uspeha. V: Šolska neuspešnosti med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Medveš, Z., ... et al. (2000): Razvoj poklicnega izobraževanja kot sestavine tržno usmerjene ekonomije ter razvoj socialnega partnerstva. V: Ocena reforme poklicnega in strokovnega izobraževanja ter predlogi za prihodnji razvoj.

Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport (Program Phare MOCCA), Ljubljana.

- Mikuš-Kos, A. (1991): Šola in duševno zdravje. Pomurska založba, Murska Sobota.
- Može, M. (2002): Ljudske univerze – možnost drugačne poti za pridobitev izobrazbe mladih. V: Šolska neuspešnosti med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Musek, J., Pečjak, V. (1995): Psihologija. Educy, Ljubljana.
- Musek, J. (1996): Vzgoja je – ni znanost. Educy, Ljubljana.
- Ocena reforme poklicnega in strokovnega izobraževanja ter predlogi za prihodnji razvoj, (2000). Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana.
- OECD (1998): Overcoming Failure at School. Poročilo.
- Pravilnik o šolskem koledarju za gimnazije, poklicne, srednje tehniške in strokovne šole, Uradni list RS, št. 40/1999.
- Programske smernice za delo Svetovalne službe v vrtcih, osnovni šoli, gimnazijah, nižjem in srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju NKS, KK za svetovalno delo in oddelčne skupnosti, potrjeno na Strokovnem svetu RS, 1999.
- Pečjak, V. (2001): Učenje, spomin, mišljenje. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Silvar, B. (1996): Izostajanje od pouka. Otrok in družina, št. 10, str. 14, 15.
- Tomori, M. (2002): Šolska neuspešnost kot dejavnik tveganja za celostni osebnostni razvoj. V: Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Ule, M., Mihelj, V. (1995): Pri(e)hodnost mladine. DZS, Ljubljana.
- Ule, M. (1996): Mladina v devetdesetih. Analiza stanja v Sloveniji. Forum, Ljubljana.
- Ule, M. (1999): Stoletje mladine v Mladina in zgodovina. Založba Aristej, Šentilj.
- Ule, M., Renner, T., Mencin Čepelak M., Tivadar B. (2000): Socialna ranljivost mladih. Založba Aristej, Šentilj.
- Ule, M. (2000a): Sodobne identitete v vrtincu diskurzov. Sophia, Ljubljana.

- Ule, M., Renner, T. (2001): Dekonstrukcija mladine, ponikanje scen in provincializem v devetdesetih. *Annales, Salzburg*, št. 11, str. 477–484.
- Ule, M. (2003): Kakovost življenja otrok in mladostnikov v Sloveniji. Študija problema osipništva (Zaključno poročilo). FDV, Ljubljana.
- Ule, M.: Šola je ostala trdnjava storilnosti, medtem pa so se starši postavili na stran otrok. *Delo*, 6. 10. 2003, Ljubljana.
- Ule, M., Kuhar, M. (2003a): Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. FDV, Ljubljana.
- Valenčič, J. (1967): Kako pomagamo otroku pri učenju. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Vogrinčič Čačinovič, G. (2002): Vloga šolskih svetovalnih služb pri prečevanju zapuščanja šole. V: Šolska neuspešnost med otroki in mladostniki. Inštitut za psihologijo osebnosti, Ljubljana.
- Zorc-Maver, D. (1995): Individualizacija mladosti v poindustrijski družbi. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- Žnidarič, D. (2002): Nekateri osebnostni značilnosti učno neuspešnih mladostnikov. Magistrsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Vir: <http://www.ess.gov.si/slo/dejavnost/dejavnost.htm>
- Vir: <http://www.izida.si/svetovanje.htm>

PRILOGE

1996/97	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta								Prenehali z izobraževanjem med šolskim letom																									
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik				Nez. in neoc	Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje								
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi	Dekleta	%	%		Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
NPI	150	100,0	81	54,0	133	88,7	71	53,4	129	97,0	71	100,0	4	3,0	17	11,3	10	12,3	7	10,1	13	76,5	4	23,5	7	41,2	10	58,8	7	41,2	5	29,4	5	29,4	7	41,2		
SPI	320	100,0	134	41,9	300	93,8	129	43,0	275	91,7	122	94,6	25	8,3	20	6,3	5	3,7	15	8,1	18	90,0	2	10,0	6	30,0	14	70,0	4	20,0	7	35,0	4	20,0	9	45,0		
STSI	52	100,0	30	57,7	52	100,0	30	57,7	43	82,7	23	76,7	9	17,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj	522	100,0	245	46,9	485	92,9	230	47,4	447	92,2	216	93,9	38	7,8	37	7,1	15	6,1	22	7,9	31	83,8	6	16,2	13	35,1	24	64,9	11	29,7	12	32,4	9	24,3	16	43,2		
2. letnik																																						
NPI	100	100,0	37	37,0	98	98,0	36	36,7	94	95,9	35	97,2	4	4,1	2	2,0	1	2,7	1	1,6	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0		
SPI	283	100,0	111	39,2	275	97,2	108	39,3	254	92,4	99	91,7	21	7,6	8	2,8	3	2,7	5	2,9	7	87,5	1	12,5	1	12,5	7	87,5	1	12,5	4	50,0	0	0,0	4	50,0		
STSI	49	100,0	25	51,0	49	100,0	25	51,0	47	95,9	23	92,0	2	4,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj	432	100,0	173	40,0	422	97,7	169	40,0	395	93,6	157	92,9	27	6,4	10	2,3	4	2,3	6	2,3	9	90,0	1	10,0	1	10,0	9	90,0	1	10,0	4	40,0	1	10,0	5	50,0		
3. letnik																																						
NPI																																						
SPI	273	100,0	95	34,8	268	98,2	94	35,1	255	95,1	92	97,9	13	4,9	5	1,8	1	1,1	4	2,2	5	100,0	0	0,0	0	0,0	5	100,0	0	0,0	1	20,0	3	60,0	1	20,0		
STSI	99	100,0	46	46,5	94	94,9	42	44,7	82	87,2	38	90,5	12	12,8	5	5,1	4	8,7	1	1,9	5	100,0	0	0,0	1	20,0	4	80,0	1	20,0	1	20,0	3	60,0	1	20,0		
Skupaj	372	100,0	141	37,9	362	97,3	136	37,6	337	93,1	130	95,6	25	6,9	10	2,7	5	3,5	5	2,2	10	100,0	0	0,0	1	10,0	9	90,0	1	10,0	2	20,0	6	60,0	2	20,0		
4. letnik																																						
STSI	70	100,0	41	58,6	69	98,6	41	59,4	67	97,1	40	97,6	2	2,9	1	1,4	0	0,0	1	3,4	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0		
PTI																																						
Skupaj	70	100,0	41	58,6	69	98,6	41	59,4	67	97,1	40	97,6	2	2,9	1	1,4	0	0,0	1	3,4	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0		
5. letnik PTI																																						
Skupaj NPI	250	100,0	118	47,2	231	92,4	107	46,3	223	96,5	106	99,1	8	3,5	19	7,6	11	9,3	8	6,1	15	78,9	4	21,1	7	36,8	12	63,2	7	36,8	5	26,3	6	31,6	8	42,1		
Skupaj SPI	876	100,0	340	38,8	843	96,2	331	39,3	784	93,0	313	94,6	59	7,0	33	3,8	9	2,6	24	4,5	30	90,9	3	9,1	7	21,2	26	78,8	5	15,2	12	36,4	7	21,2	14	42,4		
Skupaj STSI	270	100,0	142	52,6	264	97,8	138	52,3	239	90,5	124	89,9	25	9,5	6	2,2	4	2,8	2	1,6	6	100,0	0	0,0	1	16,7	5	83,3	1	16,7	2	33,3	3	50,0	1	16,7		
Skupaj PTI																																						
Skupaj	1396	100,0	600	43,0	1338	95,8	576	43,0	1246	93,1	543	94,3	92	6,9	58	4,2	24	4,0	34	4,3	51	87,9	7	12,1	15	25,9	43	74,1	13	22,4	19	32,8	16	27,6	23	39,7		

1997/98	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta								Prenehali z izobraževanjem med šolskim letom																							
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik		Nez. in neoc	Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje								
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi	Dekleta		Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
NPI	151	100,0	56	37,1	135	89,4	50	37,0	132	97,8	43	86,0	3	2,2	16	10,6	6	10,7	10	10,5	12	75,0	4	25,0	10	62,5	6	37,5	2	12,5	7	43,8	3	18,8	6	37,5
SPI	324	100,0	134	41,4	300	92,6	124	41,3	274	91,3	114	91,9	26	8,7	24	7,4	10	7,5	14	7,4	22	91,7	2	8,3	6	25,0	18	75,0	3	12,5	6	25,0	13	54,2	5	20,8
STSI	62	100,0	37	59,7	59	95,2	36	61,0	46	78,0	29	80,6	13	22,0	3	4,8	1	2,7	2	8,0	3	100,0	0	0,0	1	33,3	2	66,7	1	33,3	1	33,3	0	0,0	2	66,7
Skupaj	537	100,0	220	41,0	494	92,0	167	33,8	452	91,5	186	111,4	42	8,5	43	8,0	17	7,7	26	8,2	37	86,0	6	14,0	17	39,5	26	60,5	6	14,0	14	32,6	16	37,2	13	30,2
2. letnik																																				
NPI	142	100,0	70	49,3	132	93,0	66	50,0	124	93,9	60	90,9	8	6,1	10	7,0	4	5,7	6	8,3	9	90,0	1	10,0	6	60,0	4	40,0	1	10,0	3	30,0	4	40,0	3	30,0
SPI	297	100,0	125	42,1	289	97,3	122	42,2	269	93,1	117	95,9	20	6,9	8	2,7	3	2,4	5	2,9	4	50,0	4	50,0	1	12,5	7	87,5	0	0,0	3	37,5	2	25,0	3	37,5
STSI	43	100,0	23	53,5	43	100,0	23	53,5	39	90,7	21	91,3	4	9,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	482	100,0	218	45,2	464	96,3	211	45,5	432	93,1	198	93,8	32	6,9	18	3,7	7	3,2	11	4,2	13	72,2	5	27,8	7	38,9	11	61,1	1	5,6	6	33,3	6	33,3	6	33,3
3. letnik																																				
NPI																																				
SPI	257	100,0	108	42,0	253	98,4	107	42,3	239	94,5	99	92,5	14	5,5	4	1,6	1	0,9	3	2,0	3	75,0	1	25,0	1	25,0	3	75,0	0	0,0	1	25,0	1	25,0	2	50,0
STSI	114	100,0	59	51,8	108	94,7	58	53,7	99	91,7	55	94,8	9	8,3	6	5,3	1	1,7	5	9,1	6	100,0	0	0,0	2	33,3	4	66,7	0	0,0	1	16,7	3	50,0	2	33,3
Skupaj	371	100,0	167	45,0	361	97,3	165	45,7	338	93,6	154	93,3	23	6,4	10	2,7	2	1,2	8	3,9	9	90,0	1	10,0	3	30,0	7	70,0	0	0,0	2	20,0	4	40,0	4	40,0
4. letnik																																				
STSI	83	100,0	40	48,2	81	97,6	40	49,4	77	95,1	39	97,5	4	4,9	2	2,4	0	0,0	2	4,7	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0
PTI																																				
Skupaj	83	100,0	40	48,2	81	97,6	40	49,4	77	95,1	39	97,5	4	4,9	2	2,4	0	0,0	2	4,7	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0
5. letnik																																				
Skupaj NPI	293	100,0	126	43,0	267	91,1	116	43,4	256	95,9	103	88,8	11	4,1	26	8,9	10	7,9	16	9,6	21	80,8	5	19,2	16	61,5	10	38,5	3	11,5	10	38,5	7	26,9	9	34,6
Skupaj SPI	878	100,0	367	41,8	842	95,9	353	41,9	782	92,9	330	93,5	60	7,1	36	4,1	14	3,8	22	4,3	29	80,6	7	19,4	8	22,2	28	77,8	3	8,3	10	27,8	16	44,4	10	27,8
Skupaj STSI	302	100,0	159	52,6	291	96,4	157	54,0	261	89,7	144	91,7	30	10,3	11	3,6	2	1,3	9	6,3	11	100,0	0	0,0	3	27,3	8	72,7	1	9,1	4	36,4	3	27,3	4	36,4
Skupaj PTI																																				
Skupaj	1473	100,0	645	43,8	1400	95,0	583	41,6	1299	92,8	577	99,0	101	7,2	73	5,0	26	4,0	47	5,7	61	83,6	12	16,4	27	37,0	46	63,0	7	9,6	24	32,9	26	35,6	23	31,5

1998/99	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta										Prenehali z izobraževanjem med šolskim letom																							
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik				Nez. in neoc		Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje							
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi		Dekleta		Nez. in neoc		Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
NPI	147	100,0	58	39,5	130	88,4	55	42,3	126	96,9	50	90,9	4	3,1	17	11,6	3	5,2	14	15,7	13	76,5	4	23,5	2	11,8	15	88,2	8	47,1	8	47,1	3	17,6	6	35,3		
SPI	302	100,0	126	41,7	270	89,4	118	43,7	238	88,1	107	90,7	32	11,9	32	10,6	8	6,3	24	13,6	25	78,1	7	21,9	14	43,8	18	56,3	6	18,8	5	15,6	18	56,3	9	28,1		
STSI	93	100,0	40	43,0	82	88,2	37	45,1	60	73,2	23	62,2	22	26,8	11	11,8	3	7,5	8	15,1	9	81,8	2	18,2	6	54,5	5	45,5	3	27,3	2	18,2	5	45,5	4	36,4		
Skupaj	542	100,0	224	41,3	482	88,9	211	43,8	424	88,0	180	85,3	58	12,0	60	11,1	14	6,3	46	14,5	47	78,3	13	21,7	22	36,7	38	63,3	17	28,3	15	25,0	26	43,3	19	31,7		
2. letnik																																						
NPI	134	100,0	51	38,1	123	91,8	48	39,0	115	93,5	42	87,5	8	6,5	11	8,2	3	5,9	8	9,6	6	54,5	5	45,5	4	36,4	7	63,6	0	0,0	0	0,0	6	54,5	5	45,5		
SPI	283	100,0	118	41,7	262	92,6	111	42,4	248	94,7	101	91,0	14	5,3	21	7,4	7	5,9	14	8,5	21	100,0	0	0,0	5	23,8	16	76,2	0	0,0	1	4,8	6	28,6	14	66,7		
STSI	49	100,0	26	53,1	49	100,0	26	53,1	48	98,0	26	100,0	1	2,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj	466	100,0	195	41,8	434	93,1	185	42,6	411	94,7	169	91,4	23	5,3	32	6,9	10	5,1	22	8,1	27	84,4	5	15,6	9	28,1	23	71,9	0	0,0	1	3,1	12	37,5	19	59,4		
3. letnik																																						
NPI																																						
SPI	271	100,0	115	42,4	267	98,5	114	42,7	239	89,5	112	98,2	26	9,7	4	1,5	1	0,9	3	1,9	4	100,0	0	0,0	1	25,0	3	75,0	0	0,0	0	0,0	1	25,0	3	75,0		
STSI	113	100,0	59	52,2	107	94,7	56	52,3	102	95,3	53	94,6	5	4,7	6	5,3	3	5,1	3	5,6	6	100,0	0	0,0	3	50,0	3	50,0	0	0,0	2	33,3	2	33,3	2	33,3		
Skupaj	384	100,0	174	45,3	374	97,4	170	45,5	341	91,2	165	97,1	31	8,3	10	2,6	4	2,3	6	2,9	10	100,0	0	0,0	4	40,0	6	60,0	0	0,0	2	20,0	3	30,0	5	50,0		
4. letnik																																						
STSI	41	100,0	21	51,2	41	100,0	21	51,2	33	80,5	18	85,7	8	19,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
PTI	57	100,0	34	59,6	51	89,5	33	64,7	43	84,3	31	93,9	8	15,7	6	10,5	1	2,9	5	21,7	5	83,3	1	16,7	1	16,7	5	83,3	0	0,0	2	33,3	2	33,3	2	33,3		
Skupaj	98	100,0	55	56,1	92	93,9	54	58,7	76	82,6	49	90,7	16	17,4	6	6,1	1	1,8	5	11,6	5	83,3	1	16,7	1	16,7	5	83,3	0	0,0	2	33,3	2	33,3	2	33,3		
5. letnik PTI																																						
Skupaj NPI	281	100,0	109	38,8	253	90,0	103	40,7	241	95,3	92	89,3	12	4,7	28	10,0	6	5,5	22	12,8	19	67,9	9	32,1	6	21,4	22	78,6	8	28,6	8	28,6	9	32,1	11	39,3		
Skupaj SPI	856	100,0	359	41,9	799	93,3	343	42,9	725	90,7	320	93,3	72	9,0	57	6,7	16	4,5	41	8,2	50	87,7	7	12,3	20	35,1	37	64,9	6	10,5	6	10,5	25	43,9	26	45,6		
Skupaj STSI	296	100,0	146	49,3	279	94,3	140	50,2	243	87,1	120	85,7	36	12,9	17	5,7	6	4,1	11	7,3	15	88,2	2	11,8	9	52,9	8	47,1	3	17,6	4	23,5	7	41,2	6	35,3		
Skupaj PTI	57	100,0	34	59,6	51	89,5	33	64,7	43	84,3	31	93,9	8	15,7	6	10,5	1	2,9	5	21,7	5	83,3	1	16,7	1	16,7	5	83,3	0	0,0	2	33,3	2	33,3	2	33,3		
Skupaj	1490	100,0	648	43,5	1382	92,8	620	44,9	1252	90,6	563	90,8	128	9,3	108	7,2	29	4,5	79	9,4	89	82,4	19	17,6	36	33,3	72	66,7	17	15,7	20	18,5	43	39,8	45	41,7		

1999/2000	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta								Prenehali z izobraževanjem med šolskim letom																								
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik				Nez. in neoc		Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje						
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi		Dekleta		Nez.		Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		1.		2.		3.		
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	
NPI	140	100,0	57	40,7	126	90,0	52	41,3	123	97,6	51	98,1	3	2,4	14	10,0	5	8,8	9	10,8	14	100,0	0	0,0	9	64,3	5	35,7	1	7,1	5	35,7	3	21,4	6	42,9	
SPI	282	100,0	96	34,0	263	93,3	91	34,6	244	92,8	85	93,4	19	7,2	19	6,7	5	5,2	14	7,5	18	94,7	1	5,3	2	10,5	17	89,5	3	15,8	4	21,1	8	42,1	7	36,8	
STSI	41	100,0	27	65,9	35	85,4	24	68,6	30	85,7	22	91,7	5	14,3	6	14,6	3	11,1	3	21,4	5	83,3	1	16,7	4	66,7	2	33,3	1	16,7	1	16,7	2	33,3	3	50,0	
Skupaj	463	100,0	180	38,9	424	91,6	167	39,4	397	93,6	158	94,6	27	6,4	39	8,4	13	7,2	26	9,2	37	94,9	2	5,1	15	38,5	24	61,5	5	12,8	10	25,6	13	33,3	16	41,0	
2. letnik																																					
NPI	132	100,0	57	43,2	126	95,5	54	42,9	121	96,0	52	96,3	5	4,0	6	4,5	3	5,3	3	4,0	5	83,3	1	16,7	3	50,0	3	50,0	1	16,7	3	50,0	1	16,7	2	33,3	
SPI	256	100,0	113	44,1	243	94,9	110	45,3	232	95,5	106	96,4	11	4,5	13	5,1	3	2,7	10	7,0	12	92,3	1	7,7	3	23,1	10	76,9	1	7,7	2	15,4	3	23,1	8	61,5	
STSI	40	100,0	26	65,0	39	97,5	26	66,7	38	97,4	26	100,0	1	2,6	1	2,5	0	0,0	1	7,1	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	
Skupaj	428	100,0	196	45,8	408	95,3	190	46,6	391	95,8	184	96,8	17	4,2	20	4,7	6	3,1	14	6,0	18	90,0	2	10,0	6	30,0	14	70,0	2	10,0	5	25,0	4	20,0	11	55,0	
3. letnik																																					
NPI																																					
SPI	251	100,0	109	43,4	250	99,6	108	43,2	242	96,8	106	98,1	8	3,2	1	0,4	1	0,9	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	
STSI	50	100,0	28	56,0	50	100,0	28	56,0	48	96,0	27	96,4	2	4,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	
Skupaj	301	100,0	137	45,5	300	99,7	136	45,3	290	96,7	133	97,8	10	3,3	1	0,3	1	0,7	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	
4. letnik																																					
STSI	41	100,0	25	61,0	41	100,0	25	61,0	38	92,7	23	92,0	3	7,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	
PTI	114	100,0	53	46,5	107	93,9	46	43,0	97	90,7	41	89,1	10	9,3	7	6,1	3	5,7	4	6,6	6	85,7	1	14,3	3	42,9	4	57,1	0	0,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0	
Skupaj	155	100,0	78	50,3	148	95,5	71	48,0	135	91,2	64	90,1	13	8,8	7	4,5	3	3,8	4	5,2	6	85,7	1	14,3	3	42,9	4	57,1	0	0,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0	
5. letnik PTI																																					
PTI	79	100,0	28	35,4	79	100,0	28	35,4	77	97,5	28	100,0	2	2,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	
Skupaj NPI	272	100,0	114	41,9	252	92,6	106	42,1	244	96,8	103	97,2	8	3,2	20	7,4	8	7,0	12	7,6	19	95,0	1	5,0	12	60,0	8	40,0	2	10,0	8	40,0	4	20,0	8	40,0	
Skupaj SPI	789	100,0	318	40,3	756	95,8	309	40,9	718	95,0	297	96,1	38	5,0	33	4,2	9	2,8	24	5,1	31	93,9	2	6,1	5	15,2	28	84,8	4	12,1	6	18,2	12	36,4	15	45,5	
Skupaj STSI	172	100,0	106	61,6	165	95,9	103	62,4	154	93,3	98	95,1	11	6,7	7	4,1	3	2,8	4	6,1	6	85,7	1	14,3	4	57,1	3	42,9	1	14,3	1	14,3	2	28,6	4	57,1	
Skupaj PTI	193	100,0	81	42,0	186	96,4	74	39,8	174	93,5	69	93,2	12	6,5	7	3,6	3	3,7	4	3,6	6	85,7	1	14,3	3	42,9	4	57,1	0	0,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0	
Skupaj	1426	100,0	619	43,4	1359	95,3	592	43,6	1290	94,9	567	95,8	69	5,1	67	4,7	23	3,7	44	5,5	62	92,5	5	7,5	24	35,8	43	64,2	7	10,4	15	22,4	25	37,3	27	40,3	

2001/02	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta								Prenehali z izobraževanjem med šolskim letom																							
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik				Nez. in neoc	Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje						
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta		Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta	1.	2.	3.				
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
NPI	65	100,0	21	32,3	57	87,7	19	33,3	53	93,0	18	94,7	4	7,0	8	12,3	2	9,5	6	13,6	6	75,0	2	25,0	1	12,5	7	87,5	0	0,0	0	0,0	5	62,5	3	37,5
SPI	196	100,0	83	42,3	171	87,2	74	43,3	155	90,6	69	93,2	16	9,4	25	12,8	9	10,8	16	14,2	19	76,0	6	24,0	7	28,0	18	72,0	6	24,0	13	52,0	6	24,0	6	24,0
STSI	29	100,0	16	55,2	25	86,2	14	56,0	22	88,0	14	100,0	3	12,0	4	13,8	2	12,5	2	15,4	3	75,0	1	25,0	3	75,0	1	25,0	0	0,0	2	50,0	1	25,0	1	25,0
Skupaj	290	100,0	120	41,4	253	87,2	107	42,3	230	90,9	101	94,4	23	9,1	37	12,8	13	10,8	24	14,1	28	75,7	9	24,3	11	29,7	26	70,3	6	16,2	15	40,5	12	32,4	10	27,0
2. letnik																																				
NPI	109	100,0	45	41,3	97	89,0	41	42,3	95	97,9	40	97,6	2	2,1	12	11,0	4	8,9	8	12,5	9	75,0	3	25,0	5	41,7	7	58,3	3	25,0	2	16,7	6	50,0	4	33,3
SPI	184	100,0	72	39,1	171	92,9	70	40,9	165	96,5	68	97,1	6	3,5	13	7,1	2	2,8	11	9,8	10	76,9	3	23,1	4	30,8	9	69,2	4	30,8	5	38,5	7	53,8	1	7,7
STSI	30	100,0	22	73,3	29	96,7	22	75,9	29	100,0	22	100,0	0	0,0	1	3,3	0	0,0	1	12,5	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	323	100,0	139	43,0	297	92,0	133	44,8	289	97,3	130	97,7	8	2,7	26	8,0	6	4,3	20	10,9	20	76,9	6	23,1	10	38,5	16	61,5	7	26,9	8	30,8	13	50,0	5	19,2
3. letnik																																				
NPI	90	100,0	33	36,7	87	96,7	30	34,5	85	97,7	29	96,7	2	2,3	3	3,3	3	9,1	0	0,0	1	33,3	2	66,7	1	33,3	2	66,7	2	66,7	1	33,3	2	66,7	0	0,0
SPI	218	100,0	82	37,6	216	99,1	82	38,0	202	93,5	75	91,5	14	6,5	2	0,9	0	0,0	2	1,5	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0
STSI	25	100,0	15	60,0	25	100,0	15	60,0	24	96,0	14	93,3	1	4,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj	333	100,0	130	39,0	328	98,5	127	38,7	311	94,8	118	92,9	17	5,2	5	1,5	3	2,3	2	1,0	3	60,0	2	40,0	1	20,0	4	80,0	2	40,0	2	40,0	3	60,0	0	0,0
4. letnik																																				
STSI	39	100,0	25	64,1	39	100,0	25	64,1	35	89,7	23	92,0	4	10,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
PTI	116	100,0	53	45,7	97	83,6	45	46,4	82	84,5	32	71,1	15	15,5	19	16,4	8	15,1	11	17,5	18	94,7	1	5,3	5	26,3	14	73,7	0	0,0	6	31,6	8	42,1	5	26,3
Skupaj	155	100,0	78	50,3	136	87,7	70	51,5	117	86,0	55	78,6	19	14,0	19	12,3	8	10,3	11	14,3	18	94,7	1	5,3	5	26,3	14	73,7	0	0,0	6	31,6	8	42,1	5	26,3
5. letnik PTI	95	100,0	50	52,6	95	100,0	50	52,6	77	81,1	39	78,0	18	18,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Skupaj NPI	264	100,0	99	37,5	241	91,3	90	37,3	233	96,7	87	96,7	8	3,3	23	8,7	9	9,1	14	8,5	16	69,6	7	30,4	7	30,4	16	69,6	5	21,7	3	13,0	13	56,5	7	30,4
Skupaj SPI	598	100,0	237	39,6	558	93,3	226	40,5	522	93,5	212	93,8	36	6,5	40	6,7	11	4,6	29	8,0	31	77,5	9	22,5	11	27,5	29	72,5	10	25,0	19	47,5	14	35,0	7	17,5
Skupaj STSI	123	100,0	78	63,4	118	95,9	76	64,4	110	93,2	73	96,1	8	6,8	5	4,1	2	2,6	3	6,7	4	80,0	1	20,0	4	80,0	1	20,0	0	0,0	3	60,0	1	20,0	1	20,0
Skupaj PTI	211	100,0	103	48,8	192	91,0	95	49,5	159	82,8	71	74,7	33	17,2	19	9,0	8	7,8	11	10,2	18	94,7	1	5,3	5	26,3	14	73,7	0	0,0	6	31,6	8	42,1	5	26,3
Skupaj	1196	100,0	517	43,2	1109	92,7	487	43,9	1024	92,3	443	91,0	85	7,7	87	7,3	30	5,8	57	8,4	69	79,3	18	20,7	27	31,0	60	69,0	15	17,2	31	35,6	36	41,4	20	23,0

2002/03	Ob začetku šolskega leta				Ob koncu šolskega leta								Prenekali z izobraževanjem med šolskim letom																									
	Vsi		Dekleta		Vsi		Dekleta		Napredujejo v višji letnik				Nez. in neoc	Vsi		Dekleta		Fantje		Izpis		Izključitev		Iz Maribora		Vozači		Niso živeli doma		Ocenjevalno obdobje								
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Vsi	Dekleta	Vsi	Dekleta		Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	
1. letnik	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%
NPI	76	100,0	29	38,2	67	88,2	26	38,8	67	100,0	26	100,0	0	0,0	9	11,8	2	6,9	7	14,9	7	77,8	2	22,2	1	11,1	8	88,9	2	22,2	4	44,4	3	33,3	2	22,2		
SPI	183	100,0	78	42,6	157	85,8	76	48,4	141	89,8	76	100,0	16	10,2	26	14,2	2	2,6	24	22,9	22	84,6	4	15,4	12	46,2	14	53,8	2	7,7	4	15,4	12	46,2	10	38,5		
STSI	21	100,0	14	66,7	20	95,2	14	70,0	19	95,0	13	92,9	1	5,0	1	4,8	1	7,1	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj	280	100,0	121	43,2	244	87,1	116	47,5	227	93,0	115	99,1	17	7,0	36	12,9	5	4,1	31	19,5	30	83,3	6	16,7	13	36,1	23	63,9	4	11,1	9	25,0	15	41,7	12	33,3		
2. letnik																																						
NPI	57	100,0	23	40,4	54	94,7	22	40,7	50	92,6	21	95,5	4	7,4	3	5,3	2	8,7	1	2,9	2	66,7	1	33,3	2	66,7	1	33,3	1	33,3	0	0,0	2	66,7	1	33,3		
SPI	161	100,0	72	44,7	150	93,2	69	46,0	145	96,7	69	100,0	5	3,3	11	6,8	3	4,2	8	9,0	11	100,0	0	0,0	3	27,3	8	72,7	0	0,0	2	18,2	6	54,5	3	27,3		
STSI	28	100,0	18	64,3	26	92,9	18	69,2	26	100,0	17	94,4	0	0,0	2	7,1	0	0,0	2	20,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0		
Skupaj	246	100,0	113	45,9	230	93,5	109	47,4	221	96,1	107	98,2	9	3,9	16	6,5	5	4,4	11	8,3	15	93,8	1	6,3	5	31,3	11	68,8	1	6,3	2	12,5	10	62,5	4	25,0		
3. letnik																																						
NPI	72	100,0	30	41,7	70	97,2	29	41,4	70	100,0	29	100,0	0	0,0	2	2,8	1	3,3	1	2,4	1	50,0	1	50,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0		
SPI	164	100,0	67	40,9	161	98,2	67	41,6	156	96,9	67	100,0	5	3,1	3	1,8	0	0,0	3	3,1	3	100,0	0	0,0	2	66,7	1	33,3	0	0,0	0	0,0	2	66,7	1	33,3		
STSI	30	100,0	23	76,7	29	96,7	23	79,3	27	93,1	22	95,7	2	6,9	1	3,3	1	4,3	0	0,0	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj	266	100,0	120	45,1	260	97,7	119	45,8	253	97,3	118	99,2	7	2,7	6	2,3	2	1,7	4	2,7	5	83,3	1	16,7	4	66,7	2	33,3	0	0,0	1	16,7	4	66,7	1	16,7		
4. letnik																																						
STSI	26	100,0	16	61,5	26	100,0	16	61,5	25	96,2	16	100,0	1	3,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
PTI	128	100,0	59	46,1	114	89,1	57	50,0	92	80,7	55	96,5	22	19,3	14	10,9	4	6,8	10	14,5	12	85,7	2	14,3	6	42,9	8	57,1	0	0,0	6	42,9	4	28,6	4	28,6		
Skupaj	154	100,0	75	48,7	140	90,9	73	52,1	117	83,6	71	97,3	23	16,4	14	9,1	4	5,3	10	12,7	12	85,7	2	14,3	6	42,9	8	57,1	0	0,0	6	42,9	4	28,6	4	28,6		
5. letnik PTI	86	100,0	39	45,3	85	98,8	39	45,9	68	80,0	39	100,0	17	20,0	1	1,2	0	0,0	1	2,1	1	100,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0		
Skupaj NPI	205	100,0	82	40,0	191	93,2	77	40,3	187	97,9	76	98,7	4	2,1	14	6,8	5	6,1	9	7,3	10	71,4	4	28,6	4	28,6	10	71,4	3	21,4	4	28,6	7	50,0	3	21,4		
Skupaj SPI	508	100,0	217	42,7	468	92,1	212	45,3	442	94,4	212	100,0	26	5,6	40	7,9	5	2,3	35	12,0	36	90,0	4	10,0	17	42,5	23	57,5	2	5,0	6	15,0	20	50,0	14	35,0		
Skupaj STSI	105	100,0	71	67,6	101	96,2	71	70,3	97	96,0	68	95,8	4	4,0	4	3,8	2	2,8	2	5,9	4	100,0	0	0,0	1	25,0	3	75,0	0	0,0	2	50,0	2	50,0	0	0,0		
Skupaj PTI	214	100,0	98	45,8	199	93,0	96	48,2	160	80,4	94	97,9	39	19,6	15	7,0	4	4,1	11	9,5	13	86,7	2	13,3	7	46,7	8	53,3	0	0,0	6	40,0	4	26,7	5	33,3		
Skupaj	1032	100,0	468	45,3	959	92,9	456	47,5	886	92,4	450	98,7	73	7,6	73	7,1	16	3,4	56	9,9	63	86,3	10	13,7	29	39,7	44	60,3	5	6,8	18	24,7	33	45,2	22	30,1		